

σχοηλιαστής

**ΑΡΙΣΤΕΡΟΙ ΣΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑ
ΤΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ**

**ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΟ
Η ΣΥΣΚΕΨΗ ΤΟΥ
ΙΝΤΕΡΚΟΝΤΙΝΕΝΤΑΛ
Μιλοῦν τά στελέχη
τοῦ ΠΑΣΟΚ**

**Ο ΙΟΡΔΑΝΗΣ
ΣΤΑ ΕΞΑΡΧΕΙΑ**

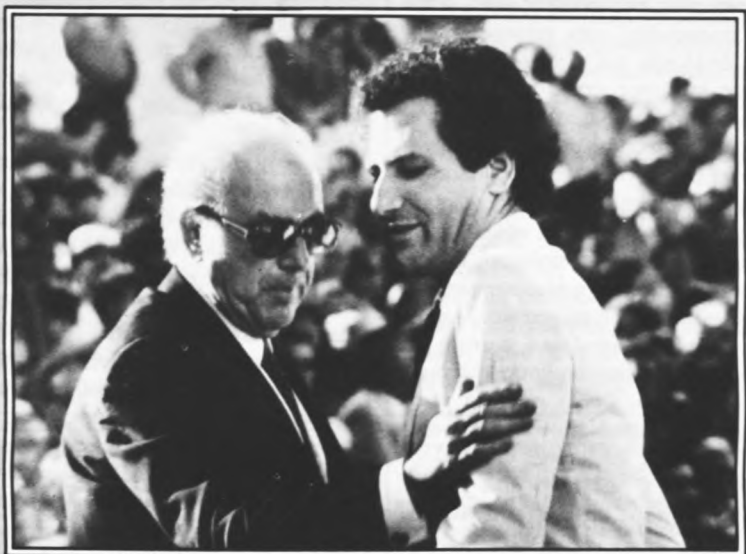
ΤΕΥΧΟΣ 7 - ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1983 ΤΙΜΗ 100 ΔΡΧ.

**ΑΦΙΕΡΩΜΑ:
Η ΚΛΕΨΙΤΥΠΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

Η

ορθοδοξία ανέδειξε τον Σχολιαστή ή ο Σχολιαστής την 'Ορθοδοξία; 'Ο λόγος βέβαια για τό ραντεβού ορθοδόξων και αριστερών που φέραμε στην επικαιρότητα και απασχολεί πιά τό σύνολο του Τύπου. 'Ο διάλογος γενικεύτηκε, φοβάμαι όμως ότι έν πολλοίς επαναλαμβάνεται. 'Ας ακολουθήσουμε λοιπόν τή συμβουλή του Σαββόπουλου κι ας αφήσουμε τό θέμα νά ώριμάσει...

'Αν όμως όρισμένοι διανοούμενοι της 'Αριστεράς προσεγγίζουν την 'Ορθοδοξία, και τή λογική του «προσώπου», κάποιοι άλλοι βρίσκουν ανάπαυση στην ύπηρεσία της 'Αλλαγής... 'Όχι βέβαια σάν δημόσιοι υπάλληλοι, αλλά σάν πρόσωπα πολιτικά. 'Όχι σάν μέλη του ΠΑΣΟΚ, αλλά μέ τήν ιδιότητα του 'Αριστερού. Τό θέμα γίνεται τόσο πιό παράδοξο όσο τό ΠΑΣΟΚ γίνεται πιό ανελαστικό στη διαφωνία μέσα στις γραμμές του. Πώς για παράδειγμα ό ύφυπουργός Νέας Γενιάς που πρωτοστάτησε στις τελευταίες διαγραφές συνεργάζεται αρμονικότερα μέ αριστερούς εξωκομματικούς, πολλοί των οποίων υπήρξαν διακηρυγμένα αντιΠΑΣΟΚ στις τελευταίες εκλογές; Τίς απορίες μας δυστυχώς δέν έγινε δυνατόν νά επιλύσει ό ίδιος ό Κώστας Λαλιώτης...

'Εν τώ μεταξύ ή έσωκομματική κατάσταση του ΠΑΣΟΚ εκφράστηκε ανάγλυφα στην Πανελλαδική 'Οργανωτική Σύσκεψη του 'Ιντερκοντινένταλ. 'Η κριτική των στελεχών του ΠΑΣΟΚ στην έπαρχία δέν είναι θέμα βέβαια μόνο του 'Εκτελεστικού του Γραφείου. 'Αφορά όλη τήν όργάνωση του ΠΑΣΟΚ και όχι μόνο αυτή. 'Ο Σχολιαστής κατ' αποκλειστικότητα δημοσιεύει τά κυριότερα σημεία των τοποδετήσεων στη σύσκεψη του 'Ιντερκοντινένταλ.

Καί ενώ κάτι φαίνεται νά κινείται στό έσωτερικό του ΠΑΣΟΚ τό γεγονός του μήνα συνέβη στό Ζάππειο: 'Ήταν άσφαλώς τό θέτο που πρόβαλε ή 'Ελλάδα για τήν κατάρριψη του Τζάμπο. Καί άν πολύ μελάνι χύνεται για νά βρεθούν τά κίνητρα και οι επιδιώξεις της έλληνικής στάσης, τί νά υποδέσει κανείς για τήν έκ των ύστερων κάλυψη που προσέφεραν οι 'Αμερικανοί στη Σ.Ε.; Πολλοί πιά τείνουν νά πιστέψουν πως στη βάση της τραγωδίας βρίσκονται κάποιοι Σοβιετικοί στρατηγοί που επιδιώκουν τή ματαίωση των συνομιλιών της Γενεύης και τήν ανατροπή του 'Αντρέπωφ. Μιά ματιά στη σχέση του στρατού μέ τήν εξουσία μπορεί νά βοηθήσει στην κατανόηση του τί πραγματικά συμβαίνει στην ΕΣΣΔ...

'Αλλά όπως πάντα, όταν ή ανθρωπότητα συγκλονίζεται, ή 'Ελλάς όρθώνει τό ανάστημά της, ό Διονύσης Σαββόπουλος τραγουδά των 'Ελλήνων τίς Κοινότητες, ό Μάνος Χατζιδάκις παίζει πιάνο δυό Κυριακές στη Νέα Σμύρνη (μιά για τό Ρήγα, μιά για τήν ΟΝΝΕΔ) και ό Σχολιαστής διάλεξε νά παρουσιάσει τόν μουζουζή 'Ιορδάνη Τσομίδα που επέστρεψε από τήν 'Αμερική και παίζει στα 'Εξάρχεια και τό ζωγράφο Κώστα Τσόκλη που ετοιμάζει αναδρομική έκθεση 1966-83 στην 'Αθήνα.

Τελευταίο μά καθόλου άσήμαντο τό αφιέρωμά μας: Τό φετινό Φεστιβάλ Βιβλίου (Βαλκανικό) έδωσε άφορμή ν' αρχίσει μιά έρευνα μέ θέμα τό βιβλίο στην 'Ελλάδα. Σ' αυτό τό τεύχος μιλάνε οι εκδότες για τήν κλεψιτυπία.

Επιλεκτική υπερηφάνεια

Μιά στο καρφί και μία στο πέταλο. Μιά ικανοποιημένη ή δεξιά και μία ή αριστερά. Μιλάμε για τα αντίστοιχα αποτελέσματα δύο αντιφατικών χειρισμών στην εξωτερική μας πολιτική. Μιλάμε για τα αποτελέσματα της συμφωνίας για τις βάσεις και τα αποτελέσματα του βέτο στην ΕΟΚ.

Πολλοί υποστήριξαν ότι η Κυβέρνηση δεν ξέρει τί κάνει. Άλλοι ότι είναι φιλοσοβιετική και άλλοι ότι εντείνονται μετά την συμφωνία για τις βάσεις οι ιμπεριαλιστικές πιέσεις.

Αλλά αν εξετάσουμε πιο ψύχραιμα τα πράγματα θα διαπιστώσουμε: Η συμφωνία για τις βάσεις, δεν έπεισε κανένα ότι πρόκειται για συμφωνία απομάκρυνσης παρά τις επίμονες προσπάθειες του κ. Παπανδρέου και των κυβερνητικών στελεχών του, του τύπου και της Τ.Υ. Δεν έπεισε όχι μόνο το φιλοσοβιετικό τμήμα της ελληνικής πολιτικής σκηνής, αλλά το σύνολο του πολιτικού κόσμου και ίσως του ελληνικού λαού. Δεν έπεισε ούτε καν τα μέλη και στελέχη του ΠΑΣΟΚ. Μ' αυτή την έννοια ήταν φανερό ότι η κυβέρνηση είχε σημαντικό πρόβλημα από τα αριστερά της, ενώ απ' τα δεξιά της... απλά επιβεβαιώνει την πολιτική της Δεξιάς.

Η κατάρριψη του Κορεάτικου τζάμπο από την Σ.Ε. και η πρόταση καταγγελίας από την ΕΟΚ ήταν θείο δώρο, για την Κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ.

Με τό βέτο που άσκησε σαν όμοτιμο μέλος της ΕΟΚ διασκέδασε τις εκτιμήσεις και τις επιφυλάξεις των Ελλήνων για ύποταγή και ύποτεια στα ιμπεριαλιστικά κέντρα. Απέδειξε (:) ότι η συμφωνία για τις βάσεις δεν τη δεσμεύει ν' ασκήσει την «υπερηφάνη» εξωτερική της πολιτική. Έκανε σαφές στ' αριστερά της ότι η «Κυβέρνηση του Έλληνικού λαού» δεν είναι διατεθειμένη να υποκύψει «στις πιέσεις και τούς εκβιασμούς των ιμπεριαλιστών». Καθησύχασε έτσι τον πιο συγκροτημένο χώρο της αριστεράς, τον φιλοσοβιετικό, που παράλληλα με τό δημοψήφισμα για τις βάσεις καλεί τώρα «όλους τούς δημοκράτες και πατριώτες να αποκρούσουν ενωμένοι τις πιέσεις των ιμπεριαλιστών των ΗΠΑ και της ΕΟΚ και να διεκδικήσουν ένα ακόμα ενεργότερο ρόλο της χώρας μας, στην υπόθεση της διεθνούς ειρήνης».

Έτσι αποκατέστησε εσωτερικά την εθνική μας ομοψυχία παρότι η δεξιά συστρατεύεται με την Εύρωπη για τούς χειρισμούς της κυβέρνησης στο θέμα του τζάμπο. Η Δεξιά όμως, σέ λίγο καιρό θα κληθεί στη βουλή να υπερψηφίσει τη συμφωνία για τις βάσεις (Ράλλης) και να σταθεί αλληλέγγυα στο σημαντικότερο ίσως θέμα της εξωτερικής μας πολι-

τικής. Ενώ η αριστερά θα καταψηφίζει μ' επιφυλάξεις (θα ζητάει βέβαια δημοψήφισμα), θα καλεί όμως παράλληλα τό λαό στην υπεράσπιση της φιλειρηνικής πολιτικής της κυβέρνησης.

Εξυπνη πολιτική από πλευράς Παπανδρέου. Ίσως όμως οι χειρισμοί του ύπουργού του νά μήν ήταν τόσο λεπτοί. Καί ενώ η εσωτερική ισορροπία αποκαταστάθηκε οι διεθνείς μας σχέσεις μπλοκάρισαν. Είναι πράγματι ένα δύσκολο μονοπάτι που πρέπει όμως ν' αποκατασταθεί και μάλιστα σύντομα.

Ο πιο έγκυρος ν' αποκαταστήσει την ισορροπία στην ΕΟΚ είναι ο έμπνευστής της ένταξής μας. Έτσι ο Καραμανλής, σαν προσωπικότητα, ανέλαβε νά αποκαταστήσει στους εταίρους μας τό κύρος μας. Καί μάλιστα χωρίς νά συνοδεύεται, για πρώτη φορά, από τόν ύπουργό εξωτερικών Χαραλαμπόπουλο, τό κακό παιδί της ΕΟΚ. Προχώρησε όμως περισσότερο, και κάλεσε τούς Εύρωπαίους σέ μία πολιτική ένωση όπου λόγο θά 'χει ή πλειοψηφία των εταίρων και όχι ή ομοφωνία. Άσκησε, μέ τόν τρόπο του, κριτική σέ παρεκκλίσεις που δημιουργεί ή ομοφωνία (τύπου βέτο) που θά μπορούσαν νά εμποδίσουν την πολιτική έκφραση της Εύρώπης.

Φαίνεται ή «άλλαγή» έδώ ταιριάζει: Μέσα πάμε καλά, έξω τί γίνεται;

Γιώργος Πιτουρόπουλος

Περί τύπου ό λόγος

Φήμες, φήμες, φήμες.

Φήμες και πληροφορίες κυκλοφορούν στα παρασκήνια της πολιτικής ζωής. Άλλες βλέπουν τη δημοσιότητα και διαψεύδονται ή επιβεβαιώνονται και άλλες όχι και έτσι ούτε διαψεύδονται ούτε επιβεβαιώνονται. Γράφονται παραδείγματος χάριν διάφορα: για την Ακρόπολη μετά την επιστολή Λεβίδη. Κάπου αναμειγνύεται και ό Άρναούτης που μέ πλαστό (λέει) διαβατήριο ήρθε μέσω Ηράκλειου στην Ελλάδα για τη δημιουργία φιλοβασιλικής δεξιάς πολιτικής κίνησης.

● Λέγονται και για την επανέκδοση του καθημερινού Βήματος από τόν Δεκέμβρη και μάλιστα μέ αρχισυντάκτη τόν Θ. Καλούδη, τόν μόλις παρατηθέντα από την ΕΡΤ.

● Λέγεται και για την κρίση στόν Έλευθερο Τύπο. Δύο ή τρεις παράγοντες (πράσινοι) χρηματοδότησαν τόν Έλευθερο αυτό τύπο και ξαφνικά τό γύρισε και έγινε φιλοπασόκ. Αποτέλεσμα, έφυγαν οι δημιουργοί του, Πασσαλάρης, Βούλτεψης και Μπόμης πρώην διευθυντές και συνεργάτες της Ακρόπολης.

● Λέγεται ακόμα ότι κάποια σημαντική χρηματοδότηση έπese στο βδομαδιάτικο «σκανδαλοθηρικό» «πονηρό» ή «εύαισθητο» Ποντίκι. Κάτι ακούγεται για δάνειο καλοκαιρινό 13.000.000 δρχ.

Έλπίζουμε ότι τουλάχιστον τό «πονηρό» Ποντίκι θά 'χει την «εύαισθησία» νά δώσει κάποιες διευκρινήσεις.

Γ.Π.

Η άπεργία της Ο.Β.Ε.Σ.

Αναταραχή προκάλεσε σέ κόμματα, εργοδοτικές και συνδικαλιστικές οργανώσεις ή άπεργία στις 12 Σεπτεμβρίου της Όμοσπονδίας Βιομηχανικών Έργατοϋπαλληλικών Σωματείων (ΟΒΕΣ). Καί κυρίως στό ΠΑΣΟΚ που αντιμετώπιζοντας τά μέλη που ήγούνται της όμοσπονδίας ακολουθώσε μία σειρά διαδοχικών στάσεων που δείχνουν ότι τό κυβερνών κόμμα, δεν έχει -ακόμα;- χάσει κάθε εύαισθησία για τά όσα είναι δυνατό νά συμβοϋν στόν εργατικό χώρο.

Πρώτη τοποθέτηση της κομματικής ήγεσίας: ή άπεργία δεν πρέπει νά γίνει γιατί θά πυροδοτήσει άπεργίες από τό ΚΚΕ και θά επιφέρει «μείωση του εθνικού εισοδήματος». Τοποθέτηση που συνοδεύεται από απειλές για διαγραφές. Όταν ή άπεργία έγινε μέ έντυπωσιακή επιτυχία -και άφου τις άμέσως προηγούμενες μέρες «κορυφώθηκαν», όπως λένε, οι άπειλές και άνησυχίες για την εθνική οικονομία - ή ΠΑΣΚΕ έστειλε... συγχαρητήρια, και μαθαίνουμε επίσης ότι μερικά ήγeτικά στελέχη προβάλλονται σαν καθοδηγητές... της άπεργίας.

Η άπεργία ήταν άναμφισβήτητη επιτυχής γιατί από τά 25.000 μέλη της ΟΒΕΣ άπήργησε τό 90% περίπου και από τά 125, τά 122 σωματεία, ενώ άλλα 28 εργοστασιακά σωματεία - μεταξύ των οποίων της Πεσινέ-συμμετείχαν, μαζί μέ ένα εργοστάσιο στη Χαλκίδα όπου δεν υπήρχε καν σωματείο. Γι' αυτό και ή ΕΣΑΚ που αρχικά δεν άναγνώρισε καν την ΟΒΕΣ έφθασε στό σημείο νά προβάλλει μέσω του Ριζοσπάστη τόν πρωτοποριακό της ρόλο στη διοργάνωση της άπεργίας.

Από αυτές τις μεταλλαγές δεν έλλειψε και ό ύπουργός εργασίας Εύάγγελος Γιαννόπουλος: άφου έξηγούσε πόσο δίκιο έχει ό ΣΕΒ, όταν λέει ότι ή ΟΒΕΣ δεν είναι όμοσπονδία σύμφωνα μέ τόν 1264, πέρασε κι αυτός εκ των ύστερων από τή μερίδα των ύποστηρικτών της εργατικής τάξης.

Μία υπόθεση μέ συνέχεια, γιατί θά συνεχιστούν οι άπεργιακοί άγώνες της ΟΒΕΣ, για την ύπογραφή μίας συλλογικής σύμβασης για τούς εργαζόμενους στη βιομηχανία, και συνεχίζονται επίσης οι πιέσεις για νά μή χαλάσει τό ήπιο κοινωνικό πρόβλημα. Από μεριάς ΠΑΣΟΚ ή συγκυρία δεν είναι όμως πλήρως εύνοϊκή: ή περίοδος προετοιμασίας έκλογών, που συνεπάγεται και κάποια έξαρση του κοινωνικού πνεύματος, δεν είναι τόσο εύνοϊκή για διαγραφές συνδικαλιστών.

Π.Α-Ρ.

ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΟ

Η πανελλήνια Όργανωτική Σύσκεψη του ΠΑΣΟΚ που συνήλθε στο Intercontinental στις 2 Σεπτεμβρίου, άμέσως μετά τη διαγραφή του Νίκου Καργόπουλου και άλλων 5 στελεχών έχει από πολλές απόψεις ενδιαφέρον. Δεν είναι μόνο η παρουσία του Προέδρου (τήν πρώτη μέρα) και των ηγετικών στελεχών του κινήματος, καθώς και αντιπροσώπων Ν.Ε. από όλη την Ελλάδα:

● Είναι η πρώτη Π.Ο.Σ. που συνέρχεται μετά την εκλογική νίκη του 81.

● Είναι η τρίτη στην ιστορία του ΠΑΣΟΚ (οι άλλες δύο είχαν επίσης συνέλθει μετά από διαγραφές στελεχών).

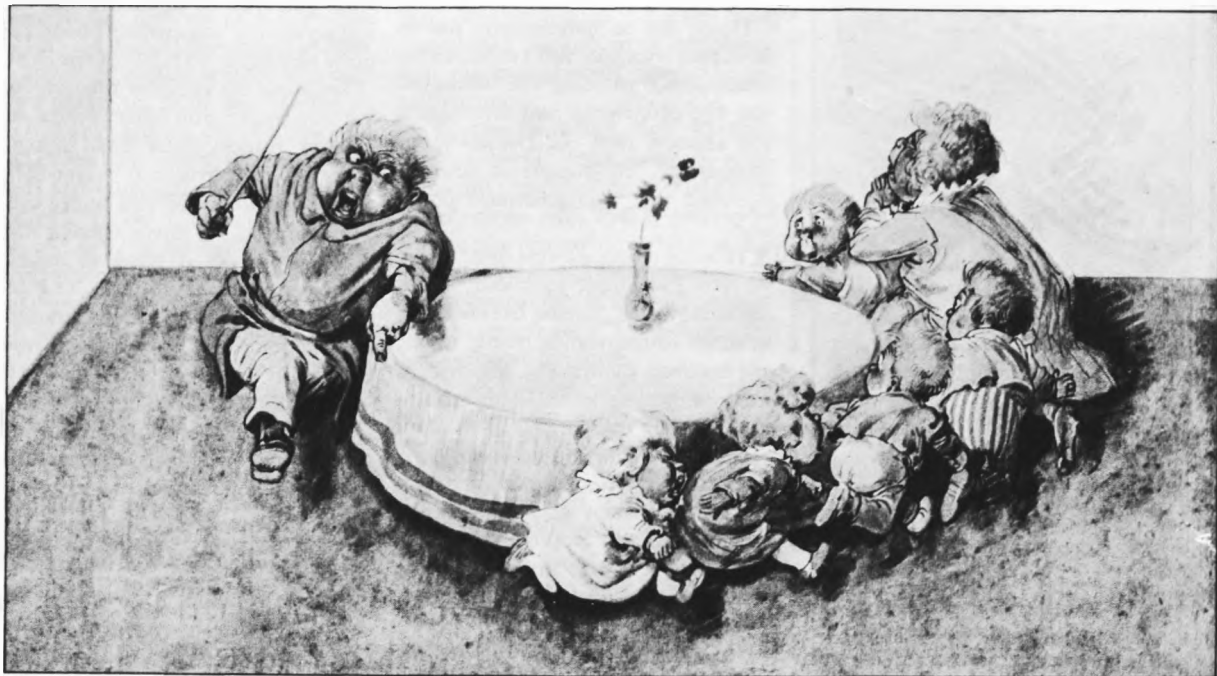
● Είναι η πρώτη φορά που οργανωτικό ή μη συγκαλείται νωρίτερα από τον προγραμματισμένο χρόνο ενώ ειδικά στο ΠΑΣΟΚ όλα... ν' αναβάλλονται γι' αργότερα.

● Είναι η πρώτη οργανωτική σύσκεψη που γίνεται μετά τις εκλογικές διαδικασίες των νομαρχιακών επιτροπών που έγιναν την άνοιξη.

Και πάνω απ' όλα είναι η πρώτη οργανωτική σύσκεψη στην οποία τό σύνολο των τοποθετήσεων άσκησαν οξύτατη κριτική για την κατάσταση του κόμματος ενώ αρκετές επεκτάθηκαν και σε κριτική στο κυβερνητικό έργο.

Ένας από τους εμφανείς στόχους της σύσκεψης ήταν η επανασυσπείρωση των στελεχών του κόμματος και η επαναβεβαίωση της σύνταξης τους στη γραμμή και την ηγεσία. Τό κύρος και η ρητορική δεινότητα του προέδρου χρησιμοποιήθηκε κατά κόρον. Σίγουρα η διαγραφή του Καργόπουλου και των συντρόφων του δεν οδήγησαν σε κρίση τό κόμμα. Δημιούργησαν όμως αρκετά προβλήματα, κυρίως στά παλιά μεσαία στελέχη, γιατί η κριτική που άσκηθηκε με την αντίληψη Καργόπουλου εκφράζει λίγο ή πολύ ανησυχίες και προβληματισμούς των στελεχών της βάσης του ΠΑΣΟΚ γιατί έδιωγε τη σημερινή κατάσταση της οργάνωσης και συνολικοποιούσε τις επί μέρους κριτικές και ανησυχίες. Κάτι που επιβεβαιώνεται από τά άποσπάσματα των παρεμβάσεων των στελεχών των ΝΕ που δημοσιεύουμε.

Γ. Πιτουρόπουλος

Από τις όμιλίες των στελεχών του ΠΑΣΟΚ

Η σύσκεψη

Μετά την εισήγηση του Παπανδρέου 60 περίπου στελέχη πήραν τό λόγο. Είναι χαρακτηριστικό ότι για πρώτη φορά όλοι οι όμιλητές στάθηκαν κριτικά απέναντι στην πολιτική της ηγεσίας κύρια στον οργανωτικό τομέα, ενώ κανείς δεν έγκωμιασε τό κυβερνητικό έργο. Παραδέχουμε μερικά στοιχεία από τις κυριότερες τοποθετήσεις στελεχών των ΝΕ, αρκετά χαρακτηριστικά για νά εκτιμηθεί η κατάσταση της οργάνωσης και η πολιτική της ώριμότητα.

Καβάλα:

Έδώ πρέπει νά πούμε όλες τις αλήθειες. Υπάρχει χαλαρότητα στην οργάνωση γιατί μετά τις εκλογές άνοιξαμε στον κόσμο τις πόρτες της οργάνωσης ενώ τά στελέχη μεταπήδησαν στην κυβέρνηση και τή διοίκηση. Κατέληξε έτσι η οργάνωση νά άσχολεϊται σχεδόν αποκλειστικά με «τοποθετήσεις» και νά δέχεται πιέσεις γι' αυτές. Συμφωνώ ότι υπάρχει παραγοντισμός αλλά αυτός υπάρχει κύρια στά ψηλά κλιμάκια. Όμως έτσι δεν μπορεί νά γίνει η οργάνωση όπως τήν περιέγραψε ο πρόεδρος. Είναι χαρακτηριστικό τό γεγονός ότι δώσαμε τή δυνατότητα σε πρώην περιθωριακούς και μάλιστα χωρίς κριτήρια, νά αρπάξουν θέσεις.

Θεσσαλονίκη:

Υπάρχει συνεχιζόμενη αντίληψη στις κλαδικές. Η οργάνωση της Θεσσαλονίκης όμως έχει βρει τό δρόμο της. Εκτός από τον Καργόπουλο υπάρχει και ο Χαλαμπιδής που γυρίζει στη βάση του κόμματος... έχουμε πικρή πείρα από τέτοια. Νά τά λέμε σιγά όμως νά μήν άκούγουμε.

Πέλλα:

Μεταφέρουμε εδώ τους προβληματισμούς της βάσης όπως υπέδειξε και ο πρόεδρος.

Πρέπει νά κάνουμε όρισμένες διαπιστώσεις: Υπάρχει μεγάλη απόσταση μεταξύ θεωρίας και πράξης. Η πορεία της αλλαγής που ακολουθούμε βρίσκεται όλο και πιό ριζικά αντίθετη τή βάση. Στην πράξη, και όχι στά λόγια, δεν έχουμε αποδείξει ότι έχουμε αλλάξει τά πράγματα. Κυριαρχεί η έντύπωση ότι γίνονται συμβιβασμοί και τίποτα άλλο. Η αλλαγή έχει γίνει απλά και μόνο ένα σύνθημα παρ' όλο ότι έχει ωριμάσει στην συνείδηση του λαού. Τό λαϊκό κίνημα έχει ριζοσπαστικοποιηθεί, έμεις όμως δεν τό ακολουθούμε.

Δέν είπώθηκε τίποτα για τό ΝΑΤΟ, τις Βάσεις, τήν ΕΟΚ στην οργάνωση, ή όποια βρίσκεται στό περιθώριο, επειδή όχι μόνο δεν αναλύονται οι πολιτικοί χειρισμοί της κυβέρνησης, αλλά πρό πάντων γιατί δέ δίνονται δυνατότητες στη βάση νά εκφραστεί πολιτικά, για τόσο σοβαρά θέματα, όπως οι βάσεις, που μάλιστα δημιούργησαν άμφιβολίες και άμφισβητήσεις για τή λήξη της συμφωνίας.

Είναι καθολική ή άπαιτηση για πολιτική έκφραση. Νά δοθεί σήμερα από τά πάνω πολιτικός λόγος στην οργάνωση για νά μπορέσουμε νά βαδίσουμε επί τέλους χέρι-χέρι.

Ημαθία:

Είναι φανερό ότι σήμερα υπάρχει στροφή προς τήν οργάνωση που η παρουσία του προέδρου εδώ τό βεβαιώνει. Η διαδικασία όμως αυτή είναι περιστασιακή, ενώ θά πρέπει νά γίνει θεσμός για τό κίνημα, πρέπει νά

υπάρχει ένημέρωση στην οργάνωση, γιατί σήμερα είναι άπαραίτητη όσο ποτέ ή σύνδεση της οργάνωσης και της κυβέρνησης. Πρέπει νά παρεμβαίνουμε και νά στηρίζουμε τους νέους θεσμούς. Νά έχουμε μία σαφή κατεύθυνση άπεγκλωβισμού των οργάνων και κύρια των ΝΕ από διεκπεραιωτικές λειτουργίες διορισμών, τοποθετήσεων στη διοίκηση κλπ. Είναι άπαραίτητος ό επαναπροσδιορισμός των διοικητικών οργάνων και πρέπει νά φύγουν απ' αυτά άτομα που έχουν ξεφύγει από τις κατευθύνσεις μας.

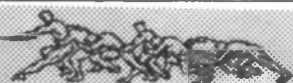
Παπανδρέου:

Σημαντικότερες οι παρατηρήσεις-προτάσεις του σ. Τό θέμα της σχέσης οργάνωσης κυβέρνησης είναι πάρα πολύ σημαντικό. Αύριο ν' άσχοληθούμε μ' αυτό.

Γεννηματάς:

Ο γραμματέας της Πέλλας εκφράζει τή ΝΕ του και τό λαό του νομού του και όχι τή βάση του κόμματος. Ό σ. φαίνεται πήρε μεζούρα και μέτρησε τό χρονοδιάγραμμα άπομάκρυνσης των βάσεων. Αν όμως για κάτι είναι υπερέφανο τό κίνημα είναι για τήν πολιτική του στά ζητήματα έθνικής ανεξαρτησίας. Είμαστε ή μόνη χώρα σ' όλο τον κόσμο που κατοχυρώνει τήν άπομάκρυνση των βάσεων. Ποιά χώρα άρνήθηκε ν' άπομακρύνει τους πέρσινγκ και κρούς; Ούτε τό ΚΚΕ τόλμησε ν' άμφισβητήσει τήν έθνική μας πορεία προς τήν ανεξαρτησία.

Πάρα πέρα είναι λάθος νά άσκούμε κριτική και ν' άναφερόμαστε σε πρόσωπα. Γιατί ποιος από μας δεν έχει κάνει λάθη στην πορεία του;

Σημεία από την εισήγηση του Άνδρέα Παπανδρέου

● Η άνοδος του ΠΑΣΟΚ ήταν χωρίς πισωγυρίσματα, παρ' όλο που υπήρξαν και τέτοια, αλλά η έννεαετής ιστορία του δείχνει μία συνολική εικόνα άνοδου.

● Το κυβερνητικό πρόγραμμα που διαμορφώσαμε δεν είναι τεχνοκρατικό κατασκεύασμα αλλά περιέχει τη φιλοσοφία του λαού μας, είναι καταστάλαγμα της σοφίας του.

● Πλήρης απολογισμός του κυβερνητικού έργου θα γίνει στις εκλογές του '85. Υπήρξε μία περίοδος αμφισβήτησης σχετικά με το αν πράγματι πορευόμαστε κανονικά ή είχαμε απορροφηθεί από το σύστημα. Όμως δεν είναι έτσι. Όλοι γνωρίζουν πώς έχουν να κάνουν με κάτι καινούργιο και ζωντανό επιδιώκοντας ταυτόχρονα το εφικτό.

● Αρνούμαστε την εξωτερική πολιτική της δεξιάς. Έμεις έχουμε χαράξει πορεία αποδέσμευσης, και λέω πορεία και όχι στιγμή γιατί διατρέχουμε εξωτερικούς έδαφικούς κινδύνους.

● Η συμφωνία για τις βάσεις είναι απόλυτα συνεπής προς τις δεσμεύσεις και τα όράματά μας.

● Στα βαλκάνια η σημαντική μας πρωτοβουλία για αποπυρηνικοποίηση αποδίδει καρπούς. Όλοι δέχονται την πρόταση πλην της Αλβανίας. Έτσι φεύγει επίσημη αντιπροσωπεία στις Βαλκανικές χώρες με πακέτο διαδικαστικών προτάσεων για τη συνάντηση των Αθηνών.

● Αντί να πούμε τό τί κάνουμε θα πούμε πώς βλέπουμε έμεις τό συνδικαλιστικό κίνημα. Ο συνδικαλισμός πρέπει να 'ναι ταξικός. Όμως η ταξική συνείδηση για ν' αποδώσει πρέπει να συνδυάζεται με την πολιτική συνείδηση. Υπάρχει συντεχνιακή αντίληψη και αυτή αναπτύσσεται όπου δεν υπάρχει πολιτική συνείδηση. Καθήκον της οργάνωσης είναι η ουσιαστική παρέμβαση στα μαζικά κινήματα όχι

μόνο για νά τά μαζικοποιήσουν αλλά και νά τά πολιτικοποιήσουν. Πρέπει νά μάθουμε νά υποτάσσουμε τά άτομικά συμφέροντα στά γενικά.

● Η οργάνωση του ΠΑΣΟΚ είναι καταλύτης πολιτικών και κοινωνικών εξελίξεων. Ενημερώνει τό λαό για τίς επιλογές που γίνονται. Ωθεί τό λαό στις οργάνώσεις του και δρά μέσα σ' αυτές.

● Δεν πρέπει νά ταυτίζεται ή αυτονομία των μαζικών κινήματων με την πολιτική αυτονομία των στελεχών μας που δρουν στό μαζικό χώρο.

● Η κυβέρνηση, τά στελέχη και ή οργάνωση πρέπει νά δουλεύουν στό ίδιο μήκος κύματος.

● Δεν πρέπει νά διώκονται πρόσωπα που διαφωνούν σέ κάποιες πολιτικές εκτιμήσεις αλλά παράλληλα δεν πρέπει νά διατηρούνται σέ θέσεις κλειδιά πρόσωπα άνικανα στό όνομα προσωπικών, οικογενειακών ή φιλικών σχέσεων.

● Τά στελέχη των ΝΕ στις σχέσεις τους με τούς νομάρχες, τούς βουλευ-

τές και τούς ύπουργούς τείνουν νά δημιουργήσουν ένα επικίνδυνο κλίμα νέου κομματαρχισμού. Πρέπει νά πάρουμε μέτρα για τήν πάταξη αυτής της κατάστασης, γιατί αύριο θά είναι άργά. Δυστυχώς, ύπεροψία και αυταρχισμός διακρίνει τή συμπεριφορά ορισμένων από μās. Έτσι όμως βοηθάμε τή δεξιά.

● Οί βουλευτές είναι τά όρατά και προβεβλημένα μέλη του κινήματος. Οί βουλευτές πρέπει νά έχουν στενή συνεργασία νά συμμετέχουν ενεργά στις ΝΕ και εύθύνη δικιά τους είναι νά ενημερώνουν μαζί με τήν οργάνωση τό λαό.

● Στην πορεία προς τό συνέδριο θά αναπτυχθεί δημοκρατικός διάλογος θά γίνει ανανέωση στελεχικού δυναμικού για μία γνήσια αντιπροσώπευση.

● Συσπειρώσεις γύρω από πρόσωπα και ανάπτυξη συσχετισμών είναι μορσία σφάλματα για τήν πορεία της οργάνωσης, είναι πισωγυρίσματα που τήν αποπροσανατολίζουν από τό ρόλο της στην ύπηρεσία του λαού.

τοῦ Intercontinental

Καρδίτσα:

Οί μεγάλες επιλογές της κυβέρνησης περνάνε πιό εύκολα αλλά στις λεπτομέρειες ύστερούμε. Π.χ. ήσαν τέσσερις ύποψηφιοί για τή χωροφυλακή, 3 μέλη μας και 1 χουντικός. Πέρασε στις εξετάσεις ό χουντικός και ξετινάχτηκε ή οργάνωση στον άέρα.

Φωκίδα:

Συσχετισμοί ύπάρχουν, ένοποιούνται όμως και ύπάρχει συνεργασία. Από πολλούς ακούγεται: έγω στήριζομαι στον τάδε, μέλος ή μέλη του ΕΓ και έτσι δημιουργούνται και άλλου είδους συσχετισμοί. Άς δούμε π.χ. με ποιά κριτήρια έγινε ή επιλογή στελεχών. Η οργάνωση δεν παρεμβαίνει στό κυβερνητικό έργο αλλά παρεμβαίνουν άλλοι παράγοντες, και μεις έχουμε μετατραπεί σέ ρουφετολόγους. Τό Νομαρχιακό συμβούλιο σαμποτάρεται από τόν κυβερνητικό εκπρόσωπο, τόν νομάρχη, έτσι δεν είναι σήμερα όργανο λαϊκής εξουσίας.

Γιάννενα:

Αυτές οί διαδικασίες δεν είναι σωστές γιατί είναι χωρίς αποτελέσματα. Χαρήκαμε που ήταν χθές ό Πρόεδρος και λυπούμαστε που δεν είναι σήμερα. Χρειαζόμαστε άπαντήσεις: Για τό μνημόνιο, για τό ρόλο του Προέδρου της Δημοκρατίας. Ποιός καθοδηγεί τήν κυβέρνηση; Υπάρχει πρόγραμμα μετάβασης; Από ποιόν χαράζεται; Τό ΚΥΣΕΑ ή τό ΚΥΣΥΜ; Λέμε πολλά: Άύριο γίνεται τό νοσοκομείο στα Γιάννενα και δυό χρόνια δε θεμελιώνεται. Λέμε άκόμα: Μās ψήφισε ό λαός θά εφαρμόσουμε τό πρόγραμμά μας. Ποιό πρόγραμμα; Αυτά έλεγε και ή Δεξιά.

Άν είχε ή οργάνωση ενημέρωση άκόμη και για τό άρθρο 4 θά 'χε πολιτικά έπιχειρήματα. Η αυτοκριτική που γίνεται είναι άόριστη. Δεν ύπάρχει ειλικρίνεια σέ κομματικό επίπεδο. Δεν μπορεί νά 'ρχεται κλιμάκιο για τό θέμα Χριστοδουλίδη και νά μήν τό βάζει και νά τό βάζουμε έμεις.

Τό ΕΓ άντικατέστησε τό κόμμα. Η οργάνωση περιορίστηκε στό ρόλο του άφισσοκολλητή. Αναφέρθηκε ότι θά γίνει σχολή στελεχών στην 10η σύνοδο. Αυτό είναι Πανεπιστήμιο ενώ μās λείπει τό Δημοτικό. Τά στελέχη γίνονται και αναπαράγονται στους άγώνες!

Έλπίζω για τό Νομάρχη νά μās καλίψει και στην πράξη ό σ. Γεννηματάς, γιατί παρακοιμάται με τόν Τζιόλα.

Γεννηματάς:

Δέν ισχύει γενικώς ή προηγούμενη παρέμβαση. Μήν κατεβείτε στις οργάνώσεις και δημιουργήσετε προβλήματα. Έλάχιστα είναι. Άς μένουν εδώ...

Κεφαλονιά:

Έρχονται από τά κεντρικά σάν κομήτες, μās μαζεύουν, μās λένε ότι λένε οί εφημερίδες, και σέ κανένα χρόνο ξανάρχονται.

Άχαία:

Υπάρχει ένα άίσθημα ύποτίμησης όλης της οργάνωσης. Υπάρχουν στελέχη άνικανα πολιτικά αλλά και τεχνοκρατικά. Τίς εύθύνες τους έρχεται και τίς πληρώνει τό λαϊκό κίνημα, έμεις όμως ζητάμε εύθύνες από αυτούς που τούς έπέλεξαν. Νά κλείσουν οί βουλευτές τά γραφεία τους και νά έρθουν στην ΝΕ. Νά σταματήσουν τά χαρτάκια. Έτσι συντηρούμε τή νοοτροπία

των άλλων, της δεξιάς.

Ηλεία:

Καλύφθηκε σέ πολλά από τά Γιάννενα. Έλπίζω νά 'ναι σήμερα άρχή για νέα πορεία. Πρέπει νά στοιχηθεί ή οργάνωση για τή ρήξη με τό σύστημα. Δεν ύπάρχει χαλάρωση αλλά άνυπαρξία της οργάνωσης, χωρίς πολιτικό λόγο. Όσοι έπισημανθούν για αύταρχική διαχείριση της εξουσίας θά πρέπει νά σταλούν στις ΤΟ για νά μάθουν δημοκρατικές διαδικασίες. Όσοι όμως έχουν έλλειψη σοσιαλιστικού ήθους τό πρόβλημα είναι πολύ σοβαρό. Δεν έχουν θέση, νά φύγουν.

Λακωνία:

Παράγοντες και μυστικοσύμβουλοι περνάνε και λύνουν τά προβλήματα. Πρέπει νά γίνει άποτελεσματική ή οργάνωση για νά εξαφανιστούν. Χρειάζεται ποιότητα και ήθος των καθοδηγήσεων και όχι διαγραφές και άπειλές. Νά ύποδειχτεί στους Νομάρχες νά καταξιώνουν τά Νομαρχιακά Συμβούλια.

Άρκαδία:

Μπήκαν σέ θέσεις άνθρωποι που όχι μόνο δεν είναι ΠΑΣΟΚ αλλά και που χτυπούσαν τό ΠΑΣΟΚ πριν τίς εκλογές. Έτσι αναπαράγεται ό παραγοντισμός. Δεν άρκει νά έχουμε οργάνωση μάχης, χρειάζεται και κυβέρνηση μάχης. Νά φύγουν από τά κυβερνητικά πόστα οί άνθρωποι που κάνουν μόνο ζημιά εδώ και δυό χρόνια. Τό λαϊκό κίνημα παραμένει στριμωγμένο στην γωνιά.

Άγγλία:

Η θέση μας για τήν ΕΟΚ έχει

αλλάξει. Νά άρχισει συζήτηση για νά ξεκαθαριστεί τό ζήτημα. Οί δημοκρατικές διαδικασίες είναι άνύπαρκτες. Οί τοποθετήσεις που είναι και βόλεμα νά σταματήσουν εδώ και τώρα.

Στό κλείσιμο της συζήτησης μίλησαν ό Αυγερινός για τό νομοσχέδιο της ύγείας, ό Μόραλης για τό συνέδριο, ό Λαλιώτης έφ' όλων των τοποθετήσεων. Επίσης μίλησαν και με-ταξύ άλλων είπαν:

Γεννηματάς:

Ο μόνος δρόμος για τήν άλλαγή είναι ή οργάνωση και ό άγώνας... Πρέπει νά έλέγχουμε τήν ύλοποίηση των αποφάσεων μας. Τό δρόμο για τό συνέδριο άνοιξε ή άπόφαση της 10ης συνόδου της ΚΕ. Δεν πρέπει ν' αποτύχουμε και δε θ' αποτύχουμε.

Τσοχατζόπουλος:

Με τό πέρασ της σύσκεψης είναι φανερό ότι ύπάρχει ένότητα και συνοχή στό κίνημα. Η 10η σύνοδος δεν είχε τίποτα καινούργιο έπιβεβαίωσε όμως στην πράξη άρχές και άξίες που όλοι μας έχουμε άποδεχτεί.

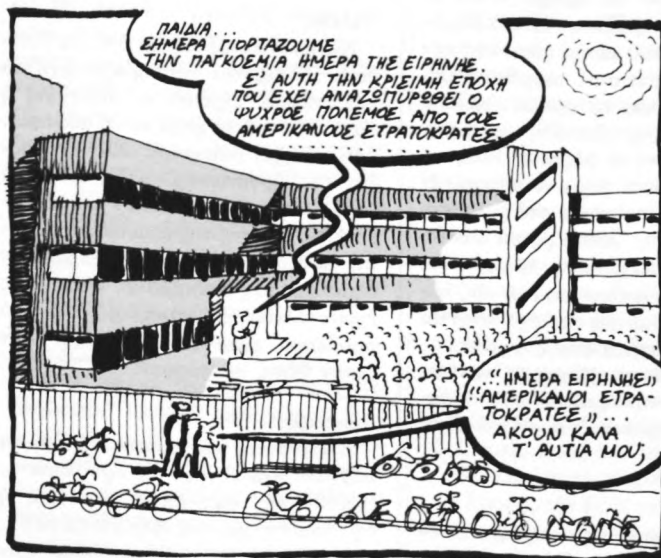
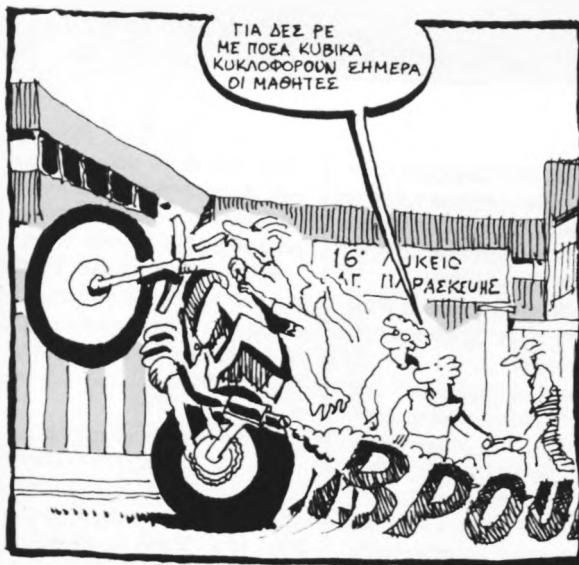
● Κανείς δεν άμφισβητεί τίς εύθύνες της ήγεςίας. Οί εύθύνες αυτές θά έκφραστούν και θά άποδοθούν στό συνέδριο.

● Για τήν ΕΟΚ τό μνημόνιο θά δείξει πώς θά διαμορφωθούν οί σχέσεις μας. Η άποχώρηση είναι συνδεδεμένη με τεράστιο κόστος.

● Στα σύγουρα θά πάμε για τό συνέδριο, μέσα στό 84 τό Φλεβάριο-Μάρτη.

● Οί εύρωεκλογές δεν πρόκειται νά συνδεθούν με τίς έθνικές εκλογές. Πέρα από αυτό στόχος στις εύρωεκλογές νά μήν πέσουμε κάτω από 40%.

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

Η άστραφτερή μαύρη Μερσεντές διέσχισε τό Κολωνάκι έστριψε άριστερά και άνέβηκε τό γλιστερό άνηφορικό δρομάκι. Σταμάτησε μπροστά στό «Βλαδίμηρο» τό γνωστό κοσμικό στέκι. Οί δυό γοητευτικοί τύποι πού κατέβηκαν, μέ γρήγορο βήμα μπήκαν μέσα. Ο ένας έμοιαζε μέ στάρ του μεσοπολέμου, ψηλός ντελικάτος μέ κορακί μαλλί και πυκνό μουστάκι. Ο άλλος, μετρίου άναστήματος μέ γκριζα μαλλιά και σαγηνευτικό πρόσωπο της δεκαετίας του 50.

Στήν έξοδο, άνήσυχος ό διευθυντής περιστοιχισμένος από δυό-τρία γκαρσόνια, μέ κόκκινες στολές τούς περιέμενε. Στο άπόμερο τραπέζακι πού τούς όδήγησε καθόταν ένας κοντός, παχουλός καλοζωισμένος έβδομηντάρης μέ γαμπή μύτη. Δίπλα του μιά ξανθή καλλονή, μέ έξαισιο στήθος πού ξεχύλιζε και σαρκώδη χείλη. Τό βλέμμα όμως του ψηλού τύπου μέ τό μουστάκι καρφώθηκε στά αισθησιακά πράσινα μάτια της. Αυτό τό χρώμα τόν ξετρελάινει!!!

«Κύριε Ύπουργέ, ξέρω ότι δέ βγαίνετε ποτέ έξω, άν στην παρέα δέν υπάρχουν γυναικες.. Ντόλλυ μωρό μου χαϊρέτησε τόν κύριο Ύπουργό!» είπε μέ τολμηρή εύγένεια ό κοντός τύπος καθώς οί δυό άντρες κάθισαν στό τραπέζι.

2

Σ' αυτό τό άπόμερο τραπέζακι του άρχοντικού «Βλαδίμηρου» γραφόταν μιά από τίς πιά σημαντικές σελίδες της ιστορίας του σοσιαλιστικού κινήματος. «Ενας σοσιαλιστής Ύπουργός, ό Γιώργος Κατσιφάρας, και ένας σοσιαλιστής Τραπεζίτης ό Στέλιος Παναγόπουλος συναντούσαν τόν μεγαλοβιομήχανο Άλέξανδρο Τσάτσο και τήν Ντόλλυ!!!

Σ' αυτό τό τραπέζι παιζόταν τό μέλλον των επενδύσεων και του σοσιαλισμού στην Ελλάδα...

3

Είχε πιει τό τρίτο ούισκυ ό τύπος μέ τό μουστάκι όταν ένωσε τό χέρι της Ντόλλυ τυχαία νά άκουμπά τόν δεξιό μηρό του. «Οί μεσάζοντες είναι ή άρχουσα τάξη στην Ελλάδα...» είπε ό κοντός τύπος και συνέχισε. «Εμείς είμαστε λίγοι αυτόδημιούργητοι βιομήχανοι. Θυσιάσαμε άκόμα και τήν προσωπική μας ζωή γιά τήν εκβιομηχάνιση της χώρας. Άν θέλαμε δόξα και χρήμα θά γινόμασταν μεσάζοντες. Η βιομηχανία γιά μäs είναι μιά ιδέα. Μείναμε σ' όλη μας τή ζωή φτωχοί αλλά βιομήχανοι. Είναι άφες πού σκέφτομαι μήπως πέρα τή ζωή μου λάθος...»

«Μήν τό λέτε αυτό...» είπε ό ψηλός τύπος καθώς τό χέρι της Ντόλλυ πέρασε στό έσωτερικό μέρος του μηρού του. «Βέβαια... όμολογώ... ότι έχετε... και σεις... τίς άγωνίες σας...»

Ο ψαρομάλλης έπινε άμίλητος. Πού και πού κοίταζε μόνο τό στήθος της Ντόλλυ. Κάποια στιγμή πέταξε άπότομα και ξερά. «Ήσουν άμως μέλος της Συμβουλευτικής του Παπαδόπουλου...» Τό χέρι της Ντόλλυ προχώρησε επικίνδυνα. Ο κοντός τύπος έκανε πίσω τήν καρέκλα και άναψε πούρο. «Μέ μιά έννοια και ποιός δέν ήταν...» φιλοσόφησε.

«Ήσουν άμως και διοικητής της ΕΤΒΑ», συνέχισε άμειλίχτα ό ψαρομάλλης.

«Κανείς δέν πρέπει νά καταδιώκεται γιά τίς ιδέες του!» παρατήρησε φλεγματικά στην πρόκληση ό κοντός τύπος, δαγκώνοντας τό πούρο του.

«Συμφωνώ», είπε κάπως ένοχλημένη από τή συζήτηση ή Ντόλλυ και τράβηξε τό χέρι της. Αύτή ή ώμή και ρεαλιστική κίνηση έφερε σέ δύσκολη θέση τόν τύπο μέ τό μουστάκι. Κατάλαβε άμέσως τό λάθος του ψαρομάλλη φίλου του και έξουθενωμένος ψέλλισε: «Είμαστε κυβέρνηση όλων των Έλλήνων...»

TERMINABLE

Στήν όδό Ξενοφώντος στά γραφεία του ΣΕΒ μόνο ό τελευταίος όροφος ήταν φωτισμένος. Ο πρόεδρος του Συνδέσμου και διευθυντής της τσιμεντοβιομηχανίας TITAN A. Παπαλεξόπουλος έσμιξε τά φρύδια του. Η πληροφορία πού του έδωσε ό άνθρωπός του στον «Βλαδίμηρο» ήταν συγκλονιστική!!! Οί Τσάτσοι του ΗΡΑΚΛΗ έσπασαν. Έκαναν χωριστή συμφωνία μέ τήν Κυβέρνηση γιά επενδύσεις... διυλιστήρια... ναυπηγεία... εξαγωγές... ενώ είχαν αποφασίσει νά γίνει συνολική συμφωνία (package deal). Έσπασαν τό μέτωπο των Βιομηχάνων. Τά συμφέροντα του Συνδέσμου και του TITAN κινδύνευαν. Έπρεπε νά κινηθεί γρήγορα. Οί άδιστακτοι και σατανικοί Τσάτσοι είχαν πιάσει τόν Κατσιφάρα και τόν Παναγόπουλο. Επί πλέον είχαν ένα άκαταμάχητο άτού τήν Ντόλλυ. Τό άδύνατο σημείο κάθε σοσιαλιστικής Κυβέρνησης... Σήκωσε τό τηλέφωνο γρήγορα και μέ αποφασιστικότητα...

5

Ο Άρατσαφέρης άναψε τήν πίπα του. Τό τηλέφωνο πού είχε πάρει τόν είχε ξαφιάσει. Φόρεσε τό σακάκι του και βγήκε έξω. Ήταν περασμένες μιά. Αισθάνθηκε τή φθινοπωρινή ψύχρα.

«Είναι δυνατόν μιά γυναίκα νά αξίζει τόσα πολλά!!!...» μουρμούρισε παραξενεμένος. Τό τηλέφωνο όμως ήταν σαφές...

Όταν μπήκε στον «Βλαδίμηρο» τούς είδε άμέσως. Ναι, αυτοί ήταν... Ο ψηλός τύπος μέ τό μουστάκι και ή Ντόλλυ. Της κρατούσε τρυφερά τό χέρι και τήν κοίταγε στά μάτια. Ο Άρατσαφέρης ένωσε άηδία... Δέν άπεχθάνεται τίποτα περισσότερο από τά γεροντοπαλλήκαρα πού κάνουν τόν ώραίο. Κάθισε στό διπλανό τραπέζι. Δέν άργησε νά άποσπάσει τήν προσοχή της Ντόλλυ. Της έκλεισε τό μάτι. Του χαμογέλασε. Ο ψηλός τύπος μέ τό μουστάκι δέν είχε καταλάβει τίποτα. «Μόνο γιά σένα Ντόλλυ θά μπορούσα νά ξεχάσω τόν φάκελλο του Τσάτσου», της ψιθύρισε σέ μιά στιγμή έρωτικής έξαρσης. Εκείνη όμως δέν μπορούσε νά τραβήξει τό βλέμμα της από τά έπίμονα

και θεληματικά γαλανοπράσινα μάτια του Άρατσαφέρη. Όταν σηκώθηκε νά πάει στην τουαλέτα, ή Ντόλλυ δέν άργησε νά τόν άκολουθήσει...

Είχαν περάσει τρία τέταρτα όταν ή ξανθή καλλονή γύρισε βιαστικά στό τραπέζι. Ο ψηλός τύπος μέ τό μουστάκι είχε φύγει...

Ο Άρατσαφέρης ένωθε κατά βάθος τύψεις γιά ότι έκανε. Τέτοιες δύσκολες στιγμές, σκεφτόταν πάντα τήν άγαπημένη του Λάουρα. «Άληθεια», συλλογίστηκε, «πόσο άχαρο, σκληρό και επικίνδυνο έπάγγελμα είναι ή δημοσιογραφία;»

6

Στό Καστρέ ή άτμόσφαιρα ήταν τεταμένη. Ο Άρσένης καθόταν στον καναπέ και κοίταζε από τό άνοικτό παράθυρο τά δέντρα του κήπου. Ο Παναγόπουλος έμοιαζε νά τά χεί χάσει. Δέν καταλάβαινε τίποτα!!! Ο μόνος πού σκεφτόταν σοβαρά ήταν ό Κατσιφάρας. «Θεέ μου μäs κοροϊδεύουν...» άναστέναξε. «Όλο ψεύτικες υποσχέσεις είναι. Άτιμο κεφάλαιο...»

Ο Άντρέας μπήκε θυμωμένος. «Αυτό πού έκαναν οί Τσάτσοι είναι τουλάχιστον άπιστία κατά του Δημοσίου. Νά δοθεί άμέσως ό φάκελλός τους στον Εισαγγελέα.»

«Και μέ τίς επενδύσεις τί θά γίνει κύριε πρόεδρε...;» ρώτησε φοβισμένα ό Παναγόπουλος, ενώ ό Άρσένης εξακολουθούσε νά κοιτάζει βουβός τά δέντρα του κήπου.

Δέν άργησε νά άκουστεί ή βαριά άργή και προφητική φωνή του Άνδρέα.

«Σύντροφοι, μετά τήν απομάκρυνση των βάσεων, ήρθε και ή ώρα της απομάκρυνσης του μεγάλου κεφαλαίου. Οί Έλληνες δέ θά νιώθουν μόνο έθνική υπερηφάνεια, αλλά και κοινωνική δικαιοσύνη. Θά υπογράψουμε μέ τόν ΣΕΒ πενταετή συμφωνία απομάκρυνσης του μεγάλου κεφαλαίου. Μέ καταληκτική ημερομηνία. Όταν λέμε TERMINABLE έννοούμε TERMINABLE! Θά κατοχυρωθεί ή άναλογία 7-10. Δηλαδή σέ κάθε δέκα εκατομμύρια οί Τράπεζες δέ θά πιστώνουν περισσότερα από έπτά εκατομμύρια. Τέλος στην ετεροδικία των Βιομηχάνων. Καταργούνται όλες οί μυστικές συμφωνίες. Τό προσωπικό των Βιομηχανιών θά είναι άποκλειστικά Έλληνες, τό ίδιο και ό διευθυντής. Αύτή ή ήμέρα είναι ιστορική. Κάποτε είχα πει ότι γιά νά εφαρμόσουμε τό σοσιαλιστικό μας πρόγραμμα θά χρειαστούν τουλάχιστον δυό τετραετίες. Τώρα είμαι σέ θέση νά σäs διαβεβαιώσω ότι άρκούν πέντε χρόνια. Αυτό πρέπει νά τό ξέρει ό λαός στις εκλογές του Ίουνίου.»

7

«Παραπέμπονται οί Τσάτσοι γιά άπιστία», «Μπλόκο στό άντρο των Τσάτσων», έγραφαν τήν άλλη μέρα τά πρωτόστιχα των έφημεριδων. Ο Άρατσαφέρης καθώς ήταν άπορροφημένος στό διάβασμα δέν πρόσεξε άμέσως τόν νεαρό πού μπήκε στό γραφείο του. Του έδωσε ένα τσέκ των χιλίων δολλαριων και ένα σημείωμα.

«Ο ΣΕΒ, ό TITAN και έγω προσωπικά σού είμεθα εύγνώμονες γιά ό,τι έκανες.»

Φιλικά

Ο πρόεδρος

Υ.Γ. Είδατε πού τό κεφάλαιο δέν έχει τή δύναμη πού ισχυρίζεται ό κ. Κάρλ Μάρξ;»

ΣΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ

Διανοούμενοι της 'Αριστεράς σέ υπεύθυνα κυβερνητικά πόστα

Είναι κοινό μυστικό ότι σημαντικός αριθμός στελεχών της εκτός ΠΑΣΟΚ 'Αριστεράς, έχουν αναλάβει υπεύθυνες πολιτικές θέσεις στον κυβερνητικό μηχανισμό. Πρόκειται για ένα φαινόμενο που ξεκίνησε δειά-δειά λίγους μήνες μετά τις εκλογές, για να πάρει στη συνέχεια όλο και μεγαλύτερες διαστάσεις. Δεν αναφερόμαστε προφανώς στο γεγονός ότι πολλοί δημόσιοι υπάλληλοι προέρχονται από την 'Αριστερά, φαινόμενο που ασφαλώς προϋπήρξε του ΠΑΣΟΚ, ούτε στο επίσης αυτόνοτο ζήτημα ότι μετά τις εκλογές άρθηκαν κάποια παραδοσιακά έμποδια που όρθωνονταν ανάμεσα στους προοδευτικούς διανοούμενους και τό κράτος.

Τό θέμα μας είναι ότι για πρώτη φορά απασχολούνται στή θέση του κρατικού λειτουργού διανοούμενοι της 'Αριστεράς που καλούνται να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους μέ την ιδιότητα του πολιτικού στελέχους. Γιατί βέβαια πρώτη ή Δεξιά επιχείρησε να αξιοποιήσει σέ υπεύθυνες θέσεις αυτό τό δυναμικό, πάντα όμως σέ συνάρτηση μέ κάποια αυστηρά τεχνοκρατική λειτουργία. Είναι γνωστό π.χ. ότι ό βασικός σύμβουλος του Στ. Μάνου ήταν στέλεχος του ΚΚΕ έσωτ.

Τό σημερινό όμως φαινόμενο είναι διαφορετικό. Δεν έχουμε να κάνουμε μέ την αναρρίχηση σέ ανώτερες θέσεις της κρατικής ιεραρχίας κάποιων στελεχών, που μέ τά τυπικά τους προσόντα διασκέδασαν τήν πολιτική τους προέλευση. Στίς περιπτώσεις που αναφερόμαστε ή (αρι-

στερή) πολιτική προέλευση συμπεριλαμβάνεται στά τυπικά προσόντα και έχει απόλυτη συνάρτηση μέ τίς αρμοδιότητες και τά καθήκοντα που τούς ανατίθενται.

Θά προσπαθήσουμε να περιγράψουμε τό φαινόμενο άνιχνεύοντας τά κοινά χαρακτηριστικά αυτών των περιπτώσεων. 'Ας μάς συγχωρήσουν οι εξαιρέσεις που δεν μπορέσαμε να τίς διακρίνουμε.

Η έκταση του φαινομένου

Πρέπει να πούμε απ' τήν αρχή ότι τόσο τό αριθμητικό, όσο και τό τό πολιτικό βάρος αυτών των στελεχών είναι ελάχιστο σέ σύγκριση μέ τόν συνολικό κρατικό μηχανισμό. Δεν υπάρχει ωστόσο ύπουργείο ή κρατικός οργανισμός που να μην προσφέρει τά δικά του παραδείγματα «ειδικών» συμβούλων. Πρώτο απ' όλα βέβαια τό 'Υφυπουργείο Νέας Γενιάς, όπου όχι μόνο όλοι οι ειδικοί σύμβουλοι του 'Υφυπουργού προέρχονται από τήν «πέραν» του ΠΑΣΟΚ 'Αριστερά, αλλά αντίστοιχη σύνθεση παρουσιάζει και ή κατώτερη στελέχωση. Αυτή ή υπερσυρσώρευση λειτουργεί βέβαια στό έν λόγω ύφυπουργείο μέχρις ενός σημείου και σάν αυτόσκοπος. Ίσως όμως απλώς είναι ή πιό όρατή πλευρά του φαινομένου.

Γιατί και στό ύπουργείο Οικονομικών, στό ύπουργείο Παιδείας, στό ύπουργείο 'Εσωτερικών, τή Γενική Γραμματεία Τύπου κλπ. συναντάμε στελέχη της ίδιας προέλευσης στίς θέσεις ειδικών συμβούλων. Τό ίδιο

ισχύει και για διευθυντικά πόστα σέ κρατικά κέντρα έρευνών, για θέσεις στό έπιτελείο των μέσων ενημέρωσης και, φυσικά, για τίς ελληνικές υπηρεσίες της ΕΟΚ που κατακλύζονται από διανοούμενους της ανανέωσης κυρίως στά κατώτερα κλιμάκιά τους, αλλά όχι μόνο σ' αυτά. 'Εδώ βέβαια ή άρχή έγινε έπί Ν.Δ. και έχει σχέση μέ τό γεγονός ότι τήν εποχή εκείνη τό ΚΚΕ έσωτ. ήταν υπέρ της ένταξης σέ αντίθεση μέ τό ΠΑΣΟΚ και τό ΚΚΕ.

'Αν στά προηγούμενα προσθέσουμε και τίς πληροφορίες για τόν τρόπο συγκρότησης του σχεδιαζόμενου ύφυπουργείου έπιμόρφωσης υπό τόν υιόν Παπανδρέου, θά σχηματίσουμε τήν εικόνα μιας συνειδητής κυβερνητικής έπιλογής. 'Η συγκρότηση αυτή θά έπιτύχει βέβαια μόνο έφόσον ξεπεραστούν οι αντιθέσεις των «άκτιβιστών» του 'Υφ. Νέας Γενιάς μέ τούς «διανοουμενιστές» της 'Επιμόρφωσης, αντιθέσεις που τελευταία έχουν ένταθεί.

Παρ' όλη όμως τήν έκταση του φαινομένου, τά στελέχη αυτά βρίσκονται σέ κάθε περίπτωση στό περιθώριο των έσωτερικών αντιθέσεων της κυβερνητικής παράταξης. 'Ετσι κι άλλως είναι «ξένο σώμα» ως προς τό στελεχικό δυναμικό του ΠΑΣΟΚ που επανδρώνει κατά προτεραιότητα τίς πολιτικές θέσεις του κράτους. Χωρίς κανένα προς τό παρόν έρεισμα στόν κομματικό μηχανισμό, βρίσκονται κυριολεκτικά στό έλεος του προϊστάμενου ύπουργού και ακολουθούν κατά κανόνα τήν τύχη του.

Ο προεκλογικός αντιπασοκισμός

Είναι προφανές ότι τά στελέχη που ένωματώθηκαν στήν κρατική έξουσία ύποχρεώθηκαν να αποσιωπήσουν, να άναθεωρήσουν ή και να έγκαταλείψουν πλήρως όρισμένες τουλάχιστον από τίς πολιτικές θέσεις της προηγούμενης ιστορίας τους. Στή συντριπτική τους πλειοψηφία τά στελέχη αυτά είχαν ένα παρελθόν πολεμικής προς τό ΠΑΣΟΚ. Αυτήν τους τήν πολεμική όχι μόνο δεν τήν υπέστειλαν στήν προεκλογική περίοδο, όταν δηλαδή είχε διαγραφεί ή πιθανότητα μιας κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ, αλλά αντίθετα, είχαν δημόσια τοποθετηθεί κατά της ψήφησης του ΠΑΣΟΚ και μάλιστα κατά τρόπο άκραιο, κατηγορηματικό και συχνά έμπαθη.

Διαβάζουμε έτσι σέ ένα προεκλογικό μανιφέστο, τό όποιο προσυπογράφουν πολλοί σημερινοί ειδικοί σύμβουλοι:

«Τό ΠΑΣΟΚ μέ τήν υιοθέτηση και τήν προβολή συντεχνιακών, αντιφατικών κοινωνικών συμπερομένων, τόν ύπερσυγκεντρωτισμό, τόν ήγεμονισμό, τήν προσωποκρατική δομή και τήν άρχηγική πρακτική του, αναπαράγει τήν άστική πολιτική και, ως έκ τούτου, δεν συνθέτει οργανικά τίς πολιτικές και τίς κοινωνικές δυνάμεις του σοσιαλισμού. Μέ τή συνολική του πολιτική όχι μόνο δεν άνοίγει τό δρόμο προς τό σοσιαλιστικό μετασχηματισμό, αλλά και ύποβιβάζει

τή σοσιαλιστική αλλαγή σέ άνθρωπο συνθημάτων και συμψηφισμό μισθολογικών αυξήσεων και παροχών».

Ο σημερινός ειδικός σύμβουλος του ύφυπουργείου Νέας Γενιάς Π. Εύθυμιου λίγο πριν τις εκλογές κατηγορηματικά καταδικάζει κάθε φιλική προς το ΠΑΣΟΚ στάση, γιατί, όπως γράφει στον «Πολίτη» Νο 45: «Δέν έχουμε έπομένως έδώ νά κάνουμε μέ μιά κριτική υποστήριξη αλλά μέ μιά άκριτη και άνιστόρητη παραίτηση από τό δικαίωμα της Άριστεράς νά υπάρχει ως τέτοια. Η άποψη της «κριτικής υποστήριξης» στό ΠΑΣΟΚ μέ σκοπό τήν «έθνική όλοκλήρωση» είναι άποψη αυτοκαταργητική της Άριστεράς. Καί σηματοδοτεί τό «σημείο χωρίς έπιστροφή» της κρίσης».

Ο επίσης ειδικός σύμβουλος Τ. Παππάς στον Πολίτη Νο 44 θά καταφερθεί μέ εμπάθεια κατά του ΠΑΣΟΚ και της ήγερσίας του δίνοντας τόν δικό του περι «Άλλαγής» όρισμό:

«Είναι ή περίπτωση όπου ό μη προνομιούχος καθηγητής Πανεπιστημίου συνενώνεται μέ τόν μη προνομιούχο Άρχιεπίσκοπο Σεραφείμ (χωρισμός εκκλησίας και κράτους) και βαδίζουν γιά ένα σοσιαλισμό, πού δέν έγινε στις 18 (Νοεμβρίου 1974) αλλά πρόκειται νά γίνει μέ τόν τρόπο του. Αυτούς τούς παράξενους σοσιαλισμούς, τό σύνθημα της πώσης της δεξιάς δέν τούς αντιμετώπιζει, αλλά οδηγεί τό εκλογικό σώμα σέ διαβρωση και άσφαείς έθισμούς».

Άς άρκεστούμε σ' αυτά τά παραδείγματα.

Η Άλλαγή και ή αλλαγή άπόψεων

Η άπλή διαπίστωση της άλλαγής των άπόψεων αυτών των στελεχών, όχι μόνο δέν λύνει τό πρόβλημα, αλλά, αντίθετα, δημιουργεί περισσότερα έρωτηματικά. Έδώ έχουμε νά κάνουμε μέ περιπτώσεις ανθρώπων πού άμφισβητούσαν συνολικά τό όραμα της Άλλαγής και προεξοφλούσαν τήν άποτυχία της κυβερνήσης του ΠΑΣΟΚ. Τί συνέβη τότε αυτή τήν όριακή γιά τά πολιτικά πράγματα ήμέρα των εκλογών και μετεστράφη άρδην ή πολιτική στάση τους; Καί ακόμη, πώς είναι δυνατόν νά συλλειτουργούν άρμονικά μέ τό ΠΑΣΟΚ σέ μιά εποχή πού ή κυβέρνηση του «άρθρου 4» και της συμφωνίας παραμονής των βάσεων έχει προχωρήσει σέ πρωτοβουλίες μέ σαφή άντλιακό χαρακτήρα και πρόδηλα εκτός πλαισίου της οποιασδήποτε έκδοχής της Άριστεράς;

Η πρώτη απάντηση πού θά μπορούσε νά δοθεί - και δίνεται άλλωστε - είναι ότι βρισκόμαστε μπροστά σ' ένα φαινόμενο μαζικής επιδημίας καριερισμού. Είναι ιστορικά κοινότατο και επαναλαμβανόμενο γεγονός ή μετεκλογική διόγκωση του

στρατόπεδου του νικητή από κάθε λογής όψιμους υπερασπιστές του. Αυτή άλλωστε είναι ή περίπτωση χιλιάδων άντιδραστικών πού έσπενσαν νά πικνώσουν τις τάξεις της Άλλαγής τήν έπαύριο της νίκης της, εισρέοντας μαζικά στις οργανώσεις του ΠΑΣΟΚ άξιώνοντας μερίδιο στά λάφυρα.

Όμως οι περιπτώσεις των άριστερών διανοούμενων στις όποιες αναφερόμαστε ξεφεύγουν άπ' τόν κανόνα αυτό. Όχι μόνο δέν πέρασαν από τήν ταπεινωτική διαδικασία των κλαδικών, αλλά και σήμερα διακηρύσσουν τήν πολιτική τους άυτονομία

στήν υπόθεση του ριζοσπαστικού μεταρρυθμισμού και τελικά ούτε στό ίδιο τό ΠΑΣΟΚ». (Προοπτική, τεύχος, 9, Ιούνης-Ιούλης 1983).

Δέν χρειάζεται νά είναι κανείς ιδιαίτερα καχύποπτος γιά νά διαπιστώσει ότι ή άποψη περί «αύτονομίας» των στελεχών αυτών είναι διάτρητη. Γιά αυτούς τούς ίδιους ή άποψη αυτή έρχεται γάντι, έπιλύει τήν αντίφαση ανάμεσα στό πριν και τό τώρα, ανάμεσα στην καθημερινή τους πρακτική και τις ιδέες πού υποτίθεται ότι φυλάνε βαθιά στή σκέψη τους. Άλλά δέν χρειάζεται νά τό ψάξει κανείς πολύ γιά νά διαπι-

από τό ΠΑΣΟΚ και τήν άνεξαρτησία τους από τις κυβερνητικές έπιλογές.

Προσοχή στή λέξη άυτονομία: γι' αυτούς είναι ή λέξη-κλειδί, ή διασφάλιση του διςυπόστατου των ιδιοτήτων τους, νά είναι στελέχη της Άριστεράς και ταυτόχρονα κρατικά στελέχη στην ύπηρεσία του ΠΑΣΟΚ. Ο Σ. Λυγερός, εκπρόσωπος της «επαναστατικής άριστεράς» στό ύφυπουργείο τύπου και πληροφοριών, διατυπώνει μέ διαύγεια αυτή τή θέση:

«Όποιος στό όνομα των κυβερνητικών έπιλογών άπαλλοτριώνει τήν άυτονομία του... μπορεί θραυπρόδεσμα νά διευκολύνει τήν κυβέρνηση και νά γίνεται άρεστός, αλλά όσο κι άν φαίνεται περιεργό δέν προσφέρει καλές ύπηρεσίες

στώσει ότι αυτή ή «αύτονομία» τους παραείναι «σχετική», ότι όλόένα και περισσότερο υιοθετούν τά στρατηγικά όράματα του ΠΑΣΟΚ και άπολογούνται γιά τό κυβερνητικό έργο.

Γιατί ό ίδιος ό «αύτόνομος» Σ. Λυγερός είναι πού θά γράψει στό άρθρο του στην Προοπτική πού ήδη αναφέραμε: «Παρ' όλες τις άρνητικές πλευρές πού έπесήμανα, ό συνολικός άπολογισμός είναι πολ-λά δειτικός και δά πρέπει νά γίνει θετικότερος. Δέν είναι υπερβολικός ό ισχυρισμός ότι ή άνάλυση της κυβερνητικής έξουσίας από τό ΠΑΣΟΚ αποτέλεσε γιά τήν έλληνική κοινωνία ένα στρατηγικής σημασίας βήμα προς τά μπροστά».

Στό ίδιο τεύχος της Προοπτικής, ή Τ. Μοροπούλου (ύφυπουργείο Νέας

Γενιάς, σύμβουλος παρά τω ύφυπουργώ) υιοθετεί πιά άκραίες διατυπώσεις σύγκλισης μέ τά στρατηγικά όράματα του ΠΑΣΟΚ, γράφοντας ότι: «στόν τόπο μας οι θαυόδουποι «ισμοί» δέν εύδοκίμουν, δέν ταιριάζουν μέ τό κλίμα μας, ούτε μέ τά χρώματά μας ή «άλλαγή», άς πούμε, είναι μιά λέξη έλληνική».

Και λίγο πιά κάτω: «Τόν Τρίτο Δρόμο τόν άνοίγουμε έμείς».

Οι «άντιφάσεις» του κράτους και ή συνοχή μιάς πολιτικής θέσης

Τά ίδια τά στελέχη στά όποια αναφερόμαστε έπιμένουν ότι δέν υφίσταται καμία άντινομία στην έξέλιξη τους. Καί πράγματι, ή μη προσχώρησή τους στό ΠΑΣΟΚ μπορεί νά έρμηνευθεί σάν συνεπής προς τό παρελθόν τους στάση. Άλλά τότε, ή στράτευσή τους στην κυβερνητική πολιτική πού μπορεί νά άποδοθεί:

Η λύση του γρίφου πρέπει νά άναζητηθεί στον τύπο του προεκλογικού (και μετεκλογικού) «άντιπασοκισμού» τους. Η κριτική πού άπηύθυναν προεκλογικά στό ΠΑΣΟΚ στεκόταν, όπως είδαμε στό άπόσπασμα από τό προεκλογικό «μανιφέστο», στην άντιφατικότητα, τήν άσυνέπεια, τόν υπερσυγκεντρωτισμό, τόν άρχηγισμό του κόμματος αυτού. Αυτή λίγο-πολύ ήταν έξάλλου ή κριτική κι όλόκληρης της παραδοσιακής άριστεράς. Λόγος λοιπόν γιά σύμπλευση μέ τό ΠΑΣΟΚ προεκλογικά δέν υφίσταται.

Είναι χαρακτηριστικό, ότι ή φωνή του Άντρέα Παππά, συναγωνιστή και συνεργάτη πολλών από τούς σημερινούς κυβερνητικούς συμβούλους έμεινε άπελπιστικά μόνη πριν τις εκλογές, όταν πρώτος σάλπισε τό προσκλητήριο της «κριτικής υποστήριξης». Δέν είχε σημαίνει ακόμα ή ώρα.

Μέ τις εκλογές όμως συντελείται ή άντιστροφή. Αυτά πού θεωρούνταν άπαγορευτικά στοιχεία στό ΠΑΣΟΚ-κόμμα, μετατρέπονται σέ στοιχεία γόνιμα και έκμεταλλεύσιμα στό ΠΑΣΟΚ-κυβέρνηση. Η άσυνέπεια και ή άντιφατικότητα, όταν διαπιστώνεται ότι τό ΠΑΣΟΚ σταθεροποιείται στην άσκηση της πολιτικής έξουσίας, συγκροτούν τώρα ένα προνομιακό πεδίο παρέμβασης: «... κάποιον άριστερό παλεύουν γιά τήν τεκμηρίωση μιάς άριστερής πρότασης μέσα στό σύνολο των άντιφάσεων της κυβερνητικής πολιτικής», μάς λέει ό Πέτρος Εύθυμιου (Σχολιαστής 3).

Η προεκλογική καταγγελία ότι τό ΠΑΣΟΚ δέν έχει πρόγραμμα, αλλά «άθροισμα συνθημάτων» μεταμορφώνεται λοιπόν τώρα σέ χειροπιαστή εύκαιρία νά «φτιάξουμε έμεις» τό πρόγραμμα της Άλλαγής. Η ίδια άλλωστε ή πρόσκληση πού άπηύθυνε ή κυβέρνηση δέν άποτελεί τάχα τήν άναίρεση της άντιδημοκρατικό-

τητας του ΠΑΣΟΚ σαν κόμμα; Ίδου ο κρατικός μηχανισμός που με τον πλουραλισμό του υπερβαίνει την κομματική στενομυαλιά και οδηγεί μέχρι και τη συγκρότηση των δυνάμεων που θα τον ανατρέψουν.

Ο πυρήνας όμως της προβληματικής που αποκαθιστά τη συνέχεια της προ- και της μετεκλογικής στάσης πρέπει να αναζητηθεί στην ίδια την αντίληψη για την ελληνική κοινωνία. Από πολιτικά έντελώς διαφορετικούς χώρους της Αριστεράς τά στελέχη αυτά υποστήριζαν μία συγκλίνουσα άποψη για τον «υπανάπτυκτο» και «μεταπρατικό» χαρακτήρα της ελληνικής κοινωνίας. Αλήθεια, πόσο μακριά απ' την πρωτοποριτική ρήση, ότι η κυρίαρχη τάξη στην Ελλάδα είναι οι μεσάζοντες, βρίσκεται η παρακάτω διατύπωση:

«Η θέση της Ελλάδας στον παγκόσμιο καταμερισμό της εργασίας, ο χαρακτήρας του κυρίαρχου κεφαλαίου, οι σχέσεις που συναρδώνουν τον κοινωνικό σχηματισμό και το είδος ανάπτυξης που ακολουθήθηκε διαμόρφωσαν μία κοινωνία που συνεχεται από ένα πλέγμα μεταπρατικών σχέσεων σ' όλα τα επίπεδα... Άστοι, αγρότες, εργάτες και μικροαστοί έμποροι, έπιστήμονες, εργολάβοι και πολιτευτές, δεξιοί αριστεροί και κεντρώοι, εργοδότες και εργαζόμενοι είναι μεταξύ τους φίλοι, γνωστοί, ξαδέφφια ή κουμπάροι... Μέσα από μεσαιίτες, προίκες, μίζες,

κουμπαριές και λαδώματα, το εθνικό εισόδημα ανακατανέμεται και μετά τη δεύτερη ή τρίτη απογευματινή δουλειά άτονούν ή εξαφανίζονται οι κοινωνικές διαφορές», (Τ. Μορόπουλου *ei als*, στον Πολίτη τ. 39).

Αυτή η θέση για τον «υπανάπτυκτο» και «μεταπρατικό», χαρακτήρα της ελληνικής κοινωνίας κυριαρχεί στις αναλύσεις όχι μόνο των συγκεκριμένων διανοούμενων που ένσωματώθηκαν στην πολιτική έξουσία, αλλά και στο σύνολο της ελληνικής Αριστεράς. Τόσο το ΚΚΕ, όσο και το ΚΚΕ έσωτ. επαναλαμβάνουν σέ όλους τους τόνους παραλλαγές αυτής της θέσης. Το όραμα της ανάπτυξης και της αναγκαιότητας του δημοκρατίας, τα όραματά δηλαδή της σημερινής έξουσίας, αποτέλεσαν τον θεμέλιο λίθο της στρατηγικής της παραδοσιακής Αριστεράς.

Τά κόμματα, οι ομάδες, τα περιοδικά

Νά γιατί, ενώ από τη σκοπιά του κρατικού μηχανισμού το πολιτικό φαινόμενο που περιγράφουμε παραμένει δευτερεύον και περιθωριακό, για τον ίδιο το χώρο της Αριστεράς είναι σημαντικό. Είναι το πιο δραματικό όρατο στοιχείο της άμχανίας της Αριστεράς που στέκεται μπρός στο ΠΑΣΟΚ εύνοχισμένη κι άλλαη βλέποντας τα δικά της όραματά να γίνονται πολιτική πράξη, ή όποια δέν

οδεύει όμως σέ κανέναν σοσιαλισμό.

Η πολιτική έπιλογή της στελέχωσης του κρατικού μηχανισμού συνδέεται άμεσα με τά γενικότερα στοιχεία που περιγράφουν τον μετεκλογικό πολιτικό χάρτη της Αριστεράς. Συνδέεται άμεσα με την ουσιαστική διάλυση της οργάνωσης έπιστημών του ΚΚΕ έσωτ., της πιο δραστήριας οργάνωσης αυτού του κόμματος. Συνδέεται έπίσης με τη διάλυση, την έπόμενη των εκλογών, όλων των σχημάτων που φιλοδόχησαν νά παίξουν μέσα στην Αριστερά και πέρα από τά δυό Κ.Κ. κάποιο αυτόνομο μικρό ή μεγάλο ρόλο, απ' την ΕΔΑ, τις πρωτοβουλίες των άνένταχτων, ως την επαναστατική άριστερά. Συνδέεται και με τη σημερινή δυσπραγία των κινήσεων, περιοδικών και ομάδων που φιλοξένησαν και γαλούχησαν αυτές τις άποψεις.

Μόνο το ΚΚΕ μοιάζει αλώβητο απ' τό φαινόμενο. Πράγματι, αν έξαιρέσει κανείς την παραδοσιακή πολιτική στελέχωση των «κόκκινων δήμων» με «κόκκινους τεχνοκράτες», φαίνεται ότι η προσχώρηση σέ υπέιθινες κρατικές θέσεις δέν αντιμετωπίζεται απ' τά μέλη του ΚΚΕ. Πρώτα-πρώτα αυτό όφείλεται στην έπιφυλακτικότητα που διακατέχει τό ΠΑΣΟΚ άπέναντι στο ΚΚΕ και τον κίνδυνο που διακρίνει στη συμπαγή του οργάνωση. Κυρίως όμως τό γεγονός αυτό πρέπει νά άποδοθεί στο γεγονός ότι τό ΚΚΕ δέν χαρίζεται έτσι εύκολα στο ΠΑΣΟΚ. Έπι-

διώκει μία «συντεταγμένη» διαπλοκή με την κρατική έξουσία, έστω και άλά γαλλικά. Γι' αυτό και δέ χάνει εύκαιρία νά ζητά συμμετοχή «κορυφής» στην κυβέρνηση και ιδιαίτερα στις στιγμές έντονων πολιτικών άναμετρήσεων, δηλαδή όταν όξύνει τον αντιπολιτευτικό του τόνο και διαγράφεται τό ένδεχόμενο νά διαρραγούν οι δεσμοί του με τούς σοσιαλιστές.

Κυριαρχεί λοιπόν στο σύνολο σχεδόν της Αριστεράς τό αίτημα της συμμετοχής στις κυβερνητικές έιθύνες. Και ταυτόχρονα κυριαρχεί ή ιδεολογία του «πολιτικού πραγματισμού», της «τρίβης με την πραγματικότητα». Αυδία λίθος για την Αριστερά άναδεικνύεται ή ικανότητά της νά προσφέρει στην «υπόθεση της Άλλαγής». Δικαιωμα ύπαρξης έχει μόνο αυτός που μπορεί έδώ και τώρα νά διατυπώσει συγκεκριμένες προτάσεις στα συγκεκριμένα προβλήματα της κρατικής πολιτικής.

Είναι δύσκολο νά άποτιμήσει κανείς σήμερα στο σύνολό τους τις συνέπειες που έχει ή στενή διαπλοκή της Αριστεράς με τον κρατικό μηχανισμό. Τό βέβαιο όμως είναι ότι ή «Αριστερά» και ή «κρίση» της περιγράφουν τελείως διαφορετικά πράγματα από αυτά που συνηθισαμε νά έννοούμε με αυτές τις λέξεις.

Τάκης Μαστραντώνης
Γιάννης Μηλιός
Δημήτρης Ψαρράς

Μιά συνέντευξη πού δέν 'έγινε

Ξεκινώντας την έρευνα που παρουσιάζουμε σήμερα, θεωρήσαμε άπαραίτητη τόσο την άποψη της κυβέρνησης όσο και των ίδιων των στελεχών της Αριστεράς που συμμετέχουν στις κυβερνητικές ευθύνες. Άπευθυνθήκαμε πρώτα απ' όλα στον Κώστα Λαλιώτη για δυό λόγους: Καταρχήν έπειδή είναι αυτός που έχει επιλέξει τούς συνεργάτες του κατά πλειοψηφία από τό χώρο της Αριστεράς και κατά δεύτερο λόγο έπειδή συνδυάζει την ιδιότητα του ύφυπουργού μ' αυτήν του μέλους του Έκτελεστικού Γραφείου του ΠΑΣΟΚ, είναι έπομένως κατά τεκμήριο άρμόδιος νά δώσει μιά πολιτική έρμηνεία στο γεγονός.

Είχαμε δυό συναντήσεις μαζί του. Στην πρώτη, του εκθέσαμε τό θέμα και του υποβάλαμε τέσσερις γραπτές έρωτήσεις (τίς όποιες δημοσιεύουμε πιο κάτω). Μας δήλωσε ότι τό θέμα τον ένδιαφέρει και θέλει νά άπαντήσει, αλλά έπισήμανε κάποια έμπόδια. Είπε ότι πρόκειται για κάτι που έγινε στην πράξη, χωρίς νά προϋπάρχει κάποια σαφής πολιτική κατεύθυνση, και ότι δυσκολεύεται νά άπαντήσει για νά μή θεωρηθεί ότι προκαταλαμβάνει τη διαδικασία σύνταξης των προσυνεδριακών ντοκουμέντων. Μας ζήτησε μιά πίστωση

χρόνου για νά συνεννοηθεί με τό κόμμα αν μπορεί νά μας δώσει συνέντευξη. Ήδελε επίσης νά συνεννοηθεί με τούς συνεργάτες του, για τούς όποιους τό θέμα είναι κάπως λεπτό.

Στη δεύτερη συνάντηση, ό κ. Λαλιώτης μας έξήγησε ότι μετά τη συνεννόηση με τό κόμμα δέν πρόκειται νά άπαντήσει παρότι θεωρεί «έλκτικό» τό θέμα.

Έξίσου άκαρηπή απέθη ή προσπάδία μας νά συζητήσουμε με κάποιο απ' τά στελέχη της Αριστεράς που έπανδρώνουν τον κρατικό μηχανισμό.

Λυπούμαστε που ή έρευνά μας ίσως φανεί μονόπλευρη αλλά ή ευθύνη δέν είναι δική μας. Πιστεύουμε πάντως ότι δέν πρέπει νά υπάρχουν θέματα ταμπού και έλπίζουμε ότι σύντομα δά όλοκληρωθούν τά προσυνεδριακά ντοκουμέντα του ΠΑΣΟΚ ώστε νά υπάρξει τόσο ή κυβερνητική άποψη όσο και ή γνώμη των ίδιων των ένδιαφερομένων στελεχών. Σ

Οι έρωτήσεις

1. Πώς έξηγεíte τό γεγονός ότι οι στενότεροι συνεργάτες σας προέρχονται από πολιτικούς χώρους πέραν του ΠΑΣΟΚ, και συγκεκριμένα απ' τά κόμματα της παραδοσιακής άριστεράς και τό χώρο των άνέντα-

χτων;

Κανείς βεβαίως δέν αντιμετωπίζει σοβαρά τις αίτιάσεις της δεξιάς ότι τό ΠΑΣΟΚ δέν διαθέτει αξιόλογα στελέχη. Πρόκειται λοιπόν για μιά συνειδητή κυβερνητική έπιλογή και αν ναι πού στοχεύει;

2. Η άνάλυση κάποιων σημαντικών πολιτικών ευθύνων δέν συμβάδισε με την προσχώρηση στο ΠΑΣΟΚ αυτών των στελεχών. Δέν δημιουργεί προβλήματα αυτή ή άναντι-

στοιχία;

Πρός ποιά κατεύθυνση έπιδιώκετε νά λυθεί, ένόψει μάλιστα του Συνέδριου του Κινήματος;

3. Σέ πολλές απ' αυτές τις περιπτώσεις βρισκόμαστε μπροστά στο φαινόμενο άνθρωποι που προσεκοιγικά άντιμάχονταν μετωπικά τό ΠΑΣΟΚ, με άκραία μάλιστα φρασσεολογία, νά στρατεύονται στις κυβερνητικές γραμμές ύποστηρίζοντας όμως την προσωπικά πολιτική τους άυτόνομια. Έπειδή γνωρίζουμε πρόσωπα και πράγματα ξέρουμε ότι στη συντριπτική τους πλειοψηφία δέν ήταν ούτε ό μικροπολιτικός ύπολογισμός ούτε ό καιροσκοπικός καριερισμός που επικράτησαν. Πρόκειται για μιά καθαρά πολιτική έπιλογή που συνοπτικά όνομάστηκε «κριτική ύποστήριξη». Άπ' τη δική σας πλευρά πόσο κριτική και πόσο ύποστήριξη αισθάνεστε αυτή τη στάση;

4. Τόν τελευταίο καιρό, με άφορημή κυρίως τη διαγραφή του Καργόπουλου και τη σύσκεψη στελεχών του κινήματος γράφτηκαν πολλά για την άυστηρή αντιμετώπιση των διαφορετικών άπόψεων στο έσωτερικό του ΠΑΣΟΚ και άναμίχθηκε και τό δικό σας όνομα ως ύποστηρικτή της «σκληρής» γραμμής. Πώς συνδυάζεται αυτή ή στάση με τον «πλουραλισμό» που διαπιστώνουμε στη στελέχωση και την πολιτική του Ύφυπουργείου;

Ηταν μία άπλη σύμπτωση. Κάποια Κυριακή, φέτος τό καλοκαίρι, τά δύο κομμουνιστικά κόμματα άποφάσισαν ταυτόχρονα νά δώσουν στή δημοσιότητα τίς πιο πρόσφατες έπεξεργασίες τους τίς σχετικές μέ τό γυναικείο κίνημα.

Καμιά έκπληξη: «Οι ειδικοί στόχοι της πραγματικής άλλαγής γιά τίς γυναίκες» στό Ριζοσπάστη και «Δημοκρατικός σοσιαλισμός, κίνημα άπελευθέρωσης της γυναίκας και κόμματα» στήν Αύγή. Κείμενο της «γυναικείας επιτροπής της Κ.Ε. του ΚΚΕ» πού έτοιμάστηκε μέ «διήμερη προσυνεδριακή συζήτηση και συλλογική μετασυνεδριακή έπεξεργασία» τό πρώτο, «άποσπάσματα από εισηγήσεις στό Κέντρο Μαρξιστικών Σπουδών» τό δεύτερο. Καθοδηγητικό κείμενο τό πρώτο, ύλικά μιάς συζήτησης τό δεύτερο. Κείμενα ήδη κάπως «παλιωμένα», αλλά πάντα έπικαιρα.

Διαβάζουμε στό Ριζοσπάστη:

«Στά πλαίσια των βασικών αυτών στόχων της πραγματικής άλλαγής πού τό μαζικό λαϊκό κίνημα δά είναι ό κύριος μοχλός της προώθησής τους, χρειάζεται επιμέρους κινήματα, όπως και τό γυναικείο, νά προβάλλουν, νά κλιμακώνουν και πιο δραστήρια νά παλεύουν και γιά τους ιδιαίτερους στόχους τους, γιά τίς άλλαγές πού απαιτούνται στόν τομέα τους, έτσι πού και από τό επιμέρους κίνημα δά αναπτύσσονται άγωνιστικές πολύμορφες πρωτοβουλίες, δά δραστηριοποιούνται, δά ένώνονται νέες μάζες και δά συναντιούνται στό μεγάλο ρεύμα της πραγματικής άλλαγής.

Τό ΚΚΕ έκτιμάει τό γυναικείο κίνημα σάν σημαντικό μέτωπο γιά τήν άλλαγή, τή δημοκρατία του λαού και τό σοσιαλισμό».

Τό μοτίβο είναι γνωστό και ίσως περιττεύει νά επανέρχεται κανείς στήν κριτική της άφελούς αντίληψης του ΚΚΕ γιά τή χειραγώγηση των κοινωνικών κινήματων, στόν ένδομυχο φόβο του γιά τή δυναμική ιδεών και άγώνων πού δέν έλέγχει, στήν άνιστορική πίστη του γιά τήν άνέφελη και νομοτελειακή σύγκλιση των επιμέρους «μετώπων» στή λεωφόρο της «πραγματικής άλλαγής».

Έχει, ώστόσο, κάποιο ενδιαφέρον νά παρατηρήσουμε τή σταδιακή, προσεκτική και άφυδάτηνη είσαγωγή καινοτομιών πού μέχρι πρόσφατα προκαλούσαν τό κυνήγι των μαγισσών πού έχει κατά καιρούς εξαπολύσει τό ΚΚΕ κατά των ιδιών αυτών κινήματων, κάνοντας ό,τι μπορούσε γιά νά μπλοκάρει τήν ανάπτυξη και νά έλέγξει τήν έμβέλειά τους.

Ήδη ό όρος «γυναικείο κίνημα», αλλά και εκείνο τό «πολύμορφες πρωτοβουλίες», έκσυγχρονίζουν τό λόγο του ΚΚΕ, τόν έκσυγχρονίζουν όμως έκ του άσφαλου, μιά και ή είσαγωγή τους δέ συνεπάγεται αυτόματα τήν παραδοχή των λογικών - άν μή τί άλλο - έπιπτώσεων της χρησιμοποίησής τους. Ότι όταν μιλά κανείς γιά παράδειγμα γιά τό γυναικείο κίνημα όφείλει νά άσχοληθεί ρητά μέ τή σχέση του κινήματος αυτού μέ τό κόμμα, νά ξετάσει μέ άλλα λόγια τό ζήτημα της αυτόνομίας του.

Ψιλά γράμματα γιά έναν οργανισμό πού καταφέρνει νά άποδυναμώνει, νά ένσωματώνει και νά οικειοποιείται θέσεις πού σέ μιά πρώτη ματιά δά μπορούσαν νά φανούν ότι βρίσκονται σέ κατάφωτη αντίθεση μέ τίς δικές του. Χάρη στό μηχανισμό του αυτό, τό ΚΚΕ έχει ένιοτε τή δυνατότητα νά μās αϊφνιδιάζει, αλλά και νά μās διασκεδάξει συνάμα, μέ τίς ρηξικέλευτες μικροπολιτικές κουτοπονηρίες του.

Έτσι, όταν άποφασίζει στήν πρόσφατη άπόφασή του νά άσχοληθεί μέ τίς «προσωπικές σχέσεις των δύο φύλων» και μέ τόν «έρωτικό

τους δεσμό» (!), έχει έξασφαλίσει έκ των προτέρων νά άποστειρώσει τό πρόβλημα, έχει φροντίσει νά του άφαιρέσει κάθε άγκάθι, νά τό έντάξει κι αυτό τέλος πάντων στήν πάλη γιά τήν «πραγματική άλλαγή».

Τό αίτημα γιά ισότιμες σχέσεις στήν οίκογένεια και στόν έρωτικό δεσμό παίζει σημαντικό ρόλο γιά τή χειραφέτηση της γυναίκας και καθόλου δέν μπορεί νά ύποτιμηθεί. Δέν μπορεί, όμως, νά λυθεί ξεχωριστά από τίς άλλες πλευρές, άποκομμένο από τήν κοινωνική του βάση. Ή άλλαγή στις οίκογενειακές και γενικά τίς έρωτικές σχέσεις μέ βάση ισότητας, άμοιβαίου σεβασμού, άγάπης και ψυχικού δεσμού δέν μπορεί νά επιτευχθεί μέ άπολυτοποιημένα, ξεκομμένα, διαστρεβλωτικά-άποπροσανατολιστικά άστικά και μικροαστικά κηρύγματα, όπως ή «αίώνια αντίθεση των δύο φύλων», ή ότι «κυριαρχεί ή σεξουαλική καταπίεση της γυναίκας στό όλο πλέγμα της άνισοτιμίας της», ή ότι «κύρια αίτία της γυναικείας καταπίεσης είναι ή επικρατούσα νοοτροπία» κλπ. Ούτε λύνεται όμως συνολικά μέ μόνο καλές άτομικές προσπάθειες.

Οι οίκογενειακές και έρωτικές σχέσεις επηρεάζονται από τήν οικονομική κατάσταση, από τή σήψη και τήν κρίση αξιών της άστικής κοινωνίας, από τό άν ή γυναίκα εργάζεται ή όχι από τό τί θάρη σηκώνει στήν οίκογένεια (παιδιά, γέρονς γονείς) άβοήθητη όντας από τήν πολιτεία. Από τό επίπεδο άσφάλισης και κοινωνικών παροχών, από τό επίπεδο μόρφωσης, πολιτισμού, πολιτικής και ταξικής συνειδητοποίησης του άνδρα και της γυναίκας».

Ιεραρχήσεις, πλαίσια, κύριοι και δευτερεύοντες στόχοι - Αντιθέσεις άνύπαρκτες - Γυναικείοι φορείς μέ προκαθορισμένους στόχους ταγμένοι στήν ύπηρεσία του άγώνα γιά τήν ειρήνη - Γυναίκες στήν ύπηρεσία του λαού. Σέ τελική άνάλυση ό χώρος αυτός ήταν πιο εύλικρινής, όταν τολμούσε (γιατί δέν τολμά πιά) νά εκφράσει τήν άποψη του γιά τήν άπελευθέρωση των γυναικών μέ τήν άφοπλιστική άφέλεια πού διέθετε πριν από λίγα μόλις χρόνια.

«Μιά και άν ακόμα κάναμε πρός στιγμήν τήν παραχώρηση νά δεχθούμε πώς μπορούμε, μέ τόν άγώνα μας, νά πάρουμε τή θέση πού μās άνήκει και μās αξίζει (γιατί όχι;) άν π.χ. καταφέρουμε ό άνδρας μας στίς ώρες πού έμείς είμαστε έξω από τό σπίτι, εκείνος νά κάνει νοικοκυριό και νά φιλάει τά παιδιά, άν καταφέρουμε νά βαδίζουμε στό δρόμο χωρίς ν' αντιμετωπίζουμε τά γνωστά πειράγματα του «άντικειμένου» μήπως δά έχουν πάψει νά μās παραφυλάνε άλλοι κίνδυνοι; Νά πίνουμε μολυσμένο νερό, άπ' τά άπόβλητα κάποιας άσύδοτης πολυεθνικής εταιρίας, νά δικασθούμε γιατί τολμήσαμε νά οργανώσουμε κάποια έκδήλωση (έστω και πολιτιστική) σέ ύπαιθριο χώρο, ή νά χάσουμε και τήν ίδια τήν

Scripta manent

ισότιμη πιά ζωή μας από κάποια θόμβα νετρονίου, ή από κάποια άλλη θόμβα πού έν τώ μεταξύ δά έχουν κατασκευάσει οι μιλιταριστές;»

Διαμετρικά αντίθετες είναι βέβαια οι άπόψεις γύρω από τό θέμα πού άκούγονται τά τελευταία χρόνια μέσα στό ΚΚΕ (έσ.) Ό λόγος των γυναικών του κόμματος αυτού φαίνεται πολύ πιο προχωρημένος, έπεξεργασμένος και είσάγων καινά δαιμόνια στόν ελληνικό κομμουνιστικό χώρο. Διαφορετική προσέγγιση των προβλημάτων, νέες ιδέες, πρωτότυπη θεματολογία. Κλονισμός των προτεραιοτήτων, των ιεραρχιών, των κομματικών δομών. Αναζητήσεις γύρω από τήν αυτόνομία, κραυγαλέα διεκδίκησή της, προβολή ξένων θεωρητικών έπεξεργασιών και πρακτικών κατακτήσεων.

Ποιά είναι, ώστόσο, ή πραγματικότητα πού κρύβεται πίσω από τήν «κοσμογονική» αυτή άμφισβήτηση; Φοβάμαι πώς πρόκειται σέ μεγάλο βαθμό γιά μιά συζήτηση χωρίς συνομιλητές, γιά ένα διάλογο χωρίς άντίκρισμα. Γιατί τί νόημα μπορεί νά έχει ή άγωνία γύρω από τή διπλή ένταξη, όταν ή ένταξη στό κόμμα καθορίζει ανά πάσα στιγμή τήν πρακτική σου; Και τί σημαίνει νά υπερασπίζεσαι τήν επαναστατικότητα του γυναικείου κινήματος, όταν τήν ίδια στιγμή συνεχίζεις νά εφαρμόζεις τήν παλιά πετυχημένη συνταγή «καλές οι γυναίκες και οι άγώνες τους, φτάνει νά είναι δικές μας;» Και πόσο αυτόνομη είναι ή μεταφορά «άξιμάτων» και στόχων από άλλους χώρους και άλλες συνθήκες και ή άναφομοίωτη άποδοχή ή άπόρριψη τους;

Δέν είναι ύπερβολή: Στοιχεία ενός λόγου πού πριν από έλάχιστα χρόνια έξοβελίζονταν από τό ΚΚΕ (έσ.) ως αίρετικός - ως φραξιονιστικός γιά νά ακριβολογούμε και γιά νά θυμηθούμε και λίγο τήν έμμονη ιδέα της έποχής - εκφέρεται σήμερα από τά έπίσημα χείλη των τότε «διωκτών» αυτάρεσκα, χρησιμοποιείται σάν σωσίβιο σέ καιρούς ισχνών άγελάδων, νομοποιεί τίς άμχανίες και καλύπτει τά άδιέξοδα.

Και μιά και ή προηγούμενη περίοδος του γυναικείου κινήματος έληξε στήν Εύρώπη άνεπιστρεπті, και μιά και οι κατακτήσεις των γυναικών εκεί δέ φάνηκαν και πολύ προσοδοφόρες έδώ, καιρός νά κηρύξουμε τήν άρχή της «νέας φάσης», πόσο μάλλον πού ή νέα αυτή περίοδος διαφαίνεται πιο βολική, πιο παραδοσιακά «πολιτικοποιημένη».

Ό νεο-φεμινισμός λοιπόν πέθανε, ζήτω ή νέα πολιτική των γυναικών πού μπορεί από πολλούς νά χαρακτηριστεί ως όπισθοχώρηση, αλλά πού σέ καμιά περίπτωση δέν είναι:

«Νομίζω πώς έχει περάσει ή έποχή της άποκλειστικής σχεδόν αναζήτησης και προβολής αυτών πού λέμε «ιδιαιτερα γυναικεία ζητήματα». Έχει περάσει ό συγκεκριμένος τρόπος άσκησης της πολιτικής από τή μεριά των γυναικών, δηλ. ή αντίληψη

κάνουμε πολιτική θγάζοντας στην επιφάνεια του δημόσιου θίου τὰ δικὰ μας ιδιαίτερα προβλήματα, ἢ καλύτερα αὐτός ὁ τρόπος ἀσκησης τῆς πολιτικῆς ἔχει διευρυνθεῖ. Νομίζω πῶς σήμερα τό γυναικεῖο κίνημα πού δέχεται νά παλέψει στίς συγκεκριμένες συνθήκες κάθε χώρας, ἔχει περάσει στήν ἀναζήτηση, ἀφού καθιέρωσε πρῶτα κάποια πράγματα ἀναγκαῖα γιά τήν ὑπαρξή του, ἐνός νέου τρόπου ἀσκησης τῆς πολιτικῆς πού τὰ σπέρματά του ὑπῆρχαν βέβαια καί παλιότερα, καί πού προσπαθεῖ νά φωτίσει πιά ὅλα τα πολιτικά προβλήματα κάθε τόπου, νά ἀμφισβητήσει τίς αὐθεντίες τῶν κομμάτων, νά τὰ συνδέσει μέ τήν καθημερινότητα τῶν ἀνθρώπων καί νά ἀσκει πλέον τήν πολιτική του ἐφ' ὅλης τῆς ὕλης.

Ἔτσι νομίζω πῶς μπορούμε καλύτερα νά ἐρμηνεύσουμε τίς διαδηλώσεις τῶν γυναικῶν γιά τήν εἰρήνη, τίς ἀντικυβερνητικές ἐκδηλώσεις τοῦ κινήματος στήν Ἀγγλία, ἀκόμη καί τήν ἐκδοση προκήρυξης τῆς Κίνησης Δημ. Γυναικῶν Θεσσαλονίκης γιά τὰ γεγονότα στό Λίβανο».

(ἀπό τήν εἰσήγηση τῆς Μαρίας Ρεπούση στή συζήτηση στό ΚΜΑΣ πού ἀναφέρθηκε προηγουμένως).

Ἄς ἀφήσουμε ἀσχολίαστη τή σημασία τῆς συγκεκριμένης προκήρυξης τῆς Κίνησης Δημοκρατικῶν Γυναικῶν Θεσσαλονίκης γιά τό Λίβανο. Ἡ οὐσία κρύβεται ἄλλου. Στό μεγαλοιδεατισμό καί στόν ἐφησυχασμό πού αὐτός συνεπάγεται. Στό ὅτι ἐμεῖς οἱ γυναῖκες εἴπαμε πιά τὰ δικὰ μας, δημιουργήσαμε τίς ρωγμές πού ἦταν νά δημιουργήσουμε καί προχωροῦμε ἀκάθεκτες στήν εἰσαγωγή ἐνός νέου τρόπου ἀσκησης τῆς πολιτικῆς. Καί στό ὅτι ἡ νέα αὐτή ματιά στήν πολιτική μᾶς ἐπαναφέρει στήν πρώτη γραμμή τῶν εἰρηνιστικῶν ἐκδηλώσεων πού ἀποτελοῦν τήν πάγια γυναικεῖα πολιτική πρακτική ἀπό τόν Πρῶτο Παγκόσμιο Πόλεμο.

Ὅμως ὄχι. Τά φαινόμενα δέν ἀναλύονται μέ τόν τρόπο αὐτό. Οἱ φάσεις τῶν κινημάτων δέ στοιχειοθετοῦνται μέ ἀφοριστικές διαπιστώσεις, ἀκόμη κι ὅταν οἱ φάσεις αὐτές εἶναι ὑπαρκτές. Ἡ λύση τῶν ἀδιεξόδων δέν προωθεῖται μέ κομματικές ἀποφάσεις, διακηρύξεις καί εὐχολόγια. Καί ὅλα αὐτά τὰ θέματα σηκώνουν - ἐπιτέλους - πολλή συζήτηση. Γιατί ὅροι ὅπως «γυναικεῖα πολιτική» ἢ «γυναικεῖα συνείδηση» ἀπασχολοῦν τίς γυναῖκες στήν Ἑλλάδα ἀπό τό 1923. Τίποτα δέν ἔχει λήξει. Ὅλα εἶναι ἀκόμη ἐπὶ τάπητος, ἀπελπιστικά, βασιανιστικά ἀναπάντητα. Μήπως καί στήν «προηγούμενη» φάση, τό βαθύτερο ζητούμενο δέν ἦταν ἡ σχέση τῶν γυναικῶν μέ τήν πολιτική;

Ἡ ἀσφυξία εἶναι ὑπαρκτή. Ἐμεῖς, ὅμως, δέν ἔχουμε τίποτα πιά νά ὀνειρευτοῦμε ἀπό τήν κατάληψη κάποιου πυρηνικοῦ ἐργοστασίου;

Ἀγγέλικα Ψαρρά

Ο χαρακτήρας καί τό περιεχόμενο τῆς τέχνης εἶναι ἓνα θέμα ὄχι καί τόσο σπάνιο στήν ἀρθρογραφία τοῦ καθημερινοῦ τύπου καί τῶν ἐξειδικευμένων περιοδικῶν ἐκδόσεων. Προβληματισμοί ὅμως γιά τή σχέση τέχνης, γνώσης καί ἐπιστήμης δέν ἀπαντῶνται ιδιαίτερα συχνά. Γι' αὐτό καί ὑπάρχει κάποιο ἐνδιαφέρον στό ἀρθρο τοῦ γνωστοῦ ἐπιφυλλιδιογράφου περὶ τὰ ἐπιστημονικά ἐπιστημολογικά Α. Κ. Νάσιουτζικ στό Βῆμα τῆς 28.8.83. Στή μονογραφία αὐτή, πού τό περιεχόμενο τῆς ἐκτίθεται μαθηματικοφανῶς ἐν εἰδει προμετωπίδος στόν τίτλο τῆς - Τέχνη = Γνώση, θίγονται καίρια ζητήματα καί διατυπώνονται φιλοσοφικές θέσεις γιά τό ὄντολογικό τῆς τέχνης, γιά τή σχέση τῆς μέ τήν ἐπιστήμη, τή γνώση καί τό Ἄσυνείδητο καί στοιχειοθετεῖται ἡ σχετική ὑπεροχή τῆς σέ ἀναφορά μέ τήν ἐπιστήμη μέ τρόπο ἀρκετά πρωτότυπο καί ἐντυπωσιακό.

Ἐδῶ θά διαβάσουμε ὅτι «ἡ τέχνη εἶναι μιά γλῶσσα, ἓνα μέσο ἐπικοινωνίας ἀνάμεσα στό σύμπαν καί σέ μᾶς, μιά μορφή γνώσης τοῦ Ἀνθρώπου, ὅπως ἀκριβῶς ἡ ἐπιστήμη, ἡ θρησκεία, ὁ Μῦθος καί τό Ὄνειρο... ἓνας διάλογος ἀνάμεσα στό δημιουργό καί τοὺς ἀνθρώπους, στό ἐπίπεδο τοῦ ἀσυνείδητου, τοῦ μὴ ὀρθολογικοῦ...». Καί διεισδύοντας στόν πυρήνα αὐτῆς τῆς προβληματικῆς θά πρέπει νά παραδεχθούμε ὅτι «ἡ ἐπιστήμη ὅπως καί ἡ τέχνη εἶναι πρὶν ἀπ' ὅλα μιά διεργασία τῆς «δημιουργίας» τοῦ ἀνθρώπου». Κάθε πράγμα ὅμως ὀρίζεται ὄχι τόσο ἀπό τήν ὁμοιότητά του πρὸς τὰ ἄλλα πράγματα, ἀλλά ἀπό τή διαφορά του (Hegel). Γι' αὐτό: «Ὁ καλλιτέχνης ἀντίθετα μέ τόν Ἐπιστήμονα, δέν ἀναζητᾷ μιά γλῶσσα ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὰ αἰσθητηριακά δεδομένα, ἀλλά χρησιμοποιεῖ στό μέγιστο τίς αἰσθήσεις του.» Καί: «Τό ἔργο τέχνης δέν εἶναι λοιπόν τόσο μιά ἀντανάκλαση τῆς φύσης ὅπως π.χ. ἡ φωτογραφία, ἀλλά οὐσιαστικά ἡ ἀντανάκλαση τοῦ Ἀνθρώπου». Μετά τήν ὁμοιότητα καί τή διαφορά, ἡ σειρά τῆς ὑπερβάσης: «... Ἡ αἰσθητηριακή Γνώση δέ θά ἀντικαταστήσει ποτέ ἀπόλυτα τή διαισθητική γνώση γιά τόν κόσμο πού ὁ ἀνθρώπος μπορεῖ νά ἀποκτήσει ἀπὸ τίς μορφές τῆς τέχνης...» «Ἡ μεγάλη ὅμως τέχνη εἶναι σέ θέση νά μᾶς ἀποκαλύψει ἀλήθειες μεγαλύτερου βάρους ἀπὸ τήν ἐπιστήμη». Μέ ποῖο τρόπο; «Ὅταν διαβάζουμε προσεκτικά ποιήματα μεγάλων ποιητῶν... Νά γιατί θά μᾶς χρειάζονται πάντα οἱ ποιητές ἔστω κι ἂν αὐτοὶ χειρίζονται τό κυκλοτόνιο ἢ λύνουν ἐξισώσεις».

Πραγματικά ὁ εἰρμός αὐτῶν τῶν προβληματισμῶν εἶναι ἀρκετά πειστικός. Ὡστόσο συναντῶ κάποιες δυσκολίες. Ἀδυνατῶ νά κατανοήσω πλήρως τήν ἔννοια «δημιουργία τοῦ Ἀνθρώπου»: Δυσκολεύομαι π.χ. νά φαντασθῶ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνες νά δημιουργοῦν σουρεαλιστικό ρεῖμα ἢ τοὺς σύγχρονούς μας νά προσχωροῦν σέ κίνημα ζωγραφικῆς τῶν σπηλαίων. Θυμάμαι τόν Ἀριστοτέλη πού ἀρνιόταν πεισματικά νά μαθηματικοποιήσει τή φυσική του καί δέ φαντάζομαι σύγχρονο φυσικό νά ἐξηγεῖ τήν πτώση τῶν σωμάτων μέ «φυσικούς τόπους» καί «φυσικές κινήσεις». Τεῖνω λοιπόν πρὸς τήν ἀποψη ὅτι ὁ ὑπεριστορικός «Ἀνθρώπος» πού «δημιουργεῖ», φαίνεται νά μὴν ὑπάρχει καί αἰσθάνομαι περισσότερο ὁρατὴς / ψηλαφητὴς τίς κοινωνικές σχέσεις πού ἐπικαθορίζουν τοὺς φορεῖς σέ ὅλες τίς ἐκφάνσεις τῆς δραστηριότητάς του. Μάλιστα θά τολμοῦσα νά υἱοθετήσω καί ἐκεῖνη τήν ἀκραία διατύπωση: «Διαδικασία χωρίς

ὑποκείμενο καί τέλος / σκοπὸ» (Althusser) χάνοντας κάπου στό δρόμο τόν «Ἀνθρώπο». Ἀλλά, τί νά γίνει; Οὐδέν κακὸν ἀμιγὲς κακοῦ.

Ἐπίσης στὰ ζητήματα ὁρισμοῦ τῆς τέχνης εἶμαι περισσότερο ἐπωρεπὴς πρὸς κάποια ἄλλη προσέγγιση πού θέτει τό πρόβλημα μέ διαφορετικὴ ὀπτική: «Εἶναι ἡ ἰδεολογία πού ἡ τέχνη μᾶς παρουσιάζει, στή μορφή τοῦ «βλέπω» «ἀντλαμβάνομαι» καί «διαισθάνομαι» (πού δέν εἶναι ἡ μορφή τῆς γνώσης) - ἡ ἰδεολογία, ἀπὸ τήν ὁποία ἡ τέχνη δημιουργεῖται, στήν ὁποία εἶναι ἐμβαπτισμένη, ἀπὸ τήν ὁποία αὐτή ἡ ἴδια ἀποσυνδέεται ὡς τέχνη καί τήν ὁποία ὑποβάλλει!'. Ἡ ἐπιστήμη σέ ἀντιπαραβολή, σχετίζεται μέ τή διαδικασία παραγωγῆς ἀντικειμενικῆς ἐπαληθεύσιμης γνώσης, προσεγγιστικῆς «ἀντανάκλασης χωρὶς καθρέφτη» (D. Lecourt) τοῦ πραγματικοῦ στή νόηση. «Ἡ τέχνη δέ διαθέτει δική της πραγματικότητα, δική της περιοχὴ πραγματικότητας πού νά κατέχει τό μονοπώλιο τῆς, ἐνῶ ἡ ἐπιστήμη, ἔχει νά κάνει μέ μιά ἄλλη περιοχὴ πραγματικότητας (ἂς ποῦμε σέ ἀντιπαράθεση μέ τό «βιωμένο» καί «ἀτομικό»: μέ τήν ἀφαίρεση τῶν δομῶν)». Ἀρα καί ἡ καθεαυτὴ διαφορά μεταξύ τέχνης καί ἐπιστήμης ἐγκεῖται στήν εἰδικὴ μορφή μέ τήν ὁποία μᾶς παρουσιάζουν μέ ἐντελῶς διαφορετικούς τρόπους ἓνα καί τό αὐτό ἀντικείμενο: ἡ τέχνη μέ τή μορφή τοῦ «βλέπω», «ἀντλαμβάνομαι» ἢ καί «διαισθάνομαι» ἢ ἐπιστήμη μέ τή μορφή τῆς γνώσης (μέ τήν αὐστηρὴ ἔννοια, δηλ. μέ ὅρους / ἐννοιες)!. Ἡ ταύτιση λοιπὸν γνώσης καί τέχνης πού ἀξιωματοποιεῖται στήν ἐπιφυλλίδα τοῦ Α.Κ.Ν. δέν κάνει τίποτε ἄλλο ἀπὸ τό νά συσκοτίζει τό βασικὸ ζήτημα: «Γιὰ νά μπορέσουμε νά ἀπαντήσουμε ἀναφορικά μέ τή σχέση τέχνης καί γνώσης, πρέπει νά παρῶνουμε τή γνώση τῆς τέχνης!». Ἐνα ζήτημα ἀνοικτό.

Ἐχοντας λοιπόν αὐτὴ τὴ φιλοσοφικὴ προδιαθεση θά φανεῖ μάλλον φυσιολογικό ὅτι θά βρεθῶ σέ ἀδυναμία νά παρακολουθήσω τὴ διαδικασία ὑπερβάσης τῆς ἐπιστήμης ἀπὸ τήν τέχνη, ὅπως αὐτὴ τεκμηριώνεται ἀπὸ τόν Α.Κ.Ν. μέσα ἀπὸ ἀνάγνωση ποιητῶν. Δέν μπορῶ π.χ. νά βρῶ ἐπιστημονικότητα ἢ γνωστικὴ ἀξία στήν «ἀθανασία τοῦ ἐσχατου», ἢ τήν «ἀθανασία τοῦ ἡλεκτρονίου» ἢ τό «κλειστό σύμπαν μέ στόχο τῆς δημιουργίας τόν ἄνθρωπο» τοῦ Ν. Βρεττάκου ἢ στίς «ἀρχές διατήρησης» καί τὴ «σχέση τοῦ ἐνός μέ τό ὅλον» τοῦ Γ. Ρίτσου. Ἴσως γιατί στὰ κτερίσματα τῶν ἀρχαίων τάφων δέν εἶδα κάποιες πρῶτες διατυπώσεις τῆς ἀρχῆς διατήρησης τῆς ἐνέργειας μετατοπισμένης πρὸς τόν ψυχισμό. Οὔτε στήν Παλιά Διαθήκη εἶδα ποτέ τό πρῶτο ἐπιστημονικό κοσμολογικὸ μοντέλο, προάγγελο τῆς σύγχρονης ἀστροφυσικῆς. Ἴσως γιατί γνωρίζω τίς ἰδεολογικὲς / φιλοσοφικὲς παραμέτρους καί τοῦ κλειστοῦ σύμπαντος τοῦ Ἀριστοτέλη, καθὼς καί πόσο αὐτὲς «προώθησαν» τήν ἐπιστημονικὴ γνώση. Ἴσως καί γιατί πίστεψα ὅτι ἡ ἀποσυνδέση τῆς φυσικῆς ἀπὸ τόν ἀνθρωποκεντρισμό καί τὴ θεολογία στήν Ἀναγέννηση σήμανε τὴν ἀρχὴ τῆς διαδικασίας παραγωγῆς ἐπιστημονικῆς γνώσης, τὴ γένεση τῆς φυσικῆς ἐπιστήμης.

Εἰλικρινά δέν μπορῶ νά φαντασθῶ τόν Γ. Ρίτσο «νὰ χειρίζεται τό κυκλοτόνιο».

Τάσος Κυπριανίδης

1. I. Althusser, Ein Kunstbrief: Antwort auf A. Daspre. Alternative 137, April 1981.

2. T. Κυπριανίδης Α. Σαρδέλης, Ὁ Διαλεκτικὸς Ὑλισμός καί ἡ Φυσική, Θεσεῖς 2, 1983.

Τρία κόμματα από τα 15 που ιδρύθηκαν φαίνεται θά συμμετάσχουν τελικά στις γενικές εκλογές που θά γίνουν στην Τουρκία στις 6 Νοέμβρη 1983. Πρόκειται για το MDP (Έθνικιστικό Δημοκρατικό Κόμμα) με αρχηγό τόν Turgut Sunalp, πρώην στρατηγό, το HP (Λαϊκό Κόμμα) με αρχηγό τόν Necmettin Erbakan, πρώην μέλος του CHP (Δημοκρατικό Λαϊκό Κόμμα - προδικτατορικό κόμμα του Μπ. Έρσεβίτ) και το Ana. P (Κόμμα της Μητέρας Πατρίδας) με αρχηγό τόν Turgut Oral, υπουργό της χούντας, εμπνευστή των οικονομικών προγραμμάτων της και γνωστό για τις νεοφιλελεύθερες απόψεις του.

Σύμφωνα με μία κωμική διαδικασία που προβλέπει το Συμβούλιο Έθνικης Ασφαλείας, τα κόμματα κατέθεσαν στις 2 Σεπτέμβρη τους καταλόγους των υποψηφίων στην Ανώτατη Εκλογική Επιτροπή για να εγκριθούν. Το ΣΕΑ διατηρεί την απόλυτη δικαιοδοσία να απορρίψει όποιους υποψήφιους θεωρεί ανεπιθύμητους. Οι κωλοσιεργίες (περιορισμένος χρόνος, απαραίτητα πιστοποιητικά κλπ) που επιτρέπει αυτή η διαδικασία έδωσαν τη δυνατότητα στη χούντα να αποκλείσει τελικά από τις εκλογές δύο άλλα κόμματα, το SODEP (Σοσιαλιστικό Δημοκρατικό Κόμμα) και το DOGRU YOL (ΣΩΣΤΟΣ ΔΡΟΜΟΣ) χωρίς να τα απαγορεύσει.

Τα υπόλοιπα κόμματα είτε έχουν απαγορευτεί, όπως το BTP (Κόμμα Μεγάλης Τουρκίας, που ίδρυσε ο S. Demirel), είτε έκκρεμει σέ βάρος τους αίτηση του στρατιωτικού επιτροπικού και διενεργούνται ανακρισεις. Ο Demirel, που μετά την απαγόρευση του BTP ίδρυσε το DOGRU YOL, (που δέ συμμετέχει όπως είδαμε), σήμερα βρίσκεται μαζί με 15 άλλους παλιούς πολιτικούς στη φυλακή.

Τα δύο πρώτα κόμματα, το MDP και το HP (θεωρείται το «αριστερότερο») δημιουργήθηκαν απ' ευθείας από το ΣΕΑ, ενώ το Ana. P αντιμετωπίζεται ενοικά από την αμερικανική διπλωματία.

Η κατάληξη αυτή κλείνει μία περίοδο ποικίλων διεργασιών και κινήσεων στην πολιτική σκηνή της Τουρκίας που άνοιξε πριν μερικούς μήνες, όταν η Χούντα πήρε την πρωτοβουλία να ψηφίσει νόμο που επέτρεπε τη σύσταση πολιτικών κομμάτων (16 Μαΐου) και να δηλώσει διά στόματος Έβρέν ότι οι γενικές εκλογές θά πραγματοποιηθούν στις 6 Νοέμβρη. Αυτή τη φάση θά προσπαθήσουμε να σκιαγραφήσουμε παρακάτω.

Χρονικό

Μετά το πραξικόπημα της 12 Σεπτεμβρη, οι συγκρούσεις μεταξύ Χούντας και παλιών αστικών πολιτικών δυνάμεων συγκαλύφθηκαν καθώς η Χούντα μπόρεσε να αναδιοργανώσει προς όφελός της τους κρατικούς μηχανισμούς και την πο-

ΤΟΥΡΚΙΑ

Πείραμα Μαρκεζίνη

λιτική σκηνή. Με τη δημοσίευση του νόμου περί πολιτικών κομμάτων, αυτές οι συγκρούσεις αναδύθηκαν περισσότερο όξυνμένες, χωρίς όμως να υπάρχει αξιολογική αντίστοιχη.

Τό πεδίο σύγκρουσης χούντας/αστικών πολιτικών δυνάμεων έχει εξελιχθεί μέσα στα αυστηρά όρια που θέτουν οι στρατηγοί, φυσικά και με τη «βοήθεια» των όπλων.

Η Χούντα, γνωρίζοντας προκαταβολικά τους κλυδωνισμούς που μπορεί να δημιουργήσει ένα τέτοιο «εκλογικό» έγχείρημα προσπάθησε και κατώρθωσε να επιβάλει ασφυκτικό έλεγχο πάνω στα κόμματα και να εμποδίσει με κάθε τρόπο την εκδήλωση τάσεων που να αμφισβητούν την απόλυτη κυριαρχία της. Όπως έγραφε χαρακτηριστικά η αντίστασιακή εφημερίδα Demokrat Turkiye: «κάθε κόμμα ανεξάρτητα αν είναι δεξιό, αριστερό, φιλελεύθερο κλπ. πάνω απ' όλα πρέπει να είναι «12 Σεπτεμβριανό» και για να τό εξασφαλίσει, (ένν. η Χούντα), έχει λάβει τα μέτρα της. Οι αρχηγοί των κομμάτων και οι υποψήφιοι βουλευτές μπορούν να απορριφθούν από τό Σ.Ε.Α.».

Τό ΣΕΑ, θέλοντας να εξασφαλίσει τη διατήρηση της ιδεολογικής και πολιτικής γραμμής που έχει χαράξει, προσπάθησε να συσπειρώσει όλες τις δεξιές παρατάξεις σ' ένα κόμμα, που θά γίνει τό κόμμα διακυβέρνησης. Αρχικά έκανε απόπειρες με τόν Uslu και κατόπιν με τόν T. Sunalp που υποστηρίχθηκε και από κάποιο τμήμα του MHP (Κόμμα Έθνικης Δράσης - Φασιστικό). Οι προσπάθειες αυτές κατέληξαν στην ίδρυση του MDP.

Απέναντι σ' αυτές τις ενέργειες της Χούντας, ή μόνη αξιολογική αστική αντιπολίτευση εκδηλώθηκε από τόν Ντεμιρέλ και μία μερίδα του παλιού AP (τό προδικτατορικό

Κόμμα Δικαιοσύνης) και υποστηρίχθηκε από δημοσιογράφους της εφημερίδας Tercuman (Τερτζουμάν) που έκλεισε στις 10 Αυγούστου. Όπως έγραφε αυτή ή εφημερίδα, ή ενότητα των δεξιών δυνάμεων δέ θά έπρεπε να εξασφαλιστεί με πίεση του ΣΕΑ, δηλαδή από πάνω προς τα κάτω, αλλά με τη θέληση του λαού. Σύμφωνα με την πρόταση της ίδιας τό πολιτικό κόμμα θά έπρεπε να αποτελεί ή συνισταμένη του καθεστώτος της 12 Σεπτεμβρίου, του G. Bayir (πρωθυπουργός τό 1950, σημαντική πολιτική προσωπικότητα της Δεξιάς και αστική εφεδρεία), και του AP. Αυτή ή πολιτική διαμάχη έληξε με την

απαγόρευση του BTP (τό πρώτο μεταδικτατορικό κόμμα του Ντεμιρέλ), στα τέλη Μαΐου και τόν περιορισμό κατ' οίκον 16 πολιτικών αρχηγών του, μεταξύ των οποίων και ο Ντεμιρέλ. Στόν ίδιο λόγο του στό Cözum όπου ανακοίνωσε την απαγόρευση ή στρατηγός Έβρέν είχε απειλήσει να διαλύσει άλλα 4 κόμματα αν επέμεναν να αναβιώνουν τις μορφές της πολιτικής που ύπρχαν πριν από τό στρατιωτικό πραξικόπημα. Η τιμωρία του Ντεμιρέλ και του BTP όφείλεται ακριβώς στην «άνασυσταση μιας καταστροφικής γραμμής» από αυτό τό κόμμα που στόχευε να «άνασυστήσει με τις μηχανογραφίες του τις παρα-

δόσεις των παλιών πολιτικών σχηματισμών και να χωρίσει τους Τούρκους πολίτες σε δύο στρατόπεδα...» (LIBERATION, 2 Ιούνη 1983). Τελικά και ο Baykal υποστήριξε τη Χούντα δηλώνοντας ότι: «ο καλύτερος αντιπρόσωπος του λαού είναι ο Στρατός. Σ' αυτή τη μεταβατική περίοδο πρέπει να είμαστε ενωμένοι με το στρατό σαν ένα σώμα. Την απειλή του κομμουνισμού μόνο με μία βουλή και μία ενωμένη κυβέρνηση μπορούμε να αντιμετωπίσουμε. Είμαι κατά της διάσπασης».

Τό κλείσιμο του BTP κρύβει μία κλασικού τύπου ένδοξαστική αντίθεση ανάμεσα στους έκφραστές της Χούντας (καθεστώσ εκτάκτου ανάγκης του καπιταλιστικού κράτους) και τον Ντεμιρέλ (έκφραστή της κοινοβουλευτικής άστικής δημοκρατίας).

Πράγματι ακόμα και αυτή η υποκριτική υποστήριξη από τον Ντεμιρέλ (γιατί κανείς δεν ξεχνάει ότι αυτός προετοίμασε το έδαφος για τους στρατηγούς με τον αυταρχισμό, τη βία και την καταστολή, ότι αυτός ματοκύλισε επανειλημμένα τον τουρκικό λαό) των στοιχειωδών άρχων της άστικής δημοκρατίας: αντιπροσωπευτική βουλή, κυβέρνηση, κόμματα, πολιτικές και συνδικαλιστικές ελευθερίες προκαλούν τρόπο στους στρατηγούς. Ο στρατηγός Έβρέν στον ίδιο λόγο του όρισε τη δημοκρατία σαν τη «μητέρα της анаρχίας». Έτσι μπροστά σε ένδεχόμενη προεκλογική πολιτικοποίηση του κόσμου και άπαχη πολιτικών δραστηριοτήτων δε διαστέλλει να απαγορεύει κόμματα, να κλείνει εφημερίδες και περιοδικά, να καταπνίγει κάθε αντίσταση.

Από την άλλη ο Ντεμιρέλ θέλει να εμφανίσει όσο μεγαλύτερη γίνεται τη διαφωνία του με τους στρατηγούς έλπιζοντας ότι έτσι θα «έξυγνιστεί» τόσο για τα προδικτατορικά του εγκλήματα (αυτό κάτι θυμίζει) όσο και για την άρχική του υποστήριξη προς τη Χούντα. Γι' αυτό το λόγο, και μετά την απαγόρευση του BTP, σκλήρυνε τη στάση του. Μαζί με τον Baykal και μία ομάδα πολιτικών κυκλοφόρησε παράνομα μία 16σέλιδη διακήρυξη, για την οποία δεν πήρε ποτέ την εύθυνη επίσημη αλλά ούτε και την άρνηθηκε, στην οποία καταφέρεται κατά της Χούντας, χαρακτηρίζοντάς την «δικτατορία» (!) και υποστηρίζοντας ότι η καθυστέρηση της επανόδου στη Δημοκρατία ανοίγει το δρόμο στους δύο φοβερούς έχθρους τον Κομμουνισμό και τον Φασισμό. Για αυτή του την «αντιστασιακή» πράξη βρίσκεται παρέα με τους φίλους του στη φυλακή. Τό νέο κόμμα που ίδρυσε, τό DOGRU YOL, δεν απαγορεύτηκε όπως είπαμε αλλά δεν «πρόλαβε» να λάβει μέρος στις εκλογές. Μετά από όλα αυτά φημολογείται ότι ο Ντεμιρέλ μπορεί να υποστηρίξει τελικά τό Ana P.

Η ίδρυση του SODEP και

ή πολιτική του Έτσεβίτ

Ενώ ο Demirel και η ομάδα του, ξεπερνούν τη συνηθισμένη για την άστική τάξη αντιπολίτευση, μία άλλη ομάδα άστων γύρω από τό παλιό CHP, κυρίως η κεντροδεξιά πτέρυγα, με επίσημο έκφραστή τόν Cermi Kartay και ανεπίσημο τόν Edal I-nonu, προβάλλοντας ένα «αριστερό» πρόγραμμα προσπάθησε να κερδίσει έδαφος στα αριστερά της πολιτικής σκηνής. Όπως γράφει και η Democrat Turkiye (15 Ιούνη 1983): «Με την τελευταία μορφή του βέβαια τό SODEP δέ μοιάζει με τό CHP του 1973-74, θυμίζει όμως τό CHP του 1945», περίοδο όπου τό CHP υπό τόν ιδρυτή του Άτα-τούρκ ήταν τό μόνο κόμμα έξουσίας μέσα στό πραγματικά μονοκομματικό κράτος εκείνης της εποχής. Στην πραγματικότητα τό «αριστερό» SODEP βρίσκεται δεξιότερα του «δεξιού» Ντεμιρέλ, όχι μόνο γιατί δεν αντιδρά στό πρόγραμμα της Χούντας αλλά και γιατί απορρίπτει οποιαδήποτε αντίσταση και ενισχύει τη Χούντα στη δυτική κοινή γνώμη παρουσιάζοντάς την σαν «νόμιμη δημοκρατία». Τό «παράδοξο» αυτό οφείλεται στην ιστορική αντίθεση του AP και του CHP και στην ιδιόμορφη κρατικιστική ιδεολογία του τελευταίου».

Τό σημαντικότερο όμως για τό SODEP είναι ότι δεν έχει τη συναίνεση του Μπ. Έτσεβίτ, ο οποίος άρνήθηκε να τό υποστηρίξει λέγοντας ότι στις σημερινές συνθήκες ανυπαρξίας δημοκρατικών διαδικασιών, πολιτικό κόμμα αληθινά δημοκρατικό δεν μπορεί να υπάρξει άφου δεν υπάρχει δημοκρατία στό εργοστάσιο, στό σχολείο κλπ. (!)

Στόχος του Έτσεβίτ είναι ίσως η ίδρυση κόμματος μετά τις εκλογές. Παράλληλα ο Έτσεβίτ επιδιώκει έπαφές με τις αριστερές αντιστασιακές οργανώσεις για τή συγκρότηση αντιστασιακής δράσης κατά της Χούντας. Χρησιμοποιεί προς αυτή την κατεύθυνση τόν στενό συνεργάτη του και συνδικαλιστή Halil Tunc, πρώην γραμματέα του TURKIS (Κρατική Έργατική Συνομοσπονδία).

Οι αριστερές νότες του Έτσεβίτ δεν είναι τυχαίες. Η δημιουργία μιας έναλλακτικής λύσης διαδοχής της δικτατορίας, «κεντροαριστερού» τύπου, που να εξασφαλίσει τήν «ομαλή» μετάβαση στην κοινοβουλευτική άστική δημοκρατία δεν είναι εκτός προβλέψεων σε περίπτωση πολιτικής κρίσης.

Η σημασία των εκλογών

Οι εκλογές του Νοέμβρη θα είναι μία ολόφανερη παρωδία. Οργανωμένες με πρωτοβουλία και κάτω από τόν άσφυκτικό έλεγχο της χούντας δεν αφήνουν καμιά αμφιβολία ούτε αυταπάτη για δήθεν μερικό εκδημοκρατισμό ή φυλέλευθεροποίηση. Τό αποτέλεσμα, δηλαδή η υπερίσχυση του MDP, είναι δεδομέ-

νο και εξασφαλισμένο με τήν απαγόρευση των άλλων αντιπολιτευόμενων άστικών κομμάτων, τή λογοκρισία, τήν καταστολή κλπ.

Άς σημειώσουμε ακόμη ότι, όπως έγραψε τό πολιτικό περιοδικό Nokia στό τελευταίο τεύχος του πριν δύο εβδομάδες (μετά απ' αυτό άπαγορεύτηκε!), περίπου 2.000.000 Τούρκοι δεν μπορούν να ψηφίσουν είτε γιατί απέιχαν από τό «δημοψήφισμα» του περασμένου Νοέμβρη (όπου ο Έβρέν βγήκε πρόεδρος παμφυλαί), είτε γιατί βρίσκονται στις φυλακές (πάνω από 100.000), είτε γιατί τούς έχουν αφαιρεθεί τά πολιτικά δικαιώματά τους, είτε γιατί απλώς έχουν συγγενείς στην αντίσταση. Επίσης, μέχρι σήμερα, από τούς 778 ιδρυτές κομμάτων έχουν αποκλειστεί οι 405 ενώ μέχρι τή στιγμή που γράφεται τό άρθρο δεν έχουν ανακοινωθεί πόσοι από τούς υποψηφίους θα απορριφθούν από τη Χούντα.

Αυτή λοιπόν η καθωρή κοροϊδία δεν πρόκειται να μεταβιβάσει καμιά έξουσία από τό ΣΕΑ προς τη Βουλή, η οποία θα είναι απλά βιτρίνα, ούτε θα προκαλέσει κάποια γενικότερη αναδιάρθρωση στους κρατικούς μηχανισμούς, γεγονός που συνοδεύει πραγματικές μεταβάσεις στην «κοινοβουλευτική νομιμότητα».

Γιατί τότε η Χούντα επέλεξε να διακινδυνέψει ένα τέτοιο έγχείρημα; Για δύο βασικούς λόγους 1. Η σχετική «νομιμοποίηση» που θα αποκτήσει με τις εκλογές και τό «δημοκρατικό» προσωπείο που θα μπορεί να παρουσιάζει θα λύσει σίγουρα αρκετά προβλήματα στις έξωτερικές σχέσεις της τουρκικής Χούντας. Άν λάβουμε υπόψη ότι όλες άνεξαιρέτα οι δυτικές κυβερνήσεις από τότε που έπικράτησε τό πραξικόπημα έκαναν «τουμπεκί» αποφενύγοντας τις περισσότερες φορές ακόμα και τή φραστική καταδίκη της Χούντας ή φτάνοντας ως τήν έκδοση των αγωνιστών (Δ. Γερμανία) δέ θα πρέπει να άπορήσουμε αν σπενύσουν να αναγνωρίσουν και να εκθειάσουν τή νέα «Δημοκρατία». Θά μπορούν έτσι να άρουν όλες τις ένοχλητικές άπαγορευσεις που αναγκάστηκαν στό παρελθόν να επιβάλλουν (στις εισαγωγές τουρκικών προϊόντων στην ΕΟΚ, πωλήσεις όπλων κλπ).

2. Η άδεια ίδρυσης πολιτικών κομμάτων έχει επίσης εύνοικά αποτελέσματα στις σχέσεις της με τις άστικές πολιτικές δυνάμεις. Είναι γεγονός ότι αν και σήμερα οι άστικές πολιτικές δυνάμεις (κυρίως Ντεμιρέλ-Έτσεβίτ) αντιπολιτεύονται, για τούς λόγους που αναφέραμε, πολύ περισσότερο τη χούντα, δεν αποτελούν ουσιαστικό κίνδυνο για τό καθεστώς, ούτε τό απειλούν με άνατροπή. Έτσι η ανάδειξη αιτών των αντιθέσεων από τό ΣΕΑ, τό οποίο διατηρεί τή πρωτοβουλία των κινήσεων, τού έπιτρέπει να τις αντιμετωπίσει με μεγαλύτερη εύκολία και να τις χειραγωγήσει.

Η στάση της Άριστεράς άπέναντι στις εκλογές

Μπροστά σ' αυτήν τήν κακοστημένη όπερέττα δεν υπάρχει άλλη λύση για τήν Άριστερά παρά η άνοιχτη καταγγέλια και η προσπάθεια σαμποταρίσματος των εκλογών με κάθε τρόπο. Και επειδή για τήν άποχή προβλέπονται τώρα πιά ανστηρότατες ποινές, η γραμμή για λευκό φαίνεται να υιοθετείται από όλόκληρο τό φάσμα της Άριστεράς, τόσο από τό ΚΚΤ όσο και από τις επαναστατικές οργανώσεις της έξωκοινοβουλευτικής άριστεράς.

Αλλά εδώ αρχίζουν οι δυσκολίες. Η επαναστατική Άριστερά, αλλά και τό ΚΚΤ, βρίσκονται άποδεκατισμένοι και άδυναμοι να προταξουν μία σοβαρή αντίσταση στην Χούντα. Οι μόνες έστίες αντίστασης, πραγματικά ήρωικές, παραμένουν τά δικαστήρια και οι φυλακές-κολαστήρια, όπου δεκάδες αγωνιστές έξυντώνονται καθημερινά. Τό Ένωμένο Αντιφασιστικό Μέτωπο Άντίστασης (FKBDC) που έχει συγκροτηθεί εδώ και μερικούς μήνες στην Ευρώπη από τις βασικότερες επαναστατικές οργανώσεις, με κυριότερη τήν DEV-YOL, δεν έχει κατορθώσει ακόμη να οικοδομήσει έστίες αντίστασης μέσα στην Τουρκία. Σήμερα η Ε.Α. παραμένει στην γωνία, παρακολουθώντας τούς μικροκαβγάδες των άστων πολιτικών, που έχασαν προσωρινά τή δουλειά τους, άδυνατώντας να έκμεταλλευτεί αυτές τις αντιθέσεις και να προτείνει μία έναλλακτική λύση άπέναντι σε κάθε μορφή άστικής δημοκρατίας.

Συμπέρασμα

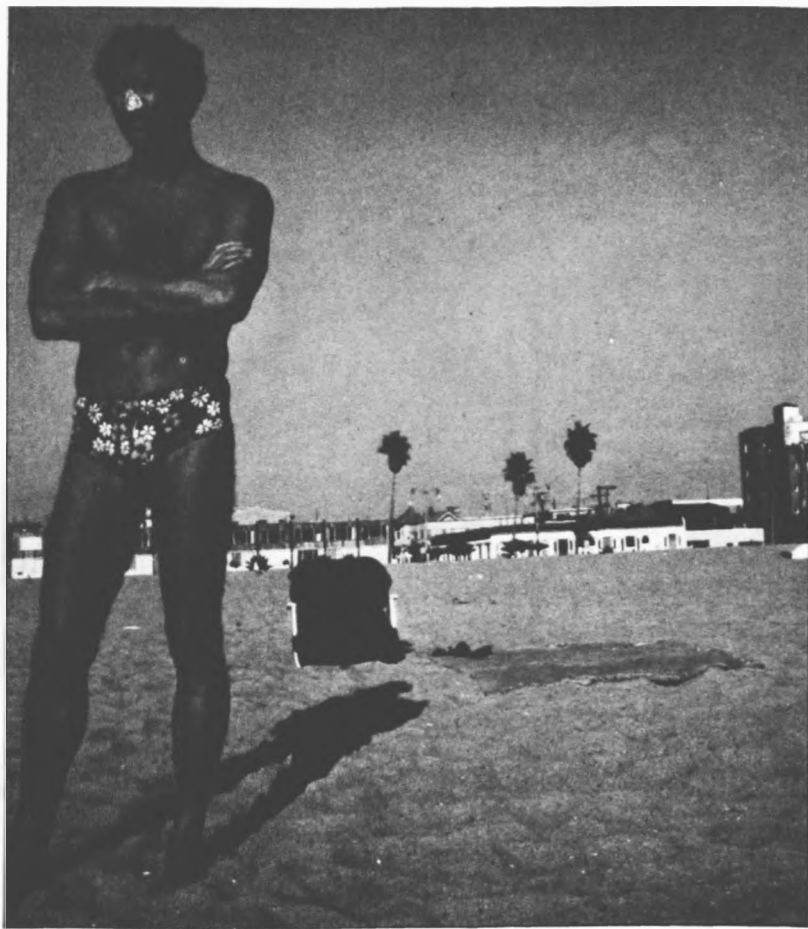
Η τουρκική δικτατορία φαίνεται σήμερα ακόμα σταθεροποιημένη. Η χούντα φαίνεται ότι εξακολουθεί να εκφράζει τά συνολικά συμφέροντα της τουρκικής άστικής τάξης, γι' αυτό και η αντιπολίτευση των άστων πολιτικών δεν μπορεί να στηριχθεί σε κάποια υλική βάση (π.χ. ίσως σε κάποια μερίδα του κεφαλαίου). Όπως έγραφε η LIBERATION (2/6/83): «Είναι στην πραγματικότητα όλο και περισσότερο προφανές ότι ο τουρκικός στρατός δεν έχει σκοπό να μεταβιβάσει γρήγορα τήν έξουσία στους πολιτικούς».

Πολιτική κρίση που να απειλήσει τό καθεστώς με άνατροπή, δεν μπορεί να συγκροτηθεί από τήν άστική αντιπολίτευση. Αντίθετα μόνη έλπίδα παραμένει η λαϊκή άντίσταση που σήμερα υπάρχει μόνο σπερματικά.

Γιάννης Μανής

Σημείωση

(*) Τελικά τό SODEP, όπως αναφέρθηκε στην αρχή, αποκλείστηκε από τις εκλογές όπως και τό DOGRU YOL χωρίς να απαγορευτεί. Η συμμετοχή του στις εκλογές ίσως αλλοιώνει τό αποτέλεσμα που περιμένουν οι στρατηγοί.

Τό υπερήφανο... του Έλληνας άνδρος

Τό σκανδαλάκι ξέσπασε μέ τήν ένταση καλοκαιρινής πόρας καί, ίσως, μέ τίς ίδιες άνησυχητικές συνέπειες. Τά νερά τών ύπναλέων τηλεοπτικών καναλιών ταράχτηκαν, κάποιος παράγοντας τής ΕΡΤ 1 «φαγώθηκε», οί υπέρμαχοι τής κοινωνικής καθαρότητας καί υπερασπιστές τής έλευθερίας του λόγου «έντός τών έπιβαλλομένων όριων», άνασκουμπώθηκαν καταναλώνοντας φαιά ούσία καί μελάνι γιά νά έπινοήσουν τά έπιχειρήματα, πού θά έκφραζαν καί θά θεωρητικοποιούσαν τήν άνήσυχη «κοινή γνώμη». Αφορμή «τά καμάκια», ή τηλεοπτική παρουσίαση αλλά καί τό κοινωνικό φαινόμενο, πού ό άφρων υπερβάλλον ζήλος κάποιου ρεπόρτερ τής ΕΡΤ 1 έβγαλε από τό ήμίφως του άκατανόμαστου στό φώς του μαζικότερου μέσου έπικοινωνίας.

Στίς μέρες πού άκολούθησαν τό δεύτερο κρούσμα κατασταλτικής λογοκρισίας τής σοσιαλιστικής τηλεόρασης (γιά τούς έπιλήσμονες θυμίζουμε πώς τό πρώτο ήταν ή απαγόρευση τής μετάδοσης έπεισοδίου μέ θέμα τό βιασμό καί μάλιστα μετά από έκτίμησή του από τή Μ. Παπανδρέου, πού όντας φιλελεύθερη, φεμινίστρια καί έν γένει προοδευτική έκρινε πώς τό κοινό, στερούμενο προφανώς τίς πιό πάνω ιδιότητες, δέ θά άντεχε τήν προκλητικότητα μιås συνέντευξης, πού διαβεβαίωνε πώς *άκόμη καί στην Ελλάδα γίνονται βιασμοί καί μάλιστα, καμιά φορά, δράστες είναι οί πατεράδες τών θυμάτων*) τά θυμωμένα τραυλίσματα

τών άγωνιστών τής λογοκρισίας έγιναν λόγος, καί μάλιστα πολύ πιό ένδεικτικός από τήν ίδια τήν ένδεχομένως μέτριας ποιότητας λογοκριμένη έκπομπή. Έτσι στά «ΝΕΑ» (10.9.83) στή στήλη τό ΒΑΡΟΜΕΤΡΟ τής έπικαιρότητας, διαβάζουμε τήν πιό άποκαλυπτική καί συγκροτημένη έπιχειρηματολογία τών λογοκριτών διά χειρός τής Μ. Παπαδοπούλου: «Έτσι ενώ επί δυό αιώνες είμαστε μιá μεταπρατική κοινωνία έμπορευμάτων, τώρα μάς προτείνουν νά γίνουμε μεταπράτες τών σωμάτων μας», καί στή συνέχεια: «Αυτό πού έσωζε τήν αξιοπρέπεια τής φυλής (sic!) άνέκαθεν ήταν τό υπερήφανο του Έλληνας άνδρός» (... θού φυλακήν τώ στόματί μου...) καί «έτσι ή ζωή μεταβάλλεται σέ θανατερό τοπίο όπου ούτε Ελλάδα υπάρχει, ούτε έρως, ούτε πνεύμα, παρά μόνο χρέμα...»

Η χαρακτηριστικότερη, ίσως, προσπάθεια τών παραγωγών τών άστικών μύθων είναι ή θανάτωση τής λογικής, έπειδή άντιστέκεται. Καί άκόμη είναι γνωστό πώς ή άστική ιδεολογική κυριαρχία στηρίζεται πρώτα απ' όλα στίς πράξεις άπ-ονομάτισης, άποστασίας καί άπουσίας του *άστικού όνόματος* απ' όλα τά στοιχεία πού συγκροτούν τήν κυρίαρχη ιδεολογία. «Η άστική τάξη θέλει νά συνεχίζει νά υπάρχει χωρίς νά φαίνεται πώς υπάρχει: κι αυτή ή άρνητικότητα τής άστικής προβολής είναι άκριβώς εκείνη πού άποζητά άτελεύτητα τόν μύθο».

Έτσι, ή άστική κυριαρχία σάν οίκονομικό γεγονός κατονομάζεται εύκολα: σάν ιδεολογικό γεγονός είναι «άνύπαρκτη» καθώς συγκαλύπτεται από τό σύνολο τών άστικών μύθων. Υπάρχει λοιπόν, μ' αυτούς τούς όρους ή «άξιοπρέπεια», ή «άνδρική υπερηφάνεια», ή «Ελλάδα», ό

«έρως», τό «πνεύμα» καί στόν αντίποδά τους καί μόνο υπάρχει τό χρέμα.

● Άν, όμως, οί τροχιές αυτών τών μύθων έκτραπούν,

● άν τά δεδομένα τής άστικής κυριαρχίας κινδυνεύουν νά άποκτήσουν όνομα, νά κατονομασθούν ως τέτοια,

● άν ό Άνθρωπος-Υποκείμενο, όπως έγκαλείται από τήν άστική ιδεολογία, μετατρέπεται σέ έμπορεύσιμο άντικείμενο από τήν άστική πραγματικότητα

● άν ή έμπορευματοποίηση του ανθρώπινου σώματος παίρνοντας τή μορφή τής πορνείας δέν μπορεί νά καθυγιασθεί μέ τήν άναγωγή τής στήν υπέρτατη άξία, τήν Έργασία

● άν ή έμπορευματοποίηση τής σεξουαλικότητας άποκαλυφθεί, έστω καί μέ τήν πιό άκραία μορφή τής, καί δηλωθεί σάν *αυτόνόητο* καί

σχολία...σχολία...σχολία...σχο

συστατικό στοιχείο τής έμπορευματικής κοινωνίας

● άν, ή «πνευματικότητα» του Έλληνικού πολιτισμού καί ή απάποδεικτη «άνδρική άξιοπρέπεια» δέν μπορούν νά συγκαλύψουν τήν καπιταλιστική βαρβαρότητα, ούτε, βέβαια, νά τήν άντιστρατευθούν

● άν, τέλος, τά καμάκια υπάρχουν καί παράγονται από τήν κοινωνική συγκρότηση, έτσι ώστε νά άναδεικνύουν τά κενά τών άστικών μύθων,

τότε οί λύσεις γιά τίς έφαρμοσμένες μορφές παραγωγής άστικών μυθολογιών, άρα καί τήν τηλεόραση, είναι δυό: ή νά έγγύσει στήν πραγματικότητα τήν άποδοκιμασία καί τήν άποστροφή ως έξαγνιστική ούσία καί νά φερθεί φιλελεύθερα ήθικοποιώντας καί όχι λογοκρίνοντας, ή νά επιβάλει τή σιωπή επιδιώκοντας νά ταυτίσει τό άν-είπωτο μέ τό άν-ύπαρκτο.

Έτσι, ή έπιλογή τής δεύτερης αυτής λύσης μέ τή μορφή τής λογοκρισίας από τήν ΕΡΤ 1 δέν είναι παρά ή άπόλυτα «φυσιολογική» άνάγκη τής μικροαστικής άντίληψης πού βραδυπορώντας σέ σχέση μέ τόν άστικό φιλελευθερισμό, χρειάζεται νά καταφύγει στήν καταστολή γιά νά προστατέψει τήν άστική μυθολογία, όταν σέ κάποιο σημείο διακυβεύεται.

Αντιγόνη Μαυρομάτη

'Απουσιάζουν; Σουβλίστε τους!

Δέν πρόλαβε νά άρχισεί ή καινούργια σχολική χρονιά, κι ό καθιερωμένος χαιρετισμός του ύπουργού, ένώ έκκρεμεί ό νόμος γιά τήν έκπαίδευση -γενικότητες μόνο άκούσαμε- ήταν ιδιαίτερα άβρós γιά τούς μαθητές: Τό Έπουργείο Παιδείας άποφάσισε νά πατάξει τούς κοπανατζήδες μαθητές μειώνοντας τό όριο άπουσιών σέ πενήντα (50!). Έτσι όποιος μαθητής λείπει πάνω από όκτώ μέρες από τό σχολείο στέλνε-

ται στό πύρ τό έξώτερο, δηλαδή άπορρίπτεται.

Εύτυχώς... διορθώνονται σιγά-σιγά όλες οί πληγές τής έκπαίδευσης: Μετά τά ναρκωτικά καί τά UFO, οί κοπάνες. Δέν πρέπει νά 'χει παράπονο τό ΚΚΕ.

Σ' ένα σχολείο όπως τό σημερινό, πού έμποδίζεται ή ατενέργεια καί ιδιαιτερότητα του μαθητή, πού έξακολουθεί νά υπάρχει ή αθηντία του δάσκαλου καί ή έξουσία του πάνω στους μαθητές, πού μεταδίδει ένα σύνολο άχρηστων καί βαρετών γνώσεων, πού ή έκπαιδευτική διαδικασία δέ βασίζεται στήν όμαδική εργασία, αλλά άναδεικνύει τόν πρώτο καί τόν τελευταίο, θά βρούμε εκείνους τούς μαθητές πού επιβάλλουν τήν ιδιαίτερη έκφρασή τους, μιá άλλη στάση καί κοιλτούρα. Αυτοί είναι οί άτακτοί μαθητές, οί ανιπάκουοι, οί κοπανατζήδες. Οί κακοί τέλος πάντων μαθητές.

Τό πλαίσιο αυτό άν συμπληρώσουμε μέ τόν άσφυκτικό κλοιό τής οικογένειας πού έπιχειρεί νά έλέγξει τούς μαθητές καί έκτός σχολείου, τότε θά μπορέσουμε νά έρμηνεύσουμε τό φαινόμενο τών μαθητών έκείνων, πού τό σκάν από τό σχολείο γιάτί δέν έχουν άλλη ώρα νά συναντήσουν τό φίλο ή τή φίλη τους. Πού διεκδικούν τό δικαίωμά τους γιά ψυχαγωγία καί άμφισβητούν τό δόκιμο μοντέλο: σχολείο πρωί - διάβασμα γιά τό σχολείο τό άπόγευμα.

Ιδιαίτερα σήμερα μέ τό σύστημα έπιλογής γιά τά ΑΕΙ, τό καθημερινό καί έντατικό διάβασμα, ή τακτική καί άνελλιπής παρακολούθηση τών μαθημάτων έγγινώνται ένα σίγουρο μέλλον. Ό μαθητικός χώρος άναγκαστικά χαρακτηρίζεται από άδιαφορία, άδράνεια, άποδοχή τής σχολικής πραγματικότητας. Κι οί μαθητές πού ξεφεύγουν, περισσότερο από κάθε άλλη φορά, διακινδυνεύουν...

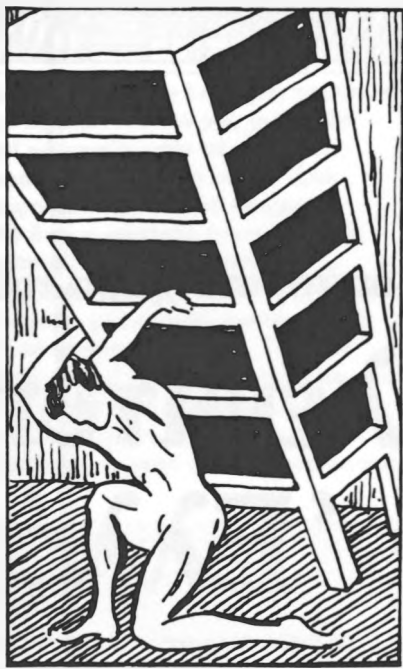
Η τελική μείωση του όριου άπουσιών γίνεται σήμερα πού δέν υπάρχει πιá μαθητικό κίνημα. Είχαν μειωθεί καί πάλι πρόσφατα. Ήταν λίγο πρίν τόν όριστικό θάνατό του.

Μαλβίνα Παπαδάκη

Σας άρέσει τό τζόκιγκ;

Σας άρέσει δέ σας άρέσει αυτή είναι ή διέξοδος πού ό δήμαρχός μας μάς προτείνει γιά όλα μας τά άδιέξοδα. Κάθε Κυριακή λοιπόν σας περιμένουν στον Έθνικό Κήπο, στό Ζάππειο και στό Πεδίο του Άρεως γυμναστές πού θά σας καθοδηγήσουν στή μαζική άθληση. Δέν απαιτούνται ειδικά προσόντα. Άφήστε στό σπίτι σας τή μοναξιά σας, τή μζέρια σας και τρέξτε. Τρέξτε γιά νά μή σκέφτεστε. Τρέξτε συλλογικά, οργανωμένα γιά νά αισθανθείτε κοινωνικοί. Μπορεί νά είναι και κάποιος πόντος στό φάκελλο κοινωνικής σας προσφοράς. Σάν τή συμμετοχή άς πούμε στό «Φάρο Τυφλών».

A.A.

Η 12μηνη θητεία γεγονός!

(Άλλά και ή κατάργηση τής αναβολής σπουδών;)

Στίς 16 Αυγούστου δημοσιεύτηκε μιά Υπουργική Απόφαση μέ τήν υπογραφή του Ά. Παπανδρέου ως υπουργού Έθνικής Άμυνας. Η απόφαση αυτή:

A. Προαναγγέλλει τή σύνταξη σέ μικρό χρονικό διάστημα του νέου νόμου «γιά τή Στρατολογία των Έλλήνων» και

B. Τροποποιεί τό ΝΔ 720/70 διευρύνοντας τό φάσμα των περιπτώσεων εκείνων πού θά υπηρετούν 12 μήνες.

Έτσι ό αριθμός των ευεργετούμενων φαντάρων πολλαπλασιάζεται, ά-

λλά τόσο (σκόπιμα;) ή άσάφεια τής πρόσφατης Υπουργικής Απόφασης κρύβει πολλές έκπληξεις και δέν αποκλείεται νά εμπλακούν στή νομική έρμηνεία των διατάξεων της πάρα πολλοί φαντάροι. Έξ άλλου ή 12μηνη θητεία ήταν πάντα επιδιωξη μας. Έστω κι έτσι...

K.

Αυταρχική έκπαίδευση και άμφισβήτηση

Άπό 19-22 Σεπτεμβρίου έγινε στήν Άθήνα τό εκπαιδευτικό συνέδριο πού όργάνωσε τό περιοδικό ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, μέ τίτ-

Πια....σχολία....σχολία....σχολία....σχολία....σχολία....σχολιαστίς

Τά άποτελέσματα

Μετά τήν ανακοίνωση των άποτελεσμάτων τό ΥΠΕΠΘ και ό φιλικός του τύπος πίστεψαν ότι είχαν λόγους νά θριαμβολογούν. Τό σύστημα των Πανελλαδικών εξετάσεων λειτουργησε και οι έπιτυχόνες μέ τήν ύψηλή βαθμολογία τους άπέδειξαν ότι λειτουργησε καλά. Κατά τή γνώμη τους, οι άποτυχόντες όφείλουν τήν άποτυχία τους σέ καθαρά προσωπικούς λόγους.

Άραγε ή ύψηλή βαθμολογία όφείλεται στή σωστή δουλειά του σχολείου; Μήπως οι όμοές του άλλαξαν, μήπως έπαψε νά είναι αντιεκπαιδευτικό και άναχρονιστικό; Μήπως ή παραπαιδεία, πηγή «πολλών κακών», έξαφανίστηκε; Οι θριαμβολογούντες δέν άναρωτήθηκαν.

Άλλά οι έπιτυχόντες είναι αυτοί πού έδειξαν τό μεγαλύτερο βαθμό ένσωμάτωσης στό σύστημα των Πανελλαδικών. Αυτοί πού άποδέχτηκαν τήν έντατικοποίηση, όργανώθηκαν τέλεια, άποστήθησαν μέ ακρίβεια, άπαρήνθησαν κάθε άλλη άνάγκη τους στό βωμό τής εισαγωγής. Τά θέματα έξ άλλου βοήθησαν αυτούς πού άκολούθησαν ένα τέτοιο πρόγραμμα προετοιμασίας. Τώρα ή τριτοβάθμια εκπαίδευση τους περιμένει σίγουρη πώς δέ θά τής δημιουργήσουν προβλήματα.

A. Καστάνας

Οι πολυκατοικίες πέφτουνε...

Διαβάσαμε πρόσφατα στίς έφημερίδες μιά πρωτοφανή πολεοδομική είδηση άπ' τή σοσιαλιστική Γαλλία: Στή Λυών, στα πλαίσια έφαρμογής του ρυθμιστικού σκέδιου τής πόλης, καταδαφίστηκαν δύο τεράστιες καινούργιες σχετικά οικοδομές 12 και 15 όρόφων. Ό λόγος δέν ήταν ή διάνοιξη κάποιας λεωφόρου, αλλά ή δημιουργία ελεύθερου χώρου γιά τήν έξυγείανση και άνάπλαση μιάς υποβαθμισμένης συνοικίας -γκέτο, μέ αύξημένη έγκληματικότητα και σοβαρά προβλήματα.

Θυμηθήκαμε και μιάν άλλη, πρόσφατη έπίση, είδηση άπ' τόν Τρίτο Κόσμο: Δύο πολυκατοικίες καταρείσανε στήν Αίγυπτο σκοτώνοντας κόσμο και κοσμάκη. Ό λόγος; Ήταν και οι δύο αύθαιφτες (φυσικά), χτισμένες δίχως στατική μελέτη μέ τήν έκπληκτική μέθοδο τής προσθήκης όρόφων σέ κτίριο χωρίς καμιά σχετική πρόβλεψη!

Νά, λοιπόν, μερικά «λαθάρια» στό δομημένο περιβάλλον, πού τά κάνουν άδιακρίτως άνεπτυγμένοι και υπανάπτυκτοι. Οι πρώτοι μέ όλους τους κανόνες τής τέχνης και έπιστήμης, οι δεύτεροι -είναι αλήθεια- λιγάκι πιο πρόχειρα...

Σέ κάθε περίπτωση πάντως, τά «λαθάρια» δέν είναι κοινές άπροσεξίες. Είναι άποτελέσματα συγκεκριμένων συνθηκών πού όρίζουν τήν παραγωγή του δομημένου περιβάλλοντος και έκφράζουν στό χώρο «λαθάρια» σέ κάποια άλλα επίπεδα. Στήν προκειμένη περίπτωση οι άνεπτυγμένοι έντόπισαν δύο -πού όξιναν ιδιαίτερα τά προβλήματα του χώρου -και τό «διόρθωσαν». Οι άλλοι πάλι, δέ χρειάστηκε νά άσχοληθούν κάν: «διορθώθηκαν» άπό μόνα τους...

Έμείς τώρα, πού -όπως είτε κάποιος- βρισκόμαστε κάπου μεταξύ Καίρου και Νέας Υόρκης, σέ τι «διορθώσεις» μπορούμε άραγε νά έλπίζουμε;

Άκης Άηδόνης

φού καταργούνται οι οικονομικοί περιορισμοί γιά μιά σειρά οικγενειακών καταστάσεων. Δηλαδή ή ήλικία του πατέρα, ή ή άνικανότητά του πρós έργασία, τά παιδιά, ή σύζυγος κλπ. είναι λόγοι μειωμένης θητείας άνεξάρτητα άπό τήν οικονομική κατάσταση των οικογενειών.

Αυτό όμως παρατέμπει κάπου άλλο: Δείχνει τήν προσπάθεια τής πολιτικής και στρατιωτικής ήγέσις νά έλαφρύνει τό στράτευμα άπό τους «έξ αναβολής» κατά τεκμήριο μεγάλης ήλικίας «άντιπαραγωγικούς» και ένίοτε «δύσκολους» φαντάρους ώστε νά προχωρήσει άπρόσκοπτα ή λογική άρροσιογία πρός έναν έκσυγχρονισμένο, πειθαρχικό και έτοιμοπόλεμο στρατό. Μιά λογική πού ξαναεμφανίστηκε δημόσια στό Βήμα τής 18-9-1983 όπου προαναγγέλλεται ή κατάργηση ή ό περιορισμός τής αναβολής λόγω σπουδών.

Μιά λογική πού έπεδιωξε, αν δέν πέτυχε, τή στράτευση άπό τά 18 και πού είναι πάντοτε έτοιμη νά αύξήσει τή θητεία μέχρι και σέ 30 μήνες. Κάτι πού όρισμένες ειδικότητες τής Άεροπορίας έχουν ήδη άρχισεί νά γεύονται.

λο: Η αυταρχική εκπαίδευση και ή άμφισβήτησή της.

Τό συνέδριο αυτό θίγει στήν πραγματικότητα τό ρόλο του σχολείου προσπαθώντας νά τόν άμφισβητήσει. Γιατί ό μηχανισμός -σχολείο πού ή όλη του δομή και λειτουργία στηρίζεται στήν «εύγενή άμύλλα» δέν κάνει τίποτε άλλο παρά νά ξεχωρίζει τους μαθητές στους ρόλους πού θά παίξουν αύριο. Και ή αυταρχική εκπαίδευση ύπάρχει, άφού ύπάρχει άνταγωνισμός. Τό θέμα του συνέδριου είναι ιδιαίτερα επίκαιρο, αν σκεφτεί κανείς ότι συνέπεσε μέ τά άποτελέσματα των πανελληνίων πού τό ξανάθεσαν γιά άλλη μιά φορά. Ιδιαίτερα δέ φέτος, πού στίς εισιτήριες έξετάσεις διαγωνίστηκαν ούσιαστικά μόνο οι άριστοί, ό άνταγωνισμός έγινε πιο φανερός.

Έτσι, ένα συνέδριο πού άσχολείται άκόμη μέ ζητήματα όπως: ή πειθαρχία, οι ποινές σέ συνάρτηση μέ τόν τρόπο διδασκαλίας, τά βιβλία, αλλά και τά σχολικά κτίρια, όταν δέν παραμένει άπλά μιά συζήτηση μεταξύ ειδικών, μπορεί νά άποκτήσει σημαντικό βάρος.

M. Π.

Πώς βλέπει κάθε εκδότης την απάτη στο χώρο του βιβλίου

Κλεψιτυπία στην Ελλάδα

Πριν απ' όλα θα θέλαμε να εκθέσουμε εδώ την άποψη ενός δικηγόρου, που συστηματικά ασχολείται με δίκες και υποθέσεις κλεψιτυπίας, για το νομικό πλαίσιο των πνευματικών δικαιωμάτων, τις ατέλειες του νόμου και τις πιθανές προτάσεις για τροποποίησή του.

Νίκος Κουχτσόγλου (δικηγόρος):

«Χαρακτηριστικό παράδειγμα κλεψιτυπίας τα βιβλία του Ν. Καζαντζάκη. 18 βιβλία του συγγραφέα έχουν τυπωθεί κλεψιτυπία και τουλάχιστον 10 δίκες έγιναν για παράβαση του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων για τα βιβλία του».

Ο νόμος που ισχύει ψηφίστηκε το 1920, με αριθμό 2.387 και αποτελείται από 17 άρθρα (ο αντίστοιχος νόμος στις ΗΠΑ περιέχει 300 άρθρα). Ο νόμος αναγνωρίζει προστασία σε τρία επίπεδα. 1. Αστυνομική προστασία, δηλαδή ο εισαγγελέας μετά από καταγγελία του εκδότη μπορεί να συλλάβει τον τυπογράφο ή τον εκδότη ή όποιον κάνει την κλεψιτυπία. Φυσικά αυτό προϋποθέτει να ξέρει ο εκδότης από ποιόν και πού τυπώνονται τα κλεψιτυπία. 2. Αστική προστασία, δηλαδή δίκη στην οποία αναγνωρίζεται ο νόμιμος δικαιούχος και αποζημιώνεται. Η διαδικασία όμως αυτή μπορεί να κρατήσει χρόνια πολλά και τα έξοδα της δίκης να φτάνουν στο σημείο να είναι τριπλάσια της πιθανής αποζημίωσης. 3. Τα ασφαλιστικά μέτρα (σε μονομελές δικαστήριο) δηλαδή ένας τρόπος να εκδοθεί απόφαση σε έναμιση μήνα, με προσωρινό χαρακτηρισμό ως την τελική δίκη, που απαγορεύει όμως στο διάστημα αυτό την κυκλοφορία του κλεψιτυπου βιβλίου.

Ο νόμος αυτός ήδη από πρώτη όψη δείχνει καθαρά πόσο ατέλης είναι για τα σύγχρονα δεδομένα.

Η ποινική προστασία για παράδειγμα είναι εντελώς ατελής διότι: α) Προβλέπει περιπτώσεις διαπράξεως αδικήματος μόνο σε έντυπο. "Αν

δηλαδή έναν ποιητή τον εκδώσει κάποιος σε δίσκο με απαγγελία χωρίς δικαιώματα, αυτό δε θεωρείται κλεψιτυπία σε βάρος του εκδότη των ποιημάτων αυτών.

β) Η πράξη θεωρείται αδικημα μόνον όταν έχει κίνητρο το δόλο. "Αν δηλαδή ισχυριστεί (πράγμα που συχνά γίνεται) και αποδείξει αυτός που έκανε την κλεψιτυπία ότι τό έκανε εξ άμελειας (έπειδή δεν ήξερε), τότε άθωώνεται.

γ) Η μήνυση δεν μπορεί να γίνει αυτεπάγγελα, αλλά ο μηνυτής πρέπει να είναι ο συγκεκριμένος εκδότης ή ενδιαφερόμενος. Μάλιστα η προθεσμία καταγγελίας είναι μόνο τρεις μήνες και όταν περάσει το διάστημα αυτό, η κατηγορία δεν μπορεί να ισχύσει.

δ) Η μεταυτέρη ποινή που προβλέπει ο νόμος είναι τρεις μήνες, δηλαδή συνήθως 45 ημέρες που σε αξία χρηματική δεν είναι πάνω από 40.000 δραχμές. Είναι άστεία υπόθεση λοιπόν με τα δεδομένα αυτά να θεωρείται ο νόμος αυτός ικανός να προστατέψει έστω και τυπικά τους θιγόμενους και να εμποδίσει φαινόμενα κλεψιτυπίας. Ιδιαίτερα όταν πρόκειται για δικαιώματα σε ξένο συγγραφέα που αποτελεί συνήθεια πιά να εκδίδονται τα βιβλία τους χωρίς την άδειά τους.

Ο πρόεδρος του συλλόγου εκδοτών - που διοργανώνει και το Φεστιβάλ βιβλίου - μάς μίλησε και για την κλεψιτυπία αλλά κύρια για τα προβλήματα του κλάδου, τα αιτήματα και τις ρίζες των άρνητικών φαινομένων στο χώρο αυτό.

Ξεκίνησε με μία ιστορική αναδρομή στην πορεία του βιβλίου κι αυτό για να εξηγήσει τό πόσο ιδιόμορφα αναπτύχθηκε ή έκδοτική δραστηριότητα.

Τό βιβλίο πέρασε περιόδους διωγμών - ό ίδιος μάλιστα κινδύνεψε να καταδικαστεί σε ισόβεια τό 54 έπειδή είχε εκδώσει την «πτώση του Παρισιού» - και περιόδους που οι εκδότες έβγαιναν ό ένας μετά τόν άλλον καθώς τό βιβλίο έμπαινε όλο και σε περισσότερα σπίτια. Μας μίλησε για τούς πρώτους πλασιέ που ήταν διωγμένοι άριστεροί και προσπαθούσαν να πλατύνουν τό άναγνωστικό κοινό ενώ τώρα είναι κάτι έντελώς διαφορετικό. Τέλος παραθέτουμε τις άπόψεις του για τά κύρια προβλήματα και αιτήματα του κλάδου και τις άνταγωνιστικές, σχεδόν έχθρικές σχέσεις που κυριαρχούν ανάμεσα στους εκδότες και είναι άποτέλεσμα των προβλημάτων αυτών.

Νίκος Άντωνόπουλος:

«Οί άνταγωνιστικές σχέσεις μεταξύ των εκδοτών και τά άρνητικά φαινόμενα στο χώρο αυτό όφείλονται στην πλήρη άπουσία κρατικής μέριμνας για τό βιβλίο και τόν κλάδο μας».

Ο σύλλογος και οι εκδότες άντιμετωπίζουν τεράστια προβλήματα που καμιά φορά γίνονται και οι αιτίες κάθε άρνητικού φαινομένου στο χώρο.

Οί εκδότες, πρώτα απ' όλα, δε θεωρούνται κλάδος της βιοτεχνίας, δέν ανήκουν σε μία κατηγορία, σ' ένα έμπορικό έπιμελητήριο. Αυτό σημαίνει ότι ούτε οικονομική άνεση μπορούν να έχουν με παρεχόμενα κεφάλαια κίνησης από τό Κράτος, ούτε δανειοδοτήσεις, παρά μόνο με έγγυηση (υποθήκη σπιτιών κλπ), ούτε και καμιά ένγνενη βοήθεια. Αυτό είναι τό πρώτο και σημαντικότερο αίτημά μας, να ένταχθούμε δηλαδή στη διάταξη άρ. 197/78, σάν βιοτέχνες, που μπορεί να μην έχουμε κάποια μηχανή σάν εργαλείο, έχουμε όμως τό χρωμοφάν, -τή διάφανη έπιφάνεια δηλαδή που τυπώνεται ο τυπογράφος και που άπάνω της άποτυπώνονται μία σειρά από λειτουργίες (μετάφραση, φωτοσύνθεση, φωτογράφιση κλπ) -κι αυτό ζητάμε να μάς τό άναγνωρίσουν σάν ένα είδος μηχανής.

Άπ' την άλλη μεριά γνωρίζουμε ότι τά ύπουργεία, οι Τράπεζες κι άλλοι φορείς άγοράζουν κάθε χρόνο άντίτυπα βιβλίων για διάφορες χρήσεις. Ο τρόπος που φτιαχνόταν τουλάχιστον ως πριν λίγο καιρό ό κατάλογος των βιβλίων αυτών είναι άνεκδιήγητος. Όποιος έχει μέσο, όποιος ξέρει κλπ.

Άγοραζόταν τό ίδιο βιβλίο πολλές φορές και βιβλία που κανονικά ήταν για πέταμα. Αυτό που ζητάμε λοιπόν είναι να γίνει ένας ένιαίος φορέας με συμμετοχή και εκδοτών που να άποφασίζει αυτές τις κρατικές άγορές.

Ένα άλλο είναι άκόμα να δημιουργηθούν παντού σωστές σχολικές βιβλιοθήκες με προαγορές άντιτύπων έτσι ώστε να μπορεί και ό εκδότης να βγάλει ένα βιβλίο που ίσως να μην είναι έμπορικό, αλλά πολύ σημαντικό για τό κοινό, πράγμα που τώρα φυσικά είναι άδύνατον να κάνει.

Μην ψάχνουμε λοιπόν τό φταιχτη για τις κλεψιτυπίες και τά ποσοστά και τά άχρηστα βιβλία ανάμεσα στους εκδότες.

Φυσικά, όταν ό εκδότης είναι στά χέρια των τοκογλύφων και κινδυνεύει να δει τό βιβλίο του στοκαρισμένο στην άποθήκη, άναγκάζεται κάποιες φορές να κλείσει τά μάτια στην κακή αλλά φτηνή μετάφραση, να εκδώσει χωρίς δικαιώματα, να κοροιδέψει τό συγγραφέα κλπ. Κυρίως όμως να άντιμετωπίζει τό συνάδελφό του εκδότη περίπου σάν έχθρο όταν τύχει και κάποιος συγγραφέας γίνει έμπορικός και να χάνει κάθε ίχνος συναδελφικότητας έτσι που και ό σύλλογος να μην έχει ούσιαστικό νόημα.

Πρέπει να πώ, ωστόσο, ότι τελευταία πολλές ύποσχέσεις δόθηκαν και πιστεύω πως πράγματι θα φτάσουμε στο δρόμο έπίλυσης αυτών των προβλημάτων που ξεκινούν από πάρα πολύ παλιά, όταν άρχισαν οι δέκα εκδότες που ύπήρχαν να πληθαίνουν φτάνοντας τώρα στον αριθμό των 270.

Κανείς δέν μπορεί να άρνηθεί τά σκάνδαλα των ποσοστών, των κλεψιτυπων κλπ., αλλά αυτά είναι μόνο το άποτέλεσμα και οι συνέπειες της άπομόνωσης του έκδοτικού χώρου από τούς άλλους τομείς παραγωγής στην Ελλάδα.

Πριν περάσουμε όμως στις απόψεις των ίδιων των εκδοτών, πρέπει να ξεκαθαρίσουμε ότι κάποιοι θέλησαν πραγματικά να μās μιλήσουν καθαρά για τὰ προβλήματά τους και νά μπουν στην ουσία κάθε άρνητικού φαινομένου που παρουσιάζεται στο χώρο αυτό. Από διαφορετική σκοπιά ο καθένας αποφάσισαν νά θίξουν όρισμένα «κοινά μυστικά» που ποτέ όμως στο όνομα κάποιας ύποτιθέμενης εϋθύνης δέν όμολογούνται. Όλοι πάντως ήταν πρόθυμοι νά μιλήσουν έστω και άποσπασματικά κι ίσως είναι κι αυτό ένα σημάδι για τό ότι τό βιβλίο στην Ελλάδα περνάει μιά συνεχή κρίση και ότι κάποτε πρέπει νά αντιμετώπιστούν τὰ «κακώς κείμενα». Γεγονός πάντως είναι ότι όλοι οι εκδότες αντιμετώπιζουν τήν κλεψιτυπία σαν ένα από τὰ πολλά κι ίσως όχι τό ουσιαστικότερο πρόβλημά τους, γι' αυτό και οι απόψεις τους δέν στέκονται μόνο σ' αυτό τό θέμα αλλά εντάσσονται σέ κάποια συνολικότερη σκοπιά για τήν πορεία και τὰ προβλήματα του βιβλίου.

«ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ»

Θανάσης Καστανιώτης:

«Οί κλεψιτυπάδες λυμαίνονται κύρια τήν έπαρχία, εκεί που ό εκδότης φτάνει δύσκολα και τό κοινό δέν ένημερώνεται».

Τό πρόβλημα τής κλεψιτυπίας υπάρχει και θά υπάρχει, έάν δέν ψηφιστεί ό νέος νόμος περί πνευματικής ιδιοκτησίας, του όποιου καθυστερεί πολύ ή σύνταξη.

Έπειδή μιλάω και σαν εκπρόσωπος τής Πανελλήνιας Συνομοσπονδίας Έκδοτών και Βιβλιοπωλών σάς αναφέρω ότι κάποτε μās κάλεσε τό Υπουργείο Πολιτισμού και συστάθηκε μιά έπιτροπή για νά έπεξεργαστεί τις προτάσεις μέ εκπροσώπους τόσο των εκδοτών όσο και των παραγωγών δίσκων και κασετών. Στόχος ήταν ή κατάρτιση ενός νομοσχεδίου για τή Βουλή. Τίποτα όμως δέν έγινε μιά και τό αρμόδιο ύπουργείο δέν ενδιαφέρεται νά παρουσιάσει αυτό τό νομοσχέδιο για τήν πνευματική ιδιοκτησία, όπως δέν ενδιαφερόταν χρόνια τώρα. Δέ νομίζω ότι όφείλεται αυτό στο ότι τό ύπουργείο ύποτιμάει τό βιβλίο. Απλά δέν άσχολήθηκαν σοβαρά μέ τό πρόβλημα. Μήν ξεχνάμε ότι τό ύπουργείο Πολιτισμού δέν είναι ένα πλήρως διαμορφωμένο ύπουργείο άκόμα και προέρχεται από πρώην ύπηρεσία του ύπουργείου Προεδρίας που άσχολείται μέ τους φύλακες των αρχαιολογικών χώρων και τή μισθοδοσία τους.

Απ' τήν άλλη, δέν υπάρχει στην ουσία νομικό πλαίσιο κατά τής κλε-

ψιτυπίας και ό εκδότης δέν μπορεί νά κάνει τίποτα. Τήν κλεψιτυπία τήν οργανώνει ένα γνωστό παραεμπόριο μέ διάφορους ύποτιθέμενους εκδότες και ύποτιθέμενους βιβλιοπώλες που λυμαίνονται κυρίως τήν έπαρχία. Στη Μακεδονία, για παράδειγμα, τυπώνονται κλεψιτυπα και έπειδή δύσκολα οι εκδότες φτάνουν εκεί, τὰ κλεψιτυπα διακινούνται και πουλιούνται σέ μεγάλη κλίμακα.

Στή συγκεκριμένη περίπτωση του Χατζή ό πλανόδιος εκδότης και βιβλιοπώλης Κων/νος Μακρής που έχει βγάλει κλεψιτυπα πολλών έμπορικών συγγραφέων (Κακαουνάκη, Ρίτσο και τώρα βγάξει και Τσιφόρο) έβγαζε και τό δικό μου βιβλίο.

Θεωρώ λοιπόν άπαράδεκτο σέ ένα ύποτιθέμενο σύγχρονο και οργανωμένο ευρωπαϊκό κράτος ή τύχη των πνευματικών ανθρώπων και συγγραφέων και εκδοτών νά είναι έρμαιο στα χέρια του όποιοιδήποτε τυχαίου άπατεώνα που μποεί νά έπεμβαίνει και νά μειώνει ήθικά και οικονομικά τό κύκλωμα τής παραγωγής του βιβλίου.

Γιατί σέ τελική ανάλυση, όπως όλοι ξέρουμε, τό βιβλίο στην Ελλάδα παράγεται μέσα από τήν τρέλα αυτών που γράφουν και αυτών που τὰ εκδίδουν.

«ΟΔΥΣΣΕΑΣ»

Τίτος Μυλωνόπουλος:

«Νά βρούμε τρόπους νά άνεβάσουμε τό τιράζ κι όχι νά αποφεύγουμε νά πληρώνουμε τὰ συγγραφικά δικαιώματα».

Θά ήθελα νά αναφερθώ σέ εκείνη τήν κατηγορία κλεψιτυπων βιβλίων που άφορούν τήν έκδοση μεταφρασμένων έργων ξένων συγγραφέων.

Ασφαλώς, στην Ελλάδα, όταν λίγοι ήταν εκείνοι που ενδιαφέρονταν για τις εκδοτικές δραστηριότητες -πολύ λίγοι οι άναγνώστες και μετρημένοι στα δάχτυλα οι εκδότες- υπήρχε ή παράδοση νά εκδίδονται μεταφράσεις ξένων έργων χωρίς νά έρωτάται ό συγγραφέας τους και πολύ περισσότερο χωρίς νά πληρώνεται. Τότε και μόνον τότε, για τους

λόγους που προανάφερα, σχεδόν κανένας δέ θιγόταν οικονομικά, έφόσον τὰ έσοδα από τήν πώληση των βιβλίων ήταν μικρά, όποτε τί νά απαιτήσει ό συγγραφέας, ή παραγωγή ήταν μικρή, άρα οι εκδότες γιατί νά μαλώσουν πάνω στο ποιά βιβλίο θά κυκλοφορήσουν στην άγορά.

Από τή μεταπολίτευση και μετά, όμως, τὰ πράγματα άλλαξαν. Και οι εκδότες φύτρωναν σαν μανιτάρια, και τὰ βιβλία που τυπώνονταν αυξάνονταν μέ γεωμετρική πρόοδο. Ο μόνος τρόπος για νά μήν υπάρχει

καμιά ζημιά για τόν εκδότη, έπειδή ίσως και κάποιος άλλος θά ήθελε νά τό εκδώσει, είναι νά αγοράζει τό copyright του συγκεκριμένου έργου.

Δυστυχώς, ύπάρχει μιά μερίδα εκδοτών άκόμα σήμερα, που διατείνεται ότι ή πληρωμή δικαιωμάτων στους ξένους άνεβάξει άφόρητα τό κόστος του βιβλίου και αυτοί οι άνθρωποι προτείνουν νά ύπάρξει κάτι σαν μυστική συμφωνία άνάμεσα στους εκδότες, οι όποιοι θά άρνούνται τήν καταβολή δικαιωμάτων και θά συμφωνούν μεταξύ τους ποιά βιβλία θά εκδίδει ό καθένας. Παιδωρισματα, λοιπόν, και αντίδραστικές συντεχνιακές αντιλήψεις.

Αν τό κόστος μέ τήν πληρωμή δικαιωμάτων άνέρχεται -και πράγ-

ματι άνέρχεται-, θά πρέπει νά βρούμε τρόπους νά εκμεταλλευτούμε καλύτερα τό κάθε βιβλίο -πρώτα και κύρια νά πουλάμε περισσότερα αντίτυπα, δηλαδή νά διευρύνουμε τό άναγνωστικό κοινό- και νά κάνουμε καλύτερη έπιλογή τίτλων -αλήθεια πόσοι εκδότες γνωρίζουν τή σαβούρα που έχουν στις άποθήκες τους;-.

Στόν εκδοτικό κόσμο επικρατεί τό έπιχειρηματικό παράδοξο νά παράγονται συνεχώς διαφορετικά προϊόντα και έτσι αυτά νά παλιώνουν και πολύ γρήγορα νά περνούν σέ άχρηστία.

Συνοπτικά, ή μη πληρωμή δικαιωμάτων είναι άλλο ένα αντιεπιχειρηματικό γνώρισμα των νέων εκδοτών.

«ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ»

Ήλίας Λιβάνης:

«Χωρίς νά τό θέλουμε άναγκαστικά φτάνουμε σέ καταγγελίες συναδέλφων για νά προστατεύσουμε τό συμφέρον μας».

Η κλεψιτυπία είναι ένα πρόβλημα που έχει τις ρίζες του σέ δυό πολύ σημαντικά προβλήματα που αντιμετώπιζουν οι εκδότες.

Στά μεγάλα οικονομικά προβλήματα και στην άνυπαρξία νομοθεσίας που θά τους προστατεύει ουσιαστικά από τέτοιες περιπτώσεις.

Είναι σέ όλους σχεδόν γνωστά τὰ κυκλώματα που φωτογραφίζουν τὰ βιβλία και τὰ προωθούν στην άγορά. Είχαμε κι έμεις άλλωστε τό πρόβλημα μέ τὰ «Έκατό χρόνια μοναξιάς» όμως είναι τόσο μεγάλο τό κόστος, τόσο μακροχρόνια ή διαδικασία και τόσο μικρό τό τελικό κέρδος που ό εκδότης διστάζει πάρα πολύ πριν αποφασίσει νά κινησει μιά διαδικασία έναντιον αυτών των κυκλωμάτων. Έτσι ή κατάσταση αυτή παραμένει.

Σέ σχέση τώρα μέ τὰ βιβλία που βγαίνουν χωρίς δικαιώματα ή κατάσταση είναι διαφορετική. Τις περισσότερες φορές δέ γίνεται από κακή πρόθεση. Είναι μιά προσπάθεια του

εκδότη νά μειώσει τό κόστος έκδοσης, αφού για τὰ περισσότερα βιβλία είναι άμφίβολο αν θά «βγούν» οικονομικά. Παλιότερα, αυτό ήταν ό κανόνας για τήν Ελλάδα. Από ένα σημείο και πέρα όμως δέν μπορούσε νά συνεχιστεί. Έτσι άρχισαν και οι διαφορές μεταξύ των εκδοτών. Όταν π.χ. έμεις πήραμε τὰ δικαιώματα για τήν έκδοση των έργων του Μάρκες συμφωνήσαμε μέ όσους είχαν εκδώσει μέχρι τότε κάποια βιβλία του νά τὰ άποσπείρουν από τήν άγορά. Όταν όμως βγήκε «Ο συνταγματάρχης δέν έχει κανένα νά του γράψει» βρήκαμε σ' όλα τὰ βιβλιοπωλεία νά ύπάρχει τό ίδιο βιβλίο από τις εκδόσεις «Γράμματα». Ο κ. Τρικεριώτης μās διαβεβαιώνει άκόμα πως ό ίδιος δέν τὰ διακινεί στην άγορά εδώ και καιρό. Μά είναι σοβαρά πράγματα αυτά. Έτσι άναγκασόμαστε χωρίς νά τό θέλουμε, νά φτάνουμε σέ καταγγελίες και μηνύσεις έναντιον συναδέλφου για νά προστατεύσουμε τό συμφέρον μας.

«ΓΡΑΜΜΑΤΑ»

Βαγγέλης Τρικεριώτης:

«Δυστυχώς κι έμεις οι ίδιοι οι εκδότες συμβάλλουμε πολλές φορές - για εύκαιριακά συμφέροντα - στη δημιουργία έντυπώσεων για τήν έκταση του φαινομένου τής κλεψιτυπίας».

Στό ζήτημα τής κλεψιτυπίας έχουν δοθεί διαστάσεις δυσανάλογες μέ τό μέγεθος του προβλήματος. Υπάρχουν πολύ σοβαρότερα προβλήματα που αντιμετώπιζουν οι εκδότες, στα όποια όμως δέ δίνεται ή ανάλογη δημοσιότητα. Αντίθετα, τὰ σχετικά μέ τήν κλεψιτυπία ζητήματα άποκτούν μιά τέτοια δημοσιότητα και μέ ένα τέτοιο τρόπο που δίνεται ή έντύπωση στο Κοινό πώς στόν εκδοτικό χώρο ή κατάσταση έλάχιστα διαφέρει από τὰ κυκλώματα του ύπόκοσμου. Δυστυχώς στη δημιουργία

για αυτής τής έντύπωσης έχουμε συμβάλει και οι ίδιοι οι εκδότες που για εύκαιριακά συμφέροντα, για δημιουργία έντυπώσεων και άκόμη για διαφημιστικούς λόγους δίνουν τροφή σέ άνάλογα δημοσιεύματα του τύπου. Επί πλέον, διαφορετικής φύσης προβλήματα τσουβαλιάζονται κάτω από τόν όρισμό «κλεψιτυπία». Δέν είναι όμως έτσι. Υπάρχει κατ' άρχάς ή καθαρή κλεψιτυπία. Κάποιοι κάνουν φωτογραφική άναπαραγωγή ενός βιβλίου που έχει γίνει έπιτυχία και τό προωθούν στην άγορά.

Κλεψίπυπτες εκδόσεις του Μάρκες έγιναν από εξι συνολικά εκδότες, μεταξύ των οποίων τα «Νέα Σύνορα» ήταν ο πρώτος διδάξας, με τα θρυλικά πλέον « Έκατό χρόνια μοναξιάς». Σήμερα ο ίδιος αυτός εκδοτικός οίκος εμφανίζεται τιμητής όσων τολμήσαν να εκδώσουν άλλα βιβλία του Μάρκες!!! Κι ενώ γνωρίζει πολύ καλά ότι τα βιβλία των άλλων εκδοτών έχουν αποσυρθεί από την αγορά, για λόγους καθαρά διαφημιστικούς, συκοφαντεί άλλους εκδότες για κλεψιπυπίες κι άλλα φαιδρά. Χαρακτηριστικό της ύποκρισίας που υπάγει μέσα σ' όλα αυτά είναι

«ΕΞΑΝΤΑΣ»

Θέμης Μπανούσης:

«Τώρα κλαῖς, γιατί κλαῖς; Σὺ δὲν εἶσαι πού γέλαγες χθές;»

Ἡ κλεψιτυπία εἶναι ἕνα φαινόμε-
νο στὸν ἐκδοτικὸ ὥρο, παράγωγο
τῶν τεραστίων προβλημάτων ποὺ
ἀντιμετωπίζει ὁ κλάδος. Ἰσως θά
πρέπει ἐδῶ νὰ ποῦμε ὅτι τὸ φαινόμε-
νο αὐτὸ δὲν εἶναι μοναδικὸ προνόμιο
τοῦ ἑλληνικοῦ ὥρου. Καὶ στὴ Δυτι-
κὴ Εὐρώπῃ γίνεται κλεψιτυπία ἀλλὰ
μὲ ἄλλη μορφή. Ἡ κλεψιτυπία μὲ
στόχο τὸ κέρδος καὶ μόνον δὲν εἶναι
πολύ διαδεδομένη καὶ ἡ θεσμικὴ
διάρθρωση τῆς κοινωνίας τῶν ὡρῶν
αὐτῶν δὲν ἐπιτρέπει παρα-οικονομι-
κὲς λειτουργίες. Ἐπὶ τὸ ἑλληνικότε-
ρον, δὲν ἐπιτρέπει νὰ ἀγοράζονται
βιβλία ἀπὸ τὰ βιβλιοπωλεῖα χωρὶς
τιμολόγιο ἢ νὰ ἀγοράζεται χωρὶς
τιμολόγιο. Ἀντίθετα εἶναι δια-
δεδομένη ἐκεῖ ἡ μορφή τῆς κλεψιτυ-
πίας μὲ σαφῶς ἰδεολογικοπολιτικά
κίνητρα, ὅπου δηλαδὴ τυπώνονται
καὶ πουλοῦνται φτηνά (χωρὶς κέρδη
ἐμπορικά) βιβλία πανάκριβα γιὰ νὰ
μπορεῖ νὰ τ' ἀγοράζει κι ὁ φοιτητὴς
κλπ. Οἱ Πράσινοι στὴ Γερμανία, γιὰ
παράδειγμα, δούλεuan σὰν τέτοιου
τύπου κλεψιτυπάδες.

Αυτή η μορφή δέ συναντιέται στην Ελλάδα λόγω άνυπαρξίας ιδεολογικού προβληματισμού. Χαρακτηριστικά αναφέρω τό παρθεύγμα από έκδοση του «Κεφάλαιου» του Μάρξ, όπου σέ ἕνα σημείο ὁ ὅρος Umschlag (δηλ. ἡ ἀνακύκλωση) μεταφράζεται ὡς «ψυροβολία τοῦ κεφαλαίου», καί φυσικά κανεῖς δέ διαμαρτυρήθηκε.

“Αν θέλουμε όμως να αντιμετωπίσουμε τό πρόβλημα γενικότερα, θά

ὅτι ὁ ἴδιος ἐκδότης ἀνήγγειλε πρὸ καιροῦ «μέ περηφάνεια», τῇ συνεργασίᾳ του μέ τόν ὑπ' ἀριθμόν 1 ἐκδότη κλεψίτυπων βιβλίων στην Ἑλλάδα.

Τέλος έχει παρουσιαστεί ένα πρόβλημα με μερικούς Έλληνες συγγραφείς που καταγγέλλουν τους εκδότες ότι άποκρύπτουν τόν αληθινό αριθμό τών αντίτυπων που πουλήθηκαν ώστε νά μήν πληρώσουν τά νόμιμα δικαιώματα κι έδώ δυστυχώς υπάρχει μιá άσχημη διαμορφωμένη κατάσταση. Τό ποσοστό τού συγγραφέα είναι 15-25% έπί τής λιανικής τιμής τού βιβλίου, ποσοστό ύπερβολικά ύψηλό, άν σκεφτεί κανείς πώς στό έξωτερικό σπάνια ύπερβαίνει τό 10%. Παρ' όλα αυτά τό πρόβλημα έμφανίζεται μέ κάποιους συγγραφείς που τά βιβλία τους δέν καλύπτουν τά έξοδα έκδοσης. Οι καλοί συγγραφείς πληρώνονται κανονικά. Όμως ήδη έχει δημιουργηθεί ένα κλίμα καχυποψίας μεταξύ εκδοτών και συγγραφέων που μεταφέρει στό δημοσιότητα και έντείνει τήν κακή έντύπωση που ύπάρχει.

Πάντως νομίζω πώς αὐτοῦ τοῦ
τύπου τὰ ζητήματα εἶναι σαφῶς
δευτερεύοντα σήμερα γιὰ τοὺς ἐκδō-
τες.

πρέπει να δούμε πώς διαμορφώνονται στο χώρο οι τρεις κατηγορίες των έκδοτων στην Ελλάδα.

Η πρώτη κατηγορία είναι οι έκδο-
τες του πολύτομου βιβλίου (του
«χοντρού» βιβλίου) και στο χώρο
αυτό κυκλοφορούν και τα πολλά
λεφτά, οι μεγάλες εισπράξεις (Ή
και τελευταία και αυτός ο χώρος
περνάει κρίση). Η κατηγορία αυτή
διαμορφώθηκε μετά τον εμφύλιο και
άποτελείται από ανθρώπους που
άσκησαν και ασκούν τό επάγγελμα
αυτό υποχρεωτικά σχεδόν μία και
για πολιτικούς λόγους δεν μπορού-
σαν να απορροφηθούν οπουδήποτε
άλλου. Η κατηγορία αυτή ευθύνε-
ται για τις εξωφρενικές ονομαστικές
τιμές, για τα τεράστια ποσοστά στα
γραφεία μεταπώλησης και την άπι-
στευτα χαμηλή ποιότητα των έργων.
Για παράδειγμα, σειρά πολύτομου
βιβλίου ονομαστικής αξίας 24.000
δρχ., πωλείται στους πλασιέ στην
τιμή των 6.000 δρχ, ή έγκυκλοπαί-
δεια πολύ γνωστού έκδοτικού οίκου
και ονομαστικής αξίας 45.000 δρχ.
πωλείται στους μεταπωλητές στη
φοβερή τιμή των 4.500 δρχ.

Η δεύτερη κατηγορία είναι οι εκδότες του παρασχολικού βιβλίου, φροντιστηριακού κλπ. Στο χώρο αυτό υπάρχουν πάρα πολλά εξωτηματικά σχετικά με τις πωλήσεις τους σε δημόσιους φορείς. Είναι γνωστό ότι αν βρεθεί η κατάλληλη πρόσβαση, το ίδιο βιβλίο μπορεί και αγοράζεται 10 φορές συνήγεια.

Ἡ τρίτη κατηγορία είναι ἐντελῶς ἰδιόμορφη. Τό ἰδιόμορφο χαρακτηρίζεται ἀπ' τό γεγονός ὅτι λειτουργήσῃ ἀρχικά μέ σαφῶς καί κύρια τό ἰδεολογικό στοιχεῖο. Ἡ ἀντίληψη αὐτή ὅμως μέ τόν καιρό περνάει σέ δεύτερη μοῖρα μιά καί ὅλο τό οἰκονομικό καί τεχνικό πλέγμα τοῦ ἐκδοτικού χώρου τό ἐπιβάλλει. Δηλαδή:

1. Τό περιορισμένο άναγνωστικό κοινό.
 2. Τό μεγάλο κόστος τής έκδοσης.
 3. Άνύπαρκτη κρατική συμπαράσταση, δανειοδότηση, έλλιπείς έγκαταστάσεις βιβλιοθηκών κλπ.
 4. Τα τεράστια ποσοστά στους «καθιερωμένους» συγγραφείς, δηλ. τό 20% επί τής όνομαστικής άξίας.
 5. Τό πρόβλημα τών μεταφράσεων πού διαιωνίζεται φυσικά, όταν οι ίδιοι οι μεταφραστές δέν άποφασίζουννά κάνουν ένα σωματείο.
 6. Ή πλήρης άνυπαρξία άν έντυπα και έφημερίδες για τις νέες έκδόσεις.
- Μέ ρωτάς γιατί τό τό φεσιτάβάλ βιβλίου έκθέτονται και πολυάριθμα

«НЕФЕЛН»

Γιάννης Δουβίτσας:

«Είμαι σίγουρος πώς δεν υπάρχει έκδοσης στην Ελλάδα, μέ
 συνεχή παραγωγή βιβλίων, που δεν έχει βγάλει κάποιο βιβλίο
 χωρίς δικαιώματα».

Κατ' ἀρχάς εἶναι τελείως διαφορε-
τικῆς φύσης πρόβλημα ἡ κλεψιτυπία
ἀπ' τό νά βγάξεις βιβλία χωρίς δι-
καιώματα.

Ἄς πάρουμε τὴν πρώτη περίπτωση. Βγαίνει ἓνα βιβλίο καὶ σπάει τὰ ταμεία. Ὑπάρχει ἓνα κύκλωμα πού τό φωτογραφίζει καί τό προωθεῖ στήν ἀγορά. Αὐτό τό κύκλωμα εἶναι ἐνγένη γνωστό. Τό πρόβλημα εἶναι πῶς μπορεῖς νά τοὺς βρεῖς καί πῶς μπορεῖς νά τοὺς πιάσεις. Εἶναι ὁλόκληρος μηχανισμός. Εἶναι τό πιό καλοστημένο κύκλωμα στήν Ἑλλάδα. Ἐχουν κάποια τυπογραφεῖα πού εἶναι μέσα στά κόλπα, ἔχουν κάποια βιβλιοδετεῖα δικά τους, ἔχουν καί μηχανές ἐκτυπωτικές. Ἰδιαίτερα ὅμως εἶναι ὀργανωμένοι στή διάθεση. Ὑπάρχουν ἀνθρωποι πού θά τό πάρουν καί θά τό προωθήσουν σέ χώρους πού γιά νά τοὺς πιάσεις πρέπει νά ἀνακατεύσεις. Ὁ Ἑρμῆς π.χ. δέν πρόκειται νά τοὺς πιάσει ποτέ. Μὲ τὰ μυαλά πού ἔχει, ἀφοῦ δέ βγαίνει καθόλου ἀπό τό μαγαζί του. Πρέπει νά βροῦμε τό κλεμμένο βιβλίο νά τοῦ τό πᾶμε στό μαγαζί του, καί ζήτημα εἶναι ἂν θά πάρει χαμπάρι. Γιά νά τοὺς πιάσεις πρέπει νά κυκλοφορεῖς στήν ἀγορά.

Πάντως και πάλι είναι δύσκολο νά τούς πιάσεις. Μέ τί στοιχεία; Έδω έγινε ή έξήξ πλάκα μέ τόν Σαμαράκη. Ό Σαμαράκης τούς είχε τσακώσει στη Λάρισα στό πατάρι μέ κλεψίτυπα άπό τό «Λάθος», και τούς πήγε στό δικαστήριο και στό δικαστήριο ό κατηγορούμενος παρουσιάζει δυό αντίτυπα: Τό κλεψίτυπο και τήν κανονική έκδοση τού Έλευθερου.

βιβλία πού κάνουν μόνο για πολτοποίηση.

Καὶ ἀπαντῶ: Μὴν εἴμαστε τόσο αὐστηροὶ μέ τοὺς ἐκδότες, ὅταν τέτοια φαινόμενα παρατηροῦνται σ' ὅλους τοὺς κλάδους στὴν Ἑλλάδα.

Ἐκείνη ἡμερὰ ἀποδείχθη πῶς ὅταν κάνουμε ἐξαγωγές, ὀπωροκηπευτικά γιὰ παράδειγμα, βάζουμε πάνω τὰ καλά κάτω τὰ σκάρτα, τὴν τρίτη φορὰ οἱ Γερμανοὶ δὲν τὰ παίρνουν, κλαίμε καὶ τὰ πετᾶμε στὶς χωματερές. Αὐτὸ συμβαίνει σ' ὅλους τοὺς κλάδους καὶ φυσικὰ καθρεφτίζεται καὶ πολιτικά. Διότι τὸ πολιτικὸ ἀλαλούμ στὴν Ἑλλάδα εἶναι γελοιοδέστερο τοῦ ἐκδοτικού.

Πάρε παράδειγμα τήν ὁμιλία τοῦ Μένιου στό Αἶγιο ἐνάντια στόν Καραμανλῆ.

Τό χάος δηλαδή τό ἐκδοτικό, ἂν ὀφείλεται κύρια στά τεράστια οἰκονομικά προβλήματα, δέν παύει νά ὀφείλεται καί στόν τρόπο πού λειτουργοῦν τά πάντα στήν Ἑλλάδα.

δάκη. Και λέει: «Κύριε πρόεδρε, εγώ νόμιζα πώς ήταν κανονικό αυτό που σου πουλούσα. Δεν μπόρεσα να το ξεχωρίσω από το κανονικό. Έσείς κύριε Σαμαράκη, μήπως μπορείτε να μου πείτε ποιο από τα δυό είναι το κανονικό;» Τά βάζει μπροστά του κι ο Σαμαράκης μπερδεύτηκε και δεν μπόρεσε να τα ξεχωρίσει. Δεν είναι εύκολο πράγμα να τους πιάσεις.

Η βασική αιτία αυτής της ιστορίας είναι ότι δεν υπάρχει οργανωμένη διάθεση του βιβλίου ώστε να μπορεί να πηγαίνει παντού. Έτσι ο εκδότης δεν μπορεί να ελέγξει την κατάσταση. Κι ο νόμος να γίνει πιο αυστηρός μπορεί να περιοριστεί λιγάκι, αλλά θα συνεχίσει να υπάρχει. Για να σταματήσει αυτή η κατάσταση θα πρέπει να υπάρξει οργάνωση της αγοράς και παρακολούθηση από τους εκδότες.

“Όμως τό κράτος δείχνει πλήρη άδι-
αφορία.

Οι εκδότες δέν μπορούν νά κά-
νουν κάτι τέτοιο. Τό δοκίμασε ό
« Όδυσσέας» καί είδες τί έπαθε.
Έγώ τό κρατάω μέ τά δόντια καί δέν
πρόκειται νά προχωρήσω παραπά-
νω. Στή Θεσσαλονίκη όσοι τό δοκι-
μάζουν μπήκαν μέσα παρασέρνο-
ντας καί τούς εκδότες. Σήμερα κάτι
τέτοιο δέν είναι βιώσιμο.

Η ιστορία τώρα με τὰ δικαιώματα των βιβλίων είναι διαφορετική. 'Εγώ έχω μιὰ ἄλλη ἄποψη ἀπ' ὅ,τι πολλοί. Πιστεύω πῶς γιὰ τὰ περισσότερα βιβλία πού βγαίνουν στήν Ἑλλάδα δέν πρέπει νά πληρώνουμε δικαιώματα. Γιατί εἶναι τόσο μικρό τό τιρᾶς πού ἔχουμε πού δέ συμφέρει σέ

καμιά περίπτωση να φορτώνεις στο κόστος τους και την πληρωμή των δικαιωμάτων. Θα μπορούσαν να υπάρχουν δικαιώματα -αν και είναι λίγο περίεργο αυτό που λέω- σε βιβλία που έχουν μία σημαντική πώληση, όπως π.χ. τα βιβλία του Μάρκες. Έκεί να μπει το πράγμα στον ανταγωνισμό της αγοράς και όποιος μπορεί να δώσει παραπάνω.

Στά βιβλία όμως του Γκριγιέ ή του Μπλανσό π.χ. στα οποία πουλάς 2.000 κομμάτια σε 3 χρόνια είναι άνοητο να πληρώνεις δικαιώματα.

Αντί να μάς λέει ο Γάλλος «ευχαριστώ πολύ που μου βγάζεις τόν Μπλανσό (όσο μεγάλος κι αν είναι ο Μπλανσό) που μεταφέρεις την κουλτούρα μου» φορτώνοντας στην καμπούρα σου όλα αυτά τα έξοδα σε κυνηγάει κι από πάνω. Η Ελλάδα θα μπορούσε να εξαιρεθεί λοιπόν γιατί είναι μία χώρα με μικρές δυνατότητες. Όμως κάτι τέτοιο δε φαίνεται ότι μπορεί να γίνει. Έτσι ήδη έχουμε αρχίσει να πληρώνουμε όλοι δικαιώματα για να έχουμε το κεφάλι μας ήσυχο. Δεν έχω καμιά διάθεση να με παίρνουν από την πρεσβεία τηλέφωνο και να διαμαρτύρονται ή να τσακώνονται με συναδέλφους και να με κουτσομπολεύουν ότι είμαι παλιάνθρωπος. Αυτό όμως θα κάνει κακό στο βιβλίο. Θα κυνηγάμε αναγκαστικά όλοι τα βιβλία που έχουν κίνηση με αποτέλεσμα την πτώση της ποιότητας. Όλη αυτή η τυποποίηση των πραγμάτων που πάνε μερικοί να επιβάλουν είναι να γίνουμε κι εμείς καθώς πρέπει και κάποια βιβλία που μέσα σ' όλη αυτή την κατάσταση βγαίνουν δε θα ξαναβγούν. Κανείς τελικά δε θα θέλει να είναι αυτός ο κλεψιτυπός.

Κι εμείς οι εκδότες έχουμε μεγάλο μέρος της ευθύνης γι' αυτή την κατάσταση. Ο καθένας έχει μαλώσει με κάποιον άλλο και μετά του την έχει στημένη να του τη φέρει. Αυτά είναι όμως υπερβολή. Θα μπορούσαμε να συμφωνήσουμε μεταξύ μας ποιά βιβλία θα βγάξει ο καθένας. Όμως επικρατεί μία άνευ προηγουμένου υποκρισία. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση με τον «Οδυσσέα». Έρχοταν ο Τίτος και κυνηγούσε έμένα για ένα βιβλίο του Μπουκόφσκι που τελικά δεν έβγαζα και κάποια στιγμή που τα πράγματα βγήκαν στην επιφάνεια είχε δέκα βιβλία στην αγορά χωρίς δικαιώματα. Και ήταν συγχρόνως ο προστάτης των εκδοτών. Όλοι όσοι κατά καιρούς φωνάζουνε κάτι έχουν στην καμπούρα τους. Κι εγώ τό 'χω κάνει.

Είμαι σίγουρος πως δεν υπάρχει εκδότης στην Ελλάδα από αυτούς που έχουν συνεχή παραγωγή που δεν έχει βγάλει βιβλίο χωρίς δικαιώματα. Δεν είναι κλεψιτυπία αυτό το πράγμα. Εμείς οι ίδιοι δημιουργούμε το θέμα και καθόμαστε για 1.000 αντίτυπα και κάνουμε καταγγελίες στις εφημερίδες. Παράδειγμα ο Λιβάνης. Γιατί ο Λιβάνης πήρε τα δικαιώματά του Μάρκες χάρις στη Μελίνα. Όταν ήρθε στην Ελλάδα η Ισπανίδα αντιπρόσωπος για να λύσει το πρόβλημα -γιατί όσα έβγαιναν μέχρι τότε ήταν κλεψιτυπία, και του Λιβάνη φυσικά- το πρώτο τηλέφωνο που δέχτηκε ήταν από τη Μελίνα Μερκούρη, που άπαιτησε να δοθούν τα δικαιώματα στον Λιβάνη. Όταν πήγαμε εμείς να συνδιαლაγούμε το θέμα σχεδόν είχε ληξει. Τι να πει κανείς...

Από κει και πέρα το πρόβλημα αυτό εντείνεται από τους συγγραφείς και τους δημοσιογράφους που όλοι έχουν γίνει δυστυχώς συγγραφείς. Όταν ακούνε κλεψιτυπία είναι τρομερά ενόχλωτοι γιατί νομίζουν ότι πάμε να τους φάμε το ψωμί τους. Λένε ότι τους κρύβουμε τον αριθμό των αντίτυπων, δεν τους πληρώνουμε, κλπ. Εγώ δεν άκουσα ποτέ τον Ταχτή, τον Πετρόπουλο ή τον Τσίφκα -όσο ζούσε- να διαμαρτύρονται ότι κάποιος τους έκλεψε. Αυτοί που διαμαρτύρονται είναι εκείνοι που τα βιβλία τους πουλάνε 300 αντίτυπα το πολύ.

Πάντως νομίζω πως το πρόβλημα της κλεψιτυπίας συνολικά είναι μηδαμινό για τους εκδότες σε σχέση με τα υπέρογκα οικονομικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν και τα οποία πρέπει κάποτε να δημοσιοποιηθούν για να άνοιξει κάποια συζήτηση για τη λύση τους.

Δυστυχώς όμως σήμερα το κράτος αδιαφορεί. Αν σ' όλα τα χρόνια μετά τον εμφύλιο το βιβλίο βρισκόταν υπό διωγμό σήμερα δεν τό πολέμανε, αλλά αδιαφορούν. Τι άλλο έχει κάνει η Μελίνα από τό να βγάξει λόγους στα φεστιβάλ;

Αλλά και μεταξύ των εκδοτών επικρατεί αποδιοργάνωση. Άλλωστε οι περισσότεροι εκδότες σαν μικροεπαγγελματίες είναι συντηρητικοί. Δεν προχωράνε εύκολα. Πήγαμε να φτιάξουμε ένα σύλλογο εκδοτών και τελικά εμφανίστηκε σαν αδελφοκτόνα σύγκρουση. Όμως είναι φανερό πως τα συμφέροντά μας από τους βιβλιοπώλες είναι διαφορετικά. Τι να γίνει. Όπως φαίνεται η κατάσταση στο χώρο του βιβλίου θ' αργήσει πολύ να βελτιωθεί.

«ΚΕΙΜΕΝΑ»

Φίλιππος Βλάχος:

«Οι περισσότεροι εκδότες δουλεύουν με τα σλόγκαν "άσπρο χαρτί - μαύρα γράμματα" ή "πολλοί θα το δουν και λίγοι θα το καταλάβουν"».

Μά γιατί θελήσατε να σταθείτε στην κλεψιτυπία; Επειδή είναι αδικημα του κοινού ποινικού δικαίου και ο δράστης συλλαμβάνεται; Κι ο βιβλιοπώλης που φιλοξενεί τα κλεψιτυπία στο μαγαζί του;

Αν ήταν μόνο η κλεψιτυπία το πρόβλημα του βιβλίου κομμάτια να γίνει. Αλλά εδώ δε βρίσκεις άκρη. Τι να πει κανείς; Από πού ν' αρχίσει και πού να τελειώσει; Τά λέμε χρόνια τώρα και τί γίνεται; Βρίσκεται διορθωμός ή επεμβαίνει ο εισαγγελέας;

Στό χώρο του βιβλίου δεν υπάρχει λόγος και αντίλογος ή προβληματισμός. Εκτός από καμιά δεκαριά εκδότες που σέβομαι και τιμώ, οι υπόλοιποι δουλεύουν με το σλόγκαν «άσπρο χαρτί, μαύρα γράμματα» ή «πολλοί θα το δουν και λίγοι θα το καταλάβουν». Κι από κει και πέρα αιτήματα, μόνο αιτήματα προς το κράτος. Και ζητάμε γιατί όλοι οι εκάστοτε κυβερνώντες μάς ακούνε, ή κάνουν πως μάς ακούνε, χωρίς να ρωτήσει ποτέ κανείς τους τί προσφέρουμε. Ακούσατε τίποτα για προδιαγραφές από πλευράς ύπουργείου;

Με την ίδια ευκολία που αγοράζεται από το Υπουργείο Παιδείας ή ...σειρά(!) των εκδόσεων «Πέλλα» της νεοελληνικής λογοτεχνίας, απορρίπτεται ο... Παπαδιαμάντης γιατί τολμούσε και έγραφε στην καθαρεύουσα και επί πλέον τολμήσαν να τυπώσουν το βιβλίο με πολιτονικό...

Τι θέλετε να σάς πω; Αν τολμήσω να πω ότι ένα βιβλίο δεν πρέπει να 'χει παραπάνω από δέκα λαθη 100 εκδότες θα μου κόψουν την καλημέρα· κι αν πω ότι τα ξενόγλωσσα βιβλία πρέπει να μεταφράζονται στη ρωμαϊκή γλώσσα οι 100 θα

γίνουν διακόσιοι.

Προχτές μου έλεγε φίλος διορθωτής ότι από ένα λατινοαμερικάνικο βιβλίο -όλοφρεσκη ή μεταφραση!- λείπανε 10 τυπογραφικά. Όταν εντρομος τηλεφώνησε στον εκδότη ότι γίνεται κομφούζιο και δε βγαίνει νόημα εκείνος τά 'βαλε με τον μεταφραστή: «Εγώ του είπα να κόψει 150 σελίδες (από τις 500) δεν του είπα να γ... το βιβλίο». Σε ποιάν αγορανομία να το καταγγείλουμε. Το βιβλίο τώρα τυπώνεται. Φωτοσύνθεση γάρ!

Πώς νιώθετε όταν διαβάζετε σε θεατρικό έργο του Μπρέχτ φράσεις ωςάν έτούτες εδώ:

«Ο δόκτωρ της σχολικής αντίληψης» (στο κείμενο: ο καθηγητής του Γυμνασίου). «Η άμιμητη απομίμηση» (στο κείμενο: η άμιμητη θιμοσοφία). «Η σε άλλο μεταφραστικό τερατούργημα διαβάζουμε «οί μύθοι της πηγής». Όποιος τό διάβασε και κατάλαβε ότι πρόκειται για τους «Μύθους» του Λαφονταίν, κερδίζει χρυσούν ωρολόγιον.

Απατεών λοιπόν ο επιδιόδομος εις το άθλημα της κλεψιτυπίας. Κι αυτός που βγάξει έγκυκλοπαιδείες με τό κύλο και ξαμολάει τα καλόπαιδα με τα καμiónια -τελευταία τη στήνουνε και σε κεντρικούς δρόμους της Αθήνας- κι εμείς απαντάμε σε τρεις έρωτήσεις και κερδίζουμε την έγκυκλοπαιδεία με γραμμάτια: Η παίρνουνε μπάλα τα οπίτια και εξαπατούν τις μανάδες -δήθεν τα παιδιά τους είναι εύφυες-. Οι σύλλογοι και η Όμοσπονδία εκδοτών-βιβλιοπωλών δε διαμαρτυρήθηκε ποτέ. Οι κύριοι αυτοί όμως είναι μέλη μας «κονομημένοι» και «πετυχημένοι», δικοί μας άνθρωποι.

Τελεώνοντας θα θέλαμε να ξεκαθαρίσουμε ότι η συζήτηση δεν θα κλείσει εδώ και ήδη στο επόμενο τεύχος πρόκειται να παρουσιαστούν τόσο οι απόψεις των ίδιων των συγγραφέων για τα προβλήματα αυτά όσο και η γνώμη κάποιων άλλων εκδοτών που θάθελαν κάτι να προσθέσουν.

Αντα Θεοδωρίδου
Γάκης Υπέρμαχος

Κι ένα σχόλιο για τό Βαλκανικό Φεστιβάλ Βιβλίου.

Είδαμε και φέτος στο πεδίο του Άρεως τους εκδότες με τα περίπτερά τους παραταγμένους στη σειρά να εκθέτουν πάνω από 20.000 τίτλους βιβλίων.

Πάλι όμως δημιουργήθηκε η εντύπωση ότι κάτι δεν πάει καλά σ' ό,τι εννοούμε λέγοντας βιβλίο και η μεγάλη ποικιλία δεν έπεισε ούτε για

την εκδοτική ποιότητα ούτε για την αξία όλων αυτών των τίτλων.

Ακούσαμε ξανά την ύπουργό Πολιτισμού να διακηρύσσει τό βιβλίο σαν τό ύψιστο πολιτιστικό αγαθό και τους επισκέπτες να φεύγουν θαμπωμένοι από την ποσότητα μόν αλλά καθόλου πιό πρόθυμοι να διαβάσουν. Κάτι φταίει.

Κι όσο για τη «βαλκανικότητα» του Φεστιβάλ αν και ο πόθος μας για να δούμε τα Βουλγάρικα και τα Άλβανικά χορευτικά συγκροτήματα δεν ήταν διακαής, εν τούτοις τό ότι δεν εμφανίστηκαν, οι κακές γλώσσες τό αποδίδουν σε αποφάσεις του ύπουργείου Έξωτερικών.

Μερικές άθεατες πλευρές τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων στή Θράκη

ΕΚΤΕΝΕΠΟΛ:

Μειονοτική πολιτική μέ ενεργό πολεοδομία

Η πολεοδομική πρακτική που άσκει ή έξουσία στην Ελλάδα έχει πάψει την τελευταία δεκαετία να περιορίζεται στον καθορισμό κανονιστικών όρων δόμησης και γίνεται πιό δραστική. Σε δύο μεγάλες πόλεις της Θράκης, την Κομοτηνή και την Ξάνθη έχει αρχίσει να δοκιμάζεται ο θεσμός της «ένεργου πολεοδομίας» πάνω στον οποίο αξιολογήθηκε η οικιστική ανάπτυξη και ανάπτυξη σε πολλά κράτη μετά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο. Ο θεσμός αυτός παρουσιάστηκε για πρώτη φορά στην ελληνική πραγματικότητα με τον χουντικό νόμο 1003/71 «περί ενεργού πολεοδομίας» που συμπληρώθηκε και τροποποιήθηκε από τον πεφωτισμένο δεξιό Στ. Μάνο με τον 947/79 «περί οικιστικών περιοχών» και πρόσφατα βελτιώθηκε παραπέρα από τον σοσιαλιστή υπουργό Άντ. Τρίτση με τον οικιστικό νόμο

1337/83.

Τό παράδοξο στην όλη υπόθεση είναι ότι, σέ πείσμα των διακηρύξεων, ο θεσμός της ενεργού πολεοδομίας δεν έχει κατευθυνθεί μέχρι σήμερα για να δώσει κάποιες απαντήσεις στα όξυμένα προβλήματα των μεγάλων οικιστικών κέντρων, της αυθαίρετης δόμησης και των παραθεριστικών περιοχών β' κατοικίας, όπου διαμορφώθηκαν ηπιότερες μορφές κρατικού παρεμβατισμού. Έχει τόν χαρακτήρα οργανισμός «έθνικης» πολιτικής που παρεμβαίνει στα ιδιότυπα δημογραφικά και κοινωνικά προβλήματα της παραμεθόριας περιοχής της Θράκης!

Η Κτηματική Τράπεζα με τις δύο θυγατρικές εταιρίες, την ΕΚΤΕΝΕΠΟΛ (Έθνικοκτηματική Α.Ε. ενεργού πολεοδομίας) και τη μελετητική ΕΘΝΙΚΗ ΚΤΗΜΑΤΙΚΗ Α.Ε., ανέλαβε να φτιάξει μία νέα πόλη στην

Κομοτηνή, σέ επιφάνεια 1.400 στρεμμάτων που θα κτιστούν σέ 4 φάσεις 6.000 κατοικίες για 19.200 κατοίκους και στην Ξάνθη σέ έκταση 1.300 στρεμμάτων με 4.400 κατοικίες για 14.000 κατοίκους. Τό μέγεθος του έργου γίνεται φανερό αν πάρουμε υπόψη ότι κάθε μία από αυτές τις πόλεις έχει σήμερα πληθυσμό περίπου 30.000 κατοίκους.

Η σημερινή κυβέρνηση προωθεί με αξιοθαύμαστη συνέπεια τό έργο αυτό που της κληροδότησε ή Ν.Δ., πράγμα που δεν έκανε με τόσο ζήλο σέ άλλες περιπτώσεις, όπως για παράδειγμα στο αεροδρόμιο των Σπάτων, αποδεικνύοντας εμπρακτά την έθνική ομοψυχία στον χειρισμό τέτοιων έθνικων ζητημάτων. Στή Θράκη βρίσκονται περίπου 120.000 Μουσουλμάνοι που οι ρυθμοί αύξησης τους είναι μεγαλύτεροι από αυτούς που έχουν οι όρθόδοξες κοινότητες των Ελλήνων της περιοχής. Σ' αυτό έρχεται να προστεθεί και τό στοιχείο της έξωτερικής μετανάστευσης που οι νομοί της Ροδόπης και της Ξάνθης έχουν από τά μεγαλύτερα ποσοστά της χώρας, χωρίς να είναι άσημαντη και ή έσωτερική μετανάστευση. Η βασική αίτία γι' αυτά τά μεγάλωπνα οικιστικά σχέδια είναι λοιπόν προφανής: Συγκράτηση του ελληνικού πληθυσμού και άνατροπή του συσχετισμού σέ βάρος των μειονοτήτων της περιοχής.

Αυτός όμως ο έθνικός στόχος δεν μπορεί να γίνει πραγματικότητα μόνο με την ενεργό πολεοδομία. Απαιτούνται και άλλου τύπου αυταρχικές παρεμβάσεις και συντονισμένες ενέργειες από την κρατική έξουσία για να αντραπεί ή κοινωνική πραγματικότητα σ' αυτές τις περιοχές. Έδώ απλά επισημαίνουμε την ύπαρξη τους χωρίς ν' ασχοληθούμε με λεπτομέρειες, πράγμα που ελπίζουμε να τό κάνουμε άλλη φορά.

Η πρώτη φάση των κατασκευών τελειώνει. Τό κόστος έχει φτάσει σέ τέτοια ύψη που να συγκρίνεται με τις τιμές πώλησης των διαμερισμάτων στην Κηφισιά. Άγοραστές δεν υπάρχουν, είτε γιατί με τά άφθονα δάνεια που χορηγούνται αρκετοί έχουν αποκτήσει τό σπίτι τους, είτε γιατί προτιμούν την ντόπια ελεύθερη αγορά που προσφέρει πολύ καλύτερες τιμές. Νέοι έποικοι δεν έχουν παρουσιαστεί γιατί δεν υπάρχουν θέσεις εργασίας. Τά αναπτυξιακά κίνητρα, αντί για ταχύρρυθμη βιομηχανική ανάπτυξη της περιοχής είναι μέσο για εύκολο πλουτισμό των βιομηχάνων που αφού πάρουν τά δάνεια κλείνουν μετά τό μαγαζί. Οι αγωνιστικές κινητοποιήσεις από τους άπολυμένους εργάτες δεν μπορούν να ανατρέψουν από μόνες τους αυτή την πραγματικότητα, όταν ή κυβερνητική πολιτική χειρίζεται αυτά τά ζητήματα στο επίπεδο των διακηρύξεων που έχουν κύρια ιδεολογικά χαρακτηριστά. Η κατάληψη της πλατείας της Κομοτηνής για μεγάλο χρονικό διάστημα από τά μηχανήμα-

τα με τους εργάτες της Βιομηχανίας αλουμινίου ΠΡΟΦΙΛΕ δεν άνέτρεψε την απόφαση της εταιρίας να κλείσει τό εργοστάσιο στην παραμεθόριο για να δουλεύει καλύτερα άλλο που βρίσκεται στην Κεντρική Ελλάδα. Οι ανάγκες κατοικίας που παρουσιάστηκαν με τη δημιουργία πανεπιστημίων στην Ξάνθη και την Κομοτηνή έχουν ήδη καλυφθεί από την ιδιωτική πρωτοβουλία. Τά νοίκια, σάν δείκτης ζήτησης κατοικίας, είναι σέ αρκετά χαμηλά επίπεδα. Καί βέβαια τό κράτος δεν ξόδεψε τόσα λεφτά για να καλύψει τις στεγαστικές ανάγκες των Μουσουλμάνων, που είναι φανερό σέ κάθε τυχαίο επισκέπτη. Εκεί λοιπόν που άρχισε να τσακίζει ή ιστορία, έμφανίζεται ο άπομηχανής θεός: οι πολιτικοί πρόσφυγες που επαναπατρίζονται.

Η κυβέρνηση αποφάσισε να δημιουργήσει στην Κομοτηνή τό μεγαλύτερο κέντρο πολιτικών προσφύγων τό δεύτερο θα γίνει στην Μεγαλόπολη. Η έθνική τους καθάρτητα έχει εξασφαλιστεί με τις δηλώσεις του πρωθυπουργού ότι θα επιστρέφουν μόνον όσοι έχουν ελληνικό γένος, ενώ θα μένουν έξω οι Μακεδόνες κλπ που κατάγονται από μέρη που βρίσκονται έξω από την ελληνική επικράτεια. Όμως και μία παράλληλη γκετοποίηση τους δέ θα ήταν άχημη ιδέα γιατί ποιά ξέρει τί μπορεί να συμβεί μέχρι να έσωματοθούν στην ελληνική κοινωνία. Αυτή ή πρακτική είναι εξάλλου μία σίγουρη μέθοδος κοινωνικού έλέγχου περιθωριακών κοινωνικών ομάδων. Προς αυτή την κατεύθυνση έχουν ήδη αρχίσει να μαζεύονται οι πρώτες αιτήσεις για μακροπρόθεσμα στεγαστικά δάνεια που ακούγεται ότι θα συνοδεύουν μεγάλες εύκο-λίες για την έξόφλησή τους.

Η άνικανότητα της ΕΚΤΕΝΕΠΟΛ να λειτουργήσει σάν κερδοσκοπική επιχείρηση έμφανίζεται τώρα σάν επιλογή για παροχή κοινωφελών υπηρεσιών και κοινωνικών αγαθών. Τό μεγάλο κόστος των κατασκευών δεν πρόκειται να καλυφθεί γιατί οι τιμές πώλησης θα χαμηλώσουν αρκετά για να γίνουν συναγωνίσιμες. Καί οι άγοραστές που δεν υπάρχουν κατασκευάζονται με τη μέθοδο του χαριστικού δανεισμού. Οι «έθνικοι» στόχοι, λοιπόν θα επιτευχθούν και χαλάλι στο κοινωνικό και οικονομικό κόστος. Είναι λίγο άκριβοι βέβαια, αλλά τό αξίζουν.

Χ. Δημάκης

1. Η ενεργός πολεοδομία όρίζεται στον 947/79, στο άρθρο 23, ως έξης: «Ενεργός πολεοδομία είναι ή επί τη βάσει πλήρους πολεοδομικού σχεδιασμού και διά της έπεμβάσεως του κράτους, ή του υπό του έξουσιοδοτουμένου φορέως, αναμόρφωσης ύφισταμένων ή δημιουργία νέων πολεοδομικών συγκροτημάτων, έξυπηρετούντων λειτουργικών τάς ανάγκας της οργανωμένης κοινωνικής διαβιώσεως ή άπασχολήσεως των κατοίκων και ανταποκρινόμενων εις τά φυσικά, οικονομικά και αισθητικά δεδομένα της περιοχής». Ο όρισμός αυτός διατηρείται με τόν νέο οικιστικό νόμο 1337/83, με τό άρθρο 10.

Τί θά αλλάξει στήν 'Υγεία;

Η εγκαθίδρυση του Έθνικού συστήματος Υγείας είναι η πιό χτυπητή προσπάθεια του ΠΑΣΟΚ να κάνει «σοσιαλιστικές μεταρρυθμίσεις» χωρίς σεβαστή ανακατανομή του κοινωνικού πλούτου. Αυτή η καινοτομία έχει μάλιστα φέρει σε πολύ δύσκολη θέση τον μέσο σκεπτόμενο άριστο: πιστεύει ότι το «πλάισιο» είναι «θετικό», αλλά δεν πολυπιστεύει ότι θά αλλάξει ριζικά η ποιότητα και η ανισότητα της περίθαλψης. Μπορεί να φταίει και το γεγονός ότι όσοι συνήθως σχολιάζουν αυτά τα πράγματα δεν πολυσυνάζουν στα ιατρεία του ΙΚΑ και αν ποτέ βρεθούν στην κοσμοπλημύρα των εξωτερικών ιατρείων όλο και κάποιο φίλο γιατρό θά «έχουνε». Ότι και να φταίει όμως, το ζήτημα της σημαντικής αύξησης των πόρων που αφιερώνονται στην περίθαλψη της πλειοψηφίας του πληθυσμού δεν έχει καν συζητηθεί, όπως δεν έχει συζητηθεί συστηματικά το ζήτημα της διατήρησης των κοινωνικών ανισοτήτων μέσα από τη λειτουργία του νέου συστήματος.

Μία αρχική εικόνα του ύψους των δαπανών και σε κάποιο βαθμό της ποιότητας της υγείας είναι δυνατό να βασισθεί σε μία σειρά γνωστούς δείκτες. Όπως είχε αναφέρει και η εισηγητική έκθεση του νομοσχεδίου οι κρατικές δαπάνες για την υγεία στις χώρες όπου το επίπεδό τους θεωρείται αξιοπρεπές φθάνουν το 6% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (Αγγλία, Γαλλία, Καναδάς, Σοβιετική Ένωση, Ουγγαρία κλπ. - στοιχεία του 1981) ως το 7 μέ

8% (Ολλανδία, Ιταλία, Σουηδία κ.ά.) ενώ στην Ελλάδα φθάνουν μόνο το 3,85%. Προστίθεται δε ότι αν υπολογισθεί και ένα 3% που αντιστοιχεί στον ιδιωτικό τομέα της υγείας, το συνολικό ποσοστό πλησιάζει το 7%. Φυσικά αυτό το υψηλό ποσοστό δεν δείχνει παρά το πώς η ανισότητα του ισχύοντος συστήματος συνυπάρχει με πολύ χαμηλές συνολικές επιδόσεις: ενώ στις περισσότερες από τις παραπάνω χώρες τα κρεβάτια νοσοκομείου (μαζί με τα ψυχιατρικά) ξεπερνούν τα 10 ανά 1.000 κατοίκους, στην Ελλάδα φθάνουν το 1980 τα 6,6, 2,9 στο δημόσιο τομέα και 3,7 στον ιδιωτικό. Επίσης ενώ ο αριθμός των Ελλήνων γιατρών μπορεί να θεωρηθεί ικανοποιητικός, οι νοσοκόμες φθάνουν στις ευρωπαϊκές χώρες τις 300 ως 600 ανά 100.000 κατοίκους, και στην Ελλάδα (τό 1980) είναι μόλις 188, ενώ οι ειδικευμένες είναι 95 ανά 100.000 κατοίκους.

Η συζήτηση όμως για τους πόρους του συστήματος υγείας είναι μερική όταν αφορά μόνο τις δαπάνες του κρατικού προϋπολογισμού σ' αυτόν τον τομέα: σύμφωνα, για παράδειγμα, με τα στοιχεία του κοινωνικού προϋπολογισμού για το 1982, οι κρατικές δαπάνες για την υγεία έφθαναν τα 41 δισ. δραχ. περίπου, αλλά οι παροχές ασθενείας των ασφαλιστικών οργανισμών, που κι αυτές χρηματοδοτούν το σύστημα, έφθαναν τα 62 δισ. Το συμπέρασμα που βγαίνει από τη διαπίστωση αυτής της παράλειψης είναι ότι ουσιαστικά από τα καθιερωμένα κλισέ πει να σημαίνει και αύξηση των πόρων που έχουν στη διάθεσή τους οι «μαζικοί» κυρίως ασφαλιστικοί οργανισμοί ΙΚΑ και ΟΓΑ: τα έσοδα του συνόλου αυτών των οργανισμών αντιπροσώπευαν το 1980 το 12% του ΑΕΠ ενώ τον ίδιο χρόνο τα αντίστοιχα ποσοστά ήταν στην Ιταλία 17% και στη Γαλλία 21%. Εξάλλου, αναγγέλλεται από την κυβέρνηση μία αύξηση σε σταθερές τιμές των κρατικών δαπανών για την υγεία που θά φθάσει το 28,9% το 1984 και το 12,5% το 1985, δηλαδή 45% για τα δύο χρόνια. Το ποσό δεν είναι αμελητέο, αν και με σταθερές τις παροχές των ασφαλιστικών οργανισμών θά αντιστοιχούσε σε 15% αύξηση των συνολικών δαπανών. Πώς μπορούμε όμως να αποφυγούμε κάποιες άλλες πονηρές σκέψεις; Το νομοσχέδιο προέβλεπε ότι «οι ασφαλιστικοί φορείς και τα ταμεία αποδίδουν σε ειδικό λογαριασμό του Υπουργείου Υγείας και Προνοίας τις δαπάνες περίθαλψης και νοσηλείας των ασφαλισμένων τους στα κέντρα υ-

γείας και τα νοσοκομεία». Μήπως επομένως ένα μέρος της προβλεπόμενης αύξησης των τρεχουσών δαπανών δεν είναι παρά η απλή καταγραφή κλασικών παροχών σε νέους λογαριασμούς;

Η μερική αντιμετώπιση από την κυβέρνηση αλλά και από τους διάφορους σχολιαστές του ζητήματος των πόρων που διατίθενται πραγματικά για τον τομέα της υγείας, μοιάζει εξαιρετικά με μία προσπάθεια να αποφευχθεί η σαφής τοποθέτηση του ποιοτικού ζητήματος που εμφανίζεται με τη στοιχειώδη παρουσίαση των ποσοτικών δεδομένων: το σύστημα της υγείας δεν απέκτησε ποτέ τη δυνατότητα να προσφέρει υπηρεσίες στην πλειοψηφία του πληθυσμού που να ανταποκρίνονται στην ιστορικά διαμορφωμένη αντίληψη για ικανοποιητική περίθαλψη και νοσηλεία. Και ο λόγος είναι απλός: όπως έχει συμβεί για όλες σχεδόν τις κοινωνικές υπηρεσίες, η άστική τάξη δεν δέχτηκε ποτέ να πληρώσει με φόρους ή με εισφορές τα ποσά που απαιτούσε η προσφορά από το δημόσιο ικανοποιητικών αντίστοιχων υπηρεσιών.

Ένα μέρος της σύγχυσης που επικρατεί σχετικά με την επιτυχή εφαρμογή του νέου συστήματος αφορά τις σχέσεις του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα της υγείας. Η κυβέρνηση παρουσιάζει την ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα σαν αποτέλεσμα της επιλογής των προηγουμένων κυβερνήσεων να μην αναπτύξουν το δημόσιο. Είναι βέβαια αλήθεια ότι η ύπαρξη στην υγεία (αλλά και στην παιδεία λ.χ.) ενός εξαιρετικά αποδοτικού ιδιωτικού τομέα αποτέλεσε μία πραγματικότητα που δεν αμφισβήτησαν στο ελάχιστο οι κυβερνήσεις της δεξιάς. Η ουσιαστική όμως αιτία της διατήρησης και ανάπτυξης του ιδιωτικού τομέα ήταν και είναι η κακή ποιότητα των υπηρεσιών του δημόσιου: όταν τα ιατρεία του ΙΚΑ προσφέρουν τις γνωστές απαράδεκτες συνθήκες, τα ιδιωτικά κυκλώματα προσφέρουν μια άνακούφιση που πληρώνεται όσο-όσο, και όταν οι έγγειρσεις γίνονται με αβέβαιους όρους ασφαλείας ή ιδιαίτερη φροντίδα πληρώνεται κι αυτή. Και η προσπάθεια της κυβέρνησης να δημιουργήσει ένα ενιαίο σύστημα δημόσιας υγείας με κέντρα εξωνοσοκομειακής περίθαλψης και νοσοκομεία κινδυνεύει να σκοπιάσει ακριβώς στο εμπόδιο των ανεπαρκών δυνατοτήτων και της χαμηλής ποιότητας των υπηρεσιών, που θά διαιωνίσει την τάση αναπαγωγής του ιδιωτικού τομέα. Ήδη η τροπολογία του άρθρου 16 και η δυνατότητα που

προσφέρεται στους ασφαλιστικούς οργανισμούς να μην ενταχθούν στο ΕΣΥ, αποτελεί μία πολύ σημαντική υποχώρηση που προαναγγέλλει τη διατήρηση ιδιωτικών νησίδων.

Ο τρόπος εξάλλου που αντιμετωπίζεται το πρόβλημα των ταμείων είναι χαρακτηριστικό των περιορισμένων μεταρρυθμιστικών φιλοδοξιών του ΕΣΥ: προσπαθεί σιγαρά να ενσωματώσει - όπως ήδη αναφέραμε - τις παροχές των ταμείων στη λειτουργία του δημόσιου τομέα, αλλά διατηρεί και την ιεραρχία των παροχών (διατηρούνται οι θέσεις στα νοσοκομεία λ.χ.) για να δεχθεί τελικά ότι μπορεί όσα ταμεία θέλουν να διατηρήσουν τη δυνατότητα επιλογής. Η έλπιδα ότι θά γίνει δυνατή η ενσωμάτωση των προνομίων των ταμείων σε ένα σύστημα περίθαλψης που το επίπεδό του είναι όχι μόνο κατώτερο του δικού τους αλλά κατώτερο του κοινώς αποδεκτού, θά αποδειχθεί φυσικά πολύ αμφίβολη.

Αλλά το πρόβλημα της διατήρησης των δαπανών για την υγεία σε χαμηλά επίπεδα κινδυνεύει να διαιωνιστεί και τις σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των γιατρών. Η συζήτηση για το επίπεδο των αμοιβών του νοσοκομειακού γιατρού με πλήρη απασχόληση δεν μπορεί να γίνει στα σημερινά δεδομένα με κριτήρια βιοτικού επιπέδου, αλλά, όπως σωστά ανέφερε συνδικαλιστής της ΕΙΝΑΠ, με κριτήρια απαλοτισμού! Μ' άλλα λόγια, όταν υπάρχει έξω από το δημόσιο σύστημα μία δυνατότητα όχι απλώς ικανοποιητικότερης αμοιβής αλλά ταχύτερου πλουτισμού για σεβαστό αριθμό γιατρών, κανένα επίπεδο μισθού δεν είναι ικανοποιητικό. Ο μόνος τρόπος να εδραιωθεί ο θεσμός του νοσοκομειακού ιατρού είναι να αναδειχθεί ο δημόσιος τομέας της υγείας πραγματικά ανταγωνιστικός σε σχέση με τα ιδιωτικά ιατρεία και τις ιδιωτικές κλινικές και να εκλείψει ή να περιοριστεί μέσα από την επιλογή του ίδιου του κόσμου ο προσοδοφόρος τομέας της ιδιωτικής υγείας.

Μπορεί, τέλος, να παραδεχθεί κανείς ότι το ΕΣΥ αποτελεί πράγματι ένα νέο πλαίσιο μέσα από το οποίο είναι ίσως δυνατό να τεθούν με μεγαλύτερη ευκολία τα ουσιαστικά προβλήματα των δαπανών για την υγεία. Αλλά όπως είδαμε μετά τη σειρά θεσμικών αλλαγών που έχει υιοθετήσει το ΠΑΣΟΚ, το θεσμικό πλαίσιο δεν αρκεί για να κατοχυρωθεί ένας νέος ταξικός συσχετισμός δυνάμεων.

Π. Λινάρδος - Ρυλμόν

Κάθε χρόνο, η κοινή γνώμη ασχολείται με τό σχολείο. Φέτος, «χροινιά αλλαγής», λιγάκι παραπάνω. Συζητάει, αναλύει, κύρια τό εξεταστικό, αλλά και τό αναλυτικό πρόγραμμα, τίς απουσίες, τά θέματα. Πιστεύει, ή κοινή γνώμη, ότι έτσι ασχολείται με την εκπαίδευση. Ή Πολιτεία παράλληλα φουσκώνει και ξεφουσκώνει απ' τίς προσπάθειες για βελτιώσεις και αλλαγές με βάση μία «συγκεκριμένη ιδεολογία».

Σ' αυτό τό άρθρο θά παρακολουθήσουμε μία διαδικασία αλλαγών που πέρασαν απαρατήρητες. Ήταν άραγε άσημαντες;

Απ' τό 1976 περικρίπτεται τό μάθημα των καλλιτεχνικών στη Μέση εκπαίδευση. Μέ την εφαρμογή του πενθημέρου, καταργείται. Τό 1980 όρίζεται τρίωρο άθλητικών εκδηλώσεων στο εβδομαδιαίο πρόγραμμα που άργότερα, επί ΠΑΣΟΚ, καταργείται. Τό 1981 ύπάρχει στο γυμνάσιο δίωρο «πολιτιστικών εκδηλώσεων». Τό 1982 καταργείται στην τρίτη τάξη. Ή μουσική δέ διδάσκεται στις μεγάλες τάξεις του Λυκείου. Απ' τή νέα χρονιά, φημολογείται ότι ή τρίτη τάξη του Λύκειου θά ασχολείται μόνο με μαθήματα Δέσμης.

Σήμερα μās χρειάζονται άτομα με λογική και γνώσεις. Στη φάση της ανάπτυξης και του εκσυγχρονισμού της παραγωγής, ή κουλτούρα στα σχολεία είναι πολυτέλεια. Στίς 30 λειψές διδακτικές ώρες τό σχολείο πρέπει νά προετοιμάσει τούς αυριανούς επιστήμονες, τούς τεχνικούς της εξουσίας. Έτσι πιστεύουν όσοι διοίκησαν και διοικούν τό Έλληνικό σχολείο. Κρύβουν κάτι όμως.

Ή αισθητική άγωγή είναι επικίνδυνη για την κοινωνία των φερέφω-

νων που θέλει τό συγκεκριμένο σύστημα, γιατί ή τέχνη άγωνιά, ψάχνει, ανακαλύπτει και αποκαλύπτει. Ή τέχνη μπορεί, άμεσα, νά κάνει αυτό που δέν μπορούν τά μαθηματικά έτσι όπως είναι ένσωματωμένα στην τεχνοκρατική λογική των κρατούντων. Στο ελληνικό σχολείο μένει μονάχα ή λογική και καταδικάζεται ή δημιουργία και ή αίσθηση.

Λέγοντας δημιουργία έννοούμε τό μονόλογο ή τό διάλογο, τή συλλογική ή και άτομική έρευνα μέσα και έξω από τά συγκεκριμένα μαθήματα, σ' όλο τό πλάτος των ενδιαφερόντων του ατόμου. Και την έννοούμε μέσα στο σχολείο, όχι σαν κάτι «έξωσχολικό».

Λέγοντας αίσθηση έννοούμε την ευαισθητοποίηση των αισθητήριων του ατόμου, την έκφραση, την αποκάλυψη της προσωπικότητας μέσα στο χώρο, με λόγους και πράξεις, απ' την πιο απλή κίνηση, μέχρι την πιο σύνθετη δημιουργία.

Ή παιδεία πρέπει, νομίζουμε, νά παρεμβάινει σ' όλα τά στάδια της ανάπτυξης του ατόμου. Νά αναπτύσσει τή διακριτική και έκφραστική του ικανότητα. Ή όμαλή, λοιπόν, λειτουργία των αισθητηρίων του μαθητή και ή σύγχρονη καλλιέργειά τους είναι σημαντικό αγαθό και βασικό του δικαίωμα. Έξωφανίζοντας απ' την παιδεία αυτή τή συνιστώσα, δίνοντάς της δηλαδή μία τεχνοκρατική διάσταση, οδηγείς τό άτομο-μαθητή στην πιο στεγνή αλλοτρίωση, τον κάνεις εύάλωτο στην εισβολή της βιομηχανικής κουλτούρας του αφαιρείς την κοινωνική συνείδηση. Κι όλα αυτά γιατί έτσι άδρανοποιείς ένα τομέα της ανθρώπινης δραστηριότητας, εκείνο ακριβώς που στηρίζεται στίς

Οί πολιτιστικές εκδηλώσεις στα σχολεία "Ας αρχίσουν οί χοροί!"

προσωπικά κατακτημένες λύσεις.

Ή δημιουργία και ή αισθητική άγωγή δέν είναι μαθητικό πάρεργο, ούτε απλά ένα μάθημα. Υπάρχει σ' ολόκληρη την εκπαιδευτική διαδικασία, όσο τεχνική κι αν είναι αυτή. Ή κάθε επιστήμη έχει την κουλτούρα της, συνδέεται άμεσα με την πολιτιστική εξέλιξη των κοινωνιών, επιδράει στην πορεία τους. Τά μουσικά όργανα, για παράδειγμα, εξέλιχτηκαν γιατί προχώρησε ή Ακουστική Φυσική και ή ηλεκτρονική. Τό σημερινό σχολείο ωστόσο δέν είναι σέ θέση νά δει τή γνώση και απ' αυτή τή γωνιά. Δέν μπορεί νά κατανοήσει τον ανθρωπιστικό ρόλο της Φυσικής ή τό ρυθμό στον άρχαιο λόγο. Τό άστείο μέσα στην τάξη ή ή φασαρία είναι απλά δείγματα της ανάγκης των μαθητών για έκφραση, και δημιουργία την ώρα του μαθήματος. Ή φράση «μή μιλάτε παιδιά» σκοτώνει αυτή ακριβώς την ανάγκη. Σήμερα κυριαρχεί αντίθετα ή ανάγκη νά εξασκηθεί ή μνήμη, ή απλή πρακτική, ή πίστη σέ μία «καλή θέση» στην κοινωνία.

*

Κι όμως ύπάρχουν δυνατότητες νά αναπτυχθεί ή πολιτιστική δραστηριότητα στα σχολεία, σαν αυτόνομη έστω, λειτουργία της κοινότητας. Και εδώ χρειάζεται μία πολιτική που θά ένθαρρύνει και θά βοηθάει την έκφραση. Ή μέχρι τώρα ελεύθερη συζήτηση μέσα στην τάξη, γύρω από «έξωσχολικά θέματα» (τέχνη, οικολογία, κοινωνικές σχέσεις) με την καθοδήγηση κάποιου καθηγητή κάθε άλλο παρά ελεύθερη και αποδοτική ήταν. Τοποθετημένη στο πνεύμα της Δεξιάς που την επινόησε κάτω από τήν πίεση της πραγματικότητας, είχε σαν άποτέλεσμα την κυριαρχία του καθηγητή, τό άδιέξοδο, την άδιαφορία. Ο μαθητής δέ δημιουργούσε μόνος του. Κρατούσε τίς επιθυμίες του για μετά τό τελευταίο κουδούνι.

Προτείνουμε λοιπόν ένα σύνολο μαζικών δραστηριοτήτων ανεξάρτητα τάξεων και ηλικιών στο γυμνάσιο και τό Λύκειο. Πιστεύουμε ότι τό κάθε σχολείο θά πρέπει νά αποφασίζει δημοκρατικά τούς τομείς που θέλει νά ασχοληθεί και νά επιλέξει με βάση κύρια τίς διαθέσεις των μαθητών. Νά επιλέξει μέσα απ' όλη την γκάμα των θεμάτων της Τέχνης, του άθλητισμού, των κοινωνικών προβλημάτων, χωρίς νά ύπάρχουν όρια και ταμπού. Νά οργανώνει

όμάδες δουλειάς και νά επιλέγεται από κοινού κάποιος καθηγητής όχι σαν υπεύθυνος, αλλά σαν σύμβουλος πάνω κυρίως σέ τεχνικά και διοικητικά προβλήματα. Ή κάθε ομάδα νά μπορεί νά καθορίζει μόνη της τούς όρους λειτουργίας της και τίς σχέσεις της με τον καθηγητή. Τέλος ή όλη αυτή λειτουργία νά έντάσσεται στο σχολικό ώράριο αλλά όχι μόνο σ' αυτό.

Οί προτάσεις αυτές έχουν νομίζουμε φανερούς στόχους. Κάπως έτσι θά μπορούσαν οι μαθητές νά λειτουργήσουν ελεύθερα και συλλογικά σπάζοντας την καθιερωμένη δομή της τάξης. Θά μπορούσαν νά έκφραστούν νά αλληλοδιδαχθούν νά ανακαλύψουν τίς κλίσεις τους. Θά μπορούσαν τέλος, νά κοινοποιήσουν τή δουλειά τους σ' όλο τό σχολείο, στη συνοικία, τήν πόλη, άμφισβητώντας την τεχνοκρατική διάσταση του σχολείου τους. Ή μέχρι τώρα πείρα έχει δείξει ότι όλα αυτά είναι μέσα στίς επιδιώξεις και τά ενδιαφέροντα των μαθητών. Ή φετινή χρονιά μās έδωσε σημαντικά δείγματα δουλειάς, στίς εκδόσεις έντύπων, στο στήσιμο παραστάσεων, στίς συναυλίες.

Παράλληλα, ή κοινή πρωτοβουλία του ΥΠΕΠΘ και του Υφ. Νέας γενιάς για την «καλλιέργεια της Θεατρικής Παιδείας», που έκφράστηκε με Σεμινάριο για δασκάλους και καθηγητές (Σπέτσες - Αύγουστος 83) δείχνει ότι ή εξουσία άνησυχεί για την πορεία του τεχνοκρατικού σχολείου που αυτή ή ίδια καθημερινά ένισχύει. Ακόμα δείχνει ότι σέ στελέχη των Ύπουργείων ύπάρχει διάθεση για πειρατισμό πάνω στα ζητήματα της τέχνης. Ώστόσο όλα αυτά μπορούν εύκολα, όχι μόνο νά μείνουν στα λόγια, αλλά και νά αποτελέσουν τό χρύσωμα στο χάπι της αντιδραστικής σημερινής παιδείας. Ή δημιουργία και ή αισθητική δέν μπορούν νά αναπτυχθούν σ' ένα σχολείο αυταρχικό που μεταχειρίζεται τον καταναγκασμό και την τυποποίηση για νά «εκπαιδέυσει» τούς μαθητές του, όσο κι αν κρυφτεί πίσω από τίς μάσκες του Θεάτρου.

Πιστεύουμε ότι ή εισαγωγή των τεχνών στο σχολείο αποτελεί από μόνη της μία πρόκληση. Θά καταδείξει τίς προθέσεις της εξουσίας αλλά και τή δυνατότητα του μαθητικού κόσμου νά άμφισβητήσει και μέσα απ' αυτές την κυρίαρχη ιδεολογία της εκπαίδευσης.

Α. Καστάνας

Μιά καινούργια κοινωνική πραγματικότητα στέκεται ψυχή απέναντι στην επίκαιρη και επίμονη «σοσιαλιστική φλυαρία». Δεν πρόκειται απλά για τις βίαιες μορφές εκτόνωσης στις οποίες καταφεύγει μεγάλο μέρος της σημερινής νεολαίας.

Πρόκειται για μία κοινωνική συγκυρία:

- που συνδυάζει τον πιο άκραίο συντεχνιασμό με την πιο φανατική και φύλαξη ὄψη της πολιτικής

- που διαπλέκει τον πιο άκρατο κοινωνικό απομονωτισμό με τις πιο ζωηρές εξαγγελίες «προτάσεων ζωής»

- που συσχετίζει τις διάχυτες εκκλήσεις για μεγαλύτερη αστυνόμευση στα γήπεδα, στους δρόμους, στα σχολεία, στις γειτονιές, με τις επικλήσεις του σοσιαλισμού

- που δίνει σε μία οργανική συνύπαρξη τα πιο μικροαστικά με τα πιο αναρχικά ιδεολογήματα, τα πιο τεχνοκρατικά με τα πιο ιρασιοναλιστικά, και όλα αυτά μαζί με τα σοσιαλιστικά όραματα και το λαϊκό κίνημα

- που χαρακτηρίζεται από την αναβίωση με νέες μορφές του σωβινισμού και του εθνικισμού, από τον φολκλορισμό της λαϊκής παράδοσης, από την εξειδανίκευση των ατομικών πρακτικών, από την επιστροφική στα γήπεδα, όχι μόνο κάποιες «μειοψηφίας ταραξιών»

- που βρίθκει καθημερινά από τα κλισέ της λαϊκής συμμετοχής είναι αμφίβολο όμως αν ο καθημερινός συντηρητισμός επιτρέπει να ανοίξουν κάποια παράθυρα σε νυχτερινές εκκλήσεις βοήθειας.

Φαίνεται, πώς από τις «προτάσεις ζωής» και τα όραματα δεν μένει τίποτ' άλλο πιο κυρίαρχο από την αστική ιδεολογία, πολλές φορές με τις πιο άκραίες της εκφράσεις. Περισσότερη αστυνόμευση, συνεχής επίκληση του ποινικού νόμου, νομιμοποίηση της καταστολής, περισσότερο κατακερματισμός, αντίσταση της «κοινωνίας» από τους αντικοινωνικούς, ιδού οι απαντήσεις που κυριαρχούν απέναντι σε πρακτικές που προσπαθούν να επιβιώσουν μέσα στα πιο ασφυκτικά κοινωνικά στεγανά.

Τις ιδεολογίες αυτές μπορούμε να τις αναγνωρίσουμε στον καθημερινό και στον περιοδικό Τύπο. Μία πολύ χαρακτηριστική περίπτωση αποτελεί η άρθρογραφία του Β. Φίλια στην «Ελευθεροτυπία».

‘Η έγκυρότητα της «έπιστημης» στο πλευρό της πολιτικής εξουσίας

«...Τό πρόσφατο «Φεστιβάλ» Κηλαϊδώνη είναι κλασικό δείγμα αυτής της γραφής. Μέσα από τις αναθυμιάσεις του χασις, τα πορνικά συμπλέγματα, τις αναρδρες κραυγές και τη βαρβαρική ήχομολυνση, που σερβίρεται σαν τραγούδι και μουσική, αναδύεται ένα είδος «κουλτούρας» που αποθεώ-

νει την «αποπατοποίηση» της ζωής.

... Ασπονδύλστα πολιτιστικά μαλάκια, που αποχαυνώνουν, υγροποιούν και διαλύουν μία νεολαία κυριολεκτικά άδωράκιστη και άπροστατευτη απέναντι στους ήδονολατρικούς «ήμειδους» της σαπίλας, τους κήρυκες της άνευθύντητας, τους ευαγγελιστές της αύτερωτικής όμφαλοσκόπησης.

... Η αποχαλίνωση που παρατηρείται σε μεγάλα τμήματα της νεολαίας προμηνύει μία καθοδική, όχι ανοδική πορεία του λαού και Έθνους. Όσοδήποτε κι αν η δέση φαίνεται σκληρή και τραχιά, η καθοδική αυτή πορεία πρέπει να άνακοπεί με κάθε μέσο... Δραστηκά, που σημαίνει με νυστέρι και χειρουργείο, όχι με ευχολόγια και «πατρικές» παροτρύνσεις.

... «Δέν έχεις «έπιείκεια» για τους χούλιγκανς και ούτε παραπέμπει ένα ή δύο για μαζικές εκδήλώσεις κτηνωδίας... αλλά συλλαμβάνεις δεκάδες και εκατοντάδες, που τους στέλνεις σε ειδικά αναδιαπαιδαγωγικά καταστήματα - άφου τά δημιουργήσεις θέβεια - για σοβαρά χρονικά διαστήματα.

... Από τό άλλο μέρος δημιουργείς σ' όλη την Ελλάδα, κάτω από την αϊγίδα της τοπικής αυτοδιοίκησης κέντρα νεότητος, χώρους άθλοπαιδιών, χώρους ύγιους νυχταγωγίας και φροντίζεις στην τηλεόραση να μην περνάει τίποτα, που λειτουργεί φθοροποιά σε θάρους της νεολαίας...»

Τά αποσπάσματα αυτά, είναι χα-

χρέος του Κράτους να επιβάλλει στη νεολαία για την άνακοπή της αποχαλίνωσης» της.

Ένας τέτοιος λόγος, που διαμεσολαβείται στον λαό μέσω του Τύπου, έχει βέβαια ανάγκη να περιβληθεί με τό κύρος του «έπιστημονικού λόγου». Ο Β.Φ. όταν άρθρογραφεί, μιλάει με τό κύρος του «ειδικού», εξειδικεύει την «έπιστήμη» του στα πεδία που συγκροτούν τους όρους της πολιτικής και κοινωνικής ζωής. Οι ιδεολογίες που συγκροτούν την «κοινωνιολογία» του, περιβλημένες τόν μανδύα της «έπιστημονικής έγκυρότητας», τοποθετούνται έτσι στο πλευρό της πολιτικής εξουσίας. Γιατί ο αντι-επιστημονικός άστικός λόγος του προσποιείται πως δεν γνωρίζει, για να χρησιμοποιήσουμε κάποια παραδείγματα, ότι είναι ακριβώς ο Τύπος στην περιοδική ή καθημερινή του συχνότητα που «διαφημίζει» και κατασκευάζει δράκους, που υποβάλλει και τρομοκρατεί, που απομονώνει και επιβάλλει ινδάλματα και ιδεολογίες, ότι είναι η κρίση των μηχανισμών ένταξης της νεολαίας, ο λόγος της βίαιης προσωπικής εξέγερσης της σημερινής νεολαίας ότι είναι ο Στρατός σαν κατασταλτικός και ιδεολογικός μηχανισμός που εξοβελίζει την πολιτική και πολιτιστική ζωή, που ύψώνει σε άρετη την τυφλή ύπακοή και την ιεραρχία, που ένοσχέι την ατομοποίηση, τη «λούφα», τη σεξουαλική καταπίεση, την απομόνωση από τόν κοινωνικό περίγυρο.

Όλα αυτά ο Β.Φ., μαζί με πολλά άλλα, θά τά ξεπεράσει. Γιατί μόνο

νται στην κρατική πολιτική, που μπορεί να εκφράζεται με διαφορετικούς τρόπους, αλλά δέν παύει να είναι ενιαία.

Τό Υφυπουργείο από τη μεριά του, θά άναγνωρίσει σαν άμφισβητησιακά τά νέα κοινωνικά νεολαιίστικα φαινόμενα. Η δημιουργία του θά εκφράσει την ανάγκη επέκτασης του σύγχρονου Κράτους σε πεδία που μέχρι τώρα δέν παρέμβαινε συγκροτημένα: κουλτούρα, έλευθερος χρόνος, νεολαία (άναγνωρίζοντας στην τελευταία τά στοιχεία που τη συγκροτούν σαν ιδιαίτερη κοινωνική κατηγορία). Έτσι τό νέο Υφυπουργείο, θά ασχοληθεί με τους καμικάζι, τους πάνκ, τους χούλιγκανς, τους αυτόνομους νεολαιίστικους συλλόγους, εκπέμποντας ένα ιδιαίτερο ιδεολογικό λόγο από την μεριά του Κράτους, και προσπαθώντας να έγγραφει τις πρακτικές τους μέσα στο πεδίο του Κράτους (π.χ. δημιουργία πίστας για καμικάζι).

Εκπέμποντας και οργανώνοντας όμως τόν κρατικό λόγο στη νεολαία, τό Υφυπουργείο άναδεικνύεται σαν ένας νέος ιδεολογικός κρατικός μηχανισμός. Σημαίνει αυτό ότι οι κατασταλτικοί πύποι έπεμβάσεις θά εκμηδενιστούν ή θά εξαφανιστούν. Όχι βέβαια, μόνο που τώρα θά συνυπάρχουν σαν δύο διαφορετικές εκφράσεις της κρατικής επολιτικής. Οι παρεμβάσεις Φύλια λοιπόν, εκφράζουν τη δεύτερη αυτή πολιτική έκφραση, που στέκεται δίπλα στις «θεωρίες» προτείνοντας «θετικές λύσεις», και που δυστυχώς είναι αδύνατον να μην μάς φέρουν στο νού

‘Η περίπτωση Φίλια

ρακτηριστικά της πιο πρόσφατης άρθρογραφίας του. Τά θέματα της κουλτούρας και της νεολαίας όμως, δέν είναι τά αποκλειστικά αντικείμενά του. Ο Β.Φ. έχει άποψη και επεμβαίνει παντού: στην πολιτική, στην κουλτούρα, στον πολιτισμό, στην εκπαίδευση, στο Στρατό, στην έπιστήμη, στον άθλητισμό, επεμβαίνει παντού και πάντα. Υπαινιχτικά με παραπάνω πώς οι παρεμβάσεις του δέν άπτηχουν απλά κάποιες προσωπικές άπόψεις, αλλά μία διαφορετική κοινωνική σημερινή πραγματικότητα. Είναι παρεμβάσεις ιδεολογικού χαρακτήρα, που οργανώνουν και κωδικοποιούν τά μικραστικά, τεχνοκρατικά αλλά και φασιστικά ιδεολογήματα σε μία συγκροτημένη ιδεολογία: στην πρώτη γραμμή ή επίκληση του ισχυρού Κράτους που επιβάλλεται να παρεμβαίνει άποφασιστικά, οι θετικές προτάσεις καταπολέμησης κοινωνικών πρακτικών με ισχυρά κατασταλτικά και σωφρονιστικά μέτρα, τό όραμα του νέου πολιτιστικού μοντέλου που είναι

έφ' όσον τά ξεπεράσει ο λόγος του προς την εξουσία και τό Κράτος θά γίνει φερέγγυος και οι προτάσεις του θά φαντάζουν άναγκαίες και φυσιολογικές άπαντήσεις σε διαφορετικές κοινωνικές πρακτικές.

Τά πολιτικά άποτελέσματα του λόγου του

Ο έξωραϊσμός της ταξικής ύψης του Κράτους και των μηχανισμών του και οι άξωματικές διαπιστώσεις που στηρίζουν τά συμπεράσματά του, τόν κάνουν να ζητήσει «θετικά μέτρα για τη νεολαία και όχι πιά θεωρίες». Ός προς τό σκέλος των θετικών μέτρων είναι γνωστό τί έννοει. Η άρνησή του όμως προς τις «θεωρίες» δημοσιοποιεί και καταγράφει φαινομενικά την άντιπαλότητα ως προς τό Υφυπουργείο Νέας γενιάς. Λέμε φαινομενικά, επειδή και οι δύο παρεμβάσεις, και αυτή του Υφυπουργείου και του Β.Φ., είναι παρεμβάσεις που ξεκινούν από τό πεδίο του Κράτους και έγγραφο-

τους νεολαίους του Γ' Ράιχ.

Στό όνομα της Άριστεράς

Είναι κι αυτό από τά πιο τραγικά χαρακτηριστικά της συγκυρίας: στό όνομα της Άριστεράς και διά μέσου της Άριστεράς, να εκπέμπεται ένας λόγος που βρίθκει από αντιδραστικά και φασιστικά σημαίνοντα.

Στό όνομα της Άριστεράς: γιατί ο λόγος αυτός στο Κράτος άπευθύνεται και δι' αυτού ζητά ύλοποίηση. Και είναι ακριβώς ή πληθώρα των άριστερών διανοούμενων που σήμερα διαμορφώνουν και άσκούν κρατική πολιτική. Στό έπίπεδο της ιδεολογίας ο Β.Φ. είναι από τους πρωτοπόρους.

Και διά μέσου της Άριστεράς: γιατί ο Β.Φ. θά επικαλείται πάντα τις άντιστασιακές του δάφνες, τη στράτευση του στον σοσιαλιστικό χώρο, την άρθρογραφία του στη δημοκρατική και άριστερή Έλευθεροτυπία.

Χριστόφορος Βερναρδάκης

«Διαφωνώ με ότι λες, αλλά θα υπερασπιστώ
μέχρι θανάτου το δικαίωμά σου να το λες»

Η ΧΘΕΣΙΝΗ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΙΚΑ

Γράφει ο ΑΛΕΚΟΣ Κ. ΜΑΛΗΣ

ΤΣΑΤΣΟΙ, ΤΕΛΟΣ

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΑ 15/9

Γυμνοί και καμακωμένοι

ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ 11/9

Ο Χατζιδάκις
έκλεισε το
Φεστιβάλ
του ΚΚΕ εσ.

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΑ 18/9

● Η όμιλία του Βούτση στάν... «άρα»...
ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΑ 18/9
Ν. Βλουύτης (Γραμματέας της ΕΚΟΝ Ρ.Θ.):
Νοιώθουν τον έαυτό τους στο περιθώριο
ΕΛΕΥΘ. ΤΥΠΟΣ 12/9

● «Τό Θεσιβάλ δίνει την εύκαιρία και τη
δυνατότητα να εκφραστούν και οι ερασιτέ-
χνες δημιουργοί. Τό μόνο πού θά είχαμε να
σημειώσουμε είναι ή έλλειψη άμεσης συμ-
μετοχής, στίς εκδηλώσεις. Κάπου θαλασσή
γυρνάμε σάν τουρίστες και κοιτάμε...»
ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ 12/9

● «Άξιζε νά επαναλάβουμε ότι ιδιαίτερη
έντυπωση προκάλεσαν φέτος ό τερράστιος
ήλιος του ΠΑΣΟΚ πού φωτίστηκε από 35.000
πρόσινες και άσπρες σημαίες, ή έκθεση
προϊόντων γεωργικών συνεταιρισμών πού
όργανώθηκε γιά πρώτη φορά φέτος ή
έκθεση μέ μοναδικά ντοκουμέντα από την
Έθνηκή Αντίσταση και γενικά όρισμένα
πολύ πρωτότυπα θέματα πού παρουσιάζον-
ταν στή ταμνιά».
ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΑ 5/9

● «Η ΝΕΟΛΑΙΑ μας ούτε θέλει, ούτε
πρόκειται νά επηρεαστεί στή «Μπρίνγκ
747», είναι τό μήνυμα του «Θου φεστιβάλ
ΚΝΕ» «Όδηγητή» πού άνοίγει αύριο τίς πύλες
του. «Οί εκπαιδευτές μας θά είναι μά
πρόκληση πρός τή νεολαία νά πυκνώσει τίς
γραμμές τών μαχητών τής εφίρηνης και τής
έθνικής άνεξαρτησίας»...
ΝΕΑ 7/9

● Έχει και τό Θεσιβάλ τό «καμάκι» του.
Σταματάει, κοιτάει μέ ύφος γόνι, έπίμονο,
μέσα στή μάτια:
Μιά ένίσχυση γιά τούς Νέους Πρωτοπό-
ρους; Έλε, ένα είκοσαρικάκι, είναι!
Και πούά γυναίκα, λοιπόν, θά μπορούσε νά
του άντισταθεί; Ήταν δέν ήταν 10 χρονών;
ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ 13/9

● ΕΝΤΟΝΟΣ, νευρώδης, συνθηματολογικός,
ό λόγος του πρωθυπουργού Άνδρέα Παπαν-
δρέου στή «γιορτή τής Νεολαίας» του
ΠΑΣΟΚ, τό Σάββατο τό βράδυ.
Κάποια στιγμή ό κ. Άνδρέας Παπανδρέ-
ου, λίγο πρίν άρχίσει τήν όμιλία του,
στράφηκε στους συνεργάτες του, μέλη του
Έκτελεστικού Γραφείου, πού τιμητικά τόν
πλαισίωσαν, και τούς είπε:
Αυτά εδώ τά παιδιά μέ κάνουν νά
αισθάνομαι ότι είμαι πιά νέος άν' αυτό...
ΕΛΕΥΘ. ΤΥΠΟΣ 5/9

...ΜΙΑ
ΓΡΟΘΙΑ
ΚΑΘΕ ΔΕΥΤΕΡΑ
Απο τον
Μηνια
Χρησιτιδη

Σέ ύφεση
τό πίνγκ-πόνγκ
Άρσένη
καί
Παναγόπουλου

ΕΛΕΥΘ. ΤΥΠΟΣ 19/9

Ή άρχή
μ' ένα σωστό
χάδι

Άν τά παραλείπετε, χάνετε σίγουρα κάτι
συναρπαστικό. Άν ύποψιάτε τή σημασία
τους στή έρωτική παιχίδα, τό δίχως άλλο οι
άπώλειές σας είναι και πάλι μεγάλες:
Τό χάδι γιά τόν έρωτα, ό,τι τό φώς γιά τό
λουλούδι ό,τι γιά τόν άνθρωπο τό όξυγόνο
και τό νερό.

Μέ τά δάχτυλα

● «Τό άγγιγμα του φτερού», έλαφρότατο
χάδι μέ τήν ψύχα ενός δαχτύλου, του δεικτη
συνήθως ή του μέσου. Περιπατήστε το στίς
άπαλές γραμμές του κορμιού, στήν καμπυλό-
τητα του στήθους, στή δαχτυλίδι τής μέσης,
στή λοφία των γοφών, στή λακκά πίσω
από τό γόνατο και τόν αστράγαλο. Αυτό τό
χάδι έχει τέσσερις ακόμα παραλλαγές:
● Σηκώνετε κατά διαστήματα τό τέσσερα
δάχτυλα «γράφοντας» έτσι μικρές παύσεις.
Τό χάδι αυτό μπορείτε νά τό λέτε «πάτημα
του σπουργίτη».
● «Γιαπωνέζικη περπατησιά», παραλλαγή
του «άγγιγματος του φτερού» μ' ένα πιά
συγκεκριμένο χαρακτηριστικό: άσπείτε έλα-
φρά πίεση κατά διαστήματα όμως καθώς
ή ψίχα του δαχτύλου σας ταξιδεύει πάνω
στό κορμί πού χαϊδεύετε.

Μέ τά νύχια

Χάδι καθαρά σχεδόν γυναικείο πού γεννά
έναν έκλεπτυσμένο αισθησιασμό
● Η μύτη ενός νυχιού, κάνει άκριβώς, ό,τι
ή ψίχα του δακτύλου στή «άγγιγμα φτερού».
Τό χάδι αυτό άφήνει ένα έλαφρό λευκό
ίχνος πού ώστόσο εξαφανίζεται σύντομα.
● Τό ίδιο χάδι μπορεί νά γίνει μέ τά νύχια
δυό ή τριών δακτύλων, αυτή τή φορά μέ
έλαφρά πίεση. Τό ίχνος εξαφανίζεται σύντο-
μα.
● «Η τοιμπίδα» μέ τό χέρι του άντίχειρα
και του δείκτη αϊχμαλωτίζει δίχως νά
πιέζετε ένοχλητικά μιά μικροσκοπική πτυχή
δέρματος.

Ό «νονός» θά
γίνει «Κουνενός»

ΕΘΝΟΣ 15/9

● Μην είστε βιαστικοί κι έπιπόλαιοι. Το χάδι
πρέπει νά μοιάζει μέ κισσό: άν χαϊδεύεται τό
μπράτσο και ξαφνικά σάς έρθει ή έπιθυμία
ν' αγγίξετε τή γάμπα μην άπομακρύνετε,
πρός Θεού, τό χέρι. Ταξιδέψτε το στήν
καμπύλη του ώμου, κατεβείτε πρός το
στομάχι, κάνετε δυό τρείς κυκλους στή
ύπογάστριο κι από τούς μηρούς γλιστρήστε
πρός τό κάτω.
● Όταν τελειώνετε τό χάδι, μην άπομα-
κρύνετε άμέσως τό χέρι σας. Αφήστε το
κάμποσο χαλαρό πάνω στό κορμί του συ-
ντρόφου γιά νά μή σβήσει άπότομα ή
ευχάριστη αίσθηση

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΑ 18/9

Άν ύπήρχαν κάποιοι προνομιούχοι άνάμεσα
στόν κόσμο πού πήγε στή Θεσιβάλ, αυτοί
ήταν σίγουρα οι πιστορικάδες πού άν και δέν
πλήρωσαν τό εισιτήριο, είχαν έξασφαλίσει
τήν καλύτερη θέση, πάνω στους ώμους τών
ταλαιπωρημένων μπαμπάδων τους. Ένας
τέτοιος μπόμπιρας κράταγε και μπαλόνι.
Καθώς προχωρούσαν τό μπαλόνι σκάλωσε
στή καλώδια. Η μαμά, πού βάδιζε στή πλάι,
κατέβασε τήν κλωστή χαμηλώνοντας τό
μπαλόνι. Ο μικρός θυμωσε άρπαξε τό
μπαλόνι κι άρχισε νά χτυπάει τή μάνα του
στό κεφάλι. Κι ό μπαμπάς μουρμούριζε
γελώντας: Πού θά πάει, δέ θά μεγαλώσεις;
Θά σέ βάλω στήν ΚΝΕ νά γίνεις άνθρωπος!...
ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ 13/9

Η ΜΑΡΓΚΑΡΕΤ
ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ
ΓΙΑ ΠΑΤΣΑ

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ 17/9

Η Μαργαρίτα Παπανδρέου γεμάτισε χτές
σέ ταβερνάκι τής κρεαταγοράς μέ φιλικά
της πρόσωπα.

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΑ 17/9

Στον
«πυρετό»
και η
Μαργαρίτα

«ΠΥΡΕΤΟΣ» προετοιμασίας στού Ζωγράφου,
όπου σήμερα τό άπόγευμα άρχίζει ή «Γιορτή
Νεολαίας '83», πού όργανώνει ή νεολαία
του ΠΑΣΟΚ. Άνάμεσα στή έκαιτοντάδες
παιδιά πού φτιάχνουν τίς σκαλωσιές, βά-
φουν τά πανά, διακοσμούν τά περίπτερα, ή
σύνζυγος του Πρωθυπουργού κυρία Μαργαρί-
τα Παπανδρέου βοηθούσε κι εκείνη στήν
τοποθέτηση τών πλακάτ. Τούς χώρους τής
γιορτής έπισκέφτηκαν χτές και τά μέλη του
Έκτελεστικού Γραφείου του ΠΑΣΟΚ, ύπο-
ργοί, βουλευτές κ.α. Οι εκδηλώσεις θά
κρατήσουν 4 μέρες. Τό Σάββατο θά μιλήσει
έκει ό Πρωθυπουργός.

ΕΘΝΟΣ 1/9

ΕΠΕΡΧΕΤΑΙ
Η ΔΙΑΛΥΣΙ
Ομαδική
παραίτηση
140 στελεχών
του ΠΑΣΟΚ
στήν Πρέβεζα
ΔΙΕΓΡΑΦΗ Η ΜΗΤΕΡΑ
ΤΟΥ ΚΑΡΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΒΡΑΔΥΝΗ 17/9

Ακόμα
6239 παιδιά
χαμογέλασαν
χθές

ΝΕΑ 19/9

Αίμομεις
● Από 5.000 μέχρι 50.000 αύξάνονται κάθε
χρόνο οι αίμομεις, στήν Αμερική, τόνισε
έπίσης ή ψυχολόγος κ. Μαρούλη, στή
Παγκόσμιο Συνέδριο Έφηβικής Γυναικολο-
γίας.
Σύμπτωμα σοβαρής ψυχοπαθολογικής κα-
τάστασης στήν οικογενειακή δομή ή αίμομει-
ξία ήταν μόνο ένα από τά θέματα πού
άπασχόλησαν τούς Έλληνες και ξένους
έπιστήμονες του συνεδρίου.

ΝΕΑ 17/9

ΣΤΗ ΣΥΡΑ
ΓΙΑ ΤΡΙΗΜΕΡΟ

Όλα τά ζώα ύποταγμένα
στή γερμανική πειθαρχία

ΕΘΝΟΣ 12/9/83

Α. Παπανδρέου: Ραντεβού στίς 18 Οκτώ-
βρη γιά ν' άφήσουμε ιστορία.

ΕΘΝΟΣ 4/9/83

Η Γκερές
του Μονακό
θά γίνει
άγία;

ΡΩΜΗ 19

Ένα μόλις χρόνο μετά τό θάνατο τής
Γκερές Κέλλυ, ό αιδεσιμότατος Πιέρο Πί-
ντους του Άγίου Λορέντζο τής Ρώμης
προτείνει τήν άγιοποίησή της. Ο Ιταλός
έφημέριος πιστεύει ότι ή άξέχαστη Γκερές
ύπήρξε πρότυπο ήθοποιού, σούζυγος και
μητέρας και ότι ή πρόταση γιά άγιοποίησή
της έπρεπε νά έχει γίνει από τήν πατρίδα
της, τή Φιλοδέλφεια τών ΗΠΑ.

Η πρόταση προκάλεσε αίσθηση στήν
ιταλική πρωτεύουσα. Η έφημερίδα «Ιλ
Μεσσάτζερο» άναφέρει ότι κύκλοι του
Βατικανού πιστεύουν πώς είναι πολύ νωρίς
άκόμη γιά μιά τέτοια συζήτηση.

ΕΛΕΥΘ. ΤΥΠΟΣ 19/9

Αστυφυλακίνα τό... όνειρο
Μέ κάποια καθυστέρηση θέλαμε νά πραγμα-
τοποιήσουμε τό παιδικό της όνειρο, πού ήταν
νά γίνει αστυφυλακίνα. Έτσι πήγε πρίν από
έναν μήνα στή γραφείο στρατιωτικών στο-
λών Τόγκα, στήν όδό Ακαδημίας, και άγόρα-
σε μιά πλήρη θερμινή στολή μέ τό στοιχείο
«ΚΓ 64».

ΝΕΑ 17/9

... συνεχίζεται ο θρίαμβος της
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ και στην ΚΑΛΛΙΘΕΑ

ΠΑΝ - ΠΑΝ

Κρέατα εκλεκτά φρέσκα
υπερόχα νόστιμα σε τιμές
ΚΑΤΑΠΑΝΗΚΤΙΚΕΣ

ΜΟΣΧΑΡΙ ΑΝΕΥ ΟΣΤΕΩΝ
όχι 395

ΜΠΡΙΖΟΛΕΣ ΧΟΙΡΩΝ
ΦΡΕΣΚΕΣ ΑΛΛ
όχι 260

**ΣΑΣ ΠΡΟΣΚΑΛΟΥΜΕ
ΑΥΡΙΟ ΣΤΑ ΕΓΚΑΙΝΙΑ**
στις 6 μ.μ. του 3ου καταστήματός μας
ΘΗΣΣΟΣ 245 Αγ. Ελεούσα - ΚΑΛΛΙΘΕΑ

ΔΟΚΙΜΑΤΕ ΜΑΣ
ΜΙΑ ΦΟΡΑ
ΚΑΙ ΘΑ ΜΑΣ ΠΡΟΤΙΜΗΣΕΤΕ
ΠΑΝΤΑ

στο ΠΑΝ ΠΑΝ
βρασκεύει το
ΠΑΝ
ΚΡΕΑΤΑ ΕΚΛΕΚΤΑ

95.10.640

Τό Ξωτικό, οί Δούκες καί ό 'Ερυθρόχρωμος 'Αρχιτέκτων (τριγωνικό παραμύδι)

Μιά φορά κι έναν καιρό ζούσε ένας Δούκας στην τσιμεντένια πόλη των Αθηνών. Ήταν γαλαζοαίματος μόνο κ'όνομα, γιατί στο άπώτατο παρελθόν του ήταν μασιός και συνδικαλιστής. Κάποια νυχτιά που τό φεγγάρι ήτανε ξαπλωμένο, βγήκε από τό κάστρο του και παντρεύτηκε μιά συμμαθήτριά του τού σολφέζ. Από τότε άρχισαν και οί περιπέτειές του, περιπέτειες πασπαλισμένες μέ μπόλικο τζατζίκι και τουρκική λιγούρα. Καί γιά νά μήν μακρυγορούμε άς έρθουμε στο θέμα.

Ένα βραδινό μπήκα σ' ένα πλοίο φτιαγμένο από άσπρη στάκα κατοίκας που είχε την ιδιότητα νά μήν διαλύεται στο νερό. Όταν σφύριξε ή μπουρού τρεις φορές κατάλαβα πώς ήτανε πρωί και έπρεπε νά πάρω τίς βαλίτσες μου γιά νά βγώ στο νησί μέ τά γλυκά κρεμμύδια, τό γλυκόπιτο λάδι και τίς κερασένιες ντομάτες.

Σάν έφτιαξα τή φωλιά μου από κουκούτσια σταφυλιών, άλευρόκολλα και όδοντογλυφίδες, βάλθηκαν νά στέλνω γράμματα στην Τσιμεντούπολη και άρχισαν νά φτάνουν κι οί άπαντήσεις. Πήρα μιά έπιστολή από τή Δούκισσα, ένα μήνυμα από τό Ούγγρικό μου Ξωτικό και ένα τηλεγράφημα του 'Ερυθρόχρωμου 'Αρχιτέκτονα από τήν Αραβία. «Έφθασα! Διαμένω έναντι. Πανσιόν ό GEORGE. Είς τό ίδιον δωμάτιον Νο3 μετά λαχταριστής μπριόζης δουλενούσης στο κέντρο τά 7 παλούκια». Ήταν γεγονός, την ίδια μέρα κατέφθασαν ό Δούκας, ή Δούκισσα, ό 'Ερυθρόχρωμος 'Αρχιτέκτων και τό Ούγγρικό μου Ξωτικό. Από τότε φίλοι μου άρχισαν και οί δικές μου περιπέτειες.

Η όδοντογλυφένια κουκουτσένια άλευροκολλημένη μου φωλιά αποτελείται από δύο δωμάτια, ένα μικρό χώλ και μία μικρότατη τουαλέττα. Έτσι είναι αδύνατον νά φιλοξενηθούν πάνω από δύο άτομα. Έπρεπε λοιπόν νά διαλέξω ποιόν νά φιλοξενήσω; Τούς Δούκες, τό Ε.Α. ή τό Ο.Ε.; Η Δούκισσα είναι καμπυλόγραμμη γεμάτη ύποσχόσεις. Ο Δούκας όμως είναι μαστιγοχτυπημένος απ' τά καπρίτσια τής συζύγου του και μά τόν Άγιο, δέν μου έκανε καρδιά νά ενδώσω στα καλέσματά της. Τό Ούγγρικό μου Ξωτικό είναι γλυκύτατο, τρυφερό και επικίνδυνα έλκυστικό. Είναι ξανθό, ναζιάτικο και άρέσκειται στην αντίστικτική μουσική του Μπαρόκ. Ο 'Ερυθρόχρωμος 'Αρχιτέκτων είναι φίλος του φίλου μου. Αεικίνητος, παιχνιδιάρης, χορευτής. Έτσι, και γιά νά μήν μακρυγορώ, αποφάσισα νά στριμωχτώ. Στο κρεβάτι μου δά κοιμίζα τό Ξωτικό και στο γραφείο τόν 'Αρχιτέκτονα. Τό ζευγάρι των Δουκών έπρεπε νά μείνει μακριά, κάπου στο λιμάνι μέ τούς λευκούς φάρους.

Οί μέρες περνούσαν κι έρχονταν. Τό πρωί πήγαινα στη δουλειά και τό μεσημέρι γέμιζα τό άσπρο παιχνιδάκι μου μέ τό Ο.Ε., τόν Ε.Α. και τούς Δούκες, έβαζα μπρός και τρέχαμε στις θάλασσες. Η νησιώτικη ζέστη, ή ανθρώπινη τριβή αλλά και ή καλοκαιρινή διάθεση άρχισαν νά δημιουργούν χιλιάδες συναισθηματικά «πάρε-δώσε» όλων των συνδυασμών. Έδώ είναι πού σιγά-σιγά τά παιχνί-

δια άρχισαν νά γίνονται άγκαθένια μέ χοντρές σταγόνες άγχους νά στάζουν από ξαναμμένα πρόσωπα. Καί γιά νά γίνω σαφής, ό 'Ερυθρόχρωμος χαλβάδιαζε τή Δούκισσα και τό Ξωτικό. Η Δούκισσα λικνίζονταν στα μάτια μου κι άλειβε μέ Baby-Oil τήν πλάτη του 'Ερυθρόχρωμου. Έγώ δεχόμουν τά φιλά του Ξωτικού και τίς έντρίβές τής Δουκίσσης. Ο Δούξ, χαμένος μέσα στα πολλά τρίγωνα, σχημάτιζε κύκλους στην άμμο, βοηθούσε τή Δούκισσα νά φορέσει τό γαλάζιο κυλοτάκι της και ταξίδευε άμίλητος νοερά. Πού και πού άπενδυνόταν στην όμήγυρι λέγοντας: «Η κοινωνία μας είναι τρομερά άνεκτική. Κανείς απ' τούς παλιούς δέν δά μπορούσε νά διανοηθεί αυτά πού γίνονται σήμερα».

Κάποια περίεργη νύχτα, μετά από ρακί στη Φάκα, κατευθυνθήκαμε στο μοιραίο μπάρ Σκορπιός γιά φλέρτ και γενύσεις άλκοολικές. Τα χρώματα, ή μουσική και ό χορός του Ξωτικού στα σκαλιά του μπάρ άναψαν τό κέφι. Στο σημείο αυτό, ακριβώς εκεί πού τά χείλια τής Δούκισσας γελοούσαν και τά μάτια της σπινθήριζαν, ό Δούξ άποχωρεί. Είναι άδιανόητο γι' αυτόν νά διασκεδάσει σέ άμερικανοπρεπή μπάρ και νά σιγοντάρει τή γυναίκα του στο χορό των Σκαλιών. Όταν ή Δούκισσα χαιρείται, ό Δούξ πάντα άποχωρεί και αφήνει έλεύθερο τό πεδίο σέ άνεργυθρίαστους έρυθρόχρωμους. Όπως όλοι λοιπόν περιμένετε ή συνέχεια μάς βρίσκει νά περιδιαβαίνουμε τούς δρόμους του λιμανιού σέ πλήρη έτεροφυλική άρμονία. Έγώ άγκαλιά μέ τό Ο.Ε. και ή Δούκισσα χέρι-χείρι μέ τόν Ε.Α. Ξάφνου ξεπροβάλλει ό Δούκας και γίνεται

μαρτυς τής συνταρακτικής σκηνής, ή άπάτη σ' όλο της τό μεγαλείο ορθώνεται στα μάτια του. Αποτέλεσμα: οί Δούκες άποχωρούν έρεθισμένοι και οί ύπόλοιποι παίρνουμε τό δρόμο γιά τό σπίτι σαν μιά οικογένεια.

Ο Σκορπιός όμως την επόμενη νύχτα έπεφύλασσε και συνέχεια. Πρόσωπα: Ε.Α., Ο.Ε., Δούκας, Συμπιεσμένος Συνάδελφος, Φινλανδή 'Ιατρός και 'Αδίστακτος Συνάδελφος. Ο 'Ερυθρόχρωμος φλερτάρει τή Φινλανδή 'Ιατρό, τή μέλλουσα αντίκαταστάρια μου στο τριγωνικό παιχνίδι των Δουκών. Ο 'Αδίστακτος τή Δούκισσα, έγώ συζητώ μέ τό Ξωτικό και ό Δούξ μέ τόν έαυτό του. Τελειώνουν τά ποτά, έρχονται δεύτερα, αλλάζει και ή σύνδεση. Ο 'Αδίστακτος συζητά μέ τό Ξωτικό, έγώ μέ τή Δούκισσα, ό Δούξ άποχωρεί. Αίφνης τό Ξωτικό εξαφανίζεται στα σκαλιά των ένορηήσεων μέ τόν 'Αδίστακτο, έγώ φιλώ τή Δούκισσα και ό Ε.Α. ζηλοτυπεί: «Δέν είναι πράγματα αυτά, τό Ξωτικό μάς άπατά». Φυσικά όλ' αυτά είχαν τίς συνέπειές τους. Ο 'Ερυθρόχρωμος άποχωρησε, οί Δούκες προσέλαβαν τήν Φινλανδή 'Ιατρό γιά τό σχηματισμό τριγώνου κι έγώ ένώθηκα πιο πολύ μέ τό Ξωτικό κι αυτό μέ μένα. Όσο γιά τό Σκορπιό, δέν ξαναπάτησα.

Σάν έφτασε ή μέρα τής άναχωρησης κι ενώ ό 'Ερυθρόχρωμος έφευγε γιά τήν Τσιμεντούπολη, ό Δούξ πρίν μπει στο άεροπλάνο μέ πήρε τηλέφωνο γιά τήν τελετή τής «παράδοσης-παραλαβής». Τι είχα νά παραλάβω; Δέν είχα τελικά έννημερωθεί. Απλώς έμαθα πώς ή γυναίκα του δά έμενε σπίτι μου. Έτσι άρχισα νά συζώ μέ δύο γυναίκες στην κουκουτσένια μου φωλιά. Η Δούκισσα κρατούσε μούτρα γιατί κοιμόμουν μέ τό Ξωτικό, γινotan μπλαζέ και άποχωρούσε. Έξαφανίστηκε μάλιστα γιά τρεις μέρες σέ Αφρικανικά λιμάνια χωρίς νά δώσει στίγμα νά έννημερωθεί ό Δούκας πού τήν έψαχνε έναγωνίως από τήν Αθήνα και πού μέ πρόσχημα τή συναυλία Σαβδόπουλου πήρε άεροπλάνο από τήν Τσιμεντούπολη, έφθασε στο 'Ηράκλειο, πήρε τό λεωφορείο γιά Χανιά και τό βράδι πιά έψαχνε έναγωνίως ανάμεσα στους άκροατές νά βρει τήν άπολεσθείσα γυναίκα του.

Κάπου εδώ τελειώνει και τό παραμύδι μας. Δέν γνωρίζω άν ή Δούκισσα άκολούθησε τελικά τό συζυγό της στην Αθήνα. Ο Δούκας πάντως έδήλωσε «τέρμα τά Χανιά γιά μένα». Η Δούκισσα μέ μίσησε πού συμπάθησα τό Δούκα και δέν δέχτηκα νά παίξω τό ρόλο του τρίτου. Βλέπετε, ή παρουσία του Τρίτου δά είναι πάντα άπαραίτητη στη ζωή των Δουκών. Χωρίς αυτόν ή ζωή τους δά είναι χωρίς ουσία και ό έρωτάς τους δίχως τζατζίκι. Όσο γιά μένα και τό Ξωτικό, τό μέλλον είναι άγνωστο. Κάτι μου λέει όμως, μιάς και δέν χρειάζομαστε πιά τρίτους, ότι δά ζήσουμε έσεις καλά και μεις καλύτερα.

Γιά σας.

Νώντας Παπαμιχαήλ

30

*"Όταν φτάσεις στην καρδιά
του Κακού,
δέν βρίσκεις τίποτα εκεί."*

ΘΩΜΑΣ ΑΚΙΝΑΤΟΣ

ονομάζουμε κοινή γνώμη μπορεί να ικανοποιηθεί αρκετά ώστε να επιστρέψει στις αυταπάτες της, ανακουφισμένη όσο και στην παράσταση ενός μεγάλου λαϊκού δράματος τη στιγμή που πέφτει η αυλαία. Φυσικά, αυτό το εγχείρημα κοστίζει στον Τύπο αρκετές θυσίες στο βωμό της υπερβολής και της σύγχυσης. Έτσι, εκτός από μία ή περισσότερες οικογένειες που θρηνούν για τα θύματα του Κακού, ο εκάστοτε «δράκος» βλέπει ανεπανόρθωτα και κάτι α-

δημιούργησε: μπορεί ο κάθε «δράκος» να είναι λιγάκι πιο φρικαλέος απ' τον προηγούμενο, αλλά στην ουσία πρόκειται για τον ίδιο άνθρωπο.

Η άστική ήθικη - που ο Τύπος την εκπροσωπεί επάξια, όχι όμως και επαρκώς - προθυμοποιείται, σύμφωνα με μία πάγια τάχτική, να χύσει λίγα δάκρυα σπαταργού μπροστά στο θύμα («άγγελουδι», «άθωο παιδάκι», λές και το γεγονός ότι έπεσε στα νύχια του εγκληματία το κάνει αυτόματα να υπερέχει σε άθω-

στήν οποία έχουμε τό άμφιλεγόμενο προνόμιο να ανήκουμε, προσπαθεί να αποτρέψει τό ένδεχόμενο μιάς συζήτησης σέ βάθος σχετικά μέ τό πρόβλημα, δέν φαίνεται όμως νά τήν απογοητεύουν ή νά τήν ένοχλούν οι θορυβώδεις και εφιαλτικές ρητορίες που εξαπολύονται πάντα μέσω ενός χειμαρρουν προσεχτικά διαλεγμένων και φροντισμένα άνατριχιαστικών λεπτομερειών του είδους: τής - κράταγε - τό κεφάλι - στό - νερό - κι - έκεινη - σπαταρούσε, ή: τήν βίασε

‘Η περίπτωση του «δράκου»:

Κοινή γνώμη καί κοινή λογική

του Εϋγένιου Άρανίτη

Στις 23 Αυγούστου 1983, λίγο μετά την καταδίκη του «δράκου» της Δράμας δīs εις θάνατον, ένας 17χρονος έφηβος, ο Χρήστος Πετρόπουλος, στραγγάλισε ένα κοριτσάκι στην προσπάθειά του να τό βιάσει, και πέταξε τό πτώμα του στό σκουπίδια. Τόν συνέλαβαν χωρίς κόπο, και όμολόγησε μάλλον εύκολα τις λεπτομέρειες του εγκλήματος. Όπως συνήθως, ο Τύπος δημιούργησε έναν θόρυβο άντάξιο ίσως τής ήθικης του παιδείας όχι όμως και του ύποκριτικού κλίματος των «ήπιων τόνων», τό όποιο στις διπλανές κοινωνικές και πολιτικές του στήλες προσπαθούσε μετά μανίας να μάς διδάξει. Κανείς δέν είχε φυσικά τήν άπαιτηση να άντιμετωπίσει μέ τή λεπτότητα και τήν εύθυμία που τό κάνει ο Ζενέ στην *Παναγία-Τών-Λουλουδιών* είναι όμως πολύ εύκολο να δείξουμε τους λόγους για τους όποιους συνέβη τό άντίθετο. Είναι επίσης εύκολο να άποδείξουμε ότι μέσα σ' αυτή τή δημοσιογραφική τεχνική του «να συνταράξεις τήν κοινή γνώμη» κρύβεται και άναβιώνει ένας πολύ παλιός και πάντα χρήσιμος μύθος: δημιουργούμε ένα έξλαστήριο θύμα, ένα πρότυπο του Κακού: ή φρίκη και ή δυστυχία γίνονται πολύ λιγότερο φοβερές όταν άποκτάνε σάρκα και όστά. Γίνονται επίσης, αυτομάτως, ένα θέμα που μπορεί να συζητηθεί άνώδυνα, χωρίς δυσάρεστες συνέπειες. Ο μικροαστός που θα δει τόν εγκληματία μπροστά στό έκτελεστικό άπόσπασμα δέν θα έχει τίποτα καλύτερο να κάνει απ' τό να πιστέψει άνέντιμα πως ή Δικαιοσύνη ξύπνησε ξαφνικά και άσχολεϊται μέ τά παραμελημένα της καθήκοντα. Τό Άτομικό εκπροσωπεί και συμβολίζει τό Γενικό. Χάρη σ' αυτό τό άπατηλό έπιχείρημα, ή ύπναλέα συνείδηση που κρύβεται πίσω απ' αυτό που

κόμα: τήν ήδη μειωμένη ικανότητα των έφημερίδων να μάς πείθουν για τις καλές τους προθέσεις.

Άς δοϋμε τώρα πόσο έντεχνα ή πόσο λίγο έντεχνα δημιουργείται αϊτός ο τεράστιος «θόρυβος». Στην Ελλάδα οι «δράκοι» (όπως και στην Άγγλία οι μιμητές του Τζάκ του Άντεροβγάλη) εμφανίζονται σέ κανονικά διαστήματα, ώστε να μήν παρουσιάζεται έλλειψη του είδους για πολύ καιρό. Κάθε νέος «δράκος» - μάς λένε - μιμείται τόν προηγούμενο σέ σκληρότητα και πονηριά, φροντίζει όμως να τόν ξεπεράσει σέ άπάθεια και κυνικές άποκαλύψεις, γεγονός που έπιτρέπει στον Τύπο να προσποιηθεί πως γιορτάζει μία αληθινά καινούργια είδηση, άντί να φανεί πως άσχολεϊται μέ τόν άντίπαλο μιάς ξεχασμένης ύπόθεσης που άπλωσ έπαναλαμβάνεται μέ αλλαγμένα τά όνόματα και τις ήμερομηνίες. Στην ουσία, οι διαφορετικές περιπτώσεις των δολοφόνων εμφανίζονται σάν διαφορετικές μόνο για να άναζωπυρωθεί τό ένδιαφέρον, άφού τελικά δέν μπορεί παρά να φαίνονται ίδιες, έτσι όπως τις ξετάζει ο Τύπος, δηλαδή χωρίς να άσχολεϊται πραγματικά μέ τήν προσωπικότητα του δράστη, τά κίνητρα κλπ. Η άντίφαση φαίνεται καθαρά: τό χαρτί που δέν παιζεται ποτέ αλλά που στό όνομά του γράφονται όσα γράφονται, είναι ή πολυπλοκότητα ενός ψυχισμού που άγνωστώς έντελώς. Ο Τύπος μοιάζει άλλωστε να γνωρίζει προκαταβολικά ένα σωρό πράγματα για τήν ψυχολογία του δολοφόνου. Πώς; Μά είναι πολύ απλό: βάσει μιάς εκλαϊκευμένης έπιστήμης τής συμπεριφοράς, ή «ψυχή» του δολοφόνου είναι πάντοτε «άδεια», «κενή», «χωρίς αισθήματα», άρα όλοι οι δολοφόνοι μοιάζουν. Ο Τύπος είναι άπόλυτα ικανοποιημένος απ' αυτό τό γελοίο παράδοξο που ο ίδιος

ότητα και άγγελική εμφάνιση, άπέναντι όλων των άλλων παιδιών), και να τριέει τά δόντια (όσα τής απέμειναν) μπροστά στον έκτελεστή: αυτό τό κακοπαιγμένο θέατρο άρχίζει πάντα μέ μελοδραματικές κορώνες και τελειώνει συνήθως μέ επίδειξη ύψηλης έμπνεύσεως ψυχοπαθολογίας από τις στήλες των έφημερίδων. Οι κοινωνιολόγοι, οι ψυχαναλύτες, και οι εγκληματολόγοι που στρατολογούνται για να ριξουν φώς στο μυστήριο τής γέννησης και τής καριέρας ενός «δράκου», είναι πάντοτε έπαγγελματίες δημοσιογράφοι που δυό μέρες πριν μπορεί να είχαν άσχοληθεί μέ τή Σοφία Σακοράφα και τις επιδόσεις της, τήν έγκυμοσύνη τής Πριγκίπισσας Νταϊάνας, και τις ταινίες του Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης, χωρίς αυτό, σύμφωνα μέ τήν έξασθενημένη λογική τής Τέταρτης Έξουσίας, ν' άποτελεί άντίφαση ή έστω ύπερβολή. Άρκει να ξεπάσει ο θόρυβος, και ο καθένας γίνεται άμέσως, τυπικά, κάτοχος τής άρμοδιότητας και του άναφαίρετου δικαιώματος να μιλήσει για τόν «δρακο» και τά σκοτεινά του κίνητρα, γιατί ο «δράκος», είναι πλέον, χωρίς τήν άφύσικη έμφαση που δίνει ο Τύπος στό γεγονός, μία συμφορά σέ έθνική κλίμακα: δέν είναι πιά μία μεμονωμένη περίπτωση εγκληματικότητας, είναι μία θεομηνία.

Υστερα, ύπάρχει μία άλλη έξαπάτηση που δέν είναι άύσκολο να άντιλήφθούμε τόν μηχανισμό της: εκείνο που έξαιρείται ύπερβολικά είναι τό γεγονός, ενώ οι αίτιες του (και οι συνέπειές του) παραμένουν άσαφείς, αίνιγματικές, όμηχλώδεις, ώστε να άποκτήσουν έμμεσα μία διάσταση έξωπραγματική. Για λόγους που είναι κάτι περισσότερο από φανερό, και μέ μεθόδους όχι άρκετά άόρατες ώστε να μήν διαφεύδονται άμέσως, ή άστική κοινωνία,

άφραγε πριν τήν στραγγάλισι ή μετά: και γιατί. Τέλος, σά να έπρόκειτο για ένα θέμα τεράστιας έθνικής σημασίας, ή κοινή γνώμη δέν διστάζει να καταφύγει σ' αυτό που τό άκρον άωτο τής φαντασίας της τής υπαγορεύει μέσω άκριβώς του Τύπου: στό είδος των συζητήσεων που έμειναν στό παρελθόν ιστορικές για τήν άνιαγή φλουρία τους και τις ένθουσιώδεις αλλά περιττές ψηφοφορίες, στό είδος των συζητήσεων που όργανώνονται όταν πρέπει να περισωθούν τά πολιτικά ιδεώδη: «Ο δήμος τής Λάρισας», διαβάζουμε στα *Έπικαιρα* τής 7ης Σεπτεμβρίου 1983, «πιστεύοντας ότι τό όλο θέμα δέν τελειώνει μέ τήν καταδίκη του εγκληματία, έπeseήμανε τις γενεσιουργές αίτιες τέτοιων εγκλημάτων και θα συγκαλέσει παλλαϊκή σύσκεψη - όπου θα μετέχουν εκπρόσωποι όλων των όργανώσεων τής πόλης (γονείς, κηδεμόνες, έξωραϊστικοί σύλλογοι, ένωση γυναικών, σύλλογος έπιστημόνων), προκειμένου να ζητηθεί απ' τήν πολιτική ή άμεση λήψη μέτρων...» Στο ίδιο τεύχος των *Έπικαιρών* διαπιστώνουμε πως ή κοινή γνώμη δέν είναι καθόλου πρωτότυπη στην προσπάθεια να βολιδοσκοπήσει τά αίτια του φαινομένου «δράκος». Έπυλέγεται κι εδώ ένα άπάντημα απ' τά βασικά έπιχειρήματα στα όποια έχει άνατεθεί να φρουρούν τήν άμεμπτη ήθικη τής μεσαιάς τάξης: «Προσεγμένα τηλεοπτικά και ραδιοφωνικά προγράμματα. Πάταξη των κυκλωμάτων διαφθοράς και ναρκωτικών. Μέτρα άστυνόμευσης κακόφημων κέντρων. Διαπαιδαγώγηση κατάλληλη, που άρχίζει απ' τό σπίτι, τό σχολείο, τήν εκκλησία...» Μέ δυό λόγια: όχι στον άμερικάνικο τρόπο ζωής. Ο «δράκος» δίνει τήν εύκαιρία για λύση πολιτική. Κανείς δέν μοιάζει ωστόσο ν' άναρωτιέται (πράγμα πολύ παράξενο, αλήθεια)

για ένα σωρό στοιχεία, τόσο κλασικά στο είδος τους, όσο, για παράδειγμα, η σχέση αυτού του νεαρού με τους γονείς του, ή υποψία μιάς όχι και τόσο ανθηρής παιδικής ηλικίας ή το γιατί τον βασάνιζε η επιθυμία να βιάσει ένα ανήλικο κοριτσάκι κι όχι μια όμορφη τριαντάρα. Η ατομική ψυχολογία είναι μία περιττή πολυτέλεια για την κοινή γνώμη, ή όποια, σύμφωνα με το παράδειγμα του Τύπου, ενδιαφέρεται μόνο να κατατάσσει τα φαινόμενα σε γενικές κατηγορίες. Η γενικευση είναι, για άλλη μία φορά, το όπλο με το οποίο η κοινή γνώμη πολεμάει για την επιβίωσή της στις επάλξεις ενός ετοιμορροπού κόσμου που η ίδια δημιούργησε, και που τώρα αρνείται να τον κατοικήσει.

Αν πιστέψουμε λοιπόν την ομοιότητα εικόνας που προσφέρει ο Τύπος στους πιστούς του, ο «δράκος» δεν είναι μία μεμονωμένη περίπτωση, δηλαδή ένα άτομο, αλλά ένας τύπος ανθρώπου, και μάλιστα ένας τύπος μοιερικός: δεν μπορεί παρά να είναι «δράκος». Όπως οι στάρ του σινεμά είναι πανομοιότυπες μικρές γατούλες, έτσι και οι «δράκοι», απ' τη στιγμή που γίνονται στάρ, είναι υποτιθέμετα πρόθυμοι ή αναγκασμένοι να αποκαλύπτουν σ' ένα κοινό που με δυσκολία κρύβει τη φρίκη του, τον απαράλλαχτα ίδιο μικρόψυχο ανθρωπιστικό εαυτό τους, που δεν ντρέπεται να κοιτάζει ειρωνικά το φακό. Κανείς δεν φαίνεται να δείχνει το παραμικρό ενδιαφέρον για το αν ένας 17χρονος έφηβος με περιεργα, αλλά ίσως όχι άλλα ψυχολογικά προβλήματα και μία ακαθόριστα μελαγχολική όψη μπορεί να διαφέρει έστω και στο ελάχιστο, έστω και βάσει του νόμου των πιθανοτήτων, από ένα κτηνώδες «άντρακι» που είχε τη φήμη άνικανου αλλά και σκληρού. Οι δημοσιογράφοι αφησαν αυτό το ερώτημα για τους ψυχολόγους. Οι υπόλοιποι ως καταναλωθούν την τυποποιημένη εικόνα του «δράκου» - είδωλου ή του «δράκου» - τέρατος, κατά την προτίμησή τους. Εξάλλου, η ταχτική του Τύπου απέναντι στα έγκληματα (τόσο ταιριαστή με τις απαιτήσεις της κοινής γνώμης) είναι πάντοτε ίδια: να δίνουν στο γεγονός οι διαστάσεις μιάς άπιστευτης πλεκτάνης τόσο στυγεράς και φρικαλέας ώστε να μάς είναι αδύνατο να μην μείνουμε με το στόμα ανοιχτό, αλλά: να μην αποκαλύπτεται ποτέ η πηγή του Κακού, αν τύχει να είναι υπερβολικά χαρακτηριστική ή αυτόνομη. Κάτι τέτοιο θα σήμαινε τέλος των συζητήσεων, ένοχές, απογοήτευση. Στη θέση αυτής της επικίνδυνης ειλκρίνειας, ο Τύπος φροντίζει να τοποθετηθεί μία διάθεση να τονιστούν (ή να επινοηθούν) άλλες πλευρές της ιστορίας, απατηλά ενδιαφέρουσες και πάντα ικανές να πολλαπλασιάζονται στα χέρια μερικών φαντασιόπληκτων. Δεν είναι δύσκολο να δημιουργηθεί έτσι μια ολόκληρη θεωρία της έγκληματικότητας, που άγνοει επιδεικτικά τόσο την ψυχολογία όσο

και την κοινή λογική, και που μοναδικός της σκοπός είναι να κάνει τα γεγονότα πιο συνταρακτικά.

Για παράδειγμα, η περιφημη ανάγκη του «δράκου» να μιμηθεί τον προκατόχο του σ' αυτό το αξίωμα, επαναλαμβάνεται διαρκώς - μπερδεύοντας τα πράγματα - με την καλλιεργημένη αφέλεια ενός ελαφριντικού: ο Πετρόπουλος μιμήθηκε τον Παπαχρόνη («Η προσωπικότητα του Παπαχρόνη με έπηρεασε», «Μοντέλα για μίμηση», «τώρα είμαι κι εγώ ήρωας», «Ήταν θαυμαστής του δράκου», «Είχε ίνδαλμα τον Παπαχρόνη», κλπ), ο «δράκος» εμφανίζεται σά να αποφοίτησε από κάποια σχολή για δολοφόνους, όπως ο Όλιβερ Τουϊστ είχε, παρά τις καλές του προθέσεις, αποφοιτήσει από ένα σχολείο για κλέφτες. Σ' αυτό φταίει ο Τύπος, ισχυρίζεται ο ίδιος ο Τύπος: «Για μία ακόμη φορά, η ξέφρενη φιλολογία του αποτρόπαιου έγκλήματος διαδραματίζεται το ρόλο ήθικου αίτουργου...» (από άρθρο της Έλευθεροτυπίας στις 6 Σεπτεμβρίου 1983, με τίτλο Πώς πρέπει να τα γράφουν οι έφημερίδες). Η δημοσιογραφία γνωρίζει καλά την τέχνη του να διδάσκει την ανησυχία: αν ο Πετρόπουλος αντίγραψε τον Παπαχρόνη, τότε πολύ σύντομα κάποιος θα αντιγράψει τον Πετρόπουλο. Καλό είναι λοιπόν οι ανιπεράσπιστες υπάρεξες να διαλέγουν προσεχτικά τις ώρες και τα δρομολόγια των περιπάτων τους.

Ο διάλογος ανάμεσα στον Τύπο και την κοινή γνώμη αναθερμαίνεται επίσης με τεχνάσματα δανεισμένα από την τραγωδία. Υπάρχει, για παράδειγμα, μία ρομαντική έκδοχή του δολοφόνου όχι αρκετά πειστική για να τον άθωώσει, αλλά αρκετά εκκεντρική ώστε να μην περνάει απαρατήρητη: «ο φονιάς με το αγγελικό πρόσωπο» (ο παλιός μύθος του Κακού που εμφανίζεται σαν κάτι το όμορφο για να ξεγελάσει), ή: «η αρραβωνιαστικιά του τόν αγαπάει, θά τον περιμένει όσο κι αν χρειαστεί» (ο παλιός μύθος του μικροαστικού δράματος που γεννάει τη συμπόνοια, την άμφιβολία: μήπως πρόκειται για τρομερή παρεξήγηση; Υπάρχει επιτέλους και κάτι καλό σ' αυτό τον άνθρωπο), ή: «έπαιρνε ναρκωτικά από 14 χρονών» (ο παλιός μύθος της ολοκληρωμένης διαφθοράς όπου τα τρία κακά - σέξ, έγκλημα, ναρκωτικά - δεν μπορούν παρά να εμφανίζονται πάντα μαζί), ή: «ήταν ακόμη παιδί, δεν ήξερε τί έκανε» (ο παλιός μύθος της ζωής που καταστρέφεται εξαιτίας ενός λάθους, μιάς τρέλας, ενός ξεσπάσματος) κλπ. Μόλις όμως τελειώσει με τη σπορά αυτών των άμφιβολιών, ο Τύπος φροντίζει χαϊρέκακα να μην απογοητεύσει όλους αυτούς που μάς βεβαιώνουν αδιάκοπα ότι διψάνε για δικαιοσύνη. Ο «δολοφόνος με το αγγελικό πρόσωπο» γίνεται αυτόματως (πράγμα που είναι τώρα πολύ πιο τραγικό, έξαιτίας αυτού άκριβώς του γραφινάτου παρουσιαστικού) «ψυχρός, κυνικός, αμετανόητος,

στυγερός» (Μεσημβρινή), «άνθρωπομορφο τέρας» (Βραδυνή), «κτηνάνθρωπος» κλπ. Αυτό που παραμένει σημαντικό είναι το πάθος που έχει επενδυθεί σε αυτή την υπόθεση: η αλήθεια πολύ λίγο μετράει, αφού διαβάζουμε στον Έλευθερο Τύπο «Σε πέντε λεπτά ομολόγησε», και στη Βραδυνή «έσπασε μετά από πολίωρη ανάκριση και ομολόγησε το έγκλημά του στις 4.30 το απόγευμα».

Παρ' όλ' αυτά, κάτω απ' το πομπώδες ύφος των πρωτοσέλιδων τίτλων και υπότιτλων, απ' τους οποίους στάζει επιδεικτικά το άθωο αίμα του θύματος («Φρίκη», «Κτηνωδία», «Ανατρίχιασε η Λάρισα») και πίσω απ' τις τόσο δημοφιλείς περιγραφές ενός εξαγριωμένου πλήθους 3.000 ατόμων που κατέβηκε την ημέρα της αναπαράστασης με την αμετάκλητη απόφαση να λυντσάρι τον έγκληματία (όπως οι χωρικοί της Τρανσυλβανίας παίρνουν τα βουνά για να κάψουν τον βρυκόλακα), με δυο λόγια, μέσα σ' ένα κλίμα μεσαιωνικής άγριότητας απ' όπου έχει εξαφανιστεί, ως άχρηστη, κάθε προσπάθεια για ψύχαση έκτιμηση της κατάστασης, μπορεί κανείς να διακρίνει και μία έντελως αντίθετη διάθεση, εκείνη που αναγκάζει ή συμβουλεύει τους δημοσιογράφους να παρουσιάσουν τον Πετρόπουλο σαν έναν κανονικό άνθρωπο με σάρκα και οστά. Ο «δράκος» πρέπει τώρα να εμφανιστεί μπροστά στο κοινό του σαν ομογάλακτος με όλους τους υπόλοιπους «άθώους ανθρώπους»: χάρη σ' αυτή την έπικειρή μεταμφίεση μπορεί τώρα να πολλαπλασιαστούν ή φρίκη και ο τρόμος σύμφωνα με την άθνατη συνταγή των θρίλερ: «μάς μοιάζει, είναι σαν κι έμας, ζούσε και κινούνταν ανάμεσά μας χωρίς να τον υπολτεύεται κανείς, μπορούσε να χτυπήσει ανά πάσαν στιγμή!» Ορισμένες ανούσιες και ολόκληρα συνηθισμένες λεπτομέρειες της καθημερινής ζωής του «τέρατος» τονίζονται σαν να έπρόκειτο για τα παρασκήνια μιάς μυσταγωγίας. Καπνίζει, δουλεύει, είναι αρραβωνιασμένος, θαυμάζει τα είδωλα του ρόκ: είναι άραγε κανονικός άνθρωπος σαν όλους τους υπόλοιπους αυτό το τέρας της Αποκαλύψεως; Μπορούμε να τον αγγίξουμε χωρίς να εξαφανιστεί μαγικά; Άρα θα μπορούσε να είναι ο καθένας μας. Τι φρίκη: οι αναγνώστες της Απογευματινής θά νιώθουν ασφαλώς μιάν ακαθόριστη κακοκεφία στην ιδέα του πόσο εύκολα μπορεί να μετενσαρκωθεί το Κακό σ' έναν άνθρωπο που έξωτερικά μοιάζει άπολυτα με τους άλλους.

Για παράδειγμα, η έφημερίδα αυτή έννοει, ούτε λίγο ούτε πολύ, να αντιμετωπίσει τον «δράκο» σαν ποδοσφαιριστή («Ποδοσφαιριστής έ 17χρονος φονιάς», «Δράστης ο ποδοσφαιριστής Χρ. Πετρόπουλος, 17 χρονών» κλπ). Ένα χωρίς ιδιαίτερη σημασία χόμπυ προωθείται στη θέση της πιο χαρακτηριστικής, της καθοριστικής ιδιότητας του έγκληματία, για να φωτίσει παραπλανητι-

κά τη φυσιογνωμία του με τό οικείο φώς μιάς συνήθειας που η ίδια έφημερίδα θεωρεί στις σελίδες της σαν κάτι το εξαιρετικά έκλεκτό: τό να παίζεις ποδόσφαιρο. Αυτό που θαυμάζουμε, αυτό που σέ άλλες περιπτώσεις μάς συγκινεί και μάς διασκεδάζει, αποσπάται τώρα από τον κόσμο των ιδανικών για ν' αποτελέσει τό πλαίσιο μέσα απ' τό οποίο θά μάς χαμογελάσει τό κακό, όντας χάρη σ' αυτή την αντίθεση ακόμα πιο φρικαλέο και άσυγχώρητο. Έπαιζε μπάλα, ήθελε νά γίνει ποδοσφαιριστής: άρα είχε όνειρα σαν όλα τά παιδιά της ηλικίας του: πόσο μάς έκπλησσει αυτό τό δείγμα νορμάλ ζωής μία και πρόκειται για τόν «δράκο», που περιμέναμε πώς θά είχε μεγαλώσει στή ζούγκλα σαν τόν Μόγλη. Τό Κακό περιορίζεται λοιπόν μέσα στή χαρακτηριστικά του συνηθισμένου, του καθημερινού, του επιτρεπτού, ακόμα και του αξιοθαύμαστου, όχι βέβαια για νά άμβλυνηθεί, αλλά για νά στολιστεί με την επιπλέον φρίκη μιάς μεταμόρφωσης. Ο ποδοσφαιριστής σκοτώνει τη μαθητρία: δεν ξέρω αν είναι τό ποδόσφαιρο ή τό έγκλημα που βγαίνει ζημιώμενο απ' αυτή τη μακιαβελική σύγκριση, όπωσδήποτε, πάντως, δεν είναι η τέχνη της σοφιστείας.

Άς μου επιτραπεί νά προσθέσω και τό τελευταίο αλλά όχι και πιο άσημαντο: Αντίθετα απ' ό,τι η ήθική τούς επιβάλλει νά παραδέχονται έπίσημα, οι συντάκτες όρισμένων έντύπων με δυσκολία έκρυψαν τη λύπη τους για τό ό,τι ή άποκάλυψη της ταυτότητας του «δράκου» και ή σύλληψη του αποδείχτηκαν μιά υπόθεση έξαιρετικά άπλοική. Χωρίς τό πυκνό και συναρπαστικό μυστήριο των ίχνών που ανακαλύφθηκαν τυχαία, χωρίς τά λογικά παραδόξα ενός άλλοθι που κλονίστηκε απ' τά γεγονότα, χωρίς καλοστημένες παγίδες σέ όμιχλώδεις δρόμους, χωρίς πολύωρες ανακρίσεις μαρτύρων, χωρίς αϊφνιδισμούς, χωρίς τό τελικό άνθρωποκυνηγήτό που θά 'κανε και τόν στραγγαλιστή της Βοστώνης νά πηδήξει οικειοθελώς απ' τόν δέκατο όροφο για νά μην συλληφθεί ζωντανός, ή υπόθεση Πετρόπουλου άποδείχτηκε, για όσους ψάρευσαν στό ποτάμι των συνταρακτικών είδησεων, πώς δεν ήταν λαϊράκι αλλά παπούτσι που επέπλεε στό νερό. Τί κρίμα νά συμβεί κάτι τέτοιο τη στιγμή που τόσα φλέγοντα έθνικά ζητήματα πρέπει νά οδηγηθούν σιωπηρά στό συμβιβασμό. Γιατί, άς μην ξεχνάμε πώς όταν δεν έχει στό πιάτο της «δράκους», «δολοφόνες τραβεστί» και «έγκλήματα ναρκοανών», ή κοινή γνώμη γίνεται από ανάγκη και καθυστερημένο τάκτ, πολύ ευαίσθητη στό μόνο που άπομένει: στήν πολιτική. Ο Πετρόπουλος, απ' αυτή την άποψη, δεν προσέφερε μιά παράσταση άντάξια του θορύβου που έπρεπε νά σκεπαστεί απ' τό χειροκρότημα της τελευταίας πράξης. Αντίθετα, στή διάρκεια της δεκαετίας του 50, ένας πολύ πιο ικανός «δράκος», ό «δράκος του Σέιχ-Σού»,

«είχε αναστατώσει την ελληνική κοινή γνώμη και η περίπτωση του απορρόφησε τόνους τυπογραφικής μελάνης με σειρά «συναρπαστικών» δημοσιευμάτων που ανέβασαν κατακόρυφα την κυκλοφορία εφημερίδων και περιοδικών» ('Ελευθεροτυπία', 6.9.1983). Σέ μία προσπάθεια νά δημιουργήσει Κάτι από τό τίποτα (ζήτημα δηλαδή κεκτημένης ταχύτητας) ο 'Ελεύθερος Τύπος της 24ης Αυγούστου 1983 διαλέγει γιά τίτλο της σελίδας πού αφιερώνει στό «δράκο» μία φράση όλο έμφαση και ύποσχέσεις: «'Ετσι πιάστηκε ό 17χρονος φονιάς». Είναι όμως απο-

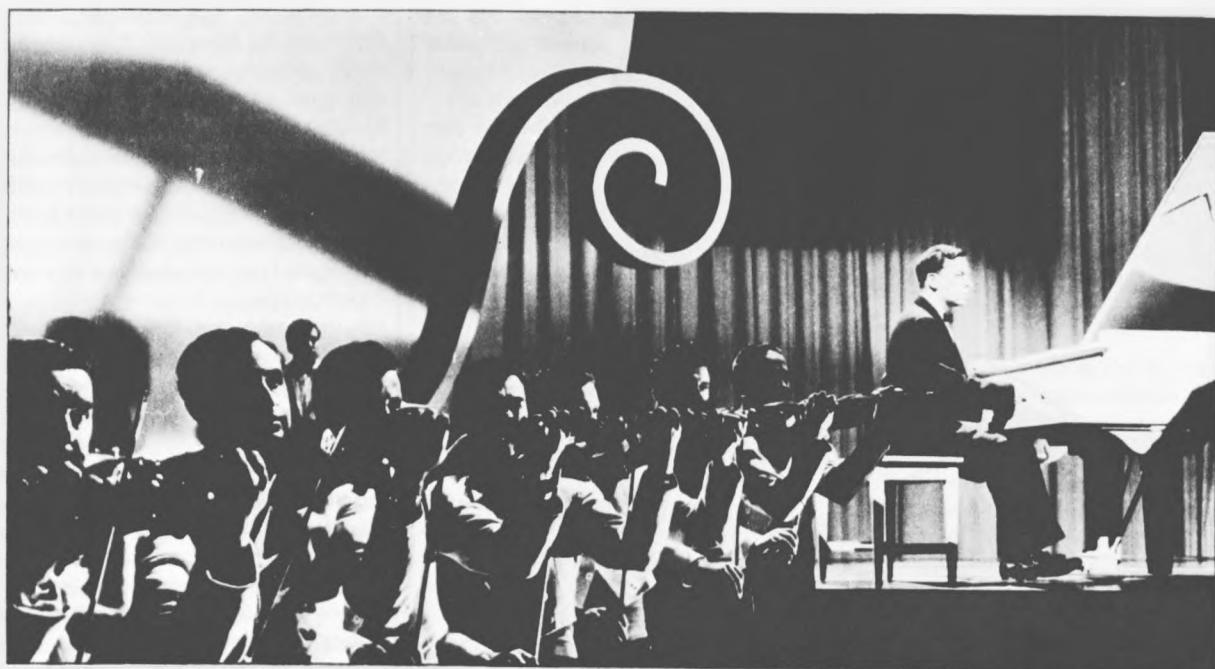
γοητευτικό τό ότι αυτός ό ενδιαφέρον τίτλος δέν καταφέρνει νά στεγάσει παρά μόνο τή φτωχή περιγραφή μιās διαδικασίας τόσο αδιάφορα απλής και τυπικής όσο και οι διατυπώσεις γιά τήν έκδοση ενός διαβατηρίου. Αυτό πού συνέβη στ' αλήθεια είναι ότι ό Πετρόπουλος συνελήφθη άμέσως, ως γείτονας του θύματος, μαζί μέ όρισμένους άλλους και όμολόγησε μέσα σέ 5 λεπτά απ' όταν του θύμισαν τή ζώνη πού είχε χρησιμοποιήσει στό έγκλημα. Κι αυτό ήταν βέβαια τό πρώτο πού του θύμισαν.

Άλλά ή ανάγκη των δημοσιογράφων νά σταθούν στό ύψος του Σέρ-

λοκ Χόλμς δέν είναι παρά μία άστεία πρόφαση: στην πραγματικότητα, κάτι τέτοιο είναι έντελώς περιττό. 'Η υπόθεση του έκαστοτε «δράκου» δέν παρουσιάζει από μόνη της (δηλαδή χωρίς νά της τό προσδώσουν) τίποτα απ' τό σιωπηλό, άνατριχιαστικό μυστήριο ενός άληθινού θρίλερ. Οι αίτιες πού αναγκάζουν κάποιον νά δολοφονεί γυναίκες γιά τό κέφι του είναι χοντρικά γνωστές στους έγκληματολόγους απ' τήν εποχή του Φρόυντ. Από τήν άλλη μεριά, ό ίδιος ό «δράκος» δέν είναι συνήθως παρά έλάχιστο πιά πανούργος και εύέλικτος απ' τό λύκο στό

παραμύθι της Κοκκίνοσκουφίτσας, απόδειξη ότι δέκα στίς δέκα φορές συλλαμβάνεται και ποζάρει τελικά στό φακό μέ τήν ανόητη, έκπληκτη, έλαφρά βλοσυρή, σχεδόν ήρωική άφέλεια κάποιου πού μόλις έπαιξε κορώνα-γράμματα τό κεφάλι του γιά νά φέρει σέ πέρας ένα δύσκολο έργο. Άδικο άγωνίζονται οι δημοσιογράφοι όρισμένων εφημερίδων, οι τόσο διεισδυτικοί και δαιμόνιοι σέ άλλες περιπτώσεις, νά έμφανίσουν τό «δράκο» σάν τό τρίτο μεγάλο αίνιγμα της Φύσης μετά τό τρίγωνο των Βερμούδων και τόν καρκίνο. Θά όφειλαν ίσως νά παραδεχτούν ότι πολύ περισσότερο μυστήρια κρύβει, γιά παράδειγμα, τό σκοτεινό θέμα των διωγμένων - βάσεων - πού - δέν - διώχτηκαν. Στην ύπόθεση του «δράκου» ή Δημοσιότητα δέν έχει λοιπόν νά κάνει παρά αυτό γιά τό όποιο ό Νίτσε κατηγορούσε τήν Ποίηση: νά θολώνει τά νερά γιά νά φαίνονται βαθύτερα. Όμως αυτό τό άπατηλό βάθος (άφού τό άληθινό δέν άπασχολεί τους δημοσιογράφους ή δέν τους συμφέρει) έχει θετική σημασία γιά έναν άκόμη άνθρωπο: τόν ίδιο τόν «δράκο». Γιατί ή «παραδοξότητα» του έγκλήματός του κλονίζει τώρα τίς αποφάσεις της 'Ηθικής μ' ένα έπιχείρημα παλιό όσο κι ό κόσμος: άν ό δολοφόνος είναι τρελός, τότε είναι άθώος. Κι έτσι, έμφανίζεται έδώ ξανά τό αιώνιο, τό άνεξάντλητο, τό πιά δημοφιλές θέμα κάθε λαϊκής φυλλάδας: ή μοιραία, τό πεπρωμένο, ή τρέλα πού διαλέγει στην τύχη τό θύμα της, ή «κακή στιγμή», κλπ. Αυτό είναι τό θέμα πού οι δημοσιογράφοι θά πλουτίσουν άνενόχλητοι μέ άλλο-πρόσailles εικασίες μιά και από τή φύση του τους τό έπιτρέπει τό θέμα πού οι άναγνώστες θα απολαύσουν μετατρέποντας μέ μιά σχετικά διεστραμμένη διψα τήν είδησεογραφία σέ λαϊκό άνάγνωσμα: τό θέμα πού ό δικηγόρος του «δράκου» θά φροντίσει τελικά νά άναπτύξει μπροστά τους 'Ενόρκους.

Δέ θά 'ταν λοιπόν υπερβολή νά καταλήξουμε στό παρακάτω συμπέρασμα: 'Η Δικαιοσύνη, όταν αποδίδεται απ' τόν Τύπο και τήν κοινή γνώμη, δέν είναι μιά έπιμηγορία, αλλά μιά παραδοξότητα αντίξια των δυό καλών της γονέων: απ' τή μιά μεριά καταδικάζει τόν «δράκο» σέ θάνατο άφού τόν δικάζει έντελώς μεροληπτικά και, τό κυριότερο, τήν ίδια στιγμή πού θρηνεί γιά τό θύμα απ' τήν άλλη τόν άθώωνει ούσιαστικά, άφού αϊτός πού δικάζεται είναι ένας φανταστικός, ένας έπινοημένος κατηγορούμενος, «ό δολοφόνος μέ τό άγγελικό πρόσωπο», ή «ό ποδοσφαιριστής», ή ίσως «τό ανθρωπόμορφο τέρας» - πάντως όχι ό Χρήστος Πετρόπουλος του όποιου οι πράξεις δέν άνήκουν πλέον στίς περιπτώσεις της 'Ηθικής και της Συνείδησης αλλά στό αδέξια έπαναλαμβανόμενο, φανερά άπελπισμένο, και τόσο έλάχιστο έντιμο κινήγι των καθημερινών είδήσεων.

Σωτήρες No 2

“Οποιος περίμενε σοβαρή απάντηση στη κριτική που δημοσιεύσαμε για το περιοδικό «Ντέφι» (ύπηρχε αλήθεια κανένας;) σίγουρα απογοητεύτηκε.

Από πλευράς στοιχειώδους δεοντολογίας, όταν γίνεται μία κριτική με επιχειρήματα, απαντάς και ανασκευάζεις αυτά και έπειτα προχωράς σε ό,τι άλλο.

Αλλά στην υποτιθέμενη απάντηση του «Ντ» τό μόνο που λένε είναι «τό λαϊκό τραγούδι είναι καλύτερο από τό “δυτικό έλαφρό” - άς πούμε τη Disco!» Νά λοιπόν που φτάσαμε να... συμφωνούμε κι όλας!

Γιά τά επιχειρήματα και τήν ανάλυσή μας ούδεις λόγος βέβαια, ούτε σ’ επίπεδο απλής αναφοράς!

Μου έκανε όμως εντύπωση ό ήπιος, για τά δεδομένα τους άπολογητικός τόνος της «άπάντησης». Σέ στυλ «παιδιά μάς παρεξηγήσατε, δέν τά λέμε έμείς αυτά». Αυτό κράτησε μέχρι να γυρίσω στό κύριο άρθρο της πρώτης σελίδας όπου άπαντάνε συνολικά στους έπικριτές τους.

Τίτλος: «1 χρόνος Ντέφι».

Πρόσωπα: οί κακοί (έπικριτές, δημοσιογράφοι, έγω κ.λ.π.).

Οί κακοί χαρακτηρίζονται ως: άνασφαλείς, δημοσιοσχεσίτες, κατεστημένο, δικτατορίσκοι, έμποροι, κυνηγοί φράγκων, δημαγωγοί, χοντροκέφαλοι, άπατεώνες, συκοφάντες, άσχετοι, πράχτορες, νταβατζήδες, γλύφτες, φερέφωνα, μεσάζοντες τών πολυεθνικών, ξενομανείς, τσανακογλύφτες κ.λ.π.

Οί καλοί (συντάκτες του Ντεφιού):

Ψώνια του λαϊκού τραγουδιού, λάτρες της αλήθειας, άνίκητοι, άτρωτοι, παγοδραυστικά, κ.λ.π. κ.λ.π.

Και ό έπιλογος:

«Σας άπειλούμε άνοιχτά λοιπόν, μονοκράτορες και τσανακογλύφτες ό τι θά έξακολουθήσουμε να άκούμε τη μουσική που μάς άρέσει και να γράφουμε γι’ αυτήν, όσο κι άν χτυπιέστε».

-Κι όλα αυτά σέ μία σελίδα μόνο!

Κάπου όμως τους πιάνουμε να μήν λένε τήν αλήθεια. Γράφουν στό ίδιο άρθρο. «Τό Ντέφι είναι ή πρώτη και ή μοναδική προσπάθεια έκδοσης στην ιστορία αυτού του τόπου για τη συστηματική κάλυψη... της ελληνικής κυρίως λαϊκής μουσικής».

“Ε, όχι και ή πρώτη και μοναδική προσπάθεια. Δέν μπορώ να πιστέψω ό τι δέν διαβάσατε ποτέ σας «Βεντέτα» ή έστω «Ντομινό»!

Σωτήρες No 1

Ο κ. Φίλιας ξεκίνησε τό ντεμπούτο του, ως μουσικοκριτικός στά μέσα Αύγούστου, κατακεραυνώνοντας τόν Σαββόπουλο και τόν Κηλαϊδόνη, καθώς και τήν διεφθαρμένη νεολαία που τούς άκολουθεί.

Και παρ’ όλη τήν γενική κατακραυγή δέν υπέκυψε!

Απτόητος, ολοκληρώνει τήν προσπάθειά του για τό ξεκαθάρισμα της «κόπρου του Αύγειου» στό χώρο της μουσικής, διατυλώνοντας τίς «5 θέσεις για τήν Τέχνη», δικιάς του έμπνεύσεως!

Έλευθεροτυπία 10-9-83. Τίτλος «Ό μηδενισμός στη Τέχνη δέν είναι λύση!»

Λύση; Τί λύση δηλαδή; Για ποιόν και γιατί;

Ό κ. Φίλιας τό ξεκαθαρίζει!

Ό καλλιτέχνης και ιδιαίτερα ό μουσικός όφείλει «ν’ άποτελεί δύναμη για τό ξεπέρασμα όποιας άρνητικής συγκυρίας - άς πούμε έστω μιάς πολιτικής ή πολιτιστικής κρίσης». (θέση... 5).

Κι ακόμα: ή Τέχνη όφείλει να έχει «μήνυμα» που «μπορεί και όφείλει να κρίνει ό κάθε σκεπτόμενος άνθρωπος... ανεξάρτητα από τίς καθάρ... καλλιτεχνικές ποιότητες!!» (θέση... 1).

-«ή Τέχνη προδίδει τόν έαυτό της όταν άρνεϊται... τήν ευθύνη για τη μοίρα και τό μέλλον του ανθρώπου!!» (θέση... 3).

-«ή μεγάλη Τέχνη πού... μαστιγώνει, κρίνει, ανατρέπει και γκρεμίζει δέν μένει ποτέ στην άπλή άρνηση αλλά έχει πάντα μέσα της τό σπέρμα του ξεπεράσματος!» (θέση... 4).

Τουλάχιστον, άν ό κ. Φίλιας άναφερόμενος σέ μηνύματα, κοινωνι-

κές ευθύνες κ.λ.π. της τέχνης, μιλούσε μεταφορικά παίρνοντας άφορμή από τίς διαμάχες και τίς αλλαγές της αισθητικής, του καλλιτεχνικού περιεχομένου ενός έργου τέχνης κάτι θά μπορούσαμε να συζητήσουμε.

Δηλαδή, άς πούμε ό τι... Άρνολντ Σάιμπεργκ, έσπασε τούς μέχρι τότε παραδεκτούς νόμους γύρω από τήν κατασκευή και τήν αισθητική ενός μουσικού έργου και έφτιαξε τό δωδεκάφθογγο σύστημα, άρα κατ’ έπέκταση «μηνούσε» στην άνθρωπότητα ν’ ανατρέψει τήν τάξη του καπιταλισμού! ευαγγελιζόμενος μία νέα κοινωνία. (Μήν τό πάρετε σοβαρά, άπλώς... λέμε) Άλλά ούτε αυτό κάνει ό κ. Φίλιας. Έπιφυλάσσει στον καλλιτέχνη τόν ρόλο του άμεσου... πολιτικού καθοδηγητή και κοινωνικού άναμορφωτή!

«Δέν άναφέρομαι» λέει «στις μουσικές ποιότητες... αλλά στις βασικές κατευθύνσεις του περιεχομένου!» «Τό μήνυμα είναι έξω από τίς καλλιτεχνικές ποιότητες ενός δημιουργού!»

Μπέρδεψε λοιπόν ό κ. Φίλιας τόν Σκαλκώτα μέ τόν κ. Παπανδρέου, και τόν κ. Φλωράκη μέ τόν κ. Θεοδωράκη (σ’ αυτό φταίει πολύ και ό τελευταίος βέβαια).

Και καλά άμα υπάρχουν σίχοι, όπου τό «μήνυμα» λέγεται πεντακάθαρα, π.χ... «ό “Έλλην ξεσπαθώνει, ξεσπαθώνει...” Όταν δέν υπάρχουν σίχοι όμως τί γίνεται; Τί είναι καλό και τί κακό; Και έφόσον ό κ. Φίλιας στερείται... «καλλιτεχνικά», όπως τονίζει ό ίδιος, και επίσης δέν δέχεται τη μουσική άπλά σαν διασκέδαση, τί κάνει; Μέ τά όρχηστρικά του Χατζιδάκι κάτι γίνεται, τόν παίρνει τηλέφωνο και ρωτάει περί του μηνύματος..., μέ τόν Μπετόβεν όμως;

Πού είναι τό μήνυμα; Έκτός άν καταφύγει στους θεωρητικούς άκροβατισμούς τών σοβιετικών κριτικών που ξετρυπώνανε τίς... ιαχές

του προλεταριάτου άκριβώς πριν από τό 7ο μέτρο του «Allegro». Δέν άντέχω στον πειρασμό και δημοσιεύω ένα απόσπασμα σοβιετικής μουσικοκριτικής για τήν 3η συμφωνία του Μπετόβεν:

«Οί πολεμιστές σέ αυστηρή σιωπή συνοδεύουν τόν άρχηγό τους στην τελευταία του κατοικία... ό Μπετόβεν δέν καταφεύγει στά ύποτιμητικά λόγια της χριστιανικής εκκλησίας: χούς εί και εγώ χούν άπελεύσει.

Στό σκέρτσο και στό φινάλε βροντοφωνάζει: “Όχι δέν είσαι χώμα, αλλά είσαι στ’ αλήθεια ό κύριος της γής». Και για μία φορά άκόμη ή τρεμοπαίζουσα εικόνα του ήρωα ζωντανεύει στό έμπνευσμένο σκέρτσο καθώς και στό θυελλώδες και άγωνιστικό φινάλε». («Μουσική ποιητική» έκδ. Νεφέλη).

“Αν δέν υπάρχει μήνυμα φτιάχνουμε ένα! Όταν προχωρήσουμε σέ πιο σύγχρονη τέχνη τά πράγματα θά δυσκολέψουν λίγο αλλά κάτι θά γίνει. Μία μαύρη λίστα θά ξεκαθάριζε κάπως τά πράγματα. Και ή άνάλογη προβολή σέ καλλιτέχνες ύπόδειγμα. Τόν Άνδριόπουλο άς πούμε. “Όλα τάχει:

● μήνυμα: «3 του Σεπτέμβρη να περνάς» (Μακρυγιάννης - σύνταγμα - ίδρυτική του Πασόκ).

● άπευθύνεται σέ πλατιές λαϊκές μάζες.

● είναι κατανοητός: 3 έως 5 συγχορδίες στό τραγούδι.

● πάει στά φεστιβάλ τών νεολαίων, φέρνει κόσμο, δέν διώχνει!

“Όσο για τό μουσικό περιεχόμενο ποιός νοιάζεται, κ. Φίλια; «άλλοι άρμοδιότεροι άς τό κρίνουν» όπως σωστά λέτε!

Δημήτρης Οικονομάκης

Διαβάσαμε στο ΕΘΝΟΣ γράμμα του συγγραφέα Γιώργου Διαλεγμένου προς την Ύπουργό Πολιτισμού. Τό αναδημοσιεύουμε αὐτούσιο.

Θρασύβουλος Γιάτσιος

SHOW BUSINESS του Άρκια

ΧΛΕΜΠΟΥΡΑ, ΗΘΕΛΑ
ΝΑ ΣΟΥ ΠΩ ΚΑΤΙ...

...ΦΕΡΕΙΣ... ΦΤΙΑΧΤΗΚΕ ΕΝΑΣ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟΣ
ΘΙΑΣΟΣ, ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΝΗΓΥΡΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑ-
ΜΑΡΙΝΑΣ ΚΑΙ ΜΟΥ ΕΙΠΑΝΕ ΑΜΑ
ΘΕΛΩ ΝΑ ΠΑΩ ΚΙ ΕΓΩ...

...ΣΚΕΦΤΟΜΑΙ ΛΟΙΠΟΝ... ΕΠΕΙΔΗ ΕΔΩ
ΕΙΝΑΙ ΝΕΚΡΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΩΡΑ, ΚΑΙ ΔΕ
ΜΕ ΧΡΕΙΑΖΕΣΑΙ...

"ΕΙΚΟΣΙΠΕΝΤΕ ΧΙΛΙΑΔΕΣ ΛΙΡΕΣ ΣΤΕΡΛΙΝΕΣ ΣΤΟΙΧΙΣΕ ΣΤΟ
ΖΩΟΛΟΓΙΚΟ ΚΗΠΟ ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ Η ΚΑΦΕ ΑΡΚΟΥΔΑ 'ΜΠΑΛΟΥ'.
ΕΙΝΑΙ ΓΝΩΣΤΟ ΟΤΙ ΤΑ ΣΥΜΠΑΘΗ ΑΥΤΑ ΖΩΑ
ΕΧΟΥΝ ΑΡΧΙΣΕΙ ΝΑ ΕΚΛΕΙΠΟΥΝ ΚΑΙ ΟΙ
ΖΩΟΛΟΓΙΚΟΙ ΚΗΠΟΙ ΟΛΟΥ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ
ΠΛΗΡΩΝΟΥΝ ΜΕΓΑΛΑ ΠΟΣΑ ΓΙΑ
ΝΑ ΤΑ ΑΠΟΚΤΗΣΟΥΝ..."

Άρκιας

SHOW BUSINESS του Άρκια

ΤΙ ΚΑΝΕΙΣ ΒΑΓΓΕΛΑΚΗΣ;
ΚΑΙΡΟ ΕΧΩ ΝΑΣΕΔΩ!
ΚΑΛΑ
ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ,
ΚΥΡΙΑ ΘΕΚΑΑ

ΑΚΟΜΑ Σ'ΑΥΤΟΝ ΤΟ
ΓΥΦΤΟ ΤΟ ΧΛΕΜΠΟΥΡΑ
ΔΟΥΛΕΥΕΙΣ;
ΜΑΛΙΣΤΑ!

ΠΟΤΕ ΘΑ ΦΥΓΕΙΣ ΑΓΟΡΙ ΜΟΥ ΑΠ'ΑΥΤΟΝ
ΤΟΝ ΕΚΜΕΤΑΛΕΥΤΗ, ΝΑ 'ΡΘΕΙΣ ΣΕ
ΜΕΝΑ ΝΑ ΣΕ ΚΑΝΩ ΦΙΡΜΑ!

ΔΕ ΒΑΡΥΕΣΤΕΙ!
ΚΑΛΑ ΕΙΜΑΙ
ΚΙ ΕΤΣΙ!
Α ΟΧΙ! ΜΗ ΤΟ ΛΕΣ! ΕΙΝΑΙ
ΚΡΙΜΑ, ΚΑΠΟΙΟΣ ΜΕ ΤΑ ΔΙΚΑ
ΣΟΥ ΠΡΟΣΩΝΤΑ ΝΑ ΠΗ-
ΓΑΙΝΕΙ ΧΑΜΕΝΟΣ!

Α ΠΡΟΠΟ ΣΤΗ
ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΠΟΥ ΕΤΟΙ-
ΜΑΖΩ ΕΧΩ ΕΝΑ ΚΑ-
ΤΑΠΛΗΚΤΙΚΟ ΡΟΛΟ
ΓΙΑ ΣΕΝΑ! ΑΜΑ
ΘΕΛΕΙΣ ΕΛΑ ΝΑ ΚΑ-
ΝΟΥΜΕ ΜΙΑ ΠΡΟΒΑ!

ΟΠΩΣ ΒΛΕΠΕΙΣ ΕΙΝΑΙ ΠΟΛΥ ΑΠΛΟ!
ΤΟ ΒΑΣΙΚΟ ΕΙΝΑΙ ΝΑ ΜΕΝΕΙΣ
ΑΚΙΝΗΤΟΣ!

Άρκιας

SHOW BUSINESS

του Άρκά

ΠΑΛΙ ΧΑΛΙΑ ΕΙΝΑΙ
Η ΕΙΣΠΡΑΞΗ, ΕΣ;

ΑΦΟΥ ΤΟ ΒΛΕΠΕΙΣ ΟΤΙ ΔΕΝ
ΠΑΜΕ ΚΑΛΑ, ΓΙΑΤΙ ΔΕ Μ'ΑΦΗΝΕΙΣ
ΝΑ ΠΑΩ ΝΑ ΔΟΥΛΕΨΩ ΚΑΠΟΥ
ΑΛΛΟΥ ΜΕΧΡΙ ΝΑ ΞΕΛΑΣΤΗΣΟΥΜΕ;

ΔΕ ΜΠΟΡΩ ΝΑ Σ'ΑΦΗΣΩ ΒΑΓΓΕΛΗ ΝΑ ΠΙΑΣ
ΝΑ ΔΟΥΛΕΨΕΙΣ ΜΕ ΤΟΝ ΚΑΘΕ ΑΣΧΕΤΟ! ΕΓΩ
ΕΠΕΝΔΥΩ ΑΠΑΝΘ ΣΟΥ ΤΗ ΠΕΙΡΑ ΜΟΥ ΚΑΙ
ΤΟ ΤΑΛΕΝΤΟ ΜΟΥ, ΓΙΑ ΝΑ ΜΠΟΡΕΣΕΙΣ ΚΑ-
ΠΟΤΕ ΝΑ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΘΕΙΣ ΣΤΟ ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΟ
ΜΟΥ ΟΡΑΜΑ! ΔΕ ΜΠΟΡΩ ΝΑ Σ'ΑΦΗΣΩ
ΝΑ ΤΑ ΚΑΤΑΣΤΡΕΦΕΙΣ ΟΛΑ ΑΥΤΑ
ΓΙΑ ΜΕΡΙΚΕΣ ΨΩΡΟΔΕΚΑΡΕΣ!

ΩΡΑΙΟΣ ΕΙΣΑΙ!!
ΝΑ ΣΚΕΥΡΟΣΘ ΕΓΩ ΑΠΟ ΤΗ ΠΕΙΡΑ
ΓΙΑ ΝΑ ΚΑΝΕΙΣ ΕΣΥ ΤΟ
ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΟ ΣΟΥ ΟΡΑΜΑ!

ΑΚΟΥ ΝΑ ΔΕΙΣ
ΚΟΛΟΑΡΚΟΥΔΑ! ΤΟ ΟΤΙ
ΠΡΟΤΙΜΗΣΑ ΝΑ ΣΕ ΚΑΝΩ
ΚΑΛΙΤΕΧΝΗ ΑΝΤΙ ΝΑ ΣΕ
ΚΑΝΩ ΠΑΛΤΟ, ΔΕ ΣΗΜΑΙΝΕΙ
ΟΤΙ ΔΕ ΜΠΟΡΩ ΝΑ
ΑΛΛΑΞΩ ΓΝΩΜΗ ΟΠΟΙΑ-
ΔΗΠΟΤΕ ΣΤΙΓΜΗ!

ΓΙΑΤΙ ΑΝΟΙΓΩ ΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ;
ΑΦΟΥ ΤΟ ΞΕΡΩ ΟΤΙ ΣΤΟ ΤΕΛΟΣ ΘΑ
ΒΡΕΙ ΤΗ ΚΑΤΑΜΗΛΗ ΛΕΞΗ, ΓΙΑ ΝΑ
ΜΟΥ ΣΠΑΣΕΙ ΤΟ ΗΘΙΚΟ!

SHOW BUSINESS

του Άρκά

ΛΟΙΠΟΝ ΒΑΓΓΕΛΗ
ΣΚΕΦΤΗΚΕΣ ΤΗ
ΠΡΟΤΑΣΗ ΜΟΥ;

ΝΑ ΤΟΝ ΑΦΗΣΕΙΣ ΗΣΥΧΟ! ΟΒΑΓΓΕΛΗΣ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ
ΓΙΑ ΤΟ ΜΠΟΥΛΟΥΚΙ ΣΟΥ! ΕΜΕΙΣ ΕΙΜΑΣΤΕ
ΚΑΛΙΤΕΧΝΕΣ, ΔΕΝ ΕΙΜΑΣΤΕ ΕΜΠΟΡΟΙ!

ΤΙ ΛΕΣ ΡΕ ΑΠΟΤΥΧΗΜΕΝΕ; ΔΕ ΚΟΙΤΑΣ
ΤΑ ΧΑΛΙΑ ΣΟΥ; ΜΙΑ ΖΩΗ ΖΗΤΙΑΝΙΑ
ΜΕ ΤΟ ΝΤΕΦΙ ΚΙ'ΑΚΟΜΑ ΓΥΡΝΑΣ
ΞΥΠΟΛΗΤΟΣ!

ΕΛΑ ΡΕ ΚΟΜΠΛΕΞΙΚΕ
ΤΟ ΒΡΑΔΥ ΜΕΤΑ ΤΗ
ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΝΑ ΔΕΙΣ
ΤΟ ΤΑΜΕΙΟ ΜΟΥ, ΓΙΑ
ΝΑ ΚΑΤΑΛΑΒΕΙΣ ΤΙ
ΘΑ ΠΕΙ ΤΕΧΝΗ!..

ΤΙ ΜΕ ΚΟΙΤΑΣ ΡΕ ΛΙΓΟΥΡΗ;
ΚΑΝΕ ΔΥΟ ΤΟΥΜΠΕΣ
ΝΑ ΣΟΥ ΡΙΞΩ
ΔΙΦΡΑΓΚΟ!

ΜΗ ΤΗΣ ΔΙΝΕΙΣ ΣΗΜΑΣΙΑ
ΧΛΕΜΠΟΥΡΑ! ΠΑΜΕ ΝΑ ΦΥΓΟΥΜΕ!

ΤΗ ΘΕΚΛΑ ΤΗ ΜΙΣΩ,
ΠΑΝΩ ΑΠ'ΟΛΑ, ΓΙΑΤΙ ΜΕ
ΚΑΝΕΙ ΝΑ ΣΥΜΠΑΘΩ ΤΟ
ΧΛΕΜΠΟΥΡΑ!

Αρκά

‘Η έξωτική όμορφιά του οίκείου

ή... οί Γερμανοί
ξανάρχονται

Επέστρεψαν κιόλας, με δυό ταινίες στο ξεκίνημα της φετινής κινηματογραφικής περιόδου (πού θα φιλοξενήσει πολλές ακόμα γερμανικές ταινίες). Τό έναρκτηριο λάκτισμα, μία μέρα μετά την επίσημη έναρξη του 5ου επαγγελματικού πρωταθλήματος Α΄ εθνικής κατηγορίας, έδωσε ο ποδοσφαιρόφιλος Βίμ Βέντερς με την «Αγωνία του τερματοφύλακα στα πέναλτι».

Ποτέ δε μαθαίνουμε γιατί ο τερματοφύλακας σκοτώνει τη νεαρή ταμία ενός σινεμά στη Βιέννη. Έτσι κι αλλιώς, μοιάζει να οδηγείται στο τέλος της ζωής του, περνώντας δυό ώρες μέσ' από ένα υπαρξιακό θρίλερ, πού είναι θρύλερ γιατί μάς τό θυμίζει συνέχεια κι υπαρξιακό γιατί όσα μάς θυμίζουν τό προηγούμενο, μπορούν κάθε στιγμή νά σταματήσουν, μόνο και μόνο επειδή τέλειωσε τό φίλμ μέσα στο σασί της κινηματογραφικής μηχανής.

Αγοράζοντας πουκάμισα, ο τερματοφύλακας βλέπει στο δρόμο έναν αστυνομικό νά περιπολεί, στο μικρό σινεμά παίζεται ή «Κόκκινη γραμμή 7.000» του Χώκς, λίγο αργότερα τόν δέρνουν και τόν ληστεύουν στη γωνιά του δρόμου, τό τράμ καταλήγει σέ σύνορα κλειστά.

Ο φακός δέν κινηματογραφεί, αλλά, όλα αυτά τά έπεισόδια, αλλά τά έκθετεί σάν συνεχείς αναφορές στο κλασικό αμερικάνικο σινεμά, σχολιάζοντας την επίδραση των συμβάσεων του αλλά και προσαγγέλλοντας τη νοσταλγία του «Αμερικάνου φίλου».

Έτσι, ολόκληρη ή ιστορία (ή ιστορία της άποψίας της μάλλον) αναπλάθεται στην οπτική πλευρά μόνο, καθώς ο διάλογος σπάνια προωθεί τη δράση κι όταν τό κάνει είναι για νά την οδηγήσει σ' ασύνδετους μονόδρομους.

Όλα μένουν φαινομενικά μετέωρα, χωρίς νά υπακούν σέ κάποιο συνεκτικό ιστό, ενώ ξετυλίγουν μία ατέρμονη σειρά καινούργιων ισορροπιών, την ευαισθησία πού περιγράφουν οι άποχώσεις των λόγων και των κινήσεων, ως την άκρη του φιλήσυχου τοπίου πού γίνεται άπειλητικό.

Ανεπαίσθητα, μά σημαντικά άλματα μετακινούν διαρκώς ένα θέμα σ' ένα άλλο, συνθέτοντας τη διάσταση του τρόμου και του έπικείμενου θανάτου, πού ύπονομεύουν την αφηγηματική ροή.

Μπορεί ο τερματοφύλακας νά συνεχίζει την περιπλάνηση, όμως ή μοναξιά τραγουδιέται παντού και τό μυστικό της δολοφονίας κρύβεται στο βάθος της κάμερας.

Κάθε φιλική περιπέτεια, ακόμα κι αυτή πού αυτοσχεδιάζει, είναι μία αναπότρεπτη πορεία πρὸς τό θάνατο, όμως τουλάχιστον στά φύλμ του Βέντερς (όπως και του Γκοντάρ), πάντα κάτι μετασχηματίζεται στή διάρκεια του ταξιδιού.

Σινεμά της περιπλάνησης, της επίστροφης στην ίδια τη φύση των εικόνων, σάν ανασύσταση του βλέματός μας για τόν κόσμο, της περιπέτειας του γυρίσματος, της επίκλησης, τέλος, της οπτικής κληρονομιάς.

Η επιστροφή, λοιπόν, των Γερμανών έχει κι έναν «έσωτερικό» χαρακτήρα, καθώς αναφέρεται στο παρελθόν του γερμανικού σώματος, πέρα από την έντυπωση άριθμητικά παρουσία ταινιών, χάρη, ίσως, στην έπιτυχία του Φασμπίντερ (και του τηλεοπτικού «Μπερλίν Άλεξαντερπλάτς»), του πιο πληθωρικού, πιο άνισου, πιο τρομερού και πιο... νεκρού άπ' τά παιδιά του γερμανικού κινηματογράφου.

Αν οι ταινίες του Φασμπίντερ σου δημιουργούν την ανάγκη νά καταλαβαίνεις τη γλώσσα των ήρώων του, ο Βίμ Βέντερς κι ο Βέρνερ Χέρτσογκ (όλοι τους, της σχολής του Μονάχου, όπως κι ο Σράουμπ ή ο Κλούγκε) θυμίζουν πόσο λίγο ταξίδεψες, έστω κι αν είδες όλες τις ταινίες τους.

Όμως, αν τό Μόναχο αναπνέει σέ πεδιάδα κι είναι άνοιχτό, τό Βερολίνο περιβάλλεται από τείχος κι είναι κλειστό.

Ίπποτης δίχως άλογο, ψάρι χωρίς πόδηλατο. Παραδοξολογία, ή ένας άλλος τρόπος νά διηγηθείς; Ίσως, ο Ρόμπερτ Βάν Άκερεν έχει μία πρόταση για την παραγωγή έξωτισμού, μέσα από καταστάσεις γνώριμες, έπεισόδια χωρίς τίποτε τό έξαιρετικό, όταν τουλάχιστο ή θεματική των μεταβιομηχανικών κοινωνιών δέν προβάλλεται αναγκαστικά στίς λεωφόρους του διαστήματος.

Μέ τό δεύτερο γερμανικό φίλμ της χειμερινής περιόδου πού άρχισε στο κατακαλόκαιρο, ο Βάν Άκερεν (ένανς Όλλανδός πού γυρίζει ταινίες στο Δυτ. Βερολίνο, γνωστός εδώ από την «Έρωτική παραζάλη», όπως κατέληξε νά γίνει ή «Αυτοκρατορία της καρδιάς»), διαλέγει νά μιλήσει για την πορνεία, την οικονομία του σέξ, τους μυστικούς πόθους, τη μικροαστική περιέργεια, τις έρωτικές φαντασιώσεις των άντρών, τη δύσκολη ισορροπία άνάμεσα στο ιδιωτικό και τό δημόσιο.

Η ειρωνεία, μία άπ' τις σταθερές του έργου του, δέν τόν εγκαταλείπει ούτε και σ' αυτή την προσωπική του επιστροφή.

Ο τίτλος «Η γυναίκα καίγεται»

(όπως και πάλι έγινε ή «Φλεγόμενη γυναίκα») μάλλον δέν κατάφερε νά προκαλέσει έρωτηματικά για την ένδεχόμενα άμφίθυμη στάση της πρωταγωνίστριας άπέναντι στα (περισσότερα από ένα) αίτια της κατάστασής της, σέ μία Αθήνα στα όρια της θερμοπληξίας (τό νέφος, νέφος). Μία ιστορία άπλή: ή Εύα παρατάει τόν άντρα της και τό Πανεπιστήμιο, καθώς την έρεθίζει τό «ως πού μπορεί νά φτάσει». Η πορνεία δέν βρισκεται μακριά, δέν άσκειται πιά στους δρόμους, και στίς άναπτυγμένες κοινωνίες δέν υπηρετείται από άτομα μέ χαμηλή κοινωνική προέλευση (στίς είκοσι πόρνες, σύμφωνα με γερμανική έρευνα, οι δέκα προέρχονται από εύπορες οικογένειες, ενώ οι τέσσερις έχουν τελειώσει Πανεπιστήμιο).

Στήν άρχή κιόλας της διαδρομής θά γνωρίσει τόν Κρις, σέ μία βίζιτα, θά έρωτευτούν, θά συγκατοικήσουν, θά γίνουν συνεταίροι, θά καταλήξουν σάν κάθε «φυσιολογικό» ζευγάρι στή ζήλεια, την ταπεινώση, τη φθορά, τό χωρισμό.

Γιατί μπορεί οι σχέσεις μέ τρίτους νά ύπονομεύουν την αθηντικότητα των αισθημάτων ακόμα και δυό «έπαγγελματιών», αλλά τό αστικό όνειρο μπαίνει από την πίσω πόρτα. Ο Κρις έπιθυμεί τό καταφύγιο του γάμου, της οικογένειας, την αγορά ενός ρεστωράν, όμως ή Εύα πού έρωτεύτηκε ένα φοιτητή για ν' ανακαλύψει πώς ήταν ζιγκολό, δέν σκοπεύει νά ζήσει και νά πεθάνει μ' έναν έστιάτορα. Στήν τελευταία σκηνή, κάθεται στο δρόμο μέ μία φίλη της, στα σκαμπό του μπάρ όπου ψαρεύουν πελάτες.

Επιστροφή στή γυναίκα-άντικείμενο, αλλά και στήν άποστέρηση μέσα από την οικονομική άνεξαρτησία, την άλλοτρωση, τόν έξουσιασμό των άνασφαλών έπισκεπτών, την άποδοχή των άπαιτήσεων του έπαγέλματος, στή διάφευση της χίμαιρας. Η πορεία ξαναρχίζει, αλλά οι παρεκκλίσεις δέν παραμονεύουν πιά. Όταν όλα «τακτοποιηθούν», οι κίνδυνοι έξουδετερώνονται. Υπάρχουν στιγμές πού ή καθαρότητα του πλάνου κι οι διάλογοι θυμίζουν τά φύλμ πορνό, όμως οι έντυπώσεις διακόπτονται χάρη στον πολλαπλασιασμό τους, τις διαρκείς άνακοπές, τη μετάθεση του ρυθμού, τους τεχνητούς φωτισμούς, τη θελημένη έπιβράδυνση, την κλειστοστροφική άτμόσφαιρα.

Και πάνω άπ' όλα, χάρη στην έιβολή του παράδοξου και της άπόστασης πού διατηρεί ο φακός από τά πρόσωπα και τις καταστάσεις. Ο Ρόμπερτ Βάν Άκερεν δημιουργεί

την αίσθηση του έξωτικού, του άπομακρου και του γοητευτικού, όταν δέν σαρκάζει ύπαινκτικά παρά τις οικείες παραστάσεις, τά γνώριμα σχήματα, τις πιο συνηθισμένες άπ' τις χειρονομίες και τις άδεξιότητες.

Οι εικόνες του δέν διασχίζουν πεδιάδες, πόλεις, σιδηροδρομικές γραμμές, άγνωστες φυσιογνωμίες μέσα στο πλήθος, βουνοκορφές, δρόμους και πρατήρια μελοδράματα έποχής μέ κάστρα κι εύγενείς. Παρατηρούν, μέ ακρίβεια έντομολόγου και σπαρακτική διαφάνεια, τη συναρπαστική όψη των ιστοριών άγάπης, ώσπου, στή διάρκεια της αφήγησης, νά μεταβληθούν σέ ιστορίες τρόμου.

Έτσι, οι εικόνες μένουν προσκολλημένες σ' ένα κόσμο κλειστό, όμως τό μοναδικό τοπίο είναι κι εδώ ο χρόνος.

Οι άγαπημένοι σκηνοθέτες, τ' αγαπημένα φύλμ, ή ιστορία του σινεμά κι οι ιστορίες στο σινεμά, τό προσωπικό άγγιγμα των πραγμάτων. Οι καλύτεροι δημιουργήσαν ένα δικό τους κόσμο. «Τά φύλμ είναι τό σπίτι μας», έλεγε ο Φασμπίντερ.

Του Χίτσκοκ κήκε. Του Γκοντάρ γκρεμίστηκε για νά ξαναχτιστεί πάλι φέτος στή Βενετία. Τό σπίτι μπορεί νά είναι οι σύρανοι της μεγαλομανίας του Κοπόλα, τά προάστια του Σπύλμπεργκ, ή ή ειδυλλιακή φάσμα του Τζών Φόρντ. Ο έγκλωβισμός στίς ίδιες σου τις νευρώσεις, όπως μέ τό Γούντν Άλλεν, νά κινηματογραφείς αντί νά ζεις, όπως μέ τόν Βίμ Βέντερς.

Στό σπίτι του Βάν Άκερεν, κατοικούν τά κοινότοπα πριν μεταφερθούν σ' έρεθιστικά, τά καθημερινά πριν άρχίσουν νά φαντάζουν σάν όνειρικά κι ή άνιερη Άγία Τριάδα του σέξ, του χρήματος και της σκληρότητας.

Τό φυσικό και τό παράδοξο μαζί, τό γέλιο και τό κλάμα, ή κομψή παγίδα των άλλων πού ανακαλύπτεις πώς προορίζεται για σένα, οι ένήλικες πού φοβούνται σάν παιδιά, αυτοί πού σκοτώνουν όσο γρήγορα ξεγυρνούν.

Κι άνάμεσά τους, ο ίδιος, περισσότερο έπισκέπτης παρά ιδιοκτήτης.

Ανδρέας Τύρος

Η ετήσια κινηματογραφική έκδωση της Biennale, της Βενετίας, έκλεισε φέτος 40 χρόνια λειτουργίας, με μερικές «καινοτομίες» όσον αφορά την εικόνα του φεστιβάλ. Τό τρίτο από τα μεγαλύτερα ευρωπαϊκά φεστιβάλ, στη διάρκεια της λειτουργίας του, είχε κατά διαστήματα εκδηλώσει μία τάση προώθησης ενός είδους κινηματογράφου αποδεσμευμένου από καθαρά εμπορικούς στόχους, ταγμένου στην ποιοτική έρευνα και ανάπτυξη του μέσου. Στο παρελθόν, εκτός από τα μεγάλα ονόματα που υπήρχαν στο πρόγραμμά της, η Μόστρα ανακάλυψε και καθιέρωσε ένα αξιόλογο αριθμό νέων κινηματογραφιστών. Φυσικά αυτή η προσπάθεια όφειλεται στους ανθρώπους που διεύθυναν σε διάφορες περιόδους το φεστιβάλ αφ' ενός, και στο γενικότερο πνεύμα που επικρατούσε στη Biennale, αφ' ετέρου.

Σύμφωνα με τους κανόνες λειτουργίας του φεστιβάλ, ο διευθυντής του αλλάζει περιοδικά κάθε τέσσερα χρόνια, επιτρέποντας, τουλάχιστον θεωρητικά, την εναλλαγή και ανανέωση των στόχων του. Σε μία πρώτη προσέγγιση κανείς σκέπτεται ότι είναι πολύ θετική μία τέτοια άποψη. Αφ' ενός επιτρέπει ένα πλουραλισμό ιδεών και αφ' ετέρου ανανεώνει το ενδιαφέρον των επισκεπτών του φεστιβάλ. Τό πρόβλημα όμως δεν είναι τόσο απλό. Ο κάθε άνθρωπος που αναλαμβάνει τη διεύθυνση έχει σίγουρα μία άποψη για τόν κινηματογράφο ή οποία περνάει αυτόματα και στην εκδήλωση. Πέρα από τό γεγονός ότι ή περίοδος 4 χρόνων είναι αρκετά περιορισμένη για τήν ολοκλήρωση του έργου του, ένα φεστιβάλ έχει πάντα ανάγκη μίας καθορισμένης κατεύθυνσης που υλοποιεί και εκφράζει τό χαρακτήρα του. Μ' αυτό λοιπόν τόν τρόπο λειτουργίας αναστέλλεται ή εξέλιξη ενός ενιαίου χαρακτήρα ό οποίος είναι συνήθως ό πυρήνας ανάλογων εκδηλώσεων.

Η επιστροφή του Gian Luigi Ron-di, κριτικού από τό 1947 της συντηρητικής εφημερίδας της Ρώμης Il

Η Ειρήνη Παπά στο "Il Disertore"

R. Ruiz, "La ville des pirates"

Eric de Kuipers, "Naughty Boys"

Tempo, στη θέση του διευθυντή, ήταν καθοριστική για τή φετινή στροφή του φεστιβάλ. Ο ίδιος ήταν διευθυντής της ταγαμένης περιόδου 1971-72 όποτε τό φεστιβάλ σταμάτησε για μερικά χρόνια. Αυτό τό γεγονός επέδρασε αρκετά στη φετεινή επιλογή των ταινιών που παρου-

σιάστηκαν και ή όποία είναι βασισμένη, σχεδόν έξ ολοκλήρου, στα έργα καθιερωμένων σκηνοθετών ενώ όσον αφορά τό υπόλοιπο πρόγραμμα επικρατούσε σύγχυση, αβεβαιότητα και άτολμία. Άν εξαίρεσουμε λοιπόν τήν παρουσία των Godard, Resnais, Altman κλπ. οι υπό-

λοιπες ταινίες στό σύνολό τους βρίσκονταν κάτω από τό μέτριο. Έτσι, είχαμε μία άνιση παρουσία έργων και δημιουργών μέ αποτέλεσμα τό Χρυσό Λιοντάρι νά δοθεί στον Godard για τήν ταινία του Prenom: Carmen και τό βραβείο της Διεθνούς Ένωσης Κριτικών Κινηματογράφου στον Kluge μίας και δέν υπήρχε σημείο σύγκλισης της ποιοτικής στάθμης μέ τούς υπόλοιπους.

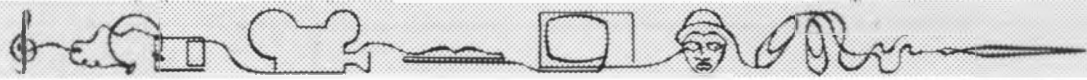
Στό φετινό πρόγραμμα εκτός από τίς ταινίες του διαγωνισμού υπήρχε και μία σειρά παράλληλων άλλων εκδηλώσεων. Απ' αυτές ξεχωρίζουμε τό αφιέρωμα στην Ingrid Bergman, τήν τιμητική διάκριση στον Michelangelo Antonioni για τό έργο του, και τήν αναδρομή στό έργο του Elio Petri. Σ' αυτές τίς εκδηλώσεις πρέπει νά προσθέσουμε τό αφιέρωμα στό «Σύγχρονο Ιταλικό Κινηματογράφο και μία σειρά ταινιών από τό Πειραματικό Κέντρο Κινηματογράφου της Ρώμης.

Η τελευταία ταινία του Robert Altman, "Streamers" (ό τίτλος στην Αμερικάνικη στρατιωτική διάλεκτο σημαίνει τούς άλεξιπτωτιστές των οποίων τό άλεξιπτωτο δέν άνοίγει κατά τήν πτώση τους), προκάλεσε έντονες θετικές και άρνητικές αντιδράσεις μεταξύ των κριτικών και τήν αποθέωσή της από τό κοινό μ' ένα έκτεταμένο χειροκρότημα στό τέλος της προβολής. Πρόκειται για τή μεταφορά στον κινηματογράφο από τόν David Rabe του όμώνυμου θεατρικού έργου του, τό όποιο κέρδισε τό βραβείο Κριτικών Θεάτρου της Νέας Υόρκης. Είναι δύσκολο ν' αναφερθεί κανείς στό αφηγηματικό μέρος της ταινίας μίας και τό βάρος

Robert Altman, "Streamers"

δίνεται στην περιγραφή των καταστάσεων και των σχέσεων που αναπτύσσονται μεταξύ τριών άνδρων οι όποιοι έχοντας έντελώς διαφορετική προέλευση συναντιούνται και είναι υποχρεωμένοι νά ζήσουν για ένα διάστημα σ' ένα στρατόπεδο πεζοναυτών μέ τήν προοπτική ν' αποσπαστούν στό μέτωπο του Βιετνάμ. Τό μέχρι τώρα άγνωστο και άπρόσιτο περιβάλλον του στρατοπέδου, ό καινούργιος τρόπος ζωής, οι νέες ασχολίες και αντιμετώπιση των γεγονότων καθώς και ή επίδραση όλων

αυτών στις σχέσεις μεταξύ των τριών χαρακτήρων είναι αυτά που πράγμα-τεύεται ή ταινία. Η ένταση που υπάρχει θά εξωτερικευτεί με απρόσμενα αποτελέσματα καθώς η καταλυτική παρουσία ενός τέταρτου θά δώσει διέξοδο στα συναισθήματα που έχουν αναπτυχθεί από καιρό.

Σεναριογράφος και σκηνοθέτης παίζουν με τις ψυχολογικές αντιδράσεις αυτών των ανθρώπων θέτοντας συγχρόνως έρωτήματα που αφορούν τη φιλία, τον έντονο και ξέφρενο πατριωτισμό, το ρατσισμό και την σεξουαλική προκατάληψη που οριοθετεί τις σχέσεις τους. Ο Altman δεν επιχείρησε να αλλοιώσει το θεατρικό χαρακτήρα του έργου περνώντας τον με δεξιοτεχνία στον κινηματογράφο. Η ταινία εξ ολοκλήρου γυρισμένη σ' ένα στρατιωτικό κοιτώνα δημιουργεί μια ένταση που μεταφέρεται όλο και περισσότερο στο θεατή. Σ' αυτή τη βασική κατεύθυνσή της βοήθησε σημαντικά, πέρα από την επιλογή του συγκεκριμένου και μοναδικού χώρου, και η σπουδαία

Η έκτος συναγωνισμού συμμετοχή του Fellini με την ταινία "E la vie va" πήρε συγκρατημένες κριτικές από τον τύπο και απογοήτευσε πολλούς που παρέμειναν ως το τέλος του φεστιβάλ για να την δουν. Αναφέρεται στο ταξίδι μιάς παρέας καλλιτεχνών, κυρίως τραγουδιστών της όπερας, προς ένα μικρό νησί όπου και θά ριξουν τη στάχτη μιάς μεγάλης τραγουδίστριας που πέθανε πρόσφατα. Τα εξωτερικά χαρακτηριστικά του Fellini παραμένουν αναλλοίωτα χάνοντας όμως κάτι από το βάθος και τη συνοχή της παλιάς του δουλειάς. Οι χαρακτήρες περιεργοί και υπερβολικοί άρκουνται σε μερικά άνουσια σκέτς που περνούν περιοδικά από τον ένα στον άλλο. Η σύνθεση αυτών των συμβάντων περνάει απαρατήρητη όπως άλλωστε και η ουσία της ταινίας. Η παρουσία ενός δημοσιογράφου προσπαθεί να σώσει αυτή την αδυναμία με τις αφηγήσεις του και να δώσει ένα ανάλογο ύφος στην ταινία αποτυγχάνοντας όμως μιάς και το όλο έργο

πάθος, σ' ένα περιβάλλον που υποκινείται από στεννό ματεριαλισμό και χαρακτηρίζεται από την καταπίεση που επιβάλλουν πολιτικοί και οικονομικοί παράγοντες. Ο ίδιος ο Godard στο ρόλο ενός σχιζοφρενούς κινηματογραφιστή λειτουργεί και συνδέει το θέμα με τα προβλήματα και την ουσία αυτού του κινηματογράφου. Η ταινία συναρπάζει με το ρυθμό, την ένταση και την ιδιαιτερότητα της γραφής της.

Για μία ακόμη φορά η παλιά όπερα

T. Koerfer, "Embers"

Από τις υπόλοιπες ταινίες ξεχωρίζουμε το «Naughty Boys» του Eric de Kuiper ενός νέου Ολλανδού κινηματογραφιστή που με τη δεύτερη ταινία του δίνει δείγματα ενός ιδιόμορφου ταλέντου. Μέσα στα περιορισμένα όρια μιάς μικρής παραγωγής ο σκηνοθέτης εκφράζει ένα ιδιαίτερα προσωπικό στίλ. Η ταινία κινείται στα όρια του παράλογου, του αλλόκοτου και του Kitsch αποθεώνοντας το άνοητο σε σημείο που ξεπερνά το αναρχικό πνεύμα των Marx Brothers.

Ένας άλλος αξιολογός σκηνοθέτης, ο Raoul Ruiz, με την ταινία του «La ville des pirates» κινείται σε μία παράλληλη κατεύθυνση. Εδώ όμως η ιδιαιτερότητα του Ruiz βασίζεται σε μία πιο πολυσύνθετη εικόνα, συνδυασμένη μ' ένα έντονο μοντάζ και με συχνές σουρεαλιστικές αναφορές. Στην ταινία του «Poussiere d'empire» ο Lam Le σχηματίζει μία αλληγορία με σκοπό να περιγράψει το σύγχρονο Βιετνάμ. Με μία αισθητική που θυμίζει τον Γιαπωνέζικο κινηματογράφο και μία αφήγηση που αναμνησεί ιστορικά γεγονότα και θρύλους πλάθει νέες νόρμες για την αφηγηματική ταινία.

Θρασύβουλος Γιάτσος

J.L. Godard, "Prenom: Carmen"

έρμηνεία των τεσσάρων ήθοποιών οι οποίοι απέσπασαν και το πρώτο βραβείο έρμηνείας του φεστιβάλ.

Η ταινία του Alain Resnais "La vie est un roman", η ενδέκατη μεγάλου μήκους σε μία σταδιοδρομία που αρχίζει το 1959 με το «Χιροσίμα 'Αγάπη μου», είναι ένα μείγμα θετικών και αρνητικών στοιχείων. Η υπόθεση που εξελίσσεται σε τρείς διαφορετικές εποχές και περιστατικά έχει σαν στόχο την ανακάλυψη ενός τρόπου για την προσέγγιση της πλήρους ανθρώπινης ευτυχίας. Ο συνδυασμός των τριών παράλληλων αφηγήσεων και η έμμονη σε λεπτομέρειες εμποδίζει την κινηματογραφική ροή του έργου με αποτέλεσμα να προκαλεί σύγχυση στο θεατή. Ο Resnais που θεωρείται ένας μάλλον «δύσκολος» σκηνοθέτης, ίσως με αυτή την ταινία του να αντιμετωπίσει ένα μάλλον δυσάρεστο κοινό.

χωλαίνει από τη σύλληψή του. Το χιούμορ, χωρίς να έχει εκλείψει, γίνεται πολύ πιο χαλαρό δημιουργώντας ένα κλίμα δυσφορίας που έντείνεται από τη μεγάλη διάρκεια της ταινίας (περίπου δύομιση ώρες).

Με το «Prenom: Carmen» ο J. L. Godard δίνει μία ένδειξη της ωριμότητας και του ιδιαίτερου ύφους του αποδεικνύοντας ότι δεν έχει χάσει τίποτα από την παλιά του δυναμικότητα. Με τη βοήθεια του παλιού του συνεργάτη κάμεραμαν Raoul Coutard αποδεικνύει για μία ακόμη φορά ότι η αφήγηση δεν είναι το βασικό στοιχείο του μέσου αλλά ότι η σωστή σύνθεση εικόνας, ήχου και κίνησης καθοδηγούμενη από το οργανωτικό ταλέντο ενός ικανού καλλιτέχνη δίνει ένα πετυχημένο αποτέλεσμα. Η ταινία αμιγώς έμπνευσμένη από το θέμα της ομώνυμης όπερας άγγιζει τον έρωτα, τη ζήλεια και τό

μεταφέρεται στην οθόνη (Carmen Jones του Otto Preminger, Carmen του Carlos Saura κλπ.) ξεπερνώντας τα όριά της και αποδεικνύοντας συγχρόνως πως ορισμένα θέματα δεν εξαντλούνται με το χρόνο αλλά εξακολουθούν να εμπνέουν και να αποδίδονται με όλοτελα νέες μορφές.

Η «Hanna K» του Κωστα Γαβρά ήταν μία από τις ταινίες που έτυχαν σχεδόν καθολικής απόρριψης. Πραγματικά πρόκειται για ένα σενάριο (του Franco Solinas) με αψιθαιρίες, κενά, γεγονότα και συμπτώσεις που απλά δεν έπειθε. Η ήρωίδα, έβραία πολωνικής καταγωγής, καταφεύγει στο Ισραήλ με σκοπό να τελειώσει τις σπουδές της στη Νομική και να αποδεσμευτεί από το σύζυγό της και την οικογενειακή ζωή. Η πρώτη υπόθεση που αναλαμβάνει γίνεται αφορμή για μία σχεδόν πρωτόλεια πολιτική τοποθέτηση στο θέμα των Παλαιστινίων. Η επιλογή των ήθοποιών, και της γλώσσας καθώς και η φαρσοκωμωδία στην οποία καταλήγει η ταινία στο τέλος της, συνέβαλαν αποφασιστικά στη δημιουργία ενός από τα λιγότερο ικανοποιητικά έργα του σκηνοθέτη.

‘Ο ‘Ιορδάνης μέ τό μπουζούκι του επιστρέφει στην ‘Ελλάδα

Οί βιρτουόζοι του '50

Η πρώτη μεταπολεμική δεκαετία σφραγίστηκε από όρισμένα καινούργια δεδομένα που επηρέασαν την εξέλιξη της λαϊκής μας μουσικής.

Ο πόλεμος, μέ τά συνταραχτικά του γεγονότα, πείνα, κυνηγητό, παρανομία, έφερε σ' έπαφή και σέ κοινή μοίρα, τελείως διαφορετικά στρώματα του έλληνικού πληθυσμού. Αυτή ή πληθυσμιακή αναστάτωση που έσμιξε ανθρώπους διαφορετικής κουλτούρας, σφουρηλάτισε ένα κοινό μουσικό αισθητήριο, στη «δόξα» του οποίου δημιουργήθηκε τό νέο λαϊκό τραγούδι.

Στήν δεκαετία του '50 άρχίζει ή κυριαρχία των μέσων μαζικής ενημέρωσης, που θά παίξει καθοριστικό ρόλο στη διάδοση του λαϊκού τραγουδιού, και θά τό μεταφέρει από τά αστικά κέντρα, στις απομακρυσμένες περιοχές της χώρας. Οί δυσκογραφικές εταιρείες παράγουν μαζικά και συστηματικά τά νέα τραγούδια. Ο χώρος δημιουργίας και ζωντανής έκτελεσης παραμένει ή ταβέρνα¹, μ' άλλη μορφή βέβαια, όρισμένα πανηγύρια² και άναψυκτήρια. Η ηλεκτρική ένισχυση του ήχου που γίνεται κανόνας, αλλάζει τή σχέση του κοινού μέ τούς μουσικούς. Τό κοινό βέβαια της ταβέρνας έχει αλλάξει, έχει πλατύνει. Η ταβέρνα πάντως δέν έχει εξελιχθεί ακόμη στά γνώριμά μας «μπουζουξிடικά»³.

Οί συνθέτες μελετούν ευρωπαϊκή και βυζαντινή μουσική, Καλδάρas, Δερβενιώτης, Χιώτης κ.ά. Η μουσική τους παιδεία όμως παραμένει πρώτα απ' όλα λαϊκή.

Άρχίζουν νά ξεχωρίζουν οί συνθέτες από τούς ποιητές-στιχουργούς. Οί συνθέσεις άρχίζουν νά ξεφεύγουν από τήν κλασική φόρμα του ρεμπέτικου τραγουδιού. Η μελωδία συγκεντρώνει στοιχεία κύρια από τό ρεμπέτικο, αλλά και τό δημοτικό, τή μουσική γειτονικών λαών και γενικά τήν ανατολική μουσική. Τό αρμονικό

Μέ άφορμή τόν έρχομό στην ‘Ελλάδα του ‘Ιορδάνη Τσομίδη, από τούς σημαντικότερους εκπροσώπους της μεταπολεμικής γενιάς των «βιρτουόζων» του μπουζουκιού, κάνουμε μιά απόπειρα πρώτης ανάλυσης και σκιαγράφησης εκείνης της περιόδου. Άς μάς συγχωρεθεί ή σχηματικότητα και ή συμπίκνωση του κειμένου. Δέν αποτελεί εξέχου παρά μιά εισαγωγή στη συνέντευξη που άκολουθεί. Είναι αυτόνόητο ότι χρειάζεται σέ βάθος ανάλυση και μελέτη της τόσο σημαντικής δεκαετίας των «βιρτουόζων» που έχει άγνοηθεί από τούς μελετητές.

Άς πούμε πώς είναι μιά άφορμή και μιά άρχή.

Υπόβαθρο έχει ξεφύγει από τίς κλασικές συγχορδίες I, IV, V της κλίμακας. Τώρα κάθε βαθμίδα της κλίμακας μπορεί νά στηρίξει μιά νέα συγχορδία αύξημένη ή έλλατωμένη. Κλασικό παράδειγμα αυτής της αρμονικής πρωτοτυπίας είναι οί συνθέσεις του Α. Καλδάρas.

Από μιά ματιά στό περιεχόμενο των στιχών, μπορούμε νά πούμε, πώς οί ιδεολογικοί δεσμοί που υφίστανται γύρω από όρισμένα κέντρα παραμένουν σταθεροί. Τά κέντρα βέβαια, τά ίδια ή ή μορφή τους, αλλάζουν, συνεχίζει όμως νά υπάρχει σά θέμα ή μορφή της μάνας, ό μόχθος του εργάτη, ό μετανάστης κ.ά. όπως επίσης και ένα νέο στοιχείο - ή φυγή στην Άνατολή. Η Άνατολή παραμένει σύμβολο διαχρονικό όπου εκεί «θάναι καλοκαίρι ω ω!»⁴.

Η φυγή είναι ή απόδραση από τήν μετεμφυλιακή μισαλλόδοξη πραγματικότητα.

Οί όρχηστρες

Τήν εποχή αυτή θά μπορούσαμε νά τήν ονομάσουμε εποχή των μεγάλων έκτελεστών. Εύστοχα παρατηρήθηκε πώς «ή όρχήστρα της περιόδου αυτής είναι ή πιό τέλεια όρχήστρα του λαϊκού μας τραγουδιού, και αποτελείται από σπουδαίους μουσικούς έκτελεστές που ποτέ ώστόσο δέν γνώρισαν τή δημοσιότητα των Ρεμπέτηδων»⁵.

Τό παίξιμό τους ξέφυγε αποφασιστικά από τά καθιερωμένα κλισέ,

έσπασε τά σίνορα του γεωγραφικού χώρου ενσωματώνοντας δημιουργικά μουσικά στοιχεία από πολλές χώρες.

Η όρχήστρα έμπλουτίζεται μέ καινούργια όργανα όπως άκορντεόν, κλαρίνο, πιάνο, κοντραμπάσο. Τό μπουζούκι φτάνει στό υψηλότερο σημείο όσο άφορά τήν έκμετάλλευση των δυνατοτήτων του στην μέχρι τότε ιστορία του.

Τό μπουζούκι αλλάζει

Ο Μανώλης Χιώτης προσθέτει τήν 4η χορδή κι αλλάζει τό κούρδισμα, και τόν χαρακτηρα, του οργάνου.

Τό μπουζούκι όμως χάνει τήν αϊτοτέλειά⁶ του σαν όργανο, αϊτοτέλεια που είχε μέ τίς τρεις χορδές, χρειάζεται νά συνοδεύεται όπωσδήποτε. Χάνει δηλαδή τά καραντουζένια του, τό άνοιχτό παίξιμο, τούς παραδοσιακούς τρόπους κούρδισματος και παιξίματος. Βέβαια οί σολιστικές δυνατότητες μεγαλώνουν.

Οί «βιρτουόζοι»

Πολλοί ήταν οί όνομαστοί μπουζουξήδες της εποχής. Άνάμεσά τους όμως άναδείχτηκαν όρισμένες μουσικές μεγαλοφυίες, θά τολμούσαμε νά πούμε. Μουσικοί χωρίς φραγμούς στις γνώσεις και στις δυνατότητες.

Ο Χιώτης μέ τήν άστραφτερή πενιά, τά πεντατονικά ταξίμια, τά

«κινέζικα» σόλο, τή «τζάζ» και τήν ευρωπαϊκή αρμονία! Ο Α. Στεργίου ή Μπέμπης μέ τήν «αισθηματική» πενιά. Ο Γ. Τσιμπιδής μέ τίς «χάρες»⁷ του, και τή χρήση όρχήστρας μέ πιάνο και κοντραμπάσο. Ο Κ. Παλέντζας, ό Β. Καψάλης ή Καπαπατάκης, ό Τατασόπουλος ή Ντιλιγκερ και ό ‘Ιορδάνης Τσομίδης που συνέντευξη του παρουσιάζουμε σήμερα.

Σχεδόν καμιά από τίς παραπάνω αξίες, δέν έχει αποκατασταθεί ιστορικά στη χώρα που τούς γέννησε. Τό αποτέλεσμα είναι νά τούς δοθεί ό χαρακτηρισμός «καταραμένος» άφού όλοι πέθαναν νεότατοι, άλλοι περιπλανήθηκαν στό έξωτερικό όπου και ζούν ακόμη, κι άλλοι στην ‘Ελλάδα στά πάλκα των κέντρων μέ συντροφιά τό αλκοόλ και τά ναρκωτικά βλέποντας πώς ή μουσική τους προσφορά ήταν καταδικασμένη στη λησμονία.

Ο Μπέμπης, ό Καπαπατάκης, ό Παλέντζας πέθαναν όλοι τους νέοι. Ο Τατασόπουλος και ό Τσιμπιδής ζούν στη «φύλοξη»⁸ Αμερική. Και ό ‘Ιορδάνης Τσομίδης προσπαθεί νά μείνει στην Πατρίδα μετά από 25 χρόνια περιπλάνησης!

Α. Ζούκας

1. Για ειδικές πληροφορίες βλέπε ΖΑΧΟΥ «ή πιάνσα» έκδόσεις Κάκτος 1980 σελ. 229-240.

2. Σε πολλά πανηγύρια, τόσο στην Άττική όσο και στην υπόλοιπη ‘Ελλάδα νησιώτικη και ‘Ηπειρωτική υπήρχε και υπάρχει παράδοση γλεντιών μέ μπουζούκια.

3. Ο π. σελ. 241-252.

4. Στιχος τραγουδιού που τριγυνόησε ό Γ. Κυτομιάς.

5. Άρθρο του Γ. Κοντογιάννη περ. «Τζάζ», τεύχος 7/1979.

6. Τήν παρατήρηση αυτή τήν όφειλω στον μουσικό Σ. Γελαδά.

7. Χόρα, όρολογία των λαϊκών μουσικών, σόλο όργανικό μέ ταξίμι και ρυθμικό μέρος συνήδως 2/4 που τό παίξιμό της άπαιτεί δεξιοτεχνική τελειότητα.

Μιά κουβέντα μέ τόν 'Ιορδάνη Τσομίδα

Τrio Δασκαλάκη (1950): Μίμης Δασκαλάκης (κιθάρα), Μπέττυ Δασκαλάκη (τραγουδί), 'Ιορδάνης Τσομίδης (μπουζούκι).

Ο 'Ιορδάνης Τσομίδης, σήμερα 50 χρόνων, δεξιότηνης μπουζουξής μεγαλωμένος στην Παλιά Κοκκινιά, κουβάλησε όλη την παράδοση του Ρεμπέτικου, την ταίριαξε με τα ακούσματα της εποχής του, την πλάτυνε με τη γνώση ξένων μουσικών, μās την ξαναγυρίζει σ' έναν χειμαρρό ήχων, μέσ' στον οποίο τό Μπουζούκι σάν όργανο θεοποιείται, γίνεται πιά ένα διεθνικό-διαχρονικό σύμβολο. 'Αλλά ας τόν αφήσουμε νά μιλήσει.

Γεννήθηκα τό '33 στην Κοκκινιά. Οί γονείς μου πρόσφυγες από τόν Πόντο. Μεγάλωσα μέσα στό τσαγκαράδικο βοηθώντας τόν πατέρα. Θυμάμαι κάτι παλιές φωτογραφίες από τό υποδηματοποιείο στον Πόντο. Ο πατέρας μου ό μακαρίτης, στό τσαγκαράδικο είχε μία λατέρνα καί δίδασκε τούς χορούς εκείνης τής εποχής: φόξ τρότ, βάλς, ταγκό καί τίς καντρίλιες...

Η πρώτη σου έπαφή μέ τή μουσική πώς έγινε;

Στήν οίκογένεια είχαμε τόν αδελφό μου τόν μεγάλο πού ήταν ταλέντο στό χορό καί στή μουσική. Αυτόν τόν φάγανε στό μπλόκο τής Κοκκινιάς. Αυτός είχε ένα μαντολίνο καί τό είχε στό μαγαζί του πατέρα. Ήτανε σπασμένο τό σκάφος αλλά είχε δυό χορδές. Αυτό ήτανε τό πρώτο όργανο. Βρισκότανε καί κιθάρες στή γειτονιά καί κανά μπουζούκι καμιά φορά, δύσκολα όμως. Γύρω στό 46-47 πήρα καί μαθήματα βιολιού από διπλωματούχο του ώδειου Θεσσαλονίκης. Ήταν ξάδερφός μου. Ο πατέρας μου είχε καί τό βιολί από τόν Πόντο καί μ' έστευε νά μάθω. Πήγαίνα στό μαγαζί γιά δουλειά καί στό σπίτι μελετούσα κανά δυό ώρες τό μεσημέρι καί άλλες δυό ώρες τό βράδυ. Προχώρησα πολύ στό βιολί, έκανα 4, 4,5 χρόνια.

Η ΠΡΩΤΗ ΕΜΦΑΝΙΣΗ

Πότε έπαιξες γιά πρώτη φορά δημόσια;

Στήν Κοκκινιά, στά θέατρα πού βγαίνουν τά ταλέντα, έτσι τάλεγαν τότε, μ' έναν Παναγιώτη Νικολαΐδη πού τραγουδούσε, κι είναι ακόμη στό επάγγελμα. Τραγουδάγαμε τότε

τά περισσότερα του Τσιτσάνη, «Γκιουλμπαχάρ» «Σεράχ», τάλεγε ώραία. Εγώ έπαιξα σεγόντο. Στά ταλέντα πήραμε τό πρώτο βραβείο, μās δώσανε καί κάτι ψιλά καί μās είπανε νά πηγαίνουμε κάθε μέρα. 'Αλλο πού δέν θέλαμε καί μείς. Κάθε βράδυ είμασταν εκεί, παίρναμε καί χαρτζιλίκι. 'Επειτα συνεχίσαμε στό θέατρο, παίξαμε στό διάλειμμα σάν άτραξιόν.

Εκεί στή γειτονιά υπήρχε ένα παλιό ταβερνάκι του Κόντε, έβγαίνε αυτός στό μπαλκόνι καί έπαιζε μαντολίνο. 'Ελειτα πέθανε καί τό πήρε ό Τουμπούλογλου, ήτανε γείτονας καί οί γιοί του παίζανε μπουζούκι καί οί δυό, ό Γιώργος καί ό Γιάννης. Συγκεντρωνόμασταν λοιπόν εκεί μαζί ό Βαγγέλης ό Περγινιάδης, είμαστε γειτόνοι καί τό στρώναμε στό τραπέζακι τό σιδερένιο τό στρογγυλό καί παίζαμε. Καί μαζεύονταν φίλοι του Τουμπούλογλου, γειτόνοι καί άλλοι.

Πότε πήρες τό πρώτο μπουζούκι;

Στήν πρώτη μου έξοδο μέ τό θέατρο από τήν Κοκκινιά στό Βόλο. Εκεί πήγα μέ τό μπουζούκι ενός φίλου πού τούδειχνα νά παίζει. Μόλις έπιασα τά πρώτα λεφτά από τό θέατρο πήρα τό πρώτο μου μπουζούκι. Ήταν κατασκευή του Παναγιή. Στό Βόλο γνώρισα καί τόν Μιλάνο, πηγαίναμε καί τά πίναμε στή «Σκάλα του Μιλάνου». Ήταν καί οί γιοί του εκεί, καί ρίχναμε καμιά πενιά μέ τά μπουζούκια, κιθάρα κλπ. καί τό βράδυ στή δουλειά. 'Απ' τό Βόλο ήρθε καί μέ πήρε ό γέρος μου καί βρέθηκα ξανά στήν Κοκκινιά, στό τσαγκαράδικο. 'Επειτα πάλι σέ κάτι θεατράκια στά Πετράλωνα καί μετά έπαρχα μ' ένα ντουέτο πού έβγαίνε στον 'Εσπερο στήν Κοκκινιά. Μαζί μέ μένα έγιναν

τό trio Δασκαλάκη. 'Ετσι αρχίσαμε: Στερεά 'Ελλάδα, Λάρισα, Τρίκαλα, Καρδίτσα κι άλλοι σέ μόνιμη βάση.

ΟΙ TABERNES ΚΑΙ ΤΑ ΜΑΓΑΖΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Σέ ποιά μαγαζιά παίζατε;

Στή Λάρισα παίζαμε στό «Καρδίδειο», στού Χαλτζέζου καί κάναμε πλάκα πού μās τάζε κοκκαλόσουπα κάθε βράδυ. Στήν Καρδίτσα στό «Πανσιλύπο», καί σ' ένα άλλο μέρος πού δέν υπάρχει τώρα, δέ θυμάμαι πώς τό λέγαν. Είμαστε ό Ρομπέν στό Βιολί, ό Κοινούσης μέ τό άκορντεόν, ό Ροβερτάκης στό πιάνο, ό Δασκαλάκης μέ τή Δασκαλάκαινα, εγώ κι άλλος ένας, δέ θυμάμαι τό όνομά του. Στά Τρίκαλα παίζαμε στό «Σπαθί» (ταβέρνα), μετά στό 'Αγρίνιο. Στήν 'Αρτα μέ παρουσιάσανε στις διαφημίσεις χωρίς νά ξέρω τίποτα γιά τόν αδερφό του Τσαουσάκη, ίσως γιά τή τραγούδαγα τά τραγούδια του. 'Όταν γύρισα στήν 'Αθήνα, είχε πέσει έν τώ μεταξύ σύρμα στον Προδρόμο, ήμουνα στό μπάρ των μουσικών στού Χαριτόπουλου κι έπινα ούζο. Αυτός ό Χαριτόπουλος τήν είχε κάνει τή δουλειά, δούλευε σέ τέτοια πολύ. Λοιπόν κάποια στιγμή μπαίνει ό Πρόδρομος καί πάει στό μπάρ, εκεί κάτι του 'πε ό Χαριτόπουλος, γιά μένα μάλλον καί μου 'ρχεται. Μου λέει: «'Εσύ είσαι ό 'Ιορδάνης;» Ναι, του λέω. «Καί πώς ξηγήθηκες έτσι;» μου λέει. Πώς ξηγήθηκα; 'Είπες ότι είσαι αδελφός μου, στήν 'Αρτα;» Καί τί έγινε του λέω, δέ γουστάρεις νάμαστε αδέρφια άμα λάχει; Γυρνάει τότε καί λέει στον Χαριτόπουλο: «Βρέ τσάτσο φέρε μας δυό καραφάκια εδώ πέρα». 'Ετσι γνωρίστηκα μέ τόν Τσαουσάκη κι από τότε μέχρι πού πέθανε είμασταν φίλοι. Αυτή ή ιστορία έγινε γύρω στό 1952-53. Στήν έπαρχία γυρίσαμε πολύ μέχρι τό 1955-56 μέ τό trio καί μέ άλλους μαζί. Τίς δουλειές τίς κλείναμε στά Καφενεία των μουσικών όπως εκεί στού Χαριτόπουλου καί άλλου. Καί πηγαίναμε πότε στή Λάρισα στό φρουρίο, στό

Αίγιο, 'Αγρίνιο, Πρέβεζα καί άλλοι, μέ τόν Στεφανάκη, μέ τόν 'Ανέστη τόν Σφίτο μέ τό άκορντεόν καί μ' άλλους. 'Ωσπου καταστάλαξα στήν Κοκκινιά στού Περιβόλα καί στού Κεφάλα (ταβέρνες). Εκεί γνώρισα κι έπαιξα μέ τόν Γκ. Γιακάλο τόν άριστερό (άριστερόχειρας), τό Στελλάκη, τόν 'Αργύρη Βαμβακάρη. Εκεί έπαιξα γιά πρώτη φορά μέ τόν Μπέμπη. Μετά τό στρατό έπαιξα στού 'Αλεξανδριανού στή Ν. Φιλαδέλφεια. Εκεί κάθισα μιά σαζόν κι έφυγα. Πήγα στήν 'Αμερική.

Ο ΔΡΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ

Πώς τήν πήρε τήν άπόφαση γιά τήν 'Αμερική;

Πήγε πρώτα ή τραγουδίστρια ή Δασκαλάκη πού λέγαμε καί έπειδή εγώ δέν μπορούσα νά πάω γιατί ήμουν φαντάρος πήρε έναν άλλο μπουζουκτζή τόν Σοφόπουλο, Φαρούκ τόν λέγαμε. Αυτός ζει στό Λός 'Αντζελες σήμερα. 'Όταν άπολύθηκα, ήταν κανονισμένο από τήν εταιρεία «'Αλέκτωρ», έταιρεία δισκων, κι έφυγα γιά τήν 'Αμερική.

Πρώτα στή Ν. 'Υόρκη όπου κάναμε καί τούς δίσκους μέ τήν εταιρεία «'Αλέκτωρ». Ο προορισμός μου από τήν 'Ελλάδα όμως ήταν νά πάω στό Λός 'Αντζελες γιά τό Χόλλυγουντ. Εκεί μέ περιμένανε νά πάω, σέ μέρος πού ήτανε πιο μπροστά ό Παπαιωάννου ό μακαρίτης, ό Καλλέργης, ό Τζάρας μέ τό κλαρίνο κ.ά. Εκεί στό Greek Winer τόν όνομαζόμενο. Στό Λός 'Αντζελες δέν ήξερα κανένα. Βρήκα ένα κλαρίνο από τήν 'Αμαλιάδα, τόν Κουφαχειλή τόν Γιώργο, ένα άκορντεόν τόν Μπάμπη τόν Κουφό πού τόν λέγαμε, ένα Γαρύφαλλο από τήν Κοκκινιά, τραγουδάγε τραγούδια του Καζαντζήδη κι έναν κιθαρίστα πού μου 'δωσε ό Σταυρακούλης από τήν «'Αλέκτωρ», ό 'Αλέκος ό τρελός πού τόν λέγαμε. Από αυτόν τόν 'Αλέκο Πάνου ήταν ό μόνος πού είχα βοήθεια γιάτί είχε παίζει μέ τόν Τατασόπουλο, αυτός ήταν όλο τής ευκαιρίας.

Χόλλυγουντ 1960. Μπουζούκι: Γ. Τσομίδης, Κλαρίνο: Γιώργος Κουφαχειλής, Κιθάρα: Άλκος Πάνου (ό Τρελός), Τραγουδιστή: Μπέττυ Δασκαλάκη.

ΟΙ ΜΠΟΥΖΟΥΚΤΣΗΔΕΣ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ - Ο ΜΠΕΜΠΗΣ

Στην Αμερική ποιοί ήταν τότε Έλληνες μουσικοί;

Κατ' αρχήν ήταν ο Μπέμπεης, ήταν ο πρώτος που πήγαμε να δούμε, έπαιζε τότε στο «Greecian Pallas». Ο Χιώτης ήρθε μετά από μένα μάλλον στην Αμερική, αλλά νομίζω ότι ήταν και πριν το '58 εκεί. Με τον Μπέμπεη παρέα πήγαμε στον Τατασόπουλο, έπαιζε στο «Βρετανία», μετά όλοι μαζί πήγαμε στον Τάκη Μπίνη, τραγουδούσε στο «Σοφία» παραδίπλα. Δηλαδή συγκεντρωθήκαμε όλοι μαζί.

Ο Τατασόπουλος ήταν από τους φθασμένους μπουζουκτσήδες όταν πήγες εκεί;

Ε! βέβαια! Από δω ήταν φθασμένος ο Τατασόπουλος. Τον ακούγαμε από τις εκπομπές από το ραδιόφωνο που έπαιζε με τον Γιάννη τον Κοντό κιθάρα. Ο Τατασόπουλος ήταν από τα πρώτα μπουζούκια.

Ιορδάνη, μπορείς να θυμηθείς κάτι για τον Μπέμπεη;

Ο Μπέμπεης... τί να προλάβω να θυμηθώ για τον Μπέμπεη. Ήταν γύρω στα 1970, ήμουνα εδώ (στην Ελλάδα) παίζαμε μαζί με τον Θόδωρα τον Πολυκανδριώτη στο μαγαζί του Μοντεχρήστου στη λεωφόρο Καβάλας. Συναντηθήκαμε με τον Μπέμπεη, ήταν σε νευρολογική κλινική, στο Δαφνί νομίζω, απ' το πιστό μάλλον, ακριβώς δεν ξέρω, αλλά απ' ό,τι κουβέντα γινότανε μάλλον και τότε σκαίτε τον ήταν χαλασμένο. Στο Δαφνί νομίζω έκανε δυο χρόνια. Πάντως τελευταία που συναντηθήκαμε, εν τώ μεταξύ, είχαμε φτύγει και γώ και ο Πολυκανδριώτης απ' το μαγαζί και είχε πάει στο πόδι μου ο Μπέμπεης, μετά λοιπόν που συναντηθήκαμε του λέω δεν θά πάμε για τον Πράππα (καφενείο - μάρε μουσικών). Τον φυλάγαμε όλοι απ' το πιστό. Δεν έπρεπε να πιει. Τά ήπιε

όλα μαζεμένα. Δεν κρατιόταν όμως. Ήταν η τελευταία φορά που τον είδα, έφυγα πάλι εγώ για την Αμερική. Όταν πέθανε ήμουνα έξω, τότε ήταν που πέθανε κι ο Μάρκος κι ο Λαύκας, τα μάθαμε απ' τις εφημερίδες. Ο Μπέμπεης... ταξιμτζής πρώτος, όλα τά πάντα, αυτός μ' άρεσε περισσότερο απ' όλους. Έπινε, έπινε πάρα πολύ για να παίξει, για να βγει εκεί που ήθελε. Φορτωμένος πολύ. Όταν κάτι σου μιλάει και τό βλέπεις, τό ακούς, τό αισθάνεσαι κι έρχεται, να πούμε, ριζώνει, καρφώνεται βαθιά, εισχωράει μέσα στα βάθη της καρδιάς που λένε και λές: αυτό είναι! Μ' άρεσει αυτό. Κάτι που βλέπεις ωραίο, λές: ωραίο είναι, όλα ωραία είναι να τό βλέπεις. Τώρα κάτι σ' άρεσει ιδιαίτερα, τό ξεχωρίζεις! Είναι τό αισθήμα, είναι ή φύση του ανθρώπου, τό πώς είναι φτιαγμένος δηλαδή, είναι ή σπορά του, τό αίμα του, είναι πατρογονικό αυτό τό πράγμα νομίζω εγώ. Ο Μπέμπεης... αυτός όλα, φορτωμένος πολύ! Χαλάλι στον άνθρωπο πούχει ωραία χαρίσματα, άγνά, καθαρά, γνήσια, ντερβίσικα καθαρίζει πάντοτε, δέ φοβάται τίποτε. Τί δεν έχουμε ζήσει και τί δεν έχουμε κάνει με τον Μπέμπεη και δω και στην Αμερική. Εμείς τότε δεν είχαμε: αυτός είναι έτσι, ο άλλος είναι αλλιώς. Μεταξύ μας είμασταν πάντα σπαθί, καθαροί.

ΟΙ ΔΙΣΚΟΙ

Στην Αμερική βγάλατε δίσκους;

Πήγαμε για να γραμμοφωνήσουμε δίσκο με τον Μπέμπεη και τον Σοφόπουλο - γράψαμε την «Ελληνική παροιμία» (Greek town) στη Ν. Υόρκη κάναμε και ακόμη ένα δίσκο που έπαιζε ο Μπακαρίτης ο Παναγιώτης ο Σαρίκας βιολί (έπαιζε και μπουζούκι), ο Καλλέρης ο Νίκος κιθάρα, εγώ και τραγουδούσε ο Δασκαλάκης, ήταν και ο Γιάννης ο Σουγιουλτζής, ένας δίσκος που έχει πίσω όλες τις φωτογραφίες μας: Σεβάζ Χανούμ, την Άννα τή Χρυσάφη, δεν τον θυμάμαι τον τίτλο ούτε τον έχω ακούσει τον δίσκο.

Κάναμε και με την Μπέττυ Δασκα-

1967: υπέρωκειάνειο OLYMPIA. Έρχομός από την Αμερική. Μπουζούκι, Ιορδάνης Τσομίδης.

λάκη ένα ξεχωριστό πάλι με τους άλλους μουσικούς τον οποίο τον ονομάσαμε (ή εταιρία) «Μπουζούκι φαβορί» είχε ένα μπουζούκι απ' έξω τό εξώφυλλο.

Στη Ν. Υόρκη ήταν κάποιος Έλληνοαμερικανός που είχε συγκρότημα δικό του από Αμερικανούς και παίρνανε μαζί τους και μπουζούκι για τις χοροεσπερίδες. Αυτοί γνώριζαν τον Phil Woods και μού προτείνανε να κάνουμε ένα δίσκο.

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΟΝ PHIL WOODS

Πές μου για τό δίσκο, τί παίζατε;

Εγώ σ' αυτό τό δίσκο συμμετέχω με τό μπουζούκι σέ στυλ ό,τι έρθει απάνω στο ρυθμό που παίζουμε. Άσε που έγινε διασκευή οί ρυθμοί να 'ναι έλληνικοί. Τζάζ με έλληνικούς ρυθμούς. Βέβαια τά τραγούδια είναι γνωστά άμερικάνικα διασκευασμένα σ' έλληνικούς ρυθμούς που τό σαξόφωνο που παίζει σέ τζάζ εκτέλεση. Πήγαμε στο στούντιο χωρίς ιδιαίτερες πρόβες μιάς κι ήταν κομμάτια γνωστά για και. Ένα άν θυμάμαι είναι μουσική από την «Κλεοπάτρα» και γώ του λέω του Φιλ τράβα έσύ κι όποτε σταματήσεις κάνε μου νόημα, κι όποτε σου κλείνω τό ματι εγώ συνέχισε έσύ. Κι έτσι στο ρυθμό έπάνω έμπαινα και σταμάταγα εγώ να μπει άλλος κι έτσι έγινε ο δίσκος.

Εκτός απ' τά ελληνικά τραγούδια που παίζατε, ξέρετε κι άμερικάνικα;

Ασφαλώς, όλα τά σουξέ που βγαίνανε τά περνούσαμε στο ρεπερτόριό μας και καμιά φορά, κάποι-κάπου χρειαζόταν να παίζεις μερικά απ' αυτά. Αλλά να 'ταν μόνον αυτά: Σλάβικα, Ρουμάνικα, διάφορες μουσικές που ακούγαμε στην Ελλάδα. Άνοιγες τό ράδιο στις 4 τό πρωί, έπιανες Βουλγαρία, έπιανες Γιουγκοσλαβία, Ρουμανία, άκουγες. Τότε είχαμε και μανία για μαγνητόφωνο, αν τά κατάφερνες και είχες έκανες έγγραφή άμέσως αν σ' άρεσε ν' ακούς ρώσικα... διάφορα.

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ

Πόσο καιρό κάθησες στην Αμερική;

Στην Αμερική έπαιξα απ' τό '59 μέχρι τό '73. Βέβαια, έρχόμουνα στην Ελλάδα πολλές φορές και έμεινα 5-6 μήνες και ξανάφευγα πάλι. Μετά τό '73 ξανάφευγα αλλά όχι στην Αμερική. Πήγα στην Αγγλία τό '78-'79 με τον Πρόδρομο Τσαουσάκη. Πήγαμε για δυο έμφανίσεις στο Λονδίνο και μία στο Μπέρμιγχαμ 6-7 μήνες, και τώρα τελευταία που πήγα στην Αγγλία τό 1981-82 πήγα για 3 μήνες κι έμεινα έναμιση χρόνο. Τώρα σκοπεύω να μείνω εδώ. Αν μπορέσω να κάνουμε εδώ αυτά που έκανα έξω. Να παίζουμε, να ήχογραφήσουμε κάνα δίσκο...

Θά σέ ενδιέφερε να συνεργασθείς με μουσικούς άλλων στυλ; Δηλαδή με ορχήστρες όχι λαϊκές;

Πάντα μ' ενδιέφερε να συνεργαστώ με μουσικούς καλούς. Δηλ. δεν μ' ενδιαφέρει αν θά είναι στη λαϊκή μουσική ή σ' άλλη. Επειδή έχω δουλέψει στο παρελθόν σέ άλλες μουσικές. Έχει τύχει και με λαϊκά, έχει τύχει και με σόου μπίζνες. Λας Βέγκας, δηλ. 45 λεπτά πρόγραμμα με πρόβες έτοιμασμένο να 'ναι συνεχόμενο απ' την αρχή ως τό τέλος. Πώς δέ μ' ενδιαφέρει; Όπου πάω και μού πουνε μπορείς να παίζεις, να συνοδέψεις αυτά τά πράγματα που παίζουμε έμεις; Νά τ' ακούσω, να τό δω και θά σάς πώ ναι ή όχι. Κλασική μουσική; Γιατί όχι. Αν είναι ένα κομμάτι που θά σολάρω δεν θέλει πολύ ώρα για να περαστεί από την πόρτα και να εκτελεστεί.

Έχεις σκοπό να κάνεις καμιά τέτοια δουλειά στην Ελλάδα;

Αμα βρεθεί κάτι, ένα γκροίπ, άς πούμε, που να έχει ενδιαφέρον και μ' άρέσει γιατί όχι. Ασφαλώς θά 'θελα να κάνω μιά τέτοια δουλειά.

Α. Ζούκας
Κ. Τσάμης

‘Ο Κώστας ‘Αρζόγλου συζητά με τόν Γιάννη Μαργαρίτη

‘Ο θίασος του «‘Αεικίνητου»

Ποιά είναι η προϊστορία του ΑΕΙΚΙΝΗΤΟΥ;

Είναι μία προσωπική ιστορία των τελευταίων 11 χρόνων: πρόταση στο «‘Ελεύθερο» για κινητό θέατρο, ανυπέβλητες δυσχέρειες πραγματοποιήσης, (μόνο τό ‘Ιδρυμα Φόρντ τότε μπορούσε να καλύψει τέτοιο κόστος) έπειτα η δικτατορία μάς επέτρεπε να παίζουμε μόνο ‘Αθήνα-Θεσ/νίκη, ακόμη και οι πολιτικοί διαταγμοί της ομάδας. Διαιώνεται τό «‘Ελεύθερο» τό ‘78 και έγω άναπτύσσω μία έρευνα σέ μελετητές και κατασκευαστές στην Εύρώπη, χρησιμοποιώντας τις άμοιβές μου από τό θίασο Λαμπέτη και την τηλεόραση. Τά τελευταία 2 χρόνια με απορροφά τό «‘αεικίνητο» απόλυτα.

Ξέρω ότι υπάρχει ή «ΑΕΙΚΙΝΗΤΟΝ Α.Ε.» που είναι ή ιδιοκτήτρια εταιρία του θεάτρου. Ποιά είναι ή σχέση της εταιρίας με τό θίασο;

Σήμερα τό κόστος κατασκευής του θεάτρου καλύπτεται κατά 70% από τραπεζικά δάνεια προς την ιδιοκτήτρια του θεάτρου που παίρνει ένοίκιο από τόν (μή κερδοσκοπικό) θίασο του «‘αεικίνητου».

Θά ήθελα νά μου πεις ποιά είναι ή διαδικασία παραγωγής του θεάματος, που ακολουθείται από τό θίασο.

‘Οτι πούμε ισχύει προς τό παρόν. Γιατί όλα είναι προς διαμόρφωση μέσα άπ’ την πράξη. Δηλ. νομίζω ότι ο πιο σοφός τρόπος για νά ξεκινήσει κανείς μία δουλειά σήμερα είναι νά μήν προδιαγράψει τό μέλλον του. Πρώτον, γιατί αυτό τό σχέδιο δέν πρόκειται νά τό ακολουθήσει είτε τό θέλει είτε όχι. Δεύτερον, αν τό ακολουθήσει, θά τό ακολουθοῦσε κι αν δέν τό προδιέγραφε. Τό πιο σωστό δηλ. είναι νά άφαιρεθεί κανείς -συνειδητά και όχι τυχαία- στη φυσικότητα που υπάρχει εκ των πραγμάτων στην καθημερινή θεατρική πραγματικότητα.

Μόνο νά περιγράψεις τη φυσιογνωμία μπορείς στην ‘Ελλάδα - σχεδόν ποτέ νά προγραμματίσεις.

Αυτό που συνέβη σ’ εμάς ότι πήρα την πρωτοβουλία νά άρχίσω νά συζητώ, πριν 2 χρόνια, την πιθανότητα σύστασης μιάς νέας θεατρικής δουλειάς. Έσκεμμένα δέ χρησιμοποιώ τη λέξη ομάδα ή πυρήνας. Η παρέμβαση της Μάγας Λυμπεροπούλου, που ήταν τό πρώτο πρόσωπο που συνεργάστηκε και είχε δεχτεί άκαριαία τη συμμετοχή της σ’ ένα τέτοιο σχήμα, ήταν καθοριστική για τά πρώτα βήματα αυτού του θιάσου δηλ. ή Μάγια θεμελίωσε τά πρώτα βήματά μας επάνω στο ρεπερτόριο και στην έπιλογή των ήθοποιών.

Δέν της είχε άνατεθεί ο ρόλος του Δραματοουργού. Αυτό λειτούργησε φυσικά και μέχρι ενός σημείου. Αύτή τη στιγμή έχει παραιτηθεί από αυτό τό ρόλο και προσπαθούμε νά βρούμε ένα σύστημα γνωριμίας του θιάσου μ’ ένα πλατύ ρεπερτόριο. Δηλ. ένα σύστημα πιο ομαδικό.

Τά δυό πρώτα έργα είναι: «Οι άλλοπαρμένοι» του Μίντλετον τό «Καινούργιο Σπίτι» του Γκολντόνι. Αύτά τά 2 έργα διαλέχθηκαν άνάμεσα σέ 65 στά οποία είχαμε κάνει σκιώδεις διανομές.

Θέλω νά σε ρωτήσω σχετικά με την έναλλαγή των σκηνοθετών. Τό πρώτο έργο, άπ’ όσο ξέρω, τό σκηνοθετεί ο Γιώργος Σεβαστικογλου και τό δεύτερο ο Βασίλης Παπαβασιλείου. Τά επόμενα, φαντάζομαι, θά τό σκηνοθετήσουν άλλοι.

Ναί. Πού μπορεί όμως νά είναι και μέσα από τό θίασο. Με την προϋπόθεση ότι δέν θά παίζουν.

Ποιά είναι τά θετικά στοιχεία που βλέπεις έσύ άπ’ αύτή την έναλλαγή; Αυτό τό ρωτάω γιατί έγω πιστεύω ότι ένα «μόνιμο» κάστ ήθοποιών και σκηνοθετη, βοηθάει στη διαμόρφωση ενός ένιαιου υποκριτικού κώδικα. Βέβαια αύτή ή άποψη μου προέρχεται και από ένα συγκεκριμένο καθορισμό του ρόλου του σκηνοθέτη. Πιστεύω δηλ. ότι υπάρχουν 2 κείμενα σέ μία παράσταση. Τό ένα του συγγραφέα και τό άλλο αύτης καθευατής της παραστάσης που βγαίνει από όλους τους συντελεστές, αλλά καθορίζεται από τό σκηνοθετή. Αυτό που θά μπορούσαμε νά ονομάσουμε «σκηνική γλώσσα».

Εδώ διαφωνούμε. Πιστεύω, όμως, ότι τώρα ή κουβέντα έφτασε στην καρδιά του προβλήματος. Και όλα τά τεχνικά έπιτεύγματα και οι οικονομικές θυσίες γίνονται γι’ αύτή την «καρδιά». ‘Ο θίασος του «Α» πιστεύει ότι τό θέατρο είναι κτήμα των ήθοποιών. Είναι ή άπόλαυση του ήθοποιού αύτή καθυπτή. Βλέπουμε με πολύ κριτικό μάτι την παρέμβαση του σκηνοθέτη. Πού άλλωστε είναι μία παρέμβαση που υλοποιήθηκε τόν τελευταίο αιώνα. Βέβαια, είναι συχνά μία εΐγερgeticή παρέμβαση. Όμως ο ήθοποιός εξακολουθεί νά είναι ο μοναδικός φορέας όλης της σημαντικής μιάς παράστασης. Και τά μέσα με τά οποία γίνεται φορέας είναι ή προσωπική του έμπλοκή σ’ αύτή τη σημαντική, ή χαρά του.

Δέ διαφωνούμε καθόλου σ’ αυτό.

Είπες κάτι πολύ κρίσιμο που είναι τό

κλειδί της δικής σου άντίληψης για τό ύφος ενός θιάσου. Έγώ αντιδρώ κατ’ άρχήν, στην έννοια.

Αυτό που λέω έγω δέν σημαίνει ότι ο σκηνοθέτης μονόπλευρα φτιάχνει την παράσταση και τους ήθοποιους, αλλά ότι ή διαδικασία είναι άμφίδρομη, φτιάχνει και φτιάχνεται από τους ήθοποιους. Πρόχειρο παράδειγμα ή «Σάουμπτεν» με κύριο σκηνοθέτη και μόνιμους βασικά ήθοποιους· με άποτέλεσμα και στους ήθοποιους νά διακρίνουμε έναν ιδιαίτερο υποκριτικό κώδικα και στον Πέτερ Στάιν ένα προσωπικό σκηνοθετικό ύφος.

Πιστεύω ότι ή ‘Ελλάδα είναι υποκριτικά άναλφάβητη. Η γερμανική θεατρική κατάσταση πραγμάτων, όταν πρωτοεμφανίστηκε ο Στάιν ήταν μία κατάσταση με τεράστια πλουραλιστική έπιφάνεια και γόνιμο έδαφος που εύνοούσε τη διαμόρφωση ύφους μέσα από την μόνιμη σχέση ήθοποιών και σκηνοθέτη, κάτι που ήταν και ιστορική αναγκαιότητα. Στην ‘Ελλάδα δέν υπάρχει κανενός είδους αΐτενέργεια του ήθοποιού. Υπάρχει μία νηπιακότητα, μία προεμβρυακή κατάσταση που όφειλεται όχι βέβαια στη φύση αλλά στην παιδεία και την πλήρη έλειψη εκπαίδευσης. Τό ζητούμενο είναι νά κατορθώσουμε νά γίνουμε μάστοροι και νά δημιουργήσουμε και στο κοινό μας την άντίληψη ότι τό θεατρο δέν είναι μία τέχνη με την άρτιστική διάσταση αλλά είναι μία τέχνη με μαστορική διάσταση. Αυτό που λέμε έναλλαγή σκηνοθετών δέν είναι μηχανισμός αλλά αναγκαιότητα. Αν κάποτε φτιαχθεί πυρήνας, γιατί τώρα είμαστε θίασος, θά έχουμε μία κοινή γλώσσα που θά είναι κτήμα των ήθοποιών και όχι συνιδιοκτησία με κάποιο σκηνοθέτη. Και αύτό τό κτήμα είναι ή γνώση της μαστορίας που είπα πριν. Δηλαδή φεύγοντας ο σκηνοθέτης δέν καταρρέει και ή κοινή γλώσσα των ήθοποιών.

Οι άνάγκες των ήθοποιών πρέπει νά διασταιρώνονται με του σκηνοθέτη. Δέν «πάει» σ’ όλους τους σκηνοθέτες ο Botho Strauss π.χ.

Σέ όλους τους ήθοποιούς πηγαίνει ο Botho Strauss; Αυτό τό πρόβλημα υπάρχει μόνο στους σκηνοθέτες, δέν υπάρχει και στους ήθοποιούς;

Βεβαίως. Μόνο που εδώ οι ήθοποιοί διαλέγουν τό σκηνοθέτη και ο σκηνοθέτης κάνει τη διανομή. Τό φαινόμενο του σκηνοθέτη άρχίζει νά έμφανίζεται άπ’ τη στιγμή που υπάρχει όργανωμένη παραγωγή. Δηλαδή υπάρχει ο παραγωγός, όποιος κι αν είναι, πίσω άπ’ τό σκηνοθέτη που δουλειά του είναι νά κάνει έτοιμοπάραδοτο ένα προϊόν.

Δέν τό νομίζω. Πιστεύω ότι τό βασικό πρόβλημα υπάρχει.

Σ’ ένα πρακτικό θέμα τώρα. ‘Ο κάθε σκηνοθέτης καθορίζει ένα δικό του τρόπο δουλειάς. Με την έναλλαγή σκηνοθετών, πώς θά δημιουργηθεί ή κοινή γλώσσα του θιάσου;

Έτσι έννοούμε την παιδευτική διάσταση που υπάρχει μέσα στο θίασο, δηλ. είναι μία τακτική ζεστοῦ-κρύου. Και αν υπήρχε κάποιος σκηνοθέτης που νά ήταν υποκατάστατο του Σεβαστικογλου δέν θά μάς έκανε. Μάς κάνει ακριβώς για τις γόνιμες διαφορές του, χωρίς βέβαια αυτό νά σημαίνει ότι κάθε διαφορετικό θά μάς έκανε.

Θά ήθελα νά μου πεις κάτι για τό ρεπερτόριο σας.

Τό ρεπερτόριό μας είναι, άς πούμε, «ντεγκραντέ». Δηλ. εν άρχή «Οι άλλοπαρμένοι» του Μίντλετον. Τό λιγότερο συγκεκριμένο «Πολύ κακό για τό Τίποτα» με τό Μινω Βολανάκη, σέ μετάφραση και διασκευή δική του. ‘Ηρθε, λοιπόν, ή τρίτη και πιο άόριστη -τότε- έναλλακτική λύση με τό «Καινούργιο Σπίτι» του Γκολντόνι. Άκόμα πιο άβέβαιη είναι ή σκηνοθεσία της Μάγας για τό «Αγάπης, Άγwnας, Άγwnος». Σχέδιο που μάλλον μάς τό έχει καταστρέψει τό Κ.Θ.Β.Ε. γιατί άνέβασε τό έργο και τό ανακοίνωσε μία βδομάδα μετά τη δική μας ανακοίνωση. Πέραν αύτών και σάν έναλλακτικές λύσεις πολύ σοβαρές είναι ένα θέαμα γύρω και μέσα στο Κρητικό θέατρο. Τό θεωρώ σάν τόν αντίποδα του ρεπερτορίου που κινούμαστε αύτή τη στιγμή. Δηλ. τό άναγεννησιακό και μετα-άναγεννησιακό θέατρο της Εύρωπης άπ’ τη μία και της Κρήτης άπ’ την άλλη. Αυτό που λέμε συχνά για την ‘Ελλάδα, σάν σταιροδρόμο. Ανατολής-Δύσης, στο Κρητικό θέατρο είναι τόσο έκδηλο που τό κάνει μοναδικό.

Επίσης έκκρεμει μία ιδέα που έχουμε με τό Γιώργο Σεβαστικογλου, για μία δουλειά πάνω στον ‘Αριστοφάνη. Κάτι που δέ σημαίνει, κατ’ άνάγκη, τό άνέβασμα ενός έργου. Σημαίνει μία δουλειά πάνω στους θεματικούς άξονες του ‘Αριστοφάνη.

Ποιώς έπιχορηγεί τις παραγωγές;

Σήμερα που μιλάμε, κανείς. Ζούμε με δάνεια.

[Την άπομαγνητοφώνηση έκαναν ο Γιώργος Μακρής και ο Γιάννης Μαργαρίτης]

Μιά νέα εικαστική γλώσσα

Η έκθεση του Zeitgeist («πνεύμα εποχής») είναι γεγονός. Οι αντίπαλοι τό πολέμησαν. Οι φίλοι τό ύμνησαν. Ακολουθώντας (όσο γίνεται) ένα τρίτο δρόμο, τόν δρόμο των υποκειμενικών εντυπώσεων, θά προσπαθήσω νά σημειώσω ορισμένες νότες (κάποιους άπόήχους) στό περιθώριο της σημερινής ήρεμίας καί στην άναμονή του επόμενου αισθητικού βήματος.

Ιστορικά καί ψυχολογικά

Θά ξεκινήσω από την εποχή του 60, την πιό δυνατή περίοδο μετά

δίδυμο σώμα: την επανάσταση, την εξέγερση. Τή στιγμή εκείνη της απογύμνωσης (ρήξη μέ την αστυνومία, μέ τις δομές των μηχανισμών, συγκρούσεις, νεκροί, τραυματισμοί συλλήψεις) τό ΤΩΡΑ ξεκαθάρισε τις υποθέσεις του μέ τή μνήμη. Τό όραμα δεξιών κι άριστερών, προοδευτικών κι αντίδραστικών, συντριβόταν άμείλικτα από την ίδια την έσωτερική άδυναμία: ή επανάσταση είναι ακόμα μιά ψευδαισθήση, ένας ακόμη μύθος της ανθρώπινης περιπλάνησης. Τό πεδίο της μάχης, κοιτάξτε το: γεμάτο πτώματα, νεκρούς, σκόρπια όπλα καί όσμή άγωνίας. Οι πρωταγωνιστές (κι αντίπαλοι) στέκονται κουρασμένοι ό ένας άπέναντι από τόν άλλον. Δέν έχουν πιά αντίδράσεις. Παίρνουν τό δρόμο της επιστροφής. Ό δρόμος μπροστά του είναι κλειστός. Η μνήμη τούς ακολουθεί: ό Όρεστης επιστρέφει γιατί δέν μπορεί νά ξεχάσει, δέν μπορεί ν' άπελευθερωθεί άπ' αυτό τό μαγικό χρέος της εκδίκησης (έστω κι αν παίρνει κουράγιο

Zeitgeist:

τόν πόλεμο.

Ό καπιταλισμός βρέθηκε σέ ύψηλή άνθιση: από την αρχιτεκτονική, μέχρι την ποίηση, τό κοινωνικό σώμα έμφανίστηκε άποφασισμένο καί τολμηρό.

Άποφασισμένο: νά δημιουργήσει Τολμηρό: ΤΩΡΑ.

Έφθανε ή θέληση. Αισθητικά, ιστορικά, κοινωνιολογικά, οι άνθρωποι ποτισμένοι μέ δύναμη ρίχτηκαν στη δημιουργία. Έσπασαν τά ήθικά καί σεξουαλικά φράγματα. Η τέχνη είχε περάσει στην άποθέωση της έκθετικής της άξιας. (Η λατρευτική της άξια είχε εγκαταλειφθεί σάν νά 'ταν γριά μάγισσα φυλακισμένη στό σκοτεινά υπόγειο). Η μανία τους είχε σάν στόχο επίσης τό περιβάλλον: προσπάθησαν νά τό αλλάξουν χρησιμοποιώντας όλες τους τις έμπνεύσεις.

Τό ΤΩΡΑ δυναμικά ανέβαινε: είχε γίνει τό ψυχολογικό αίτημα νεώτερων καί ακόμη προχωρημένων γενιών.

Κι ήρθε τό 68: έτος όριακό για τό ιστορικό σώμα (Άνατολικό καί Δυτικό): Μάης 68 στη Γαλλία μέ τόν Κόν Μπεντίτ καί την παρέα του, στη Γερμανία μέ τόν Ρούντν Ντουτσκε, οι φοιτητικές εξέγέρσεις στη Γιουγκοσλαβία (άλλά καί στις περισσότερες σχεδόν εύρωπαϊκές χώρες) ή επέμβαση των Ρώσων στην Τσεχοσλοβακία κλπ.

Τό ΤΩΡΑ («έδώ καί τώρα») έρχόταν άντιμέτωπο μέ τό ίδιο του τό

τό χέρι του από την Ήλέκτρα). Κι αν ή εκδίκηση πραγματοποιείται: ένα ξεκαθάρισμα πάνω άπ' όλα μνήμης.

Ό Peter Handke τό 1970 στη Ρώμη σέ μιά όμιλία του στό Goethe Institut (ένώ ακόμη ό άέρας άπλωνε τή μυρουδιά της καταστροφής καί των σαπισμένων πτωμάτων) δήλωσε θαρραλέα: «...στις PERFORMING ARTS (κινηματογράφος κλπ), ό πιό κατανοητός, δημιουργικός, άνθρωπινος τρόπος έκφρασης, είναι τό θέατρο κι όχι τά τεχνολογικά μέσα. Στό θέατρο υπάρχει τό στοιχείο της έκπληξης καί του άπρόσμενου. Π.χ. ένας ήθοποιός μπορεί νά σπάσει τό πόδι του παίζοντας ή νά πάθει καρδιακή προσβολή καί νά πεθάνει...». Η δήλωση αυτή πέρασε τότε γι' άκατανόητη γι' άδύναμη, για παρακμιακή.

Κι όταν τό 1974 μέ την παγκόσμια οικονομική κρίση πετρελαίου οι άνθρωποι όμολογούσαν (τουλάχιστον μ' έσωτερικούς ψιθύρους) τή χρεωκοπία της δύναμής τους, τό αδιέξοδο των ίδιων τους των δημιουργημάτων, τις ψυχασθένειες, την έλλειψη επικοινωνίας, καί πάλι τότε φοβόντουσαν τή δήλωση αυτή του Peter Handke: Τρόμαζαν μπροστά στην εικόνα του κουρασμένου τους ειδώλου.

Χρειάστηκαν μερικά χρόνια σιωπής άναμονής για νά 'ρθούμε στό τέλος της δεκαετίας: οι της νεότερης γενιάς άρχισαν νά συνηθίζουν

τήν εικόνα του κοιρασμένου τους είδωλου, να γελούν, να καγχάζουν, να την κοροϊδεύουν, να τη σαρκάζουν, να την αγαπούν. Ναι, να την αγαπούν (τό ανθρώπινο ένστικτο επιβίωσης έχει απέραντες κρυφές δυνατότητες).

Κι όχι μόνο να την αγαπούν: την κουβαλούσαν μαζί τους όπου πήγαιναν: στά Bar, στις καθημερινές συναναστροφές, στις εκδηλώσεις τέχνης. Τό «self revolution now» άρχισε να γίνεται «self realisation now». Τό ΤΩΡΑ άρχισε να ξαναζεί: μέσα από την επιστροφή, ο Όρέστης μεταμφιέστηκε.

Η Ιστορία (σάν ψυχρός παρατηρητής) προσφέρθηκε να δώσει τό ανάλογο υλικό. Κι οι νέοι τό πήραν: ξαναγύρισαν πίσω (μέ σαρκασμό και γλυκιά είρωνεία), ντύθηκαν ήρωες άλλων εποχών, κόμητες, στρατάρχες, πήραν πρόσωπα του παρελθόντος, μασκαρεύτηκαν, έκαναν τό κάθε μέρα ένα μόνιμο καρναβάλι.

Η παρακμή (αυτή η καταραμένη πόρνη) έγινε τώρα σωτηρία, λύση

κή πόρτα του θεάτρου σπάζει με θόρυβο: ένα άρμα μπαίνει και θρυμματίζει την ήσυχια του παρατηρητή: ο Διόνυσος τριγυρισμένος από τους ακόλουθους του. Στο βλέμμα του αντικαθρεφτίζεται η αγωνία του Απόλλωνα (κι ως ξέρει πως σέ κάποια άλλη στροφή της ιστορίας θά ξαναδιώξει τόν Διόνυσο).

Αυτό όμως που γοητεύει περισσότερο είναι η απρόσμενη υποδοχή των θεατών. Σάν να περιμεναν τό γεγονός, όλοι μαζί, (ήθοιοι πιά και θεατές ταυτόσηκαν) ακολουθούν τό άρμα, γελούν, παίζουν κι έχουν πλήρη έκφραση επίγνωσης στό πρόσωπό τους.

Αφήνονται στους νόμους του Παιχνιδιού, φοβούμενοι τό ΤΥΧΑΙΟ (άλλά και προσδοκώντας βαθιά τή μαγεία του).

Ο Peter Handke συνέλαβε τό μύνημα σάν τό καλύτερα σκημένο αυτί του Ινδιάνου.

Αισθητικές αντανakλάσεις

ρότητα ήταν. Μιά εκ νέου χρησιμοποίηση των παραδοσιακών μέχρι τώρα εκφραστικών μέσων. Κάτι ανάλογο δηλαδή μ' ό,τι έκανε ο Μπορχες στη λογοτεχνία: τό ξαναδιάβασμα μετρά περισσότερο.

Κι έτσι φτάσαμε (επιστρέφοντας) στη ζωγραφική. Μιά ζωγραφική που όμως τώρα στολιζόταν από τό κλίμα της επιθετικότητας της άκρατης υποκειμενικότητας του μύθου. Φτάσαμε στους wild painting (άγρια ζωγραφική). Μιά σειρά από νέα παιδιά, Ιταλοί, Γερμανοί, Αμερικάνοι κι άλλοι, έχοντας οδηγό τό μεγάλο Benys και από διπλα τους Thompy, Wharhol, άρχισαν να βιάζουν την καταθλιπτική στεφρότητα και την ένοχη γαλήνη. Ο Όρέστης μπήκε στό παλάτι γιά να σκοτώσει.

Τά μαύρα και μπλέ χρώματα στους πίνακες του Fetig και του Middendorf, ο πλουτισμός του εξπρεσιονισμού στον Baselitz, η Ιστορική βία του Kiefer, η έννοιολογική βία στην ιστορική γλώσσα του Hacker και των λοιπών, δημιου-

γούν μία νέα κατάσταση.

Η επιλογή του Βερολίνου

Η επιλογή του Βερολίνου δεν είναι τυχαία: είναι ο τόπος που οι ευρωπαϊκές μνημες επιστρέφουν. Τό κτίριο (τό κτίσμα του Gropius) έχει άμεση διαλεκτική σχέση με τό έξωτερικό περιβάλλον. Απ' έξω και τριγύρω: τό τείχος, τό κτίριο της Γκεστάπο, οι συνοικίες των ξένων εργατών, ένας τόπος κρανίου.

Ανάμεσα στό κτίριο (σύμβολο αυτονομίας της τέχνης) και στον κοινωνικό περίγυρο υπάρχει μία σχέση έντασης, η τέχνη υλοποιώντας την αυτονομία της επιτίθεται, βιάζει.

Έξω: η φρίκη της θύμησης.

Μέσα: η αυτονομία θριαμβεύοντας δημιουργεί μία νέα πραγματικότητα. Στο Βερολίνο συναντήθηκαν τρεις γενιές Γερμανών (η πρώτη ξεκίνησε τό 60), οι νέοι Ιταλοί (χρησιμοποιώντας την παράδοσή τους), κάποιοι Αμερικάνοι κι ορι-

ή επιστροφή του Όρέστη

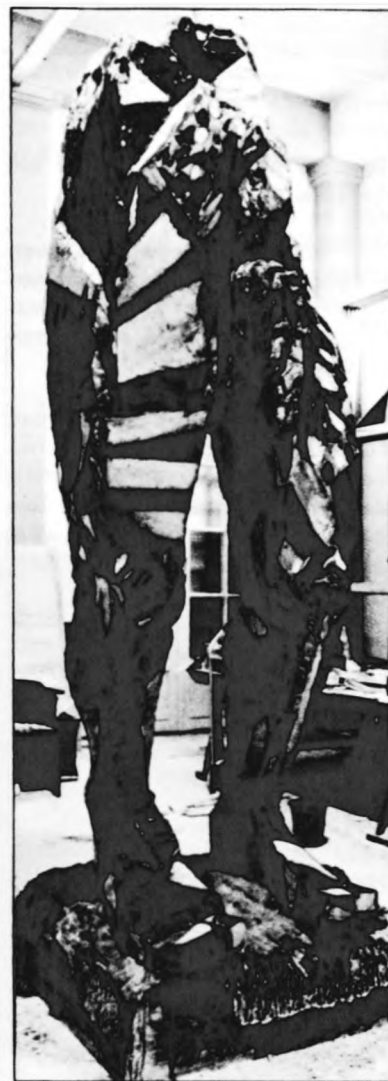
που άγκαλιάστηκε άχόρταγα από τις νέες γενιές (κυρίως άρχές της δεκαετίας του '80). Τό τίποτα έπαψε να γράφεται σάν γενική λέξη στά ποιήματα και στά φιλοσοφικά δοκίμια, έπαψε να προσφέρεται σάν κατάρα κι άπειλή από τους «άριστερους θεολόγους»: ήρθε μόνο του: μέσα από τις θεατρικές χειρονομίες, τις performance τό γέλιο, την είρωνεία, τόν σαρκασμό και την άπομυθοποίηση. «Let's dance» τραγουδά ο David Bowie (σπέρμα της ίδιας γενιάς) κι όλοι επιθυμούν να υλοποιήσουν τις λέξεις του.

Χορός, θέατρο, μεταμφίεση, όχι όμως σ' ένα όριακό χώρο. Όχι σ' ένα προκατασκευασμένο κτίριο, αλλά στην ίδια καθημερινότητα. Η ποίηση (μ' όλες τις προεκτάσεις της) επιτίθεται και πάλι. Όχι όμως τώρα στό περιβάλλον (τουλάχιστον γι' αυτή τή στιγμή) αλλά ξαναγυρίζει στον ίδιο τόν άνθρωπο. Άγκαλιάζει τή μεταφυσική (όρα Heidegger). Αναζητά μία νέα ανθρωπολογική τέχνη (όρα Benys Joseph).

Ο μύθος, ή μαγεία, ή λατρεία (ναί αυτή ή λατρεία που τόσο πολεμήθηκε στα έργα τέχνης τήν άρχή του αιώνα μας), ή αϊγλή κι ή μουσική, όλα μαζί συνυπάρχουν στην αναζήτηση μιας νέας γλώσσας. Μιάς γλώσσα πολυδιάστατης, συγκινησιακής, μυθοπλαστικής.

Ανάμεσα στό κοινό και τόν ήθοποιό ο παρατηρητής συνθλίβεται. Τήν ώρα της παράστασης ή κεντρι-

Η αλλαγή αυτή είχε άμεση αισθητική επίδραση. Θ' αναφερθώ ειδικά στην τέχνη. Μετά την άποθέωση της δεκαετίας του 60 (nouveau realisme στη Γαλλία, Popart στην Αμερική). Τό σπύρτο κάηκε: στά καφενεία και στους χώρους συζητήσεων ή ιδεολογική κρίση δημιουργίας ήταν γεγονός. Η avant garde είχε τελειώσει από τό 1936 στό Άουσβιτς ή στους θαλάμους βασανιστηρίων της Γκεστάπο. Η δύναμη του σουρεαλισμού είχε χαθεί με τό κλείσιμο της εποχής του. Η διαπίστωση αυτή συντροφεύει την όμολογία: ή μεταπολεμική τέχνη είναι «ή ιστορία δημιουργικών προσφυγών στις άποφασιστικές τοποθετήσεις αυτού του αιώνα, στον εξπρεσιονισμό, την άφαιρεση, τόν κονστρουκτιβισμό, τόν ντανταϊσμό, τόν σουρεαλισμό», όπως έγραφε ο Χρήστος Ίωακειμίδης στον κατάλογο της έκθεσης. Ο μινιμαλισμός με την ακαδημαϊκή του τοποθέτηση είχε δημιουργήσει στασιμότητα. Η κρίση βάθαινε: έπρεπε να υπάρξει αντίδραση. Η πρώτη ήταν τό Γενάρη του 81 στη Βασιλική ακαδημία του Λονδίνου και ή δεύτερη στό Βερολίνο (Zeitgeist) οργανωμένη από τόν Χρήστο Ίωακειμίδα και τόν Norman Rosenthal. Η αντίδραση αυτή ήταν μία αίσθηση φυγής από τή μετριότητα που επικρατούσε πρós τό τέλος της δεκαετίας του 70. Μιά νοσταλγία πρós τήν καθ-

σμένοι από διαφορετικές χώρες.

Η επιστροφή του Όρέστη

Μπροστά στην τελεμάτωση των εκφραστικών γλωσσών τό πάθος γιά μία νέα γλώσσα συνεχώς μεγαλώνει.

Η έκθεση του Zeitgeist είναι γεγονός.

Η επιστροφή στη ζωγραφική έχει άμεση σχέση με την αισθησιακή αναζήτηση πρός τό έργο, τόν άκρατο υποκειμενισμό, τό μύθο, τό όραμα και την επιστροφή στη μαγεία.

Αισθησιακή αναζήτηση: Διόνυσος έναντιον Απόλλωνα.

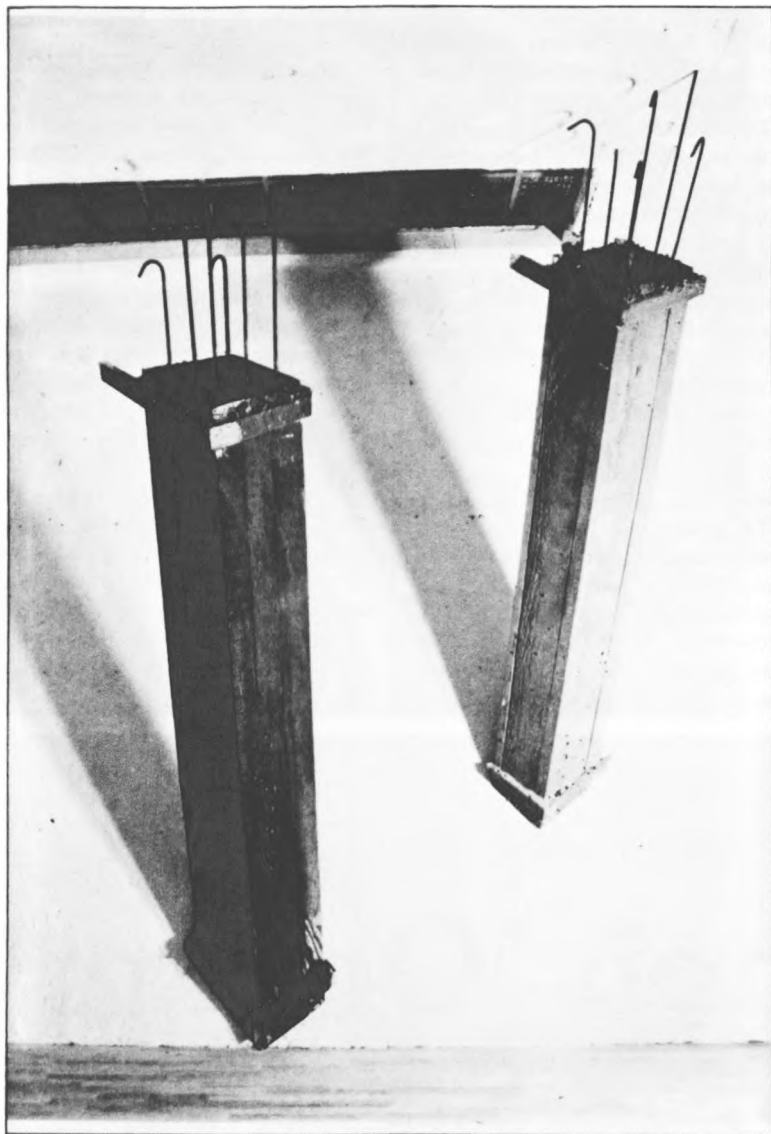
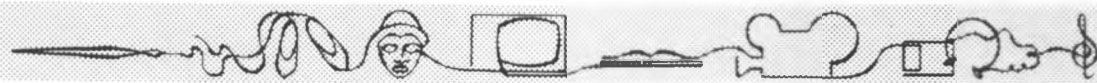
Υποκειμενισμός: άτομική αισθητική αντίληψη σέ σχέση με υποκειμενική καθαρά επιλογή των καλλιτεχνών.

Μύθος και μαγεία: πρώτος ο Benys κήρυξε πρίν χρόνια: «επιστροφή στους Βορειοευρωπαϊκούς μύθους». Η ανάγκη μιάς νέας μυθολογίας μπαίνει σήμερα περισσότερο παρά ποτέ επιτακτική. Όραμα: ή άποδοχή της παρακμής, των θεατρικών χειρονομιών, της μουσικής, της συνειδητής πολλαπλότητας των ρόλων.

Κι ο Όρέστης:

Μετά τό έγκλημα θά συνεχιστεί τήν περιπλάνησή του σ' αυτή τή φάρσα που άκούει στη φράση: ανθρώπινη περιπέτεια στη ζωή.

Δημοσθένης Δαββέτας

Βρέ Κώστα κάθε φορά που εκθέτεις, τά έργα είναι διαφορετικά από τα προηγούμενα. Θά έλεγε κανείς πως ξεκινάς από την αρχή.

Προσπαθώ να είναι διαφορετικά. Αποφεύγω την όποια σφραγίδα, μά φοβάμαι ότι πολλές φορές βρίσκομαι νικημένος. Δηλ. πάλι τό έργο μου δέν κατορθώνει να ξεφύγει από όρισμένους κανόνες που μέ κάνουν αναγνωρίσιμο. Κι αυτό από τη μιά μέ θλίβει κι από την άλλη μου δίνει μεγάλη χαρά. Γιατί στο βάθος φαίνεται να υπάρχει ένας τρόπος όρασης. Κι αυτό θεωρείται προσόν. Πιστεύω απόλυτα ότι γεγονότα μικρά ή μεγάλα, συμπτώσεις, περιβάλλοντα διαφορετικά, μοιραία αλλάζουν τόν τρόπο έκφρασης ενός ευαίσθητου ανθρώπου. Θάθελα νάμουν ένας τέτοιος. Νά κιόλας ή πρώτη μου αντίφαση. Κάθε φορά που κάτι μέ σπρώχνει να προτείνω σαν μέσον επικοινωνίας μιά καινούρια φόρμα, θάθελα ή φόρμα αυτή να βγαίνει από τά ίδια τά πράγματα και όχι γιατί έγω βρίσκομαι κρυμμένος πίσω τους. Έκει λέω πως την πατάω. Έτσι κάποιος που μέ ξέρει, που ξέρει τη δουλειά μου μπορεί και στά νέα μου

έργα να μέ αναγνωρίσει. Δέν του ξεφεύγω.

Μιλās για τόν περιβάλλοντα χώρο. Δηλ. άν ζούσες και εργαζόσουν στη Ν. Υόρκη για παράδειγμα τά έργα σου θάταν διαφορετικά;

Σίγουρα και θάταν διαφορετικά. Όχι μόνο οι μεγάλες πόλεις είναι ικανές ν' αλλάζουν τού ανθρώπους αλλά και σπίτι να αλλάξεις σε λίγο θ' αλλάξεις κι ό ίδιος. Ακόμα κι οι αλλαγές των εποχών δέ μάς αλλάζουν τη διάθεση;

Όλοι μας έχουμε δει κούτσουρα, κουβάδες, ξύλα, λαμαρίνες. Έσύ όμως κατορθώνεις και τά μεταβάλλεις ως διά μαγείας θάλεγα σε κάτι άλλο.

Μπορεί κανείς να μιλήσει βαθιά και μ' έλευθερία μόνο για πράγματα που γνωρίζει καλά. Έμένα ή μόρφωσή μου κι ό χαρακτήρας μου κι ή μνήμη μου ακόμα δέν μου επιτρέπουν να παίρνω τό ύφος ανθρώπου που ξέρει πολλά. Ξέρω λίγα κι αυτά είναι εκείνα που συνόδευσαν τόν παιδικό μου κόσμο. Είναι γνωστό ότι

Τσόκλης:

μαθαίνομε μέχρι σε μιά ηλικία, μετά παρατηρούμε, συνδυάζομε, βγάζομε συμπεράσματα. Έγώ σαν παιδί έμαθα τις πέτρες στο δρόμο, τούς κουβάδες στις αυλές, βρύσες στις οικοδομές, πεταμένους ασβέστες. Κι αυτά τά έμαθα καλά. Έμαθα πως κατασκευάζονται και νόμισα πως ξέρω σε τι χρησιμεύουν. Αργότερα ανακάλυψα τό άλλο τους πρόσωπο. Κι αυτό προσπαθώ να δείξω στα έργα μου.

Η καθημερινότητα, λοιπόν. Κι από την ιστορία της τέχνης τί διδάσκει;

Πολλά. Έχει μάλιστα παίζει καθοριστικό ρόλο για τη δουλειά μου σε μιά όρισμένη περίοδο. Όρμάζοντας όμως άρχισα να εμπνέομαι ξανά από τό περιβάλλον και κάποτε από τη φύση. Τά σημερινά μου έργα είναι εικόνες της πόλης. Παλιά δούλευα δεσμευμένος στην τέχνη. Τώρα αφήνω την ιστορία της τέχνης να μέ ξεπεράσει και να μ' αφήσει ανενόχλητο απέξω.

Νομίζω πως ή γενιά σου στάθηκε κάπως τυχερή. Κατορθώσατε να γίνει τό έργο σας αποδεκτό σε πολλά κέντρα τέχνης. Πως τό εξηγείς;

Υπάρχει εξήγηση. Όταν έμεις φύγαμε από την Ελλάδα φύγαμε χωρίς να έχουμε ιδέα τί γίνεται στον έξω κόσμο. Κι όλες μας οι συναισθηματικές και πνευματικές αποσκευές πήγαζαν από μιά, τοπική πραγματικότητα. Η προηγούμενη γενιά δέ μάς χρησίμευσε σε τίποτα. Θέλω να πω ότι δέν ήταν ένας κρικός που θά συνέδεε την Ελλάδα με την παγκόσμια τέχνη τού καιρού μας. Μάθαμε να μιλάμε μιά διάλεκτο.

Πήγαμε σε χώρες που οι άνθρωποι μιлагαν μιά σύγχρονη παγκόσμια Γλώσσα και μ' αυτή διηγόντουσαν πράγματα που άφοροθσαν τόν τόπο τους. Έμεις προσπαθήσαμε και μάθαμε αυτή τη Γλώσσα και τούς διηγηθήκαμε τά δικά μας. Κι αυτό τούς έκανε να στήσουν αυτή. Δέν τάχαν ξανακούσει αυτά τά πράγματα. Τούς φάνηκαν κάπως έξωτικά. Αυτό που μάς βοήθησε τότε ήταν που κουβαλήσαμε μαζί μας τόν επαρχιωτισμό μας. Αν προσπαθήσεις στο έξωτερικό θά δεις ότι στηρι-

ζεται όλο και περισσότερο σ' αυτή την παρθενιά που όμως τώρα δέν υπάρχει. Τώρα που έρχόμουν, στο δρόμο άκουγα κάτι τραγουδάκια έρωτικά τόσο ψεύτικα, και σκεφτόμουνά πόσο καιρό θά είχε να έρωτευθεί αυτός ό φουκαράς. Τό τραγούδι ήταν ψευτοερωτικό. Έμπνεόταν από άναμνήσεις ή διηγήσεις. Κάπως έτσι συμβαίνει με μερικούς καλλιτέχνες της γενιάς μου. Ένώ ξεκινήσαμε σαν επαρχιώτες, με τά χρόνια ξεευρωπαϊστήκαμε και τώρα προσποιούμεθα τόν επαρχιώτη για να πιαστούμε από κάπου. Πουλάμε ένα είδος φολκλόρ.

Έγώ πιστεύω πως όταν μιλάμε για τέχνη δέν πρέπει να μιλάμε για σύνορα. Πρέπει δηλ. να μετέχεις στις νέες προστάσεις. Στά νέα αιτήματα στις αλλαγές μιάς κοινωνίας που ολοένα γίνεται πιό οικουμενική.

Σήμερα δυστυχώς ζούμε τη στιγμή της σωβινιστικής τέχνης. Ένας καλλιτέχνης ξεπερνάει τά σύνορα μόνο όταν τό έργο του τυχαίνει να συμπίπτει με τις ανάγκες μιάς άλλης χώρας. Άλλιώς δέν τά ξεπερνάει ποτέ.

Τότε πως εξηγείς τις έκφραστικές ομοιότητες καλλιτεχνών διαφόρων εθνικοτήτων; δηλ. τά κινήματα;

Τά κινήματα αυτά δημιουργήθηκαν πρώτα-πρώτα από καλλιτέχνες που ζούσαν σ' ένα όρισμένο γεωγραφικό χώρο, σε μιά όρισμένη χρονική στιγμή. Η πόπαρτ, για παράδειγμα, είναι υπόθεση Αγγλο-άρχικώς-άμερικανική τελικώς. Ο νουβό ρεαλισμ γαλλική. Η άρτε πόβερα Ιταλική κι ό Joseph Benys Γερμανός σε κάποια του στιγμή. Σ' αυτά τά κινήματα ήρθαν να ένταχθούν συνειδητά ή άσυνειδητά καλλιτέχνες από άλλα κράτη. Στηρίζοντας έτσι αυτό που είχαν ανακαλύψει και πρότειναν σαν τέχνη κάποιοι έμποροι, κάποιοι πνευματικοί όηγοί, κάποιες κυβερνήσεις γιατί τά τελευταία χρόνια ξέρεις ότι μιλάμε πολύ για πολιτιστική πολιτική.

Έσύ ανήκεις σε κανένα από αυτά τά κινήματα;

«Πρέπει νά 'χεις τό θάρρος ν' ακρωτηριάξεις»

Ποτέ στη ζωή μου δεν κατάφερα ή δεν θέλησα ν' ανήκω σέ κάποια σχολή, σέ κάποιο πολιτικό κόμμα, ούτε καν σέ προσκοπική ομάδα. Συχνά βρέθηκα πολύ κοντά αλλά τελικά τά θαλάσσωνα κι έφευγα μόνος ή μέ πέταγαν έξω. Βρίσκω όμως χρήσιμες τις σχολές, τά κινήματα. Γιατί πάντα καταλήγουν νά υποστηριχτούν από κάποιους δυνατούς κι όταν έρχεται ή ώρα της μομφής παίρνεις κι εσύ ένα μέρος από τά κοινά κέρδη.

Πές μου αν θέλεις τούς σταθμούς της πορείας σου.

Θά σου μιλήσω γιά δυό σταθμούς. Ο ένας τό 1966 όταν αποφασίζω συνειδητά ότι πέρα από τό οποιοδήποτε ταλέντο μου θέλω νά είμαι ένας σύγχρονος καλλιτέχνης και συνεπώς υποτάσσω την ευαισθησία μου σέ προστάγματα της στιγμής εκείνης, πράγμα γιά τό οποίο δέ μετάνιωσα ποτέ. Αυτή ή περίοδος έχει δώσει μερικά από τά καλύτερα έργα μου. Ο δεύτερος σταθμός γιά τόν οποίο είμαι υπερήφανος, μιά και ή εξέλιξη της παγκόσμιας τέχνης μέ δικαίωσε, είναι τό 1977 πού αρχίζω μέ ένταση νά βλέπω ότι ή σύγχρονη τέχνη έχει γίνει πλέον άκαδημία και ότι γιά νά γίνει ένα βήμα μπροστά πρέπει νά την προδώσουμε.

Έχεις σταθεί ποτέ μπροστά σ' ένα έργο σου ανοίγοντας διάλογο μαζί του, ή, έχεις γράψει κείμενο κρίνοντάς το κι αναλύοντάς το;

Ο διάλογος είναι συνεχής. Η κριτική μοιραία καθημερινή. Ένα έργο πετυχαίνει κάποιο άλλο όχι. Συνήθως καταλαβαίνω πρίν τό κάνω ποιά θά είναι ή μοίρα του. Είναι φορές πού ένθουσιάζομαι πολύ και τότε δέν έχω άποτυχίες. Άλλοτε ό ένθουσιασμός μου γιά μιά ιδέα είναι μικρός κι αν επιμείνω, τότε συχνά άποτυγχάνω. Σ' αυτό φτάνει τό ότι δέν είδα από την αρχή απλά τά πράγματα. Γιά νά φτιάξεις κάτι καλό πρέπει νά έχεις τό θάρρος ν' ακρωτηριάξεις. Δέν πρέπει νά βάζεις σ' ένα όλα εκείνα πού θά μπορούσαν νά μπουν σ' αυτό. Θά πρέπει νά βάλεις μόνο εκείνο τό στοιχείο πού έβαλε σ' ενέργεια την ευαισθησία σου. Πολλές φορές αισθάνομαι ότι

‘Ο Τσόκλης μιλά μέ τόν Σ. Β. Σκοπελίτη

κάποια έργα μου ξεπερνούν τις δικές μου δυνάμεις. Αυτό μέ κάνει νά νιώθω λίγο σαν άπατεώνας. Είναι φορές πού ένδιαφέρομαι γιά πράγματα πού από μόνα τους έχουν μιά όντότητα. Μιά υποβλητικότητα, μιά όμορφιά και δέν έχουν ανάγκη από τη δικιά μου επέμβαση.

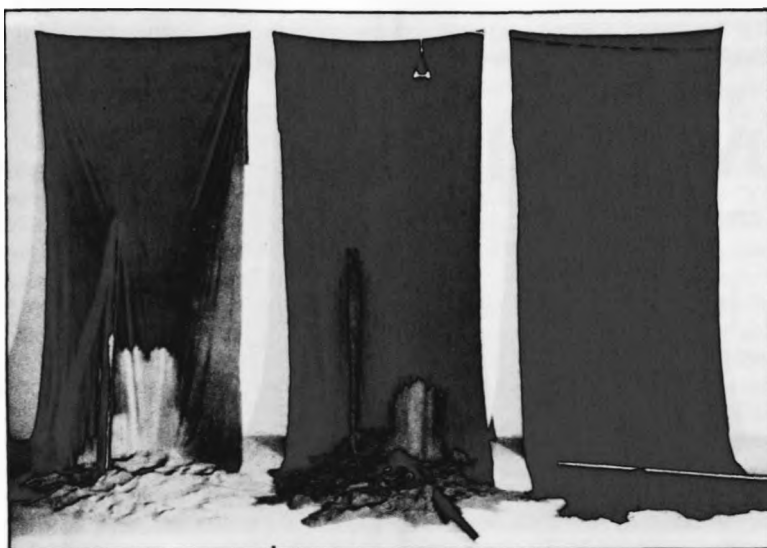
Τό έργο μέ τά τρία πανιά στίς αποχρώσεις του γκριζου πού καταλήγει στό μαύρο και πού κατεβαίνουν από τό ταβάνι κι απλώνονται στό πάτωμα όπου οι τρεις στίβες από τρία διαφορετικά χρώματα τσακίζονται θά έλεγες κανείς από τρεις νικελένιες μπάρες. Είναι ένα από αυτά;

Νομίζω πώς είναι. Είναι όμως έπισης αυτό τό έργο ένα από τά πιο χαρακτηριστικά της αναλυτικής δουλειάς πού προσπαθώ νά κάνω. Δηλ. αντί νά φτιάξω μ' όρισμένα υλικά ένα (άλλο) αντικείμενο άρκοΰμαι στό νά τοποθετήσω τά υλικά αυτά τό ένα δίπλα στό άλλο και συχνά αυτή μου ή απλή πράξη μέ δικαίώνει. Γιατί μέ μιά σωστή παράθεση τών αυτούσιων υλικών μπορείς νά πετύχεις κάτι πολύ πιο σημαντικό από τό (άλλο) αυτό έργο πού θά μπορούσες νά φτιάξεις θυσιάζοντας την αιτότητα

και την όμορφιά αυτών τών υλικών. Πήρα τρία βασικά χρώματα. Η ώρα είναι τό κίτρινο. Έδώ άς μου έπιτραπεί νά είμαι λίγο έστέτ αλλά τό κίτρινο μου φάνηκε λίγο σκληρό. Τό ροζ άγκλέ είναι τό κόκκινο. Και τό λουλακι είναι τό μπλέ. Αυτά τά χρώματα είναι ή βάση της ζωγραφικής όλου του μουσάμα. Της επιφανείας δηλ. πού πάνω της ζωγραφίζομε από αιώνες. Τρία παλιόπανα βαμμένα σέ τρεις διαφορετικούς τόνους του γκρι πού χαρακτηρίζουν σ' αντίθεση μέ τά χρώματα τό Chiaroscuro. Έχομε λοιπόν ήδη τό πανί και τά χρώματα. Οι τρεις σιδερένιες μπάρες χαρακτηρίζουν τις τρεις διαστάσεις. Τό σχέδιο. Είναι τοποθετημένες λοιπόν μέ ανάλογο τρόπο. Μ' αυτά τά απλά πράγματα μπορεί νά συντελεστεί ένα θαύμα μπορεί και όχι. Μπορεί τό έργο αυτό νά είναι καλό ή νά μήν είναι. Είναι όμως κλειδί γιά την ανάγνωση της δουλειάς μου.

Δηλαδή συμφωνείς μέ την άποψη του Jean Pierre Vantieghem πού γράφει: ‘Ο Τσόκλης χρησιμοποιεί τά υλικά της τέχνης του όπως ένα λεξικό τις λέξεις.

Συμφωνώ άπόλυτα κι είναι μιά σκέψη πού δέν την είχα κάνει και πού μέ ξαφνιάζει δημιουργικά.

Τό μέταλλο όμως τό χρησιμοποιείς και μέ διαφορετικούς «τρόπους». Π.χ. στη θαλασσογραφία πού ζωγράφισες αυτό τό καλοκαίρι πολλές φορές φαίνεται νά χάνει την ταυτότητα του και γίνεται θάλασσα ενώ σέ παλιότερα έργα τό μέταλλο παραμένει μέταλλο και είναι αυτό πού προσδιορίζει τό χώρο και τη ζωγραφική.

Όταν τό υλικό μου μεταμορφώνεται είναι οι στιγμές πού προδίδω τά πιστευω μου. Κι αυτές τις στιγμές τις αγαπάω πολύ. Στη θαλασσογραφία πού ανέφερες, τό μέταλλο μεταμορφώνεται, γιατί ή εικόνα πού προτείνω έχει νά κάνει μέ τη φύση. Έτσι τό υλικό μου παίρνει τη θέση της εικόνας της φύσης. Ταξιδεύοντας μέ τό καράβι σέ μιά στιγμή είπα: «Δες ή θάλασσα μοιάζει σαν από άτσάλι». Στό έργο μου δυστυχώς τό άτσάλι μοιάζει μέ θάλασσα. Πώς μπερδεύτηκα έτσι. Έγω θάθελα νά πω αμείνει ή θάλασσα θάλασσα και τό άτσάλι άτσάλι.

Οι δύσκολες κατασκευές πού συχνά κάνεις μήπως καταστρέφουν τη φρεσκάδα της έμπνευσης;

Κάποτε συμβαίνει κι αυτό. Θυμάμαι μιά κριτική πού μου είχε κάνει ένας Γάλλος τό '70 γιά μιά έκθεση πού έκανα στό Παρίσι. Είχε γράψει ένα μεγάλο άρθρο βρίζοντας μέ, αλλά μέ θετικό τρόπο. Είχε πει ότι ό Τσόκλης είναι κακός γλύπτης. (Έγώ είμαι ζωγράφος). Η ψευτικά σημαντικός. Και πώς κοπιάζει πολύ γιά νά μάς δώσει λίγη πνευματική τροφή. Έλεγε κι άλλα κακά αλλά χρησιμα πράγματα γιά μένα. Νομίζω πώς είχε δικιο. Τ' αντικείμενα πού έκανα τότε είχαν πολύ χειρωνακτική δουλειά. Όταν ταβλεpes βέβαια σέ συγκινούσαν και σέ τάραζαν κι άς έλεγε αυτός. Αλλά πώς είχαν πολύ κόπο, είχαν. Από τότε άρχισα νά δουλεύω μέ πιο εύκολους τρόπους. Και τά έργα μου σήμερα είναι καμωμένα έτσι ώστε τ' άποτέλεσμα νά είναι πολύ πιο σημαντικό, από την προσπάθεια πού έκανα γιά νά τά φτιάξω. Την έλαβα σοβαρά υπόψη αυτή την κριτική και μου βγήκε σέ καλό.

Στην αναδρομική έκθεση πού έτοιμάζεις στην πινακοθήκη του Πιερίδη σέ συνεργασία μέ την Γκαλερί -3- από πού ξεκινάς και πού φτάνεις;

Η έκθεση θ' αρχίζει από τό 1966 - από τότε δηλ. πού τό έργο μου είναι άναγνωρίσιμο. Έχω κάνει, νομίζω, και πρίν ωραία έργα, όμως από τό '66 και μετά αρχίζω νά θεωρώ τόν εαυτό μου σύγχρονο καλλιτέχνη. Η έκθεση φτάνει μέχρι τό '83 και θά έκτεθούν περίπου σαράντα έργα μου πού έκφράζουν τις βασικότερες ιδέες σ' αυτά τά χρόνια.

ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΗ

Ζητούμε συγγνώμη από τους αναγνώστες μας πού στη θέση του Μαγκρίτ μπήκε στο προηγούμενο τεύχος φωτογραφία του Ντε Κίρκιο.

ΔΙΕΥΚΡΙΝΙΣΗ

Μιά διόρθωση για τη μετάφραση της αδημοσίευτης στά ελληνικά εργασίας του Αντρέα Εμπειρικού «Μιά περίπτωση ιδεοληπτικής νευρώσεως με πρώιμες έκσπερματώσεις» (Σχολιαστής, τ. 5). Στη μετάφραση χρησιμοποιήθηκε το όνομα του γαλλικού κειμένου «Jean T.» όχι για να προσδιοριστεί κάποια γαλλική εθνικότητα στον ψυχαναλύμενο, αλλά ως ένα συμβολικό όνομα πού σύμφωνα με τη δεοντολογία παρόμοιων ανακοινώσεων δεν ανταποκρίνεται στο πραγματικό όνομά του. Σύμφωνα όμως με όρισμένες γλωσσικές επεξηγήσεις του Εμπειρικού για τις ανάγκες της γαλλικής μετάφρασης είναι φανερό ότι ο αναλυόμενος είναι Έλληνας, διευκρίνιση πού πρέπει να γίνει για να τοποθετηθεί αυτό το απόσπασμα ψυχανάλυσης στον σωστό κοινωνικό και πολιτιστικό του χώρο.

Τ. Λαζαρίδου
Ο. Καρρά

* Απάντηση γιατά αυθαίρετα

Αγαπητέ Σχολιαστή,

Βλέπω ότι με το άρθρο μου για τ' αυθαίρετα στο ANTI (τεύχος 5.8.83) προκαλέσα την ιερή όργη των συνεργατών σου Τ. Μαστραντώνη και Δ. Μαλασπίνα, όργη πού (από)τυπώθηκε στα κείμενά τους του δου τεύχους σου.

Φαίνεται λοιπόν ότι μπουκαωμένοι, όπως ήταν, από όργη οι συνεργάτες σου αποφάσισαν να γράψουν. Καί, για κοίτα, συνέπεσαν στη χρήση λάσπης ως υλικού για την οικοδόμηση των περι αυθαίρετων κτισμάτων σχολίων τους. Έτσι, ο μέν Τ.Μ. θεωρεί ότι τα γραφόμενα μου συναντούν «Τίς καλύτερες παραδόσεις της άκροδεξιάς στη χώρα μας» αλλά «και στην ύψηλο γενικότερα» (κοσμοπολίτη μου έσύ!) ενώ ο Δ.Μ. αποκαλύπτει την συμμετοχή μου και του ANTI στη συνωμοσία για υποστήριξη του οικιστικού νόμου (νέος Τζέημς Μπόντ της πολιτικής ανατέλλει!), παραθέτοντας μάλιστα έντος εισαγωγικών και λέξεις πού χρησιμοποιώ στο άρθρο μου αλλά στη σειρά της δικής του προτίμησης.

Όμως το καλύτερο κόλπο σ' αυτές τις περιπτώσεις είναι οι αποσιωπήσεις. Έτσι το γεγονός ότι μιλώ για παραδεδριστικά αυθαίρετα, ότι σαφώς αντιδιαστέλλω από τα αυθαίρετα πρώτης ανάγκης αλλοτινών εποχών, αλλά και σημειώνω στο βαθμό πού υπάρχουν, ότι παροτρύνω για «σωστή και οργανωμένη λύση του προβλήματος της φθηνής παραθεριστικής κατοικίας» μέσω ΔΕ-ΠΟΣ και άλλα πολλά περνάνε «ντούκο».

Και για να είναι ήσυχος με την επαναστατική του συνειδήση ο Δ.Μ. αποφαινεται ότι ο μέν μικροαστός πού μπορεί νοικιάζει, ο δέ εργάτης καταπατά ή χτίζει αυθαίρετα έκτος σχεδίου. Και λέει άμέσως μετά: «τό ίδιο ισχύει βέβαια για την παραθεριστική κατοικία των «μικρομεσαίων». Ποιό ίδιο; Από την πόλη έρχομαι και στην κορφή κανέλα...

Πάντως, για να πούμε και του στραβού τό δίκιο, τον Τ.Μ. τον πρόδωσε ο Δ.Μ. Την άπουσία άποψης στο σχολίο του ο Τ.Μ. θά την στήριξε στην έλπιδα ότι θά τον κάλυπτε ο Δ.Μ. στο άρθρο του για τ' αυθαίρετα. Τώρα για τό άν κι ο Δ.Μ. δεν παρουσιάζει καμιά πρόταση δεν μπορούμε να κατηγορήσουμε τον Τ.Μ., έκτός κι άν τά δύο πρόσωπα συμπίπτουν.

Μέ δυό λόγια, παιδιά έσεις τι προτείνετε; Σηγκεκριμένα όμως και για σήμερα. Όχι γενικά «να εξαλειφθούν τά αίτια». (Βλέπετε, σάς κάνω και πάσα για να μέ κατακερυνώσετε κάτω από τό γράμμα μου, άν τό δημοσιεύσετε).

Και κάτι άλλο. Ό πολύς ο κόσμος πού σιωπά δεν συμπίπτει με την αντιδραστική «σιωπηλή πλειοψηφία» πού υπαινίσσεται ο Τ.Μ. Είναι όλοι εκείνοι πού δεν μιλούν μπρός στις λαϊκίστικες όμοβροντίες στις όποιες προσθέσατε και τη δική σας τρακατρούκα.

Αλλά δεν άπαντήσατε σ' ένα έρωτημα του άρθρου μου. Πόσο προοδευτική είναι ή υποστήριξη ιδιωτικών όνειρων βασισμένων στην αυθαίρεσία;

Και γιατί είρωνεύεστε την αντίδραση μου στην ανυποληψία στην όποια πέφτει τό κράτος με τις συνεχείς παλινωδίες του; Είστε τόσο επαναστάτες πού υποστηρίζετε ότι όσο πιο ανυποληπτο τό άστικό κράτος τόσο γρηγορότερα θά ρθει ή επανάσταση; Ποιά επανάσταση άραγε; Τών όργισμένων μικροσυμφερόντων; Είναι μήπως επαναστατικός ο νόμος της ζούγκλας; Ή μήπως, αντίθετα, είναι ένας μικρός καθημερινός φασισμός τών «καταφερτζήδων»;

Και κάτι τελευταίο. Μπορείτε να διαφωνείτε και να υποστηρίζετε άλλες άποψεις. Τότ εμπορεί να υπάρχει διάλογος. Φοβάμαι όμως ότι τά κείμενά σας δεν βοηθούν τό διάλογο πάνω σ' αυτά τά θέματα στό χώρο της άριστεράς. Κρίμα γιατί φανταζόμουν ότι κάτι τέτοιο είναι μέσα στις προθέσεις σας.

Φιλικά
Σπύρος Καβουνίδης

Διάλογος Ρηγάδων

Έλαβα τό μήνυμα του σύντροφου Γαλάνη και επικοινωνώ μαζί του (άν φυσικά τό θελήσετε). Λοιπόν Θεόφιλε πολύ μαύρα τά βλέπεις και σέ έχει επηρεάσει πολύ ο Τσουρινάκης. Θά ήθελα να σου άπαντήσω σ' όλα τά θέματα πού έθεσες επί τάπητος.

α) Τό να άποσπαστούμε άπ' τό ΚΚΕ έσ. θά ήταν θάνατος. Θυμήσου λίγο τό ΕΚΚΕ πού στηρίχθηκε άποκλειστικά στη νεολαία και κοίτα τί έγινε. Θυμήσου και την κίνηση ΠΑΣΟΚ, πώς ξεκίνησε, και πού βρισκεται τώρα. Έξ' άλλου, πολλοί νεολαίοι (μεταξύ αϊτών κι εγώ) θά παραμείνουν «πιστοί» στό κόμμα, με άποτέλεσμα άλλη

μιά μεγάλη διάσταση. Όσο για τό καταστατικό: Τί σ' ένοχλεί πού μιλάει για διαγραφές; ή για ποιόν δημοκρατικό συγκεντρωτισμό μιλάς (σέ πληροφορώ πού είμαι υπέρ αυτού μιά κι είμαι Μαρξιστής-Λενινιστής) όταν έσύ βγαίνεις άπ' τις στήλες του Σχολιαστή και διαφωνείς σέ βασικές άρχές (άν ήσουν στην ΚΝΕ θά σου είχε έρθει κιόλας τό χαρτί της διαγραφής σου). Μέ λίγα λόγια θέλω να σου πώ ότι δεν τηρείται τό καταστατικό πού ΡΗΙΑ γιατί άν τηρούνταν θά ήταν πολύ καλύτερα τά πράγματα για μάς. Και κάτι ακόμη σύντροφε Θεόφιλε, γιατί τόση κακία για τους κομματικούς, μάλλον συμπόνοια θά έπρεπε να δείχνουμε. Τί λές έσύ;

Νίκος Μαραντζίδης

Ο.Β. Αν. Πολής
Μαθητής
Αλ. Δελμούζου 3
Θεσσαλονίκη

Υ.Γ. Τη διεύθυνση την έβαλα για τό άν θές να επικοινωνήσεις μαζί μου. Να μην ταλαιπωρούμε τό ΣΧΟΛΙΑΣΤΗ.

* Η δίωξη κατά του περιοδικού «Έκφραση»

Αγαπητέ Σχολιαστή,

παιρνοντας άφορμή από τό κείμενο του Α. Ρουμελιώτη για τό περιοδικό «Μιά Απόπειρα στη Χαλκίδα», σου γράφω τί γίνεται στην Αθήνα.

Είμαι ο υπεύθυνος του περιοδικού «Έκφραση» πού και έναντιον του άσκήθηκε δίωξη, έπειδή τόλμησε να δημοσιεύσει κείμενο πού δέ συμφωνούσε με τις αντίληψεις «ορισμένων». Τό περιοδικό μας είναι φοιτητικό, του Συλλόγου Οικότροφων της Φοιτητικής Έστιας Αθήνας, και βγαίνει σέ λίγα αντίτυπα (500) για έσωτερική διανομή (δεν κυκλοφορεί στό έμπόριο). Γράφεται και άπειθύνεται από φοιτητές σέ φοιτητές. Κάποιοι αντίληψεις για την ήθική, για τόν έρωτα, τις σχέσεις επικοινωνίας μας και την ύποκρισία της πολιτικής, πού δημοσιεύτηκαν στο περιοδικό ήταν άρκετές για να άσκηθεί δίωξη έναντιον του περιοδικού, να γίνει έπερώτηση στη βουλή από 12 βουλευτές της Ν.Δ. και να μάς εξαπολύσει πόλεμο ο τύπος της δεξιάς. Τό έγκλημα μας ήταν ή έλευθερία έκφρασης! κι αυτό φαίνεται είναι άνεπίτρεπτο!

Ξαναζωντάνεψε ή εποχή του Κόλια και του Μπλέτσα, τό «Ελλάς Έλλήνων Χριστιανών» σήμερα; με μιά σοσιαλιστική κυβέρνηση! άραγε τί έχει αλλάξει από τότε; οι ίδιοι οι άνθρωποι «αλωνίζουν» και σήμερα όπως και τότε... Βέβαια ο στόχος έδώ ήταν τό Υφυπουργείο Νέας Γενιάς και πιο ειδικά ο κ. Λαλιώτης, γιατί δθεν μάς χρηματοδότησε. Όμως πέρα από τό «πολιτικό παιχνίδι» πού παίζουν μεταξύ τους «οι μεγάλοι», ή ουσία είναι μια: σήμερα, στό 1983 με σοσιαλιστική κυβέρνηση ή ΕΚΦΡΑΣΗ πνίγεται. Παρά τις όποιοςδήποτε καλές προθέσεις, πού μπορεί να υπάρχουν και γώ δεν ξέρω σέ ποιόν υπεύθυνο, οι σκοταδιστές ρίχνουν και άπλώνουν γύρω τους πολύδικο σκοτάδι.

Όταν έμεις σάν φοιτητές δεν μπορούμε να ΕΚΦΡΑΣΟΥΜΕ μέσα στο

χώρο μας, και ο όποιοσδήποτε μπορεί να μάς σέρνει στα δικαστήρια, τότε τί είδους έλευθερη διακίνηση ιδεών υπάρχει, μέσα στο φοιτητικό χώρο και στο φοιτητικό κίνημα;

Μόνο ή «έλεγμένη» και «καθοδηγμένη» σκέψη πρέπει να βλέπει τό φώς της μέρας.

Δυστυχώς αυτό ζητάνε ή Ν.Δ., ο δεξιός τύπος, ή εκκλησία ακόμα και τό ΚΚΕ. Τί γίνεται; Άντι μπροστά πτωπάμε. Τό φοιτητικό κίνημα πού έχει πείσει στην άνταρσία έδώ και καιρός, τούς δίνει την ευκαιρία να μάς χτυπούν; ή είναι κάποιο γενικότερο φαινόμενο της ελληνικής πραγματικότητας τό ότι συμβαίνουν και άλλοι διώξεις τέτοιου είδους (π.χ. Χαλκίδα) δείχνει ότι τό φαινόμενο είναι γενικό, και προσπαθεί να άποκλείσει την Έκφραση τών νέων ανθρώπων, έξω από τα προκαθορισμένα όρια έκφρασης. Έχουν καθορίσει τά όρια και σάν τόν Προκρούστη κόβουν τά ποδια όποιονού τόλμησει να τά ξεπεράσει. Κι όλα αυτά στην Ελλάδα του 1983. Με μιά σοσιαλιστική κυβέρνηση. Στόχος οι νέοι πού «όλοι» θέλουν να «καναλιζάρουν», να κατευθύνουν και να όρυσουν τά όρια μέσα στα όποια θά κινούνται και θά αναπτύσσονται. Σά φυτά.

Αλλά λογαριάζουν χωρίς τόν ξενοδόχο. Γιατί ή νεότητα είναι άσπεφνητη, ανεξάντλητη και ανεξέλεγκτη. Και ναι μέν, έχουν την έξουσιαστική δύναμη, δεν έχουν όμως «ζωή». Και στη μάχη της ζωής και της φθοράς, νικητής βγαίνει πάντα ή ζωή.

Μέ εκτίμηση
Νίκος Καραμπάσης
Δ Φοιτητής Π.Α.Σ.Π.Ε.

Ποιός Παπασταματέλος;

Ίσως ο τίτλος «φοιτητής φιλοσοφικής Αθήνας» να μην είναι άρκετός για τό Σταμάτη Ν. Παπασταματέλο. Θά πρεπε να προσθέσει «άποφοιτος Κλασικού Λυκείου Αναβρύτων». Όχι για κανέναν άλλο λόγο, μά για να τόν αναγνωρίσουν όσοι άπ' τούς παλιούς συμμαθητές του δεν τόν αναγνωρίσαν και για να θυμηθούν μιά άλλη έπιστολή του στον ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΚΟΣΜΟ της 23/7/1981 όπου κατηγορεί την κυβέρνηση της Δεξιάς ότι κακώς νομιμοποίησε τό Κομμουνιστικό Κόμμα, κόμμα «έγκληματος και προδοσίας» όπως λέει και άποφαινεται ότι ή «μαθητωσα νεολαία», οι τοτινοί συμμαθητές του, έμεις δηλαδή, «πιπιλίζει συνθήματα κατά της άρχουσας τάξης άναρχικά και υπέρ των του δέοντος προοδευτικά».

Τώρα βέβαια, δυό χρόνια μετά, ο

γράμματα πού λάβαμε

συμμαθητής βρήκε άλλο τρόπο να εκφράσει τις ιδέες του. Τότε διαπίστω-
νε ότι οι νέοι «άγονται και φέρονται
δυστυχώς από τον δαίμονα της ύλο-
φροσύνης».

Τώρα απλά χαρακτηρίζει τους Κνί-
τες βιομηχανικά φυτά και ένοχλείται
από τη «μικροαστικά δομημένη» με-
τεμφυλιακή κοινωνία.

Αναζητά τρόπους για να εκφράσει
τόν «πόνον του και τόν τόπο του» και
για τη «δυναμική μεταμόρφωση του
κόσμου της φθοράς».

Τότε στο σχολείο είχε βρει αυτούς
τους τρόπους με την τακτική του
χαφιεδισμού.

Μά τί ωφέλει ή κριτική των προσώ-
πων; Όλο αυτό το νεορθόδοξο ρεύμα
πρέπει να εξεταστεί σαν μία ακόμα
μορφή της κρίσης της άριστερας, όπως
λέτε και σεις, μά μήπως η ποιότητα των
εκφραστών του δεν είναι ενδεικτική
των αναγκών που καλύπτει;

Όταν τό «πατρίς-θρησκεία-οικογέ-
νεια» αποδείχτηκε ανεπαρκές, στη θέ-
ση του έρχεται η «καινή κτίσι Χάριτος
και Σωτηρίας».

Βέβαια οι υπεραπλουστεύσεις και οι
σχηματοποιήσεις είναι απαράδεκτες,
άλλα εδώ τα πράγματα μιλάνε μόνα
τους.

Γιαννουλοπούλου Γιάννα

Υ.Γ. Τά έντός εισαγωγικών είναι απο-
σπάσματα από τα δύο γράμματα του
Παπασταματέλου στον ΕΛΕΥΘ. ΚΟ-
ΣΜΟ και τόν ΣΧΟΛΙΑΣΤΗ.

Τί ανήκει στον καθένα απ' τα δύο θά
τό βρείτε μόνοι σας.

σε βάθος ενός τέτοιου διαλόγου. Είναι
φανερό όμως ότι υπάρχουν ορισμένα
πρόσωπα, που ανεξάρτητα με τό χώρο
πού θέλουν να εντάσσουν τόν εαυτό
τους, συνειδητά ή άσυνειδητά σαμπο-
τάρουν αυτή τήν προσπάθεια, βρίζο-
ντας ή τσιτατολογώντας, κατεβάζουν
τό επίπεδο της συζήτησης από πλευ-
ράς ύψους και ήθους στο ίδιο επίπεδο
μέ τα ποδοσφαιρομανικά πηγαδάκια
της Όμόνοιας.

Η γνωστή συνέντευξη του τεύχους
5 ίσως έκανε βέβαια απαραίτητο ένα
διευκρινιστικό γράμμα μου στο περιο-
δικό σας μία και υπήρχαν άτυχεις
αναφορές για τό βιβλιοπωλείο, του
Χριστιανοσοσιαλιστικού κινήματος της
Χριστιανικής Δημοκρατίας, ΜΗΝΥ-
ΜΑ με τό όποιο έχω σχέση εργασιακής
έρωτικής αυτόπροσφοράς. Παρ' όλα
αυτά όμως προσωπικά δεν ήθελα να
εμπλακώ σε ένα τέλμα άτέρμονων
διευκρινίσεων, όπου τζόγος να γίνεται.

Ήρθαν όμως τα δυό σφίχταγκαλια-
σμένα πλύν όμως διαφορετικού ύψους
και ήθους γράμματα του τεύχους 6
πού αναφέρονται και πάλι στο Μήνυ-
μα κι έτσι μ' έξαναγκάζουν σε μία
άνοιχτη τοποθέτηση.

Μία τοποθέτηση βέβαια στην ούσία
του όλου ζητήματος του διαλόγου πι-
στεύω να 'ναι κατανοητό ότι δεν μπο-
ρεί να γίνει μέσα από ένα γράμμα σε
κάποιο περιοδικό. Εκείνο που ίσως
μπορώ να επαναλάβω και μέσα ά-
π' αυτές τις άράδες είναι τό έξής πολύ
άπλο-δύσκολο για τη νεοελληνική
πραγματικότητα. Μετά τόν έμφύλιο

στην ελληνική ορθόδοξη εκκλησία έ-
χουμε μία κυριαρχία της δυτικής (εύ-
σεβιστικής, ήθικιστικής) θεολογίας
και μία περιχαράκωση της επίσημης
ελληνικής εκκλησίας τήν περίοδο αυτή
γύρω από μία συντηρητική-άντικομ-
μουνιστική πολιτική ιδεολογία, με μο-
ναδική φωτεινή έξαιρεση τη χριστιανο-
σοσιαλιστική παρουσία της Χριστιανι-
κής Δημοκρατίας που τότε άρχισε να
σαρκώνεται. Τήν ίδια εποχή ή ελλη-
νική άριστερά κυριαρχείται από τη στα-
λινική έκδοχή πολιτικής πραχτικής και
παρέμβασης στο νεοελληνικό κοινωνι-
κοπολιτικό γίγνεσθαι. Και ναί μέν στο
χώρο της εκκλησίας ή αναζήτηση που
φυσιολογικά υπήρξε από ζωντανά
πρόσωπα έφερε τις σημαντικές διερ-
γασίες τη δεκαετία του 60 που ήταν ή
βάση για τήν ανάπτυξη, μετά τη μετα-
πολίτευση, του κινήματος για τήν άνα-
ζωπύρωση της Όρθοδοξίας προϋπό-
θεση για μία ριζοσπαστική πολιτική
στύση των μελών της ελληνικής εκκλη-
σίας. Αντίθετα όμως στο χώρο της
ελληνικής άριστερας παράλληλες δια-
δικασίες οδήγησαν στη διάσπαση του
ελληνικού κομμουνιστικού κινήματος,
με ούσιαστική άδυναμία από τη μεριά
της ανανεωτικής τάσης να δώσει συ-
γκροτημένα μία νέα πρόταση ζωής,
μία νέα πρόταση πολιτικής πραχτικής
και παρέμβασης που θά πηγάζει μέσα
από μία ούσιαστική θεώρηση των νέ-
ων κοινωνικοπολιτικών δεδομένων,
της πείρας του επαναστατικού κινή-
ματος, του προβλήματος του άνθρω-
που και της κοινωνίας.

Σ' ένα τέτοιο γράμμα δεν μπορώ
παρά να μήν αναφερθώ, με λύπη, στο
νεοσταλινικό στύλ όρισμένων κειμέ-
νων που έχουν γραφτεί τόν τελευταίο
καιρό, δείγμα της αίσθησης ανασφά-
λειας των άρθρογράφων που δεν μπο-
ρούν να δούν ένα πόντο πέρα από όσα
έχουν διαβάσει και δεν μπορούν να
άρθρώσουν λόγο πέρα από τά τσιτάτα
πού έχουν αποστηθήσει ή πέρα από
άστοφιλελεύθεροπροοδευτικές κοινο-
τυπίες για τήν εκκλησία. Χωρίς να
παραβλέπω βέβαια τά δείγματα κατα-
πίσης, τήν πολιτική μυωπία και τήν
άνυπαρξία ήθους που διακρίνει κανείς
σε μικρόνους έπιστολές (σε μία τέτοια
έπιστολή ή έπιστολογράφος αυτόκλη-
τα προσπάθησε τάχα να υπερασπι-
σθεί και τό ΜΗΝΥΜΑ, όμως νομίζω
ότι δεν έχουμε ανάγκη από τέτοιου
είδους ύποστήριξη). Ούτε φυσικά
μπορώ να πώ ότι χαίρομαι για άρθρο-
γράφους που θέλουν να εμφανίζονται
σαν καθαροί έπιστήμονες και πρίν καν
ύποψιαστούν για τό ζήτημα ύπογρά-
φουν φανταστικούς τίτλους περιοδι-
κών του στύλ: «Άς τελειώνουμε έπιτέ-
λους...»

Ίσως είναι καλό για όσους έχουν
άποψη βγαλμένη μέσα από τόν πόνον
της ιδιαίτερης συμμετοχής τους στην
άνθρώπινη κοινωνία άρα και δεν φο-
βούνται και θέλουν ένα ούσιαστικό
διάλογο να ξανακοιτάξουν προσεκτι-
κά όρισμένα κείμενα που έχουν άμεση
σχέση με τό θέμα.

α) ΣΗΜΑΔΙΑ Νο 2: «Η «πνευματι-
κή» διάσταση της δεξιάς και ή νέα
Δεξιά» (του Άγέλαου)

β) ΘΕΣΕΙΣ Νο 3: Με άφορμή τήν
έκλογή του Χρ. Γιανναρά στην Πά-
νθη (Γιάννη Μηλιού).

γ) ANTI Νο 238: Η παλινόρροια του
νέου ελληνισμού (Χρ. Γιανναρά)

δ) Σχολιστής Νο 6: Νεορθόδοξος
Σκοταδισμός (Γιάννη Μηλιού)

ε) Σημάδια Νο 2, Νο 3, 4: Συζήτηση
για τό στρατό

Έπίσης: α) Κ. Μοσκόφ: Δοκίμια
(Τά σχήματα της ιδεολογίας στην Έλ-
λάδα, Η συνάντηση με τό καθόλου)
Έκδ. Έξάντας

β) Έλευθερία του Ήθους (Χρ.
Γιανναρά)

γ) Θέσεις και Κείμενα Α' Συνέδριου
της Χριστιανικής Δημοκρατίας σελ. 90
για τό Χριστιανομαρξιστικό διάλογο.

δ) Ν. Μπερντιάγεφ: Χριστιανισμός
και πάλη των τάξεων (έκδ. Πουρναρά
1983).

Φίλικα

Γιώργος Χατζηιακώβου

Βιβλιοπωλείο - έκδόσεις Μήνυμα
15/9/83

Θέσεις

ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ - ΚΡΙΤΙΚΗ
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΑΛΗΣ ΤΩΝ ΤΑΞΕΩΝ

Τ. Κυπριανίδης: Μονεταρισμός και άριστερός νεο-
φιλελεύθερισμός.

Γ. Μηλιός: Ίμπεριαλισμός και θεωρίες μητρόπολης
- περιφέρειας.

Τ. Μαστραντώνης: Κυβερνητική σταθερότητα και
άριστερός πραγματισμός.

Α. Ταρπάγκος: Τό εργατικό κίνημα απέναντι στην
«εργατική συμμετοχή».

Η. Ίωακείμογλου: Για τήν έννοια του συλλογικού
εργάτη.

Α. Lipietz: Συνέντευξη στις «Θέσεις»

Κ. Busch: Η διαμάχη για τό νόμο της άξιας στην
παγκόσμια άγορά.

ΟΚΤΩΒΡΗΣ-ΔΕΚΕΜΒΡΗΣ 83

5

Γιά ένα διάλογο λαλιστάτων
πλύν όμως... άκουόντων!

Φίλοι του Σχολιαστή.

Μία συζήτηση για τήν ούσία καθόλα
αυτόνοτων χωριστικών σχημάτων δεν
μπορεί παρά να 'ναι άρκετά έπώδυνη.

Είναι γνωστά τά προβλήματα που
δημιούργησε στις περισσότερες άνα-
φορές της σε πρόσωπα και πράγματα
ή δημοσίευση της συνέντευξης με τόν
πολύ φίλο Κωστή Μοσκόφ στο τεύχος
5 του περιοδικού σας. Όπως είναι
γνωστό πώς ή πλατιά συζήτηση-ζύμω-
ση που γίνεται τά τελευταία χρόνια
γύρω από τό ίδιο θέμα ένισχύθηκε
σημαντικά με τό ενδιαφέρον που έδει-
ξε για τό θέμα και τό περιοδικό σας.

Η καθόλου εύνοϊκή συγκυρία (εί-
μαστε σε φάση πολιτικής ύφεσης),
βοηθάει τήν ανάπτυξη και προχώρημα

σχολιαστές

Ίσαύρων 10 - Αθηνάμηλη, τηλ. 3630.781 Κυκλοφορεί κάθε 1η του μήνα. Τεύχος 7α, 1η Οκτωβρίου 1983, δρχ. 100

Ίδιοκτησία «Γ. Πιτουρόπουλος και ΣΙΑ» ΕΕ. Θεωρούνθεση: «Γ. Αεοντακιανάκος και Υίοι Ο.Ε.» Δουκ. Πλακεντίας 31. Φωτογράφιση: Α. Μαστραντώνης, Σκουφά 36. Εκτύπωση: «ΕΠΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΑ» Πάρνηθος 57 **Συνδρομές:** Έσωτερικού: 6 τεύχη δρχ. 600 - 12 τεύχη δρχ. 1.200. Έξωτερικού: 6 τεύχη δρχ. 850 - Άμερική: 6 τεύχη δρχ. 1.100 Δημ. Οργανισμοί:
12 τεύχη δρχ. 4.000. ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ-ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Γιώργος Πιτουρόπουλος, Ίσαύρων 10 - Αθηνάμηλη, Αθήνα.

Έκδότης: Γιώργος Πιτουρόπουλος. **Διεύθυνση:** Κώστας Βουρνάς, Παναγιώτης Παναγιώτου, Δημήτρης Ψαρράς. **Πολιτικά θέματα:** Άνναστασία Λαζαρίδου, Χρύσανθος
Λαζαρίδης Τάκης Μαστραντώνης, Γιάννης Μηλιός. **Διεθνή:** Κ. Άνατολίτης, Δημ. Δεληολάνης Στ. Δελής, Όράτιος Σαβράνης. **Εκπαίδευση:** Χρ. Βερναρδάκης, Λεων
Καστάνας, Χρήστος Μαχίρας, Μ. Παπαδάκη, Τάκης Υπέρμαχος. **Έλευθερη Έρευνα:** Νίκος Βαφειάδης, Άντα Θεοδωρίδου, Γιώργος Οικονομάς, Τασούλα
Χριστοδουλοπούλου. **Κοινωνικά θέματα:** Κατερίνα Ίατροπούλου, Γιώργος Καραζάνος, Άντιγόνη Μαυρομάτη, Ζήνων Πιτσέλης, Βαγγέλης Χατζηβασιλείου. **Άγγελα Ψαρρά.**
Μουσική: Νότης Μαυρουδής, Δημήτρης Οικονομάκης, Άκης Περγίτης, Γιώργος Σταυρίδης. **Θεάματα:** Βρασούβουλος Γιάτσιος, Μένης Θεοδωρίδης, Γιώργος Μακρής, Γιάννης
Μαργαρίτης, Άντρέας Τύρος. **Ίδιοκτησμοί:** Νώντας Παπαμιχαήλ, Άρης Σαπουνάκης. **Καλλιτεχνική επιμέλεια:** Άκης Άηδόνης, Άντα Θεοδωρίδου, Ματίνα Καλογεράκου,
Άποστόλης Μπουρανός, Σπύρος Παντελάκης, Άρης Σαπουνάκης. **Σχίτσο:** Βαγγέλης Έλευθερίου Πέτρος Ζερβός, Γιάννης Κουρούδης Σπύρος Παντελάκης, Γιάννης
Χατζάκος. **Κόμικ:** Άρκας Σελίβε γελοιογραφίας: Γιάννης Ίωάννου.